

ภาพที่ ๒๕ แสดงเนื้อหาสารในการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์

๒.) ภาพพหลิก

สำหรับการผลิตสื่อภาพพหลิก ก่อนที่ตัวแทนกลุ่มเยาวชนลี้ซุจะทำการผลิตสื่อ่นั้น ได้มีการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ให้แก่ตัวแทนก่อน เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างถูกต้องตรงกัน เนื่องจากตัวแทนเยาวชนลี้ซุจะต้องเป็นผู้อธิบายรูปภาพที่มีอยู่ในสื่อภาพพหลิกให้แก่คนในชุมชนได้รับทราบ ดังนั้น จึงต้องมีการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ตัวแทน เพื่อที่จะได้พูดหรืออธิบายเนื้อหาข่าวสารเอดส์ได้อย่างถูกต้องและสามารถที่ตอบข้อซักถามได้ในกรณีที่มีผู้สงสัยหรือไม่เข้าใจในเนื้อหาเอดส์ที่ได้อธิบายไป หลังจากเตรียมความพร้อมแล้วก็ได้เริ่มผลิตสื่อภาพพหลิกโดยใช้รูปภาพโปสเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ในประเด็นเกี่ยวกับการติดต่อ วิธีการป้องกัน และการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ มาติดลงในกระดาษแข็ง เมื่อเสร็จเรียบร้อยก็จะมีจับคู่กันฝึกซ้อมก่อนที่จะนำสื่อไปใช้จริง

ภาพที่ ๒๖แสดงการผลิตสื่อภาพพหลิกของแกนนำเยาวชนลี้ซุ

สำหรับเนื้อหาสาระที่กลุ่มเยาวชนลี้ซู่ได้นำเสนอผ่านสื่อภาพพลิก ได้แก่

- ก. โรคเอดส์คืออะไร เช่น เอดส์เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ที่ทำให้ภูมิคุ้มกันร่างกายบกพร่อง ก่อให้เกิดโรคฉวยโอกาสต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดอาการรุนแรงและเสียชีวิต
- ข. การติดต่อ ได้แก่ ทางเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกัน ทางเข็มฉีดยา ทางมารดาสู่ทารก
- ค. การป้องกัน เช่น การใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ การตรวจเลือดก่อนแต่งงาน ไม่ฉีดสารเสพติด ไม่มั่วหรือสำส่อนทางเพศ ฯลฯ
- ง. ทำอย่างนี้ไม่ติดเอดส์หรือการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อเอดส์ เช่น การใช้โทรศัพท์ร่วมกัน การพูดคุยกัน การทานอาหารร่วมกัน การอาบน้ำร่วมกัน การดื่มน้ำร่วมกัน การถูกยุงกัด ฯลฯ

ภาพที่ ๒๗ แสดงสื่อภาพพลิกที่ผลิตโดยแกนนำเยาวชนลี้ซู่

ภาพที่ ๒๘ แสดงการใช้สื่อภาพพลิกของเยาวชนลี้ซู่ในการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์

๓.) การเดินรณรงค์โรคเอดส์

สำหรับการเดินรณรงค์โรคเอดส์ คณะทำงานเอดส์ได้ช่วยกันคิดคำขวัญหรือข้อความเกี่ยวกับโรคเอดส์ ที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการป้องกัน รวมถึงการลด และเลิกพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ รวมถึงข้อความที่เป็นการแสดงความเห็นใจและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ จากนั้นนำไปเขียนลงในป้ายผ้ารณรงค์โรคเอดส์ เพื่อจะนำไปใช้ในวันแข่งกีฬา ทั้งกีฬาประจำหมู่บ้านและกีฬาประจำตำบลต่อไป

สำหรับเนื้อหาสาระที่ได้นำเสนอผ่านป้ายรณรงค์นั้น เช่น

- . “รักหวานชื่นปลอดภัย ใช้ถุงยางอนามัยป้องกันเอดส์”
- . “เอดส์ไม่เคยเป็นมิตร ทั้งเราและครอบครัว”
- . “รักลูก รักครอบครัว อย่ามั่วเพศสัมพันธ์”
- . “อย่ารังเกียจผู้ติดเชื้อ คอยช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ”
- . “ทุกชีวิตมีค่า โปรดอย่าตัดสินใจด้วยเอดส์”
- . “เอดส์ย่อมเป็นสิ่งไร้ค่า ถ้าทุกคนช่วยกันรักษาผู้ติดเชื้อ”

ภาพที่ ๒๙ แสดงการเตรียมเนื้อหาสาระสำหรับการเดินรณรงค์โรคเอดส์

ภาพที่ ๓๐ แสดงการเดินรณรงค์โรคเอดส์ของชนในชุมชน

ภาพที่ ๓๑ แสดงการเดินรณรงค์โรคเอดส์ของคนพื้นราบในชุมชน

สำหรับแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ในสื่อต่างๆ เหล่านี้ ที่คณะทำงานเอดส์จะสามารถหาได้อย่างต่อเนื่องนั้น เกิดจากประสบการณ์ของทางคณะทำงานที่ได้เรียนรู้ว่าแหล่งข่าวสารเอดส์ควรจะหาได้จากแหล่งใดบ้าง เช่น จากการพบเห็นข่าวสารหรือเอดส์เกี่ยวกับโรคเอดส์ จากการเรียนที่มักจะต้องมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ จากผู้ติดเชื้อที่ย่อมต้องมีความรู้หรือข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ได้จากการไปพบแพทย์หรือไปพบกลุ่ม รวมถึงการเข้าร่วมอบรมของกลุ่มผู้ติดเชื้อต่างๆ จากทางสถานีอนามัยที่ย่อมต้องมีข่าวสารเรื่องสุขอนามัยต่างๆ รวมถึงโรคเอดส์ หรือแม้แต่ร้านค้าที่มักจะข้อมูลประกอบรูปภาพเกี่ยวกับโรคเอดส์อยู่ด้วย

การวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการสื่อสารรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชนที่เกิดขึ้นนั้น ในส่วนของเนื้อหาสาร (message) และตัวสื่อ (channel) มีรูปแบบที่ไม่แตกต่างไปจากการรณรงค์โรคเอดส์ต่างๆ ที่ผ่านมาของทางหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกชุมชน ไม่ว่าตัวสื่อที่ผลิต ได้แก่ การจัดนิทรรศการ ภาพพริก การเดินรณรงค์ และเนื้อหาสารที่นำเสนอ ได้แก่ การติดต่อ การป้องกัน และการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ ซึ่งล้วนเป็นการสื่อสารที่เคยผลิตขึ้นสำหรับการรณรงค์โรคเอดส์ของทางหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ มาแล้วทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปจากเดิมและเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้การรณรงค์โรคเอดส์เกิดผลสำเร็จได้ดี ก็คือ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งในฐานะของผู้วางแผน / ผู้ผลิต (source) และผู้รับสาร (receiver) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้แตกต่างจากการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานต่างๆ ที่มักจะตัดสินใจเลือกสื่อและสารที่คิดว่าชุมชนควรรับรู้เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงหรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเพียงบางส่วน เช่น ในฐานะผู้รับสารเพียงอย่างเดียว หรือได้ร่วมแสดงความเห็นแต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้น “การมีส่วนร่วมของชุมชน” ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านบทบาท (role shifting) ของคนในชุมชนขึ้น จากการที่คนในชุมชนเปลี่ยนฐานะจากผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร โดยกระทำผ่านทางคณะทำงานเอดส์ชุมชน ซึ่งนอกจากจะ

เป็นกลุ่มผู้นำและเยาวชนในชุมชนแล้วนั้น ในขณะทำงานเอดส์ยังมีผู้ติดเชื้อรวมอยู่ด้วย ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านบทบาทของการสื่อสารเป็นอย่างมาก จากการที่เคยเป็นเพียงผู้รับข้อมูลข่าวสารเอดส์เพียงอย่างเดียว ก็กลายมาเป็นผู้ที่หาข้อมูลข่าวสารเอดส์มาเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชนได้รับทราบ

๔.) กิจกรรมการศึกษาดูงาน

สืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมรณรงค์ของชุมชนในช่วงที่ผ่านมา ทีมผู้วิจัยได้หารือร่วมกับ คณะทำงานเอดส์ถึงความต้องการในการจัดกิจกรรมรณรงค์นอกจาก ๓ กิจกรรมข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาวิจัยได้เป็นประโยชน์กับทางชุมชนยิ่งขึ้น ผลสรุปร่วมกันคือ การสร้างแนวคิดทางการทำงานด้านเอดส์ให้กับชุมชนอันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างแนวคิดให้กับชุมชนต่อไป กิจกรรมการศึกษาดูงานจึงเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คณะทำงานเอดส์และคนในชุมชนที่สนใจได้เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานจากแหล่งต่างๆ ที่น่าสนใจ ทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนและการนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ เพื่อให้มีการจัดการต่อปัญหาเอดส์ในชุมชนและด้านอื่นๆ ต่อไป โดยได้ศึกษาดูงานใน ๓ พื้นที่ ดังนี้

๑.) “กลุ่มฝั่งสาย” ณ บ้านป่าแดงหลวง ต.เกาะช้าง อ.แม่สาย จ.เชียงราย วันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

“กลุ่มฝั่งสาย” ได้รวมตัวขึ้นจากการพบเห็นปัญหาเอดส์ที่มีคนเสียชีวิตในชุมชนวันละ ๗ – ๘ คน ทำให้คุณสุคำ ใจภักดิ์ ซึ่งเป็นแกนนำกลุ่มฝั่งสาย ได้ประกาศตัวว่าตนเป็นเอดส์ ทั้งๆ ที่จริงแล้วคุณสุคำ ไม่ได้เป็นเอดส์แต่อย่างใด แต่เพื่อให้ผู้ติดเชื้อเกิดความไว้วางใจ ซึ่งในช่วงแรกสามารถรวบรวมผู้เข้าร่วมกลุ่มได้ ๒ – ๓ คน จากนั้นก็ได้พูดคุยชักชวนให้ผู้ติดเชื้อมาทำกิจกรรมร่วมกัน และได้ใช้งบประมาณในการดำเนินงานของตนเอง จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากทางพีดีเอ ซึ่งปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อเข้าร่วมกลุ่มเพิ่มมากขึ้นและ คณะทำงานของกลุ่มเองก็มีมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของกลุ่มฝั่งสายที่ทำงานเพื่อชุมชนมาโดยตลอด สำหรับกิจกรรมที่กลุ่มฝั่งสายได้ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันนั้น ได้แก่

๑.๑) การออกเยี่ยมเยียนบ้านผู้ติดเชื้อและผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ติดเชื้อ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ติดเชื้อเกิดความกล้าที่จะเปิดเผยตัวเพื่อเข้าร่วมกลุ่ม เนื่องจากต้องการความช่วยเหลือและเห็นถึงการดำเนินงานที่จริงจังของกลุ่ม

๑.๒) การพบกลุ่มวันที่ ๒๐ ของทุกเดือน เพื่อพูดคุยปรึกษาหารือ ให้กำลังใจ ทานอาหารร่วมกัน และร่วมกันทำยาสมุนไพรแจกจ่ายให้ผู้ติดเชื้อนำกลับไปรับประทานที่บ้าน

๑.๓) การผลิตสื่อรณรงค์ต่างๆ ได้แก่ ป้ายรณรงค์ สำหรับติดตามสถานที่ต่างๆ ในชุมชน

๑.๔) การระดมเงินออมทรัพย์ทุกวันที่ ๙ ของทุกเดือน ซึ่งปัจจุบันมีเงินออมทั้งหมดเกือบ ๓ ล้านบาทในระยะเวลา ๓ ปี ซึ่งเงินนี้ได้มาจากการทำงานของคนในชุมชน การขายของเพื่อนำมาใช้ในการช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ เด็กกำพร้า คนยากจน และผู้สูงอายุในชุมชน

สำหรับการศึกษาดูงานในครั้งนี้ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

๑.) การกล่าวแนะนำตัวระหว่าง ๒ พื้นที่ ทั้งกลุ่มฝั่งสายซึ่งเป็นพื้นที่ให้ศึกษาดูงาน และบ้านเวียงกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นระหว่างกันและกัน

๒.) คุณสุคำ ใจภักดิ์ (แกนนำกลุ่มฝั่งสาย) ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการดำเนินงานด้านเอดส์ของกลุ่มฝั่งสายตั้งแต่ในช่วงแรกๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้พบในการดำเนินงาน เพื่อให้คนในชุมชนเวียงกลางได้เห็นถึงการต่อสู้และวิธีการในการทำงานด้านเอดส์ของกลุ่มฝั่งสาย

๓.) การเยี่ยมชมสื่อรณรงค์เอดส์ที่กลุ่มฝั่งสายได้ผลิตขึ้นใช้ในการรณรงค์ เพื่อเกิดการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างในการนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อรณรงค์ในชุมชนของตนต่อไป

๔.) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเวียงกลางได้ซักถามปัญหาต่างๆ เช่น เด็กกำพร้าได้รับการช่วยเหลืออย่างไร กิจกรรมที่คิดว่าจะดำเนินการต่อไป เคล็ดล็บในการการประสบความสำเร็จ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ชุมชนแข็งแรง วิธีการผลิตสื่อที่ให้คนในชุมชนได้เห็นถึงพลังเยาวชน เกี่ยวกับการทำยาสมุนไพร การทำนาของกลุ่มผู้ติดเชื้อ การเลี้ยงวัวของเยาวชน ฯลฯ

ผลที่ได้รับ

๑.) ได้เห็นการทำงานเอดส์ของกลุ่มฝั่งสาย ซึ่งคนในชุมชนเวียงกลางเห็นว่า วิธีดำเนินงานโดยเฉพาะสื่อที่ผลิตมีมากมายหลากหลาย ซึ่งสามารถนำกลับมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนได้ เช่น ข้อความในป้ายคำขวัญ การร้องจ๊อยและคำขอ

๒.) เกิดพลังในการดำเนินงานเอดส์ และการพัฒนาชุมชนของตนเองมากขึ้น เนื่องจากได้รับทราบถึงปัญหาที่กลุ่มได้เผชิญในการทำงาน จึงได้เรียนรู้ถึงความพยายามและความอดทนต่ออุปสรรคปัญหาต่างๆ

๓.) เยาวชนเวียงกลางได้เห็นแบบอย่างในการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ซึ่งทำให้เยาวชนเวียงกลางได้นำกลับมาจัดตั้งกลุ่มเฉพาะของเยาวชนขึ้นในชุมชนของตนบ้าง ได้แก่ กลุ่มไก่อของเยาวชนชาย และกลุ่มออมทรัพย์ของเยาวชนหญิง เนื่องจากเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มี

ประโยชน์ ทั้งเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สร้างให้กลุ่มแข็งแรงและเหนียวแน่นขึ้น เนื่องจากเกิดกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งถือเป็นการช่วยให้กลุ่มเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนมากขึ้น อีกด้วย

ภาพที่ ๓๒ แสดงการศึกษาดูงาน ณ กลุ่มฝ่งสาย อ.แม่สาย

๒.) “กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” บ้านป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

“กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” เป็นการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน กล่าวคือ ไม่มองว่าเป็นกลุ่มคนที่ไร้ค่า แต่ให้มองเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ก็เพื่อต้องการให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงผู้สูงอายุมีโอกาสดำเนินการให้เห็นถึงศักยภาพหรือความสามารถของตนออกมา สำหรับกิจกรรมของ “กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” ประกอบไปด้วย

๒.๑) การผลิตของเล่น ซึ่งมักจะเป็นในรูปของงานหัตถกรรมต่างๆ ที่ผลิตมาจากไม้หรืองานสานต่างๆ เช่น การทำแมลงปอ

๒.๒) เป็นศูนย์กลางการตลาด และศูนย์สาธิตการตลาด เป็นศูนย์ที่มีการนำสินค้าในชุมชนมาจัดจำหน่าย รวมถึงของเล่นที่ได้ผลิตขึ้นมา และยังได้มีการสาธิตถึงวิธีการผลิตสินค้าต่างๆ ที่ผู้สูงอายุทำขึ้นให้แก่ผู้ที่สนใจและต้องการเรียนรู้ หรือที่ชุมชนได้เรียกว่า “ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน” ซึ่งบริหารงานโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.)

๒.๓) ดนตรีพื้นเมือง ได้แก่ การเล่นซอซึง ซึ่งเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังได้สร้างความสนุกสนานเพลิดเพลิน ถือเป็นการผ่อนคลายที่ดีอย่างหนึ่งของผู้สูงอายุ

๒.๔) การเรียนภาษาท้องถิ่น (คำเมือง / คำล้านนา) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สนใจ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการศึกษาและเรียนรู้ภาษาท้องถิ่นหรือคำเมือง เพื่อสามารถพูดและนำ

ไปใช้ รวมถึงมีความเข้าใจในความหมายได้อย่างถูกต้องมากขึ้น โดยมีผู้สูงอายุที่มีความรู้ในเรื่อง คำเมืองหรือคำล้านนาเป็นอย่างดีเป็นผู้สอน

๒.๕) กิจกรรมข้าวซ้อมมือ เป็นกิจกรรมที่ดีอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาส ออกกำลังกาย เพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้แข็งแรง ซึ่งได้จากทำท่างานในการทำข้าวซ้อมมือ เช่น การคนข้าวในไค้กระเดื่อง ซึ่งหากทำนาน 30 นาทีจะช่วยลดความดันโลหิตและลดการเป็นโรคหัวใจได้

๒.๖) การย้อมผ้า โดยการเน้นความรู้ที่ถ่ายทอดมาแต่รุ่นก่อน ได้แก่ การใช้เปลือกไม้ จะทำให้ได้สีที่เป็นธรรมชาติ

๒.๗) ทอผ้า จากเดิมเป็นการทอผ้าเพื่อใช้เองในหมู่บ้าน จากนั้นก็ได้มีการรวมตัวกัน ผลิตขึ้นมาเพื่อจำหน่าย เป็นการสร้างรายได้อีกทางหนึ่งจากภูมิปัญญาของตน

สำหรับกิจกรรมในการศึกษาดูงาน “กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” ที่ได้จัดขึ้น มีดังนี้

๑.) การแนะนำตัวระหว่างสมาชิกกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ และกลุ่มผู้มาศึกษาดูงานจากบ้านเวียง กลาง เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นร่วมกัน

๒.) การรับชมวีดีโอ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่

๓.) การเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมชุมชน หรือศูนย์กลางการตลาดและการสาธิตการตลาด รวมถึง ได้ทดลองทำงานหัตถกรรมจากกลุ่มคนเฒ่าคนแก่

ผลที่ได้รับ

๑.) ผู้สูงอายุและผู้ใหญ่ที่ได้เข้าร่วมศึกษาดูงานเกิดกำลังใจ และรู้สึกว่าการตนเองก็มีความสำคัญและ สามารถทำประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนของตนได้เหมือนกัน

๒.) สร้างให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่คนในชุมชนเวียงกลางได้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้มีการเรียนรู้ และได้ทดลองทำงานหัตถกรรมต่างๆ ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ในการทำสิ่งใหม่ๆ รวมถึง ยังสร้างให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนอีกด้วย

ภาพที่ ๓๓ แสดงการศึกษาดูงานกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

๓. “กลุ่มไอรุ่น” ต.ฝายกวาง อ. เชียงคำ จ.พะเยา วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

“กลุ่มไอรุ่น” เกิดขึ้นมาจากการตัวแทนที่เป็นผู้นำนักเรียนในโรงเรียน (สถานักเรียน) เข้าประสานกับทางโรงเรียน เพื่อจัดตั้งกลุ่มไอรุ่นนี้ขึ้นมา ซึ่งสมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมกลุ่มล้วนมาด้วยความสมัครใจทั้งสิ้น เพื่อต้องการให้เกิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และเกิดความสัมพันธ์อันดีและความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างเยาวชนในหมู่บ้าน โดยมีกิจกรรมหลักได้แก่ “โครงการเยาวชนป้องกันเอดส์” สำหรับกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มไอรุ่น มีดังนี้

๓.๑) ต้นกล้าอาสาสมัคร เป็นการสอนหนังสือแก่น้องหรือเด็กๆ ในหมู่บ้านในวันเสาร์ หรือเรียกว่า กิจกรรมพี่สอนน้องวันเสาร์ เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

๓.๒) กิจกรรมวันเอดส์โลก ซึ่งทำร่วมกับกลุ่มผู้ติดเชื้อ

๓.๓) การแสดงละครคำเมือง หรือภาษาท้องถิ่น

๓.๔) ค่ายแกนนำเยาวชน เพื่อเป็นการฝึกน้องๆ ในด้านการเป็นผู้นำ ความกล้าแสดงความคิดเห็น โดยทำร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

๓.๕) การปลูกป่าชุมชน

๓.๖) การทำกรอบรูปวิทยาศาสตร์ในโรงเรียน

สำหรับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นในการศึกษาดูงานครั้งนี้ ได้แก่

๑.) การแนะนำตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยระหว่างเยาวชนกลุ่มไอรุ่น และผู้เข้าศึกษาดูงานจากบ้านเวียงกลาง

๒.) การพูดคุยบอกเล่าเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มไอรุ่น

๓.) เปิดโอกาสให้ผู้เยี่ยมชมได้ซักถามปัญหา เช่น วิธีการดำเนินกิจกรรมต้นกล้าอาสาสมัครเป็นอย่างไร แล้งผลตอบรับเป็นอย่างไร การแสดงละครคำเมืองใครเป็นคนคิดเนื้อเรื่องและบทบาทของตัวละคร คนในชุมชนให้ความสนใจมากน้อยแค่ไหน เป็นต้น

ผลที่ได้รับ

๑.) คนในชุมชนเวียงกลางโดยเฉพาะเยาวชน ได้เรียนรู้ถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเยาวชนของกลุ่มไออนุ่น

๒.) ได้เห็นแบบอย่างที่ดีของกิจกรรมต่างๆ ที่เยาวชนเวียงกลางจะได้นำมาพัฒนาและร่วมสร้างให้กลุ่มเยาวชนเวียงกลางมีความเข้มแข็งและพัฒนากิจกรรมต่างๆ ให้ดีขึ้นต่อไป

ภาพที่ ๓๔ แสดงการศึกษาดูงาน ณ กลุ่มไออนุ่น อ.เชียงคำ จ.พะเยา

จากการจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานของให้แก่ชุมชนเวียงกลางนั้น ทำให้คนในชุมชนเวียงกลางได้แนวทางหรือแนวคิดต่างๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้นและมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานด้านเอดส์ การรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชน และยังเป็นการกระตุ้นและสร้างกำลังใจ กำลังกายให้แก่คณะทำงานหรือตัวแทนชุมชนให้เกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนให้ก้าวหน้าต่อไป รวมทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์หรือเครือข่ายให้เกิดขึ้นระหว่างชุมชนอีกด้วย

สรุป

จากการดำเนินกิจกรรมรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชนที่ได้กล่าวมานั้น สามารถจัดประเภทของกิจกรรมที่ได้ดำเนินการทั้งสิ้นออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

- ๑.) กิจกรรมการสร้างสื่อใหม่ ได้แก่ บอร์ดประชาสัมพันธ์ และภาพพลิก
- ๒.) กิจกรรมสอดแทรกในกิจกรรมที่เคยดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่ การเดินรณรงค์
- ๓.) กิจกรรมการขยายฐานความรู้ ได้แก่ การศึกษาดูงาน

โดยแต่ละกิจกรรมที่ได้ดำเนินการล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ได้มาจากการศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่มักจะดำเนินชีวิตด้วยการทำงานเป็นส่วนใหญ่และไม่มีเวลาที่แน่นอน เฉพาะฉะนั้นข่าวสารเอดส์ที่จะเข้ามานั้นคนในชุมชนควรจะสามารเปิดรับข่าวสารได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ข่าวสารที่ดีควรคำนึงถึงระดับการศึกษาของคนในชุมชน รวมถึงภาษาที่ใช้ด้วย คนในชุมชนหลายคนที่ไม่ได้รับการศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ รวมถึงผู้สูงอายุที่หูตึงและเข้าใจเฉพาะภาษาลีซู จึงได้เกิดการสร้างสื่อใหม่ ก็คือ บอร์ดประชาสัมพันธ์ และภาพพลิก

สำหรับการเดินรณรงค์นั้น เป็นกิจกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนก่อนแล้วและคนในชุมชนคุ้นเคยเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีในช่วงการแข่งขันกีฬา ซึ่งจะมีการเดินขบวนเปิดพิธีการแข่งขัน แต่เพียงไม่มีข่าวสารเอดส์หรือป้ายผ้ารณรงค์เกี่ยวกับโรคเอดส์ มีเพียงรณรงค์ยาเสพติด ดังนั้น จึงได้ทำการนำเอาการรณรงค์เอดส์ เข้าไปสอดแทรกในสื่อที่มีอยู่และเกิดขึ้นในทุกๆ ปีของชุมชน โดยการทำป้ายรณรงค์โรคเอดส์เพิ่มขึ้นมา

ในด้านกิจกรรมการศึกษาดูงาน ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างหนึ่ง ที่ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสได้รับประสบการณ์จากการดำเนินงานต่างๆ เพื่อได้นำมาปรับปรุงและประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน ซึ่งสำหรับบ้านเวียงกลาง หมู่บ้านที่ไม่เคยทำงานด้านการรณรงค์ด้วยตนเองมาก่อน การพัฒนาประสบการณ์ด้วยกิจกรรมการศึกษาดูงานขึ้น จึงเป็นการเปิดโลกทัศน์และเพิ่มมุมมอง สร้างประสบการณ์ในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นโรคเอดส์ หรือการพัฒนาเพื่อชุมชนในด้านต่างๆ ต่อไป

บ้านดอยงาม อ.พาน

ก. เวทีเสวนาชุมชน ปัญหาเอดส์และการสื่อสาร

เป็นขั้นตอนของการทำวิจัยที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การสะท้อนเรื่องราวของชุมชน จากมุมมองของตัวแทนรุ่นต่าง ๆ ผ่านมิติของเวลา

เนื่องจากการสัมภาษณ์และการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมของชุมชนทำให้ทราบข้อมูลของชุมชนที่โครงการวิจัยต้องดำเนินการ ประกอบกับระยะเวลาที่ต้องจัดทำเวทีนั้นชุมชนยังทำการเพาะปลูก (ฤดูทำนา) การร่วมมือของชุมชนต่อการทำวิจัยอาจไม่สะดวกนัก เพื่อมิให้เป็นการรบกวนวิถีชาวบ้านจากเดิม การดำเนินการจัดเวทีจึงเป็นการรวมเวทีเสวนาชุมชนและเวทีปัญหาเอดส์และการสื่อสารเข้าพร้อมกัน โดยจัดให้มีขึ้นในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๖ ณ ศาลาประชาคมบ้านดอยงาม

ขั้นตอนการเตรียมการจัดเวทีเสวนา

- ๑.) การประสานงานกับผู้นำชุมชน ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่น ในการวางแผนการจัดเวทีทั้งทางวาจาและการเสนอเอกสาร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประสานงานต่อการเตรียมตัวแทนชุมชนเข้าร่วม มีการนัดวันและเวลา สถานที่ รวมถึงหาหรือถึงข้อประเด็นการเสวนา การประสานด้านการจัดเตรียมสถานที่และเรื่องอาหาร
- ๒.) ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดตามผลความคืบหน้าเพื่อยืนยันความพร้อมทั้งทางโทรศัพท์และการลงเยี่ยมในพื้นที่
- ๓.) ผู้วิจัยและตัวแทนชุมชนร่วมดำเนินการจัดเวทีเสวนาตามวันและเวลาที่กำหนด

วัตถุประสงค์การดำเนินงาน ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

- ๑.) เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการคิดและเกิดความเข้าใจในลักษณะชุมชนของตน
 - ด้านการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นในชุมชน
 - ความภาคภูมิใจและต้องการให้ชุมชนของตนเข้มแข็ง
- ๒.) เพื่อให้ชุมชนได้วิเคราะห์ปัญหาเอดส์ในชุมชนของตน
- ๓.) ชุมชนได้วิเคราะห์ความสำเร็จและข้อบกพร่องของการแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชน
- ๔.) ชุมชนเกิดแนวทางในการร่วมกันผลิตสื่อเพื่อการรณรงค์แก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนตัวแทนชุมชน จำนวน ๓๐ คน โดยประมาณ ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชน พ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชน เด็ก ผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน อาทิ อาสาสมัครหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้ติดเชื้อ ทั้งนี้ การ

เลือกผู้เข้าร่วมเสวนานั้น มาจากการหารือร่วมระหว่างนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นถึงเป้าหมายของการจัดการเสวนาครั้งนี้ ท้ายที่สุดผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้คัดสรรผู้เข้าร่วมบนฐานคิดของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ความกล้าที่จะพูดคุย มีความสนใจและรักชุมชนของตน เนื่องจากความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจะมีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมขั้นต่อไป

ประมวลสรุปกระบวนการดำเนินงาน

- ๑.) ผู้วิจัยกล่าวแนะนำตัวแก่ผู้เข้าร่วมเสวนา พร้อมทั้งกล่าวชี้แจงต่อวัตถุประสงค์ในการจัดเวทีเสวนาและกล่าวถึงการเข้ามาศึกษาวิจัยในชุมชน เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้เข้าใจร่วมกัน
- ๒.) หลังจากนั้นได้แบ่งกลุ่มย่อยจำนวน ๔ กลุ่มเพื่อร่วมกันหารือตามประเด็นและให้มีการนำเสนอผลจากการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยให้แต่ละกลุ่มเลือกที่จะนำเสนอ ซึ่งบางกลุ่มได้นำเสนอจากข้อมูลที่ได้สรุป บางกลุ่มเสนอด้วยภาพวาดและเล่าด้วยตัวแทนที่นำเสนอ พร้อมทั้งการโยนคำถามและการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เข้าร่วม ผู้วิจัยและวิทยากร ตามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 - ความเข้าใจในลักษณะชุมชนของตน อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชนในอดีต สภาพของชุมชนในปัจจุบัน วัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพปัญหาที่พบในหมู่บ้าน จินตภาพต่อชุมชนของตน
 - การวิเคราะห์ปัญหาเอดส์ในชุมชนของตน อันได้แก่ สถานการณ์ของปัญหาเอดส์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การตอบสนองของชุมชนต่อปัญหาเอดส์ ข้อสำเร็จและข้อบกพร่องในการดำเนินงานด้านเอดส์ของชุมชน
 - การรณรงค์เรื่องโรคเอดส์และสื่อเอดส์ ที่ดำเนินการในชุมชน และความคิดเห็นต่อการรณรงค์เพื่อป้องกันเอดส์ในชุมชน
- ๓.) หลังจากการเสวนาตามประเด็นต่าง ๆ แล้วนั้น ได้มีการสรุปความคิดร่วมกันเกี่ยวกับการรณรงค์ในชุมชนว่าจำเป็นต้องมีการรณรงค์อีกหรือไม่ และชวนผู้เข้าร่วมให้ตระหนักว่ากลุ่มเสี่ยงของชุมชนได้แก่กลุ่มใด เมื่อได้ข้อสรุปของผู้เข้าร่วมแล้ว จึงดำเนินการคัดเลือกคณะทำงานเอดส์ของชุมชน

ข้อสรุปจากการเสวนา

ในการเสวนาชุมชน มีผู้เข้าร่วมจำนวน ๓๐ คนโดยประมาณและมีจำนวนของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เนื่องจากต้องทำงานในไร่ นา ในการเสวนาผู้หญิงจะเป็นผู้เสนอและร่วมแลกเปลี่ยนมากกว่า ขณะที่บางเรื่องเป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ เยาวชนจะไม่แสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตามมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในทุกฝ่ายทั้งชาย หญิง เยาวชนและผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย ทั้งนี้อาจมาจากในชุมชนมีการจัดเวทีประชาคมอยู่บ่อยครั้งและการประชุมหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน

ผู้เข้าร่วมแสดงทัศนะต่อปัญหาของคนในชุมชนว่า มีปัญหาในเรื่อง หนี้สินที่เกิดจากความต้องการในด้านวัตถุและความไม่สมดุลในเรื่องรายได้ ปัญหาการขาดความสามัคคีของคนในชุมชนที่ต่างมุ่งทำมาหากิน ความร่วมมือของคนในชุมชนจึงลดน้อยลง และปัญหาสุดท้ายคือปัญหาเรื่องน้ำในการทำเกษตร

ประเด็นเรื่องจินตภาพของชุมชน ที่ประชุมแสดงทัศนะว่า

- ๑.) อยากให้ทุกคนในหมู่บ้านมีความรักความสามัคคี ประองดองเหมือนสมัยก่อน
- ๒.) อยากให้หมู่บ้านมีความเจริญ เด็ก ๆ มีการศึกษาที่ดี
- ๓.) อยากให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นสุข ไม่มีปัญหาต่าง ๆ

นอกจากนั้นได้มีการชวนให้ผู้เข้าร่วมได้คิดถึงเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านดอยงาม ซึ่งก็แสดงทัศนะว่า บ้านดอยงามมีเห็ดป่าจากภูเขาดอยงาม แม่น้ำเตน พระธาตุดอยงาม เป็นแหล่งผลิตกันสดและแหล่งเครือข่ายเหล่าภูมิปัญญาท้องถิ่น จากเอกลักษณ์ที่ว่านี้ ทำให้ชุมชนต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตกันสดที่เป็นที่ยอมรับ

การวิเคราะห์ปัญหาเอดส์ว่ามีสาเหตุจาก

- ๑.) การไปทำงานนอกชุมชนของคนบ้านดอยงาม ภายหลังได้ติดเชื้อแล้วกลับมาอยู่ในชุมชน
- ๒.) การแต่งงานโดยมิได้ตรวจเลือดก่อนแต่งงาน
- ๓.) การเดินทางไปขายบริการทางเพศของผู้หญิงบางรายที่เมืองหลวงและตามจังหวัดภาคใต้ภายหลังเดินทางกลับมาแล้วแต่งงานกับคนในชุมชน
- ๔.) การแพร่เชื้อของหญิงนอกชุมชนให้กับชายในชุมชน โดยการเข้ามาอยู่ในชุมชนแล้วมีความสัมพันธ์กับชายหลายคนในหมู่บ้าน

ที่ประชุมแสดงทัศนะเรื่องผลกระทบจากเอดส์ต่อคนในชุมชน กล่าวคือมีการเสียชีวิตของคนในชุมชนจากการป่วยด้วยโรคเอดส์ในระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งยังเกิดผลกระทบต่อครอบครัว เพราะได้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งก็เป็นหัวหน้าหรือกำลังหลักในครอบครัว ทำให้ขาดรายได้มาจุนเจือครอบครัว สำหรับลูกของผู้ที่เสียชีวิตด้วยเอดส์นั้นได้ตกเป็นภาระรับผิดชอบของผู้สูงอายุ

กลายเป็นปัญหาเด็กกำพร้า เด็ก ๆ ขาดความอบอุ่นและอาจขาดโอกาสที่ดีในการได้รับศึกษาที่สูงขึ้น เนื่องจากไม่มีผู้ส่งเสียเลี้ยงดู ชุมชนให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่ได้รับผลกระทบโดยใช้ดอกเบี้ยของการกู้ยืมจากกองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน ที่หักดอกเบี้ยร้อยละ ๗ บาทให้เป็นกองทุนในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก ๆ ขณะที่ทางโรงเรียนก็ได้มอบเงินทุนแก่เด็กเหล่านี้เป็นทุนการศึกษาทุนละ ๓๐๐ – ๕๐๐ บาท

ประเด็นของการสื่อสารและสื่อรณรงค์ในชุมชนพบว่า คนในชุมชนมีการสื่อสารต่อกัน ทั้งในเรื่องการเตือนไม่ให้มีพฤติกรรมเสี่ยงและผลกระทบของการติดเชื้อเอดส์

สื่อเอดส์ที่พบในหมู่บ้าน เช่นป้ายรณรงค์ ซึ่งก็ได้มีการฉีกขาด โปสเตอร์ แผ่นภาพ ก็พบได้ที่สถานีอนามัยเท่านั้น

สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้ติดเชื้อซึ่งที่ เป็นผู้สะท้อนให้เห็นความร้ายแรงของโรคเอดส์

ความหมายของสาร ที่ส่งผ่านยังคนในชุมชน คือ เมื่อเป็นโรคเอดส์นั้น ยากที่จะรักษาได้เกิดความโศกเศร้าแก่ครอบครัว หากห้ามใจไม่ได้ให้ป้องกันตัวด้วยการใช้ถุงยางอนามัย

นอกจากนั้นการสื่อสารของคนในชุมชนคือ การพูดกันปากต่อปาก เช่น ทั้งที่ยังมีการนิินทา หรือการกล่าวถึงโดยเป็นการกระจายข่าวเรื่องที่ตนรู้มาให้คนอื่นทราบ และการมีตัวอย่างของผู้ติดเชื้อจึงทำให้มีการสื่อสารอย่างกว้างขวางในชุมชน และเนื่องจากในชุมชนมีการประกอบอาชีพขายกันสดที่ต้องเอารถออกไปเร่ขายตามที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัดทำให้ต้องค้างอ้างแรมหลายวัน ฝ่ายหญิงจะเตือนสามีว่าให้ระวังเอดส์หากคิดนอกกลุ่มนอกทางไปเที่ยวผู้หญิง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรณรงค์ ที่ประชุมแสดงทัศนะว่า ยังไม่พอเพียง เพราะในชุมชนยังเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ประกอบกับความเป็นห่วงต่อเยาวชนในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มที่เสี่ยง ดังนั้นจึงเห็นควรที่จะกระตุ้นเตือนตลอดเวลา และคนส่วนใหญ่เองมีความรู้แค่ผิวเผิน ซึ่งอาจขาดการตระหนักและขาดความยับยั้งชั่งใจได้และการรณรงค์ที่ผ่านมายังไม่เจาะลึกเท่าที่ควร แต่ควรจะเน้นให้มากขึ้น เพราะกิจกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นให้ทราบความรู้เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง แต่เมื่อทำอย่างเดียวกันบ่อยขึ้น คนก็ให้ความสำคัญลดลง แต่น่าจะมีกิจกรรมใหม่เกิดขึ้น หรือทำอย่างจริงจังขึ้น

จุดดีของการรณรงค์ เห็นว่า มีการรวมกลุ่มผู้ติดเชื้อซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจต่อตัวผู้ติดเชื้อได้มากขึ้น เพราะผู้ติดเชื้อก็ไม่ได้แพร่เชื้อให้กับใคร ผลของการรณรงค์ทำให้ลดความรังเกียจกับผู้ติดเชื้อ และการรณรงค์ที่ผ่านมาช่วยทำให้ชุมชนมีความเข้าใจเรื่องเอดส์และแม้จะผิวเผินก็นับว่าดีกว่าไม่ทราบเรื่องเลย

จุดด้อยของการณรงค์ เห็นว่า ป้ายรณรงค์หรือข้อมูลเรื่องเอดส์ยังไม่แพร่ในชุมชน โดยติดไว้เฉพาะที่สถานีอนามัยเท่านั้น การรับรู้หรือเห็นข้อความในป้ายรณรงค์จะได้รับทราบเมื่อไปใช้บริการที่อนามัย ขณะเดียวกันก็ให้เห็นเมื่อจัดให้มีการรณรงค์ เช่น การรณรงค์ในวันเอดส์โลกเท่านั้น การร่วมมือของชุมชนต่อการรณรงค์ยังไม่หลากหลาย เป็นเพียงการทำงานของผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับสารเท่านั้น ทั้งยังไม่มีประเมินผลเมื่อทำการรณรงค์แล้ว

หลังจากการประชุมแล้วนั้น ที่ประชุมได้เห็นร่วมกันว่าควรจะมีผู้ที่จะร่วมดำเนินการเพื่อมีการจัดรณรงค์ในชุมชนผ่านกระบวนการของโครงการวิจัยนี้ จึงได้เลือกสรรคณะทำงานเอดส์เพื่อผู้วางแผนงานและกระตุ้นให้ชุมชนร่วมการทำสื่อต่อไป จำนวน ๑๒ คน ประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชนสตรีแม่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน ผู้ติดเชื้อ พ่อบ้านและเยาวชน

จากการจัดเวทีในครั้งนี้ก่อให้เกิดการสานงานต่อไปคือ การนัดคณะทำงานวางแผนงานด้านสื่อเอดส์ในชุมชนในเวลาต่อมา สำหรับการจัดเวทีเสวนาชุมชน ปัญหาเอดส์และการสื่อสารนั้นได้พบปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อเสนอสั่งเกตดังต่อไปนี้

ปัญหาและอุปสรรคของการเสวนาชุมชน

๑.) ในช่วงเริ่มแรกของเวทีเสวนาพบว่าล่าช้ามาก เนื่องจากต้องรอตัวแทนชุมชนมาเข้าร่วม แม้ว่าอาสาสมัครโครงการได้ส่งเอกสารเชิญเข้าร่วมและผู้นำชุมชนเองก็ได้ประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้านแล้ว โดยในวันนั้น พบว่า ตัวแทนบางคนลืมการนัดหมายและบางคนติดธุระกระทันหันเช่นงานศพ

๒.) ระยะเวลาเป็นข้อจำกัดต่อการแสดงทัศนะความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม เนื่องจากการเริ่มต้นล่าช้า ทำให้ประเด็นที่ใช้ในการเสวนาถูกทอนเวลาลงไป ขณะที่การเสวนาในประเด็นต่าง ๆ ผู้เข้าร่วมต่างแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย ทำให้ผู้ดำเนินรายการต้องตัดประเด็นการสนทนาที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป และจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาที่เหลืออยู่ มีการรวมประเด็นที่ใกล้เคียงที่สามารถเชื่อมกันได้ แต่ก็พบว่าได้ข้อมูลที่ยังไม่กว้างขวางนัก

๓.) ในเวลาช่วงบ่าย เป็นช่วงที่เสร็จจากการรับประทานอาหารกลางวัน ความตื่นตัวของผู้เข้าร่วมได้ลดน้อยลง ประกอบกับประเด็นที่ต้องใช้ความคิดในเรื่องต่างๆ ทำให้ต้องมีการค้นรายการด้วยเล่นเกมส์

๔.) ในช่วงสุดท้ายของการจัดเวทีเสวนา ผู้เข้าร่วมหลายคนได้ออกจากการประชุมไปก่อน อาจเป็นเพราะการเสวนาค่อนข้างเครียดที่ต้องมีการแสดงความคิดเห็น ประกอบกับความเหนื่อยล้า และประการสุดท้ายคือการหลีกเลี่ยงที่จะเข้ารับเลือกเป็นคณะทำงาน ทั้งนี้เนื่องมาจากการคิดว่าตนไม่

มีความสามารถ ให้เป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ที่เคยมีบทบาททางด้านเอดส์มาก่อน จึงทำให้จำนวนผู้เข้าร่วมเหลือประมาณ ๒ ใน ๓ ของจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด

ข้อสังเกต

๑.) จากการสังเกตในที่ประชุมพบว่า การเลือกสรรผู้นำของคนในชุมชนจะเลือกผู้ที่มีความสามารถ เช่น พุดเก่ง เคยทำงานหรือมีความสามารถด้านนั้น และส่วนใหญ่ที่ประชุมจะเสนอบุคคลอื่นมากกว่าการเสนอตัวเอง บางคนปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าตนเองไม่มีความสามารถ ไม่เก่ง เลือกคนนั้นดีกว่า หลายคนยอมที่จะเป็นผู้ตามมากกว่าที่จะเป็นผู้นำ

๒.) ชุมชนค่อนข้างคุ้นเคยกับการเข้ามาดำเนินงานของกลุ่มภายนอกชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้นำ เนื่องจากได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาดำเนินงานในชุมชน ทำให้ชุมชนรับทราบถึงผลดีที่ได้จากการดำเนินงานนั้น ทั้งความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านเอดส์ การจุดประกายความคิด และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอก

๓.) ชุมชนมีสื่อบุคคล คือ ผู้ติดเชื้อ ที่มีความสามารถเป็นตัวแทนของชุมชน เป็นผู้ประสานงานระหว่างโครงการวิจัยและชุมชน มีบทบาทในการกระตุ้นเนื่องจากเป็นคนในชุมชนและได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานเอดส์ อีกทั้งชุมชนยอมรับในบทบาทของผู้ติดเชื้อ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโครงการวิจัยและชุมชน

ข. การผลิตสื่อและกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน

สืบเนื่องจากการจัดเวทีเสวนาชุมชนและได้มีคณะทำงานเอดส์ของชุมชนแล้ว ก่อให้เกิดขั้นตอนของการผลิตสื่อและการใช้สื่อของชุมชนในกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน ดังขั้นตอนต่อไปนี้

๑.) ขั้นตอนที่ ๑ การวางแผนรณรงค์

เป็นขั้นตอนที่คณะทำงานเอดส์และนักวิจัยได้ร่วมหารือวางแผนการผลิตสื่อ โดยเริ่มแรกนักวิจัยได้คืนข้อมูลการจัดเวทีเสวนาให้กับคณะทำงานเอดส์ เพื่อเป็นการทบทวนถึงความจำเป็นที่ยังคงต้องให้มีการรณรงค์ป้องกันเอดส์ในชุมชนอยู่หรือไม่ กลุ่มเสี่ยงของชุมชนคือกลุ่มใด และการผลิตสื่อของชุมชนถือเป็นการดำเนินการอย่างอิสระในการคิดหารูปแบบการรณรงค์ที่สอดคล้องกับชุมชนต่อไป

ภาพที่ ๓๕ แสดงการวางแผนงานของคณะทำงานเอดส์และคณะวิจัย

นอกจากนี้นักวิจัยได้ร่วมแบ่งปันแนวคิดทางการสื่อสารเพื่อใช้สนับสนุนการดำเนินงานของคณะทำงานเอดส์ในการผลิตสื่อต่อไป พร้อมกับร่วมทบทวนประเด็นดังต่อไปนี้

- สื่อที่มีอยู่แล้วในชุมชน ได้แก่ สื่อบุคคล คือ ผู้ติดเชื้อที่เปิดเผยตัวและมีบทบาทในงานเอดส์ของชุมชน และ สื่อเฉพาะกิจ คือ เสียงตามสายของชุมชน
- กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มพ่อบ้านที่ประกอบอาชีพขายกันสดและชาวบ้านในหมู่บ้าน
- กิจกรรมรณรงค์ของชุมชนในอดีต ได้แก่ กิจกรรมวันเอดส์โลก การเดินรณรงค์รอบหมู่บ้าน การตอบคำถามเกี่ยวกับโรคเอดส์ การจัดทอดผ้าป่าระดมทุน และการประกาศเสียงตามสายเกี่ยวกับงานเอดส์ของชุมชน

ในเบื้องต้นคณะทำงานยังไม่สามารถสรุปได้ว่าจะผลิตสื่อชนิดใด แม้ว่าชุมชนจะมีประสบการณ์ในการทำงานเอดส์ระดับตำบลมาแล้วก็ตาม ซึ่งอาจเป็นเพราะในภาพของระดับตำบลจะเป็นระดับเดียวกันทุกหมู่บ้านโดยมีศูนย์รวมอยู่ที่สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบลหรือทางโรงเรียน โดยถือเป็นศูนย์กลางของตำบล เมื่อมองกลับมายังชุมชนของตนก็อาจจะไม่พบจุดเด่นที่ อย่างไรก็ตามได้ใช้เวลาในการพูดคุยเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิด พบว่า เบื้องต้นของการกำหนดรูปแบบสื่อ วิธีการนำเสนอและเนื้อหาของสื่อที่จะดำเนินการผลิต คณะทำงานเอดส์ได้ร่วมกันเสนอรูปแบบสื่อที่จะผลิตคือ

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

เนื่องจากสื่อที่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์มีให้รับทราบได้ที่สถานีอนามัยเท่านั้น คณะทำงานเห็นร่วมกันว่า ชาวบ้านจะได้เห็นข้อความรณรงค์ ข้อความเตือนใจ

เกี่ยวกับเอดส์ได้ก็ต่อเมื่อไปใช้บริการที่สถานเอดส์ หากมีป้ายหรือบอร์ดประชาสัมพันธ์อยู่ในหมู่บ้าน ก็สามารถนำเอกสาร แผ่นพับ จดหมายข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์มาติดเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ทั้งยังรวมไปถึงข่าวสารด้านอื่นอันก่อให้เกิดความรู้ได้ เช่น เรื่องยาบ้า ข่าวการเกษตร หรือแม้แต่ข่าวสารจากทางอำเภอที่คนในชุมชนต้องรับรู้หรือข่าวสารของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เรื่องจากกองทุนออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

บอร์ดประชาสัมพันธ์ที่จะดำเนินการนี้จะติดไว้ที่หน้าศาลาประชาคมของหมู่บ้าน ซึ่งศาลาประชาคมใช้ประโยชน์ในงานต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดประชุมหมู่บ้าน การประชุมของกองทุนออมทรัพย์หรือกองทุนหมู่บ้าน ในบริเวณใกล้กันนั้นจะเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อดอยงาม หรือที่เรียกว่า “เจ้าพ่อดอยงาม” อันเป็นที่เคารพของคนดอยงาม ชาวบ้านจะแวะเวียนมาให้การสักการะอยู่ตลอด

๒.) ป้ายคำขวัญรณรงค์ป้องกันเอดส์

คณะทำงานเอดส์ได้มีความเห็นว่า การมีป้ายคำขวัญรณรงค์ป้องกันเอดส์โดยติดไว้ตามทางร้วบ้าน กำแพงบ้านจะช่วยสื่อข้อความให้กับคนในชุมชนที่ผ่านไปมาได้ เนื่องจากป้ายคำขวัญบนที่กั้นข้อความเกี่ยวกับการรณรงค์ให้งดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ คำขวัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในชุมชนอย่างปกติสุข การป้องกันตนด้วยถุงยางอนามัยหากจะมีเพศสัมพันธ์ เหตุผลที่เลือกจะทำป้ายคำขวัญเนื่องมาจาก ใช้ถ้อยคำที่สละสลวย มีสัมผัส จะช่วยให้คนในชุมชนจดจำได้ง่ายกว่าการอ่านข้อความตามธรรมดาปกติ และหากคนในชุมชนเห็นและได้อ่านผ่านตามากขึ้นก็จะจดจำได้ไปในตัว ป้ายคำขวัญที่จะดำเนินการนี้จะทำเป็นแผ่นไม้ เขียนข้อความติด และนำไปติดที่ต่าง ๆ รอบหมู่บ้าน เช่น ใต้ต้นไม้ ร้วบ้าน หน้าบ้าน ตามทางเดิน

๓.) เสียงตามสายเยาวชน

แนวความคิดนี้ได้มาจากการพูดคุยร่วมกันถึงสื่อที่มีอยู่ในชุมชน ที่มีประโยชน์ใช้เป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการสื่อสารได้ นักวิจัยได้กระตุ้นโดยการชี้ให้เห็นประโยชน์ของเสียงตามสายที่ได้ใช้ในชุมชนและน่าจะทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเจาะจงมากขึ้น ในการประชุมงานร่วมกันพบว่าเสียงตามสายถูกใช้ในส่วนของผู้เกี่ยวข้อง กรณีที่มีการประกาศงานจากฝ่ายต่าง ๆ หรือการนัดหมาย การนำเสนอในรูปแบบต่างออกไป อาจทำให้คนส่งสารหรือคนใช้เสียงตามสายมีความไม่กล้าในการสื่อสาร นักวิจัยได้กระตุ้นเยาวชนที่เป็นคณะทำงานได้ทราบว่า เยาวชนนั้นสามารถที่จะจัดการได้ พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เห็นในหมู่บ้านหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เยาวชนจัดเสียงตามสายของชุมชนในการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์และการป้องกันเรื่องยาเสพติด จากการพูดคุยกับคณะทำงานที่เป็นเยาวชนพบว่า เยาวชนบางคนได้จัดรายการเสียงตามสายในโรงเรียนในช่วงพักกลางวัน บาง

ครั้งได้นำเสนอสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ จากการหาข้อสรุปร่วมกันพบว่า จะทดลองทำเสียงตามสาย เยาวชน โดยวางแผนว่าจะสื่อสารเกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันเอดส์ได้อย่างไร กลุ่มเป้าหมายคือพ่อแม่บ้านแม่บ้านในชุมชนซึ่งก็คือพ่อแม่ของเยาวชนเอง

รูปแบบการนำเสนอคือ การสร้างบทละครเกี่ยวกับการย้าเตือนพ่อแม่บ้านที่จะเดินทางไปขายกันสดตามท้องต่าง ๆ ซึ่งต้องเดินทางออกจากชุมชนไปนานอาจถึงครึ่งเดือน การย้าเตือนนี้เป็นการส่งสารให้เหล่าพ่อแม่บ้านได้ระมัดระวังที่จะไม่ไปเที่ยวผู้หญิง หรือมีพฤติกรรมอันเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ และย้าให้พ่อแม่บ้านทราบว่ามีการครบครันที่รกรอกอยู่ ถือเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ปกครองจากบทบาทของลูกที่เป็นเยาวชน นอกจากนั้นอาจจะนำเสนอบทความหรือความรู้เรื่องโรคเอดส์ที่เป็นประโยชน์ รวมถึงเรื่องอื่น ๆ เช่น ยาบ้า แทรกไปด้วย การนำเสนอจะสอดแทรกสลับกับ บทเพลง และการพูดประกอบ โดยอาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

จากชนิดของสื่อที่คณะทำงานได้เสนอมา คือ ๑.)บอร์ดประชาสัมพันธ์ ๒.) ป้ายคำขวัญ และลำดับที่ ๓.) เสียงตามสายเยาวชน อันเป็นการมุ่งประเด็นไปที่เยาวชน เนื่องจากต้องการให้เยาวชนมีบทบาทต่อการดำเนินงานเอดส์ประกอบกับในระหว่างการพูดคุยนั้นได้พบความสามารถของเยาวชนว่าเคยได้ดำเนินการในลักษณะนี้มาก่อน และเป็นการใช้ช่องทางการสื่อสาร (C) ที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนได้ทำในสิ่งที่แตกต่างออกไป

อย่างไรก็ตามขั้นตอนการวางแผนจัดทำสื่อของชุมชนมิได้ดำเนินการเสร็จในครั้งเดียว หากแต่เมื่อดำเนินการผลิตสื่ออย่างหนึ่งเสร็จแล้ว คณะทำงานจึงได้ร่วมกันคิดวางแผนเพื่อผลิตสื่ออื่นต่อไป

๔.) การจัดประเพณีทานทอด

สืบเนื่องมาจากนักวิจัยได้สอบถามคณะทำงานเกี่ยวกับประเพณีทานทอดในชุมชน ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า ประเพณีนี้เคยทำกันมานานมากแล้ว นับตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันเคยบวชเป็นสามเณร ณ ปัจจุบันก็เกือบร่วม ๓๐ ปี ที่มีได้ดำเนินการในชุมชน ขณะที่หลายคนในคณะทำงานไม่เคยเห็นประเพณีนี้มาก่อน จากนั้นคณะทำงานที่เป็นผู้ใหญ่ก็ได้เล่าถึงประเพณีว่ามีการทำอย่างไร ความหมายของการทำประเพณีนี้ คือ การช่วยเหลือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ค่อนข้างขัดสน ซึ่งแม้ว่าคนหนุ่มจะขัดสนแต่ก็ยังมีแรงกายที่จะทำงาน สังสรรค์พินได้ แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ขัดสน ร่างกายอาจถดถอยไม่มีแรงจะทำงาน ต้องรอรับความช่วยเหลือจากลูกหลาน การจัดให้มีประเพณีนี้ของชุมชนถือเป็นเครื่องมือของชุมชนในการส่งผ่านความช่วยเหลือจากชุมชนไปยังผู้เฒ่าผู้แก่โดยมิได้บอกกล่าวว่าเป็นความช่วยเหลือที่มาจากผู้ใด ผู้ที่ให้ก็จะให้ด้วยความสมัครใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทน การให้เช่นนี้ถือว่าได้บุญมากทีเดียว ขณะที่ผู้รับก็รับด้วยความเต็มใจเพราะไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้

ให้ การรับจึงไม่ต้องคำนึงถึงหนี้บุญคุณใด ๆ การรับทราบของผู้รับจึงทราบแต่ว่าเป็นความช่วยเหลือที่มาจากชุมชน ยังความปลาบปลื้มใจว่าคนในชุมชนไม่ลืมผู้เฒ่าเหล่านี้

ความหมายของสารที่ต้องการสื่อให้กับคนในชุมชน อันเป็นคุณค่าที่สอดแทรกจากการทำประเพณีนี้ คือการยกย่องผู้สูงอายุที่ได้ดูแลหลาน ๆ ที่ได้สูญเสียพ่อและแม่จากการเป็นโรคเอดส์ ภาระที่ต้องรับเลี้ยงดูหลานและกลายมาเป็นพ่อแม่ของเด็ก ๆ แทน

๕.) การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว

กิจกรรมนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดประเพณีทานทอด ในภายหลังหลายคนในชุมชนได้สะท้อนให้กับคณะทำงานเอดส์ว่า ประเพณีนี้เป็นสิ่งที่ดี เป็นของเก่าที่หายไปแต่ปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมา ทำให้เห็นความสามัคคีของชุมชน น่าจะมีการทำกิจกรรมเช่นนี้อีก ภายหลังคณะทำงานเอดส์ได้ถ่ายทอดให้นักวิจัยได้ทราบ และนักวิจัยได้สวมบทบาทกระตุ้นให้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มอีกได้เพราะจากการจัดประเพณีทานทอดทำให้เห็นภาพความร่วมมือของคนในชุมชนทั้งยังได้ใจของคนในชุมชน เปรียบให้เห็นภาพของการตีเหล็กให้ขึ้นรูปต้องทำในขณะที่เหล็กร้อนได้ที่จึงได้มีการเสนอถึงสิ่งที่ชุมชนยังมีได้ดำเนินการ อาทิเช่น การจัดกีฬาชุมชน ซึ่งคณะทำงานก็ได้ผลักดันเสนอ สุดท้ายจึงได้ข้อสรุปคือ จัดการแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว

การวางแผนเพื่อให้เกิดกิจกรรมนี้ค่อนข้างใช้เวลาในการเตรียมงาน ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปในชุมชนหลายครั้งเพื่อประสานงานให้เกิดกิจกรรม รูปแบบที่ได้มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมนี้คือ การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นโก้งแก้ง (ไม้ต่อขา ไม้สูง) ก๊อบแก๊บ (เดินกะลา) โยนบับ้า (โยนสะบ้า) โยนบ่กอน (โยนลูกช่วง) แข่งการขี่ม้าก้านกล้วย การแข่งเตะเปี๊ยะ การโยนลูกโก้ง (โยนลูกกระสุนหนังสัตว์) การแข่งขันทำส้มตำและลาบ (อาหารของคนเหนือ) และการแซวครอบครัว

สารที่ต้องการส่งผ่านกิจกรรมคือ ความรักความผูกพันของครอบครัวช่วยป้องกันเอดส์ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต้องการให้คนในชุมชนใช้เวลา ร่วมกันในการแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านและกิจกรรมอื่น ๆ โดยคนกลุ่มต่าง ๆ ได้มีโอกาสแสดงออกผ่านกิจกรรมเหล่านี้ และความตกลงร่วมกันในการให้ชื่องานครั้งนี้คือ “ เล่นบ่เก่า เฮ้ออีกกัน ” หมายความว่า ร่วมแข่งขันการละเล่นพื้นบ้าน สานความรักความผูกพันของชุมชนบ้านดอยงาม โดยจัดให้มีขึ้นในช่วงประเพณีสงกรานต์ หรือประเพณีปีใหม่เมืองของภาคเหนือ

๒.) ขั้นตอนที่ ๒ การผลิตสื่อและการรณรงค์ในชุมชน

สืบเนื่องจากการร่วมวางแผนการรณรงค์แล้วนั้น ได้เข้าสู่ช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยว ในช่วงนี้ชุมชนและนักวิจัยไม่สามารถดำเนินการในขั้นตอนการผลิตสื่อได้เป็นระยะเวลา ๒ เดือน ซึ่งนักวิจัยยัง

คงลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์ต่อไป ภายหลังเมื่อคณะทำงานมีความพร้อม การดำเนินการจึงเริ่มขึ้น คณะทำงานได้เริ่มแบ่งงานกันและผู้รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ต่างได้ประชาสัมพันธ์หาแนวร่วมในการผลิตสื่อ บทบาทของนักวิจัยคือการประสาน การติดตามผลและเชื้อให้ เกิดการดำเนินการอย่างคล่องตัว ในขั้นตอนนี้จะเสนอตามการดำเนินการผลิตสื่อของชุมชนมาจาก กิจกรรมที่ดำเนินการจริงในชุมชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์และป้ายคำขวัญ เป็นสื่อที่ได้วางแผนในเริ่มแรก การดำเนินการของคณะ ทำงานได้ร่วมกันจัดหาอุปกรณ์ โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดเตรียมจัดซื้อ เช่น กระดาษขาวอ้อย แผ่น ไม้อัด ตะปู ขณะที่อุปกรณ์บางอย่างเช่น ค้อน ก็ขอหยิบยืมได้จากคนในชุมชน ในส่วนของสี พู่กัน ทางโรงเรียนอนุบาลเวียงห้าวได้มีส่วนร่วม ในส่วนคำขวัญ ข้อเตือนใจนั้น ได้มีการมอบหมายให้ เยาวชนไปคิดหาถ้อยคำมาและคณะทำงานบางคนจะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนที่ว่างมาร่วม แรงในการสร้างบอร์ดประชาสัมพันธ์

โดยในช่วงนี้เป็นช่วงคาบเกี่ยวกับการเก็บผลผลิตของชุมชน ประกอบกับครูผู้มีความ สามารถในการเขียนอักษรไม่ค่อยมีเวลาว่าง เนื่องจากงานที่โรงเรียน งานส่วนตัว และงานส่วนรวม ในชุมชน การดำเนินงานไม่มีความคืบหน้า สำหรับนักวิจัยเองได้ติดตามงาน แต่มิได้เร่งรัดแต่อย่าง ใด เหตุเพราะมิต้องการให้เป็นแรงผลักดันของโครงการวิจัย มิเช่นนั้นผลการวิจัยจะกลายเป็นคักย ภาพของนักวิจัย อีกทั้งต้องการศึกษากระบวนการของชุมชน ไม่ว่าผลที่ได้จะเป็นอย่างไร นั่นคือผล การเรียนรู้ของชุมชน

๒.) การจัดเสียงตามสายของเยาวชน สื่อลำดับสามที่มีข้อสรุปของแนวคิดการดำเนินการและการ ออกแบบสื่อ คือ “เทปเสียงบทละคร” โดยเนื้อหาจะสื่อถึงความหวังใยของครอบครัวที่มีต่อพ่อซึ่ง ประกอบอาชีพขายกันสาดที่ต้องเร่ขายไปยังที่ต่าง ๆ ความหวังใยในเรื่องการให้พ่อได้ระมัดระวังตัว ควบคุมใจและความคิดไม่ให้มีพฤติกรรมอันเสี่ยงต่อการติดเชื่อได้ แต่ให้นึกถึงเสมอว่ามีคนที่รักพ่อ รออยู่ที่บ้าน การดำเนินการในส่วนนี้ชุมชนโดยคณะทำงานได้ร่วมกันร่างโครงเรื่องและร่วมกัน บันทึกเสียง

ในส่วนของการดำเนินการโดยจะนำเผยแพร่ด้วยเสียงตามสายในชุมชนสลับกับบทเพลง และการดำเนินรายการของเยาวชน พบว่า ในช่วงเวลานั้น เยาวชนค่อนข้างมีกิจกรรมของทางโรง เรียนและเข้าสู่ช่วงการเตรียมตัวสอบกลางภาค ทำให้การดำเนินงานหยุดลง แต่เทปที่บันทึกเสียง ได้ถูกนำไปใช้ในงานวันเอดส์โลกของชุมชน

๓.) การจัดประเพณีทานทอด กิจกรรมอันดับสี่ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการพูดคุยสร้างแนวคิดกับทาง คณะทำงานเอดส์แล้ว ความเห็นร่วมกันของคณะทำงานได้เห็นชอบที่จะให้มีการจัดประเพณีทานทอดขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นประเพณีที่มีความหมาย สามารถนำมาประยุกต์เข้ากับกิจกรรมรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ได้ อีกทั้งได้ขยายไปจากชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน จึงน่าจะมีการฟื้นฟูขึ้นใหม่ หลายคนได้เสนอว่า เดิมที่บ้านดอยงามหมู่ ๑ เป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านสันใต้หมู่ ๔ และบ้านร่มโพธิ์งามหมู่ ๗ ซึ่งมีอาณาบริเวณใกล้เคียงกันและมีความเป็นเครือญาติเดียวกันอยู่ด้วยนั้น เห็นควรที่จะทำร่วมกัน การแยกออกมาทำเพียงหมู่บ้านเดียว (ขณะเข้าร่วมโครงการวิจัย) อาจจะทำให้ภาพความร่วมมือระหว่างชุมชนเปลี่ยนไป จึงได้ให้ตัวแทนคือผู้ใหญ่บ้านดอยงามหมู่ ๑ ได้หารือกับผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านถึงความเป็นไปได้ โดยในที่สุดทั้งสองหมู่บ้านนั้นไม่สะดวกในการเข้าร่วม

การดำเนินการขั้นต่อไปคือการเอาเรื่องการจัดประเพณีทานทอดเข้าสู่การประชุมหมู่บ้าน **การนำเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อให้เกิดการเห็นชอบร่วมกันกลายเป็นมติของที่ประชุม** ในการประชุมหมู่บ้านนั้นนักวิจัยเองได้เข้าร่วมโดยทำหน้าที่สังเกตการณ์และขยายความให้กับชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการวิจัย ในส่วนของคณะทำงานเอดส์ได้เชื่อมประสานการจัดทำกิจกรรมครั้งนี้ร่วมกับเป้าหมายของการรณรงค์ร่วมด้วย ผู้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านได้เห็นชอบที่จะรื้อฟื้นการจัดประเพณีทานทอดขึ้น ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้เคยร่วมประเพณีนี้ต่างได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการ ประสพการณ์ ทำให้ที่ประชุมเกิดความสนใจและเห็นร่วมกันว่าน่าจะจัดให้มีขึ้นหลังจากนั้นจึงได้มีการกำหนดวันในการจัด ที่ประชุมจึงได้ลงมติว่าให้เป็นคืนวันอาทิตย์ เริ่มเวลาประมาณ ๒๐.๐๐ น. นัดรวมตัวกัน ณ บ้านผู้ใหญ่บ้าน นั้นหมายถึง ๓ วันหลังจากการประชุมหมู่บ้านในครั้งนี้

คณะทำงานจึงได้ประสานกับชุมชน โดยมีการจัดการดังนี้ ผู้ใหญ่บ้านใช้เสียงตามสายประกาศว่าจะมีการจัดประเพณีทานทอดขึ้นในชุมชน ขอให้ชุมชนของเรานำของมาเพื่อรวบรวมไว้ช่วยเหลือ โดยจะมอบให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่จะรับทานในวันนั้น แต่ได้มีการบอกว่าชุมชนจะไปจัดทานทอดให้กับผู้ใด สมาชิก อ.บ.ต.ประจำหมู่บ้านได้ประสานกับผู้สูงอายุในชุมชนในการจัดทำ “ก๋วยเตี๋ย้าง” มีลักษณะหน้าที่คล้ายกับชะลอมผสมผสานกับต้นกฐิน ใช้เป็นที่รวบรวมสิ่งของที่คนในชุมชนตั้งใจทำทานให้กับผู้สูงอายุนั้น มีที่เสียบเงินสำหรับที่จะเอามาทำทาน โดยผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำก็จะมาร่วมกัน เตรียมไม้ โดยใช้ไม้ไผ่นำมาเหลาแล้วมัดประกบกันขึ้นรูปทรง ผู้สูงอายุต่างก็ได้พูดคุย สนทนาถึงอดีตที่มีการจัดประเพณี ต่างนั่งทำกันไปตลอดทั้งวัน ผูกความสัมพันธ์ของคนในชุมชน นอกจากนั้น คณะทำงานบางส่วนได้เข้าไปในตัวอำเภอเพื่อไปจัดซื้อของใช้บางอย่าง เช่น ผ้าเช็ดตัว ยาตำราหลวง ยาบารุง กะลามังที่ใช้ใส่ของทานซึ่งก็วางไว้ใน “ก๋วยเตี๋ย้าง” ของกินบางอย่างจำพวกอาหารแห้ง

ในคำคืนวันที่จัดให้มีการทำประเพณีทานทอด นักวิจัยได้เดินทางมาถึงบ้านผู้ใหญ่นบ้าน ในช่วงนั้นยังไม่ค่อยมีคนมามากนัก นักวิจัยเองต่างก็รู้สึกตื่นเต้นและนึกอยู่ในใจว่าเหตุการณ์จะเป็นอย่างไรต่อไป หลังจากนั้นก็มีคนทยอยมาโดยนำเอาของต่าง ๆ มารวมไว้ที่ “ก้วยตื้นจ้าง” อาทิ เช่น ข้าวสาร พริกแห้ง ปลา ร้า อาหารแห้งคนละเล็กคนละน้อย การจัดเตรียมสิ่งของนั้นผู้เข้าร่วมได้เตรียมไว้แบ่งสามส่วนด้วยกัน เพราะจะทำทานให้กับผู้เฒ่าจำนวน ๓ ครอบครัวด้วยกัน บ้างก็ให้เป็นเงิน บ้างก็ให้เป็นของใช้ เช่น สบู่ ยา สีย้อม ผงซักฟอก เป็นต้น โดยในระหว่างนั้นคณะทำงานได้เชิญผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยร่วมพิธีนี้มาเล่าให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้ฟัง พร้อมทั้งได้นัดแนะผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนว่าจะต้องทำประการใดบ้าง

ก่อนเริ่มดำเนินการหรือระหว่างที่รอกันและกันอยู่นั้น ได้มีการให้ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคยร่วมในประเพณีนี้ได้เล่าถึงรูปแบบการดำเนินการอันเป็นภาพให้ผู้เข้าร่วมได้ทราบ พร้อมทั้งได้มีการชี้แจงเป้าหมายของการทำกิจกรรมในครั้งนี้ แต่มีได้เน้นว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อ เนื่องจากจะเป็นการเน้นสถานะภาพของบุคคลนั้นมากเกินไป คงเป็นเพียงการเน้นให้ผู้เข้าร่วมทราบว่า จะเป็นการทำบุญโดยให้กำลังใจกับผู้เฒ่าที่ขาดสนและต้องรับภาระเลี้ยงดูหลาน โดยเฉพาะผลกระทบที่มาจากปัญหาเอดส์

เมื่อเริ่มดำเนินการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็เคลื่อนขบวนพาคนทยอยออกเดินไปยังบ้านของกลุ่มเป้าหมาย การเดินออกไปของชาวบ้านนั้นจะค่อย ๆ เดินกันไป พูดคุยอย่างเสียง และนำขบวนด้วยคนในชุมชนที่หาบ “ก้วยตื้นจ้าง” และบางคนต่างแบกอุ้มข้าวสารซึ่งประมาณคร่าว ๆ รวม 3 ถัง ขบวนผู้ร่วมกิจกรรมได้ทอดยาวไปตามถนน นักวิจัยเองได้สอบถามผู้เข้าร่วมบางคนว่าเดินไปนั้นว่ารู้สึกอย่างไร ซึ่งต่างตอบว่ารู้สึกตื่นเต้น ไม่เคยเห็นความร่วมมือเช่นนี้มาก่อน นักวิจัยถามว่าวันนี้ที่เห็น คิดว่ามีคนเท่าไร ซึ่งได้รับคำตอบว่าร้อยละคน บ้างก็ว่าดูแล้วเกือบทุกบ้านจะมีคนมาร่วม ซึ่งอาจจะที่บ้านละคน บางบ้านก็มาทั้งพ่อแม่ลูกเลยทีเดียว สีสันของการทำประเพณีทานทอดนี้คือการทำในยามคำคืน ทำแบบเสียง ๆ ซึ่งผู้เข้าร่วมทุกคนต่างตื่นเต้นไปตาม ๆ กัน

เมื่อมาถึงบ้านที่เป็นเป้าหมายแล้ว ผู้เข้าร่วมในครั้งนี้จะนำ “ก้วยตื้นจ้าง” และข้าวของไปวางกองไว้หน้าบ้าน จากนั้นจะมีการจุดประทัดเพื่อให้เจ้าของบ้านทราบว่ามีคนมา ในตอนนั้นจะทำกันมืด ๆ ไม่ให้มีแสงไฟ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะรออยู่รอบบ้าน ไม่เข้าไปใกล้เพื่อไม่ให้เจ้าของบ้านทราบว่าใครเป็นใครบ้าง ในวันนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อย โดยก่อนที่จะดำเนินการจะแจ้งให้ลูกหลานของผู้ที่ได้รับทานทราบว่าชาวบ้านจะมาทำทานทอดให้ เมื่อมีการจุดประทัด ลูกหลานจะได้ช่วยปลอบและดูแลผู้เฒ่าว่ามีคนมาที่บ้าน ป้องกันการตกใจที่อาจกลายเป็นเรื่องใหญ่ในภายหลัง ทันทีที่ผู้เฒ่าทราบว่าชาวบ้านมาที่บ้าน ผู้เฒ่าจะเปิดประตูออกมา แล้วตะโกนถามว่าของผีหรือของคน ถ้าเป็นของผีให้เอาไป ถ้าเป็นของคนก็จะได้รับมา หลังจากนั้นผู้เฒ่าก็จะให้พร ผู้เข้าร่วมที่อยู่รอบบ้านต่างพนมมือรับพร จากนั้นต่างพากันเดินล่าถอยออกจากบ้านนั้นมา เมื่อคนไป

แล้วเจ้าบ้านก็จะเก็บของทานนั้น ซึ่งเป็นอันเสร็จพิธี ในวันนั้นมีบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ๓ ครอบครัว จำนวน ๒ ใน ๓ ครอบครัวนั้น คือ ครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ ที่ต้องรับประทานยาต้านไวรัสที่สูญเสียพ่อแม่และแม่จากการติดเชื้อเอดส์ ซึ่งก็คัดเลือกครอบครัวที่ยากจน ชัดเจน จากครอบครัวในหมู่บ้าน

จากการสังเกตการณ์ในวันนั้นหลังจากเสร็จพิธีแล้ว ผู้เข้าร่วมได้บอกกับนักวิจัยว่าตนรู้สึกดีใจที่ได้ทำบุญพร้อมกับยกมือพนมแล้วลูบหัว บางคนกลับถามนักวิจัยว่าวันนี้เขาได้บุญใช่ไหม นักวิจัยย้ำว่าเป็นการทำบุญด้วยเช่นกัน การทำบุญมีหลายรูปแบบ ไม่เฉพาะแต่ทำที่วัด การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นก็เป็นการทำบุญเหมือนกัน ยิ่งวันนี้เป็นการทำบุญแบบคนรับเขาก็ไม่ทราบว่าใครเป็นคนทำ เป็นเหมือนการปิดทองหลังพระ ยิ่งน่าดีใจมากกว่า นักวิจัยได้สอบถามคนในชุมชนบางคน ว่ารู้สึกอย่างไรที่ชุมชนของเรามีการทำอย่างนี้ ซึ่งได้รับคำตอบว่า "...ดีมาก ไม่เคยเห็นคนในหมู่บ้านมารวมตัวกันมากเท่านี้ รู้สึกตื่นเต้นที่มาทำกันค่า ๆ มีด ๆ อย่างนี้...(ดีเหี้ย ปกฤษณ์คนในหมู่บ้านมารวมตัวกันยังอ้อ ละมันก็ตื่นเต้นเนาะ มาเยี่ยะกันมีด ๆ ค่า ๆ เนี่ยะ..) .. " บางคนไม่ได้พูดอะไรเพียงแต่อมยิ้มไปตาม ๆ กัน หลายคนซึ่งใจจนน้ำตาไหล ซึ่งก็เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ทั้งยังมีการพูดจาก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้านว่าควรจะมีการจัดประเพณีขึ้นอีก เพราะเป็นสิ่งที่ดี มีความหมาย เป็นที่น่าสังเกตว่าในอดีตประเพณีนี้มีได้นำเด็กไปร่วมด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะทำในช่วงเด็ก ในทางกลับกันจึงทำให้คนรุ่นหลังไม่ทราบว่าประเพณีนี้เขาทำกันอย่างไร แต่การจัดประเพณีทานทอดครั้งนี้ได้นำเด็กมาร่วมด้วยเนื่องจากคนรุ่นพ่อและแม่ก็ยังไม่เคยเห็น จึงตอบคำถามลูกไม่ได้ว่าเขาทำประเพณีนี้กันอย่างไร การพาลูกมาด้วยก็เพื่อจะได้เห็นร่วมกัน และเด็กรุ่นหลังจะได้ทราบว่าเขาทำกันอย่างไร เพื่อจะได้ถือรักษาไว้ต่อไป

ในภายหลังนักวิจัยได้ไปเยี่ยมบ้านของผู้รับทานครอบครัวหนึ่ง เพื่อสอบถามถึงความรู้สึกในวันที่คนในชุมชนมาจัดทานทอดให้ ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า รู้สึกดีใจมาก ซึ่งใจที่คนในชุมชนไม่ลืมพวกเขาอีกทั้งไม่คิดว่าจะเป็นครอบครัวของตน เพราะเมื่อตอนเข้าที่ผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายนั้น ตนยังได้เฝ้าของไปด้วย จากการสังเกตพบว่า สองตายายต่างมีใบหน้าบ่งบอกความปลาบปลื้มใจต่อกิจกรรมครั้งนี้ของชุมชน

ภาพที่ ๓๖ แสดงภาพผู้สูงอายุเล่าเรื่องการจัดประเพณีในครั้งอดีต

ภาพที่ ๓๗ แสดงการนำของมาร่วมทำบุญในกิจกรรม

ภาพที่ ๓๘ แสดงความร่วมมือของชุมชนในการเตรียมของทำบุญ

ภาพที่ ๓๙ แสดงขบวนของกลุ่มผู้เข้าร่วมที่กำลังเดินขบวนไปบ้านผู้สูงอายุ

ภาพที่ ๔๐ แสดงภาพครอบครัวของผู้สูงอายุที่รับทาน

ภาพที่ ๔๑ แสดงภาพครอบครัวผู้สูงอายุผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์

๔.) การแข่งขันการเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว กิจกรรมลำดับสุดท้ายที่ได้ดำเนินการโดยใช้ชื่อว่า “ เล่นบ่เก่า เฮ้อฮักกัน ” กิจกรรมนี้ได้ใช้เวลาเตรียมความคิดของคณะทำงานเป็นเวลาพอสมควร เนื่องจากยังไม่เคยมีการดำเนินการมาก่อน ในการหารือกันนั้นคณะทำงานบางคนก็ไม่แน่ใจว่าจะเป็นอย่างไร ซึ่งนักวิจัยได้เสริมว่ามันเป็นการทดลองทำ ไม่มีอะไรผิดถูก อย่งไรก็ตามในการพูดคุย ต่างคนต่างเสนอแนวทางอย่างหลากหลายออกไป ซึ่งกระบวนการสร้างความคิดร่วมกันนับว่าสำคัญ เพราะไม่เพียงแต่เป็นการสร้างแนวคิดเท่านั้นแต่เป็นการสร้างแรงจูงใจร่วมกัน

วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนี้คือ

๑.) เพื่อเสริมสร้างความรัก ความผูกพันของครอบครัวผ่านการการเล่นพื้นบ้าน อันก่อให้เกิดพลังของครอบครัวเพื่อป้องกันปัญหาเอดส์ในอนาคต

๒.) เพื่อเพิ่มพูนความรักความสามัคคีของคนในชุมชน

๓.) เพื่อฟื้นฟูการเล่นพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ชนรุ่นต่าง ๆ ในชุมชนได้ถือรักษา

การเตรียมงานครั้งนี้ คณะทำงานได้แบ่งงานเพื่อหาลูกทีมในการดำเนินงานต่อไป อาทิ การจัดในเรื่องอาหาร การจัดตารางการแข่งขัน การประสานงานกับผู้นำหมวดในการจัดผู้ร่วมแข่ง

ชั้น การจัดเตรียมของรางวัล การจัดเตรียมสถานที่ เครื่องเสียง งบประมาณสนับสนุนของชุมชน การสอดแทรกกิจกรรมการรณรงค์

ในวันจัดงาน ชุมชนจัดให้มีการเดินขบวนพาเหรดเข้าสู่ลานแข่งขัน โดยได้ตกแต่งริ้วขบวน เกรียนด้วยทางมะพร้าว และกิ่งไม้เพื่อให้ขบวนมีสีสัน และตีฆ้องร้องปาวเมื่อได้เวลาจะเริ่มขบวน จากนั้นชาวได้ตั้งขบวนตามหมวดบ้าน โดยจัดให้ผู้สูงอายุร่วมถือป้ายงานและป้ายรณรงค์ป้องกัน เอ็ดส์และยาเสพติด ข้อความในป้ายรณรงค์มีดังต่อไปนี้

- สวมถุงยางก่อนสอดใส่ จะมั่นใจไม่ติดเอ็ดส์
- ใช้ถุงยางอนามัย ปลอดภัย ไม่ยุ่งยาก
- เอ็ดส์ ลดหรือเพิ่ม เริ่มที่ตัวคุณ
- สังคมโปรดอาหาร ผู้ทุกขีรอนที่ติดเอ็ดส์
- พกถุงยางไว้ติดตัว ไม่ต้องกลัวจะติดเอ็ดส์
- เอ็ดส์เป็นปัญหาสุขภาพ อยากให้ปราศจากเอ็ดส์
- ยาเสพติด คนเสพติด คนขายติดคุก
- อนาคตจะสดใส ถ้าห่างไกลยาเสพติด
- รักลูกรักครอบครัว อย่าพาตัวไปติดเอ็ดส์

ในขบวนประกอบด้วยการพ้อนำขบวน ตามด้วยเกรียนที่มีผู้สูงอายุหญิงนั่งนำหน้า ขบวนของคนในชุมชน ซึ่งได้ตกแต่งริ้วขบวนด้วยธงทิวจากทางโรงเรียน เมื่อเข้าสู่ลานแข่งขัน ตัวแทนของชุมชนได้กล่าวต้อนรับและแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม และมีการกล่าวเปิดงาน ด้วยผู้สูงอายุในชุมชนซึ่งได้กล่าวขอบคุณที่ทุกคนได้แสดงซึ่งความรัก ความสามัคคี จากนั้นจึงได้มีการตีเกราะเคาะไม้เพื่อให้สัญญาณว่างานได้เริ่มขึ้นแล้ว ชาวบ้านต่างแยกย้ายเข้าสู่เดินทักองเชียร์ การแข่งขันการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ ได้จัดให้มีขึ้น อาทิ การแข่ง “โก่งเก้ง” หรือ “ไม้สูง” โดยแบ่งเป็นทีมพ่อบ้านและแม่บ้าน พร้อมกันนั้นได้มีการกล่าวความหมายว่าคนโบราณทำขึ้นมาเพื่ออะไร บ้างก็บอกว่าเพื่อต่อขาให้สูงขึ้น จะได้ไม่เดินเหยียบต้นหนามตามทางหรือสัตว์มีพิษต่าง ๆ การแข่งขันโยนลูกสะบ้า “โยนบั่ว” การแข่งขันเน้นทั้งชายและหญิง ขณะแข่งขันผู้ดำเนินรายการได้หยอกล้อทั้งพ่อบ้านและแม่บ้าน ขณะที่เสียงกองเชียร์ต่างส่งเสียงเชียร์ผู้แข่งขันในหมวดของตนให้ได้รับชัยชนะ

เมื่อใกล้จะเที่ยงได้จัดให้มีการแข่งขันการทำส้มตำและลาบจิ้น หรือลาบหมูของคนภาคเหนือ ฝ่ายหญิงแข่งขันกันทำส้มตำ ซึ่งเครื่องปรุงต่างก็เตรียมกันก่อนหน้านี้ที่จะมีการแข่งขัน ฝ่ายชายต่างสับหมูหรือที่ชาวเหนือเรียกว่าลาบจิ้น เสียงลาบหมูดังเป็นจังหวะ งานนี้ไม่มีผงชูรสแต่อย่างใด เพราะเน้นการปรุงด้วยฝีมือเท่านั้น หลังจากที่ทำอาหารที่ใช้ในการแข่งขันเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการซึ่งก็ได้แก่ผู้ใหญ่บ้านหมู่อื่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัด อ.

บ.ต. เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย วิธีการให้คำแนะนำคือ การชิมอาหารของทุกหมวดให้ครบ ซึ่งแต่ละหมวดก็จะส่งเสียงเชียร์บอกสรรพคุณของผักผลไม้เตรียมมา คุณภาพของอาหาร พร้อมทั้งเตรียมน้ำดื่มให้ดื่มทันทีที่ชิมเสร็จ ทั้งนี้เพื่อให้กรรมการเทศาะแนให้ทีมของตน ระหว่างนั้นผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงต่างวาดลวดลายการพ้อนรำ บ้างก็ใช้กระดังงาร่อนแสดงเป็นท่ารำ ฝ่ายชายจะพ้อนรำที่เรียกว่า “พ้อนเจิง” การพ้อนนี้เน้นทั้งความสวยงามและความอดทน เพราะเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายหลายส่วน ผู้สูงอายุบางคนพ้อนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ด้านคณะกรรมการต่างก็เวียนชิมอาหารของแต่ละหมวดและใช้เวลานานพอสมควรในแต่ละเด็ทน์ เรียกว่า พอชิมเสร็จก็อิมพอดี จากนั้นมีการมอบรางวัล รางวัลที่ได้นั้นเหมือนกันทุกทีม เพราะมิได้เน้นที่รางวัลแต่เน้นที่การมีส่วนร่วมของทุกทีม

ในตอนกลางวันมีการร่วมรับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน ช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมการแซวครอบครัว ผู้ดำเนินรายการได้สัมภาษณ์เด็ก โดยมีตัวอย่างคำถาม อาทิเช่น พ่อแม่รักกันไหม ครอบครัวมีกี่คน ทุกคนนอนดึกไหม ในครอบครัวมีการทำกิจกรรมอะไรร่วมกันบ้าง พ่อแม่แสดงความรักด้วยการกอดกันหรือไม่ พ่อกลับบ้านดึกไหม เด็ก ๆ รู้ไหมว่าเกิดมาได้อย่างไร เมื่อผู้ดำเนินรายการได้สัมภาษณ์เด็ก ๆ นั้น ผู้ที่เป็นพ่อแม่ต่างมีความเขินอายส่งเสียงหัวเราะอย่างครื้นเครง เหมือนความลับถูกเปิดเผย

ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทางชุมชนเองได้ให้เกียรติกับทางนักวิจัยโดยการจัด “เรียกขวัญ” หรือ “ฮ้องขวัญ” ให้กับนักวิจัย สำหรับนักวิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชน การได้รับการต้อนรับด้วยการ “ฮ้องขวัญ” นั้นหมายถึง การยอมรับของคนในชุมชน เป็นการต้อนรับและเสมือนการอวยพรของชุมชน เพราะการเรียกขวัญคือการเรียกเจ้าเรือนของบุคคลนั้น ๆ ขวัญเป็นศูนย์รวมของทั้งกาย ใจที่ประกอบกันเป็นตัวบุคคล การ “ฮ้องขวัญ” จะทำให้กับคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ซึ่งเท่ากับว่านักวิจัยได้เป็นคนในชุมชนเดียวกับคนบ้านดอยงาม

ในการสรุปการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ นักวิจัยได้กล่าวสรุปในส่วนของการดำเนินการวิจัยว่า กิจกรรมครั้งนี้เป็นการร่วมผลักดันร่วมกันในชุมชนให้ริเริ่มทำสิ่งที่ยังไม่มีมีการดำเนินการ ดังเป้าหมายที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น การรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์ไม่สามารถจะแยกโดยลำพังโดด ๆ ได้ การรณรงค์นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องใช้รูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งและในชุมชนต่างมีการรณรงค์มาโดยตลอด แต่อาจพิจารณาว่าจะเลือกใช้ช่องทางใดบ้างที่จะสอดคล้องกับชุมชน อันอาจจะเป็นวิธีทั้งทางตรงและทางอ้อมในการทำรณรงค์ เพราะการรณรงค์ไม่ได้ทำครั้งเดียวแล้วหยุดไป แต่เป็นการส่งผ่านข้อความให้คนได้ตระหนักและระลึกอยู่เสมอ การจัดการแซวครอบครัว เพื่อต้องการให้คนในชุมชน ครอบครัวได้ร่วมสื่อสารกัน ให้ทุกคนได้ตระหนักคิดถึงคนในครอบครัว และครอบครัวจะมีความสุขหากปราศจากโรคเอดส์ การดำเนินการร่วมกันครั้งนี้ย่อมมีข้อผิดพลาดเนื่องจากการดำเนินการครั้งแรก แต่เป็นสิ่งที่เราได้เรียนรู้ร่วมกันและเป็นฐานให้เกิดการพัฒนาแก้ไขในข้อผิดพลาด

พลาดต่าง ๆ กิจกรรมครั้งนี้เป็นเสมือนการจุดไฟแล้ว ชุมชนเท่านั้นที่จะเป็นผู้จุดไฟให้ลุกโชติช่วงต่อไป

ช่วงสุดท้ายเป็นการกล่าวปิดงานโดยผู้ใหญ่บ้านและภรรยา ซึ่งผู้นำได้กล่าวว่า “ ..ตอนแรกเมื่อโครงการวิจัยมาประสานงานในเรื่องการวิจัยนั้น ผมก็คิดเหมือนกันว่า ชุมชนเราจะทำได้ไหม และก็ยังป้ำ ๆ เป๋อ ๆ แต่จากความร่วมมือกันจนมีงานวันนี้ได้และก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี .. (...ตอนแรกเมื่อมีโครงการวิจัยเข้ามาช่วยประสานในการจัดทำเรื่องกำหนดสื่อสารนั้น ผมก็คิดเหมือนกันว่า ชุมชนเราจะเยี่ยะได้ก้อ ผมก้อยอมฮั้วว่า ผมก้อยป้ำ ๆ เป๋อ ๆ ยังได้ก้อตาม จากความร่วมมือกันกับคณะทำงานและก้อโครงการวิจัย รวมถึงชุมชนของเฮา จนมีงานในวันนี้และก้อสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี...)” (ผู้ใหญ่บ้าน ,๑๑ เมษายน ๒๕๔๗) จากนั้นก็มีเสียงของลูกบ้านบอกให้พ่อหลวง(ผู้ใหญ่บ้าน) หอมแก้มแสดงความรักให้กับแม่หลวง (ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน) เป็นตัวอย่าง การดำเนินกิจกรรมในวันนั้นเสร็จสิ้นหลังจากการตีเกราะเคาะไม้อีกครั้งเพื่อเป็นการปิดงาน

ภาพที่ ๔๒ แสดงขบวนเดินรณรงค์ป้องกันเอดส์ก่อนเข้าสู่ลานกิจกรรม

ภาพที่ ๔๓-๔๔ (ตามลำดับ) แสดงป้ายข้อความรณรงค์ป้องกันเอดส์ในกิจกรรม

ภาพที่ ๔๕ แสดงการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน

ภาพที่ ๔๖ แสดงการโยน “บักอน” (ลูกช่วง) การละเล่นพื้นบ้าน

ภาพที่ ๔๗ แสดงการแข่งขันทำ “ลาบจิ้น” และ “ส้มตำ”

ภาพที่ ๔๘ แสดงกิจกรรมการแซวครอบครัว

ภาพที่ ๔๙ แสดงการฟ้อนรำในงาน “เล่นบ่เก่า เฮฮากัน” สานสัมพันธ์ครอบครัว

ภาพที่ ๕๐ แสดง การ “ฮ้องขวัญ” ให้กับนักวิจัย

บ้านป่าแดงหลวง อ.แม่สาย

เวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ของชุมชนบ้านป่าแดงหลวงและตำบลเกาะช้างได้จัดให้มีการเสวนาเป็น ๒ วันด้วยกัน คือ เวทีเสวนาภาคแกนนำชุมชนและภาคตัวแทนชุมชน ขั้นตอนการเตรียมการจัดเวทีเสวนา

- ๑.) การประสานงานกับแกนนำชุมชนและกลุ่มฝั่งสาย ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่น ต่อการจัดเวทีและวันและเวลา สถานที่ และการจัดเตรียมอาหาร เป็นต้น
- ๒.) การติดตามผลการประสานงานการจัดเวทีทั้งทางโทรศัพท์และการลงเยี่ยมในพื้นที่
- ๓.) ดำเนินการจัดเวทีเสวนาตามวันและเวลาที่กำหนด

๑.) เวทีที่ ๑ : เวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ ภาคแกนนำชุมชน

เริ่มได้ดำเนินการในวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๗ กลุ่มฝั่งสาย เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. รายละเอียดการจัดเวทีเสวนามีดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนา

- ๑.) เพื่อทบทวนการทำงานด้านเอดส์ของชุมชนในอดีตที่ผ่านมาและระยะปัจจุบัน
- ๒.) เพื่อให้เกิดข้อสรุปเกี่ยวกับความสำเร็จและข้อถ้อยของการทำงานด้านเอดส์ของชุมชน
- ๓.) เพื่อให้เกิดข้อตกลงต่อแนวทางการจัดทำสื่อของชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย เป็นแกนนำที่เข้าร่วมเสวนาครั้งนี้ จำนวน ๘ คน ได้แก่ ๑.) แพทย์ประจำตำบล ๒.) เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ๓.) ตัวแทนผู้ติดเชื้อ ๔.) หมอพื้นบ้าน ๕.) ศิลปินพื้นบ้าน ๖.) ประธานธนาคารหมู่บ้าน ๗.) ผู้ริเริ่มคนแรกในการดำเนินงานด้านเอดส์ ๘.) อาสาสมัครโครงการ

ประมวลสรุปประเด็นการเสวนาและการดำเนินการ

- ๑.) ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาเอดส์ในอดีตและปัจจุบันของชุมชน
- ๒.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์การตอบสนองของชุมชนในขณะนั้น
- ๓.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการต่อปัญหาเอดส์ของชุมชน
- ๔.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ในจุดเด่นและข้อบกพร่องของการทำงานเอดส์ในชุมชน
- ๕.) ผู้เข้าร่วมหารือถึงแนวทางการทำงานด้านเอดส์ในอนาคตของชุมชน
- ๖.) ผู้เข้าร่วมได้สรุปหาแนวทางต่อการผลิตสื่อของชุมชนและการใช้สื่อเพื่อรณรงค์ในชุมชน

ผู้เข้าร่วมเสวนาได้ร่วมแลกเปลี่ยนดังประเด็นข้างต้น โดยมีนักวิจัยเป็นผู้แจ้งประเด็นและซักถามร่วมกัน

ข้อสรุปการเสวนา

ในการเสวนาครั้งนี้เป็นการร่วมพูดคุยระหว่างแกนนำและนักวิจัย โดยมีบรรยากาศของความเป็นกันเอง นักวิจัยนำเสนอถึงเป้าหมายของการเสวนาร่วมกันครั้งนี้และได้มีการเสวนาแสดงทัศนะ อย่างหลากหลาย สำหรับปัญหาเอดส์ในอดีตนั้นมีความรุนแรง มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากทั้งนี้สาเหตุดังต่อไปนี้ ๑.) ผู้ชายโสดและแต่งงานแล้วในชุมชนหลายรายที่ออกไปเที่ยวหญิงบริการทางเพศและขาดการป้องกันไม่ใช่อุปกรณ์อนามัย และพบว่าติดเชื้อในภายหลังเมื่อติดเชื้อจากการเที่ยวหญิงบริการทางเพศ ชายที่แต่งงานแล้วก็ได้นำเชือนั้นแพร่ให้กับภรรยาของตน

๒.) การเดินทางไปทำงานชายบริการทางเพศของหญิงสาวในหมู่บ้านทั้งความสมัครใจและการสนับสนุนของพ่อแม่ ภายหลังเดินทางกลับมาแต่งงานกับคนในชุมชนก็ทำให้เกิดจำนวนผู้ติดเชื้อในชุมชนได้

๓.) การแต่งงานโดยไม่ได้ตรวจเลือดก่อนแต่งงาน

จากสาเหตุดังข้างต้น ปัญหาที่พบในชุมชนก็คือ มีผู้ป่วยที่มีอาการคล้ายผู้ติดเชื้อ แต่ด้วยกระแสเรื่องโรคเอดส์ที่ได้รับทราบจากโทรทัศน์ในขณะนั้น จึงไม่มีผู้ใดในชุมชนที่จะยอมรับว่าตนเองติดเชื้อเอดส์ หรือบ้างก็ไม่แน่ใจว่าอาการของตนจะเป็นอาการของผู้ที่ติดเชื้อเอดส์หรือไม่ ขณะเดียวกันก็มีผู้ที่ไม่เชื่อหรือไม่ตระหนักว่ามีโรคนี้อยู่จริง โดยบางรายมีความคิดว่าเป็น “ การรู้เรื่องเพื่อไม่ให้ผู้ชายไปเที่ยวหญิงบริการ ” ชายบางคนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยการไปเที่ยวหญิงขายบริการอยู่ ดังสำนวนที่ว่า “ ตายคาอกดีกว่าตกล้ำตาย ” ฝ่ายผู้ที่ลูกสาวมีอาชีพขายบริการทางเพศก็พยายามปฏิเสธว่า “ ไม่เป็นจริง ” สะท้อนให้เห็นดังคำกล่าวที่ว่า “ ไม่กลัวเอดส์แต่กลัวอด ” เพราะทำให้ขาดรายได้หากเชื่อเรื่องนี้

ภายหลังเมื่อพบผู้ที่เสียชีวิตลงที่มีอาการคล้ายผู้ป่วยเอดส์ ชุมชนเริ่มตื่นกลัวและวิพากษ์วิจารณ์ เกิดการกล่าวหาซึ่งกันและกันว่าบุคคลผู้นั้นเป็นเอดส์ ขณะที่ผู้ที่ถูกกล่าวหาที่ตอบโต้ข้อกล่าวหา นั้น เกิดความบาดหมางใจกัน จากสภาพการเช่นนี้ทำให้ผู้ที่พบว่าตนติดเชื้อก็ไม่กล้าเปิดเผยตัวเองและกลัวว่าคนอื่นจะรู้ว่าตนติดเชื้อเอดส์ บางรายได้มีการเก็บตัวเงียบไม่สัมผัสกับผู้อื่น เพราะกลัวการปฏิเสธจากชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนเองได้เกิดการรังเกียจผู้ติดเชื้อและครอบครัว ดังนั้นงานที่เกี่ยวกับความร่วมมือของชุมชน จึงไม่มีผู้ติดเชื้อที่แสดงอาการไปร่วมด้วย ที่เห็นได้ชัดคือ งานศพของผู้ที่เสียชีวิตด้วยเอดส์ที่ไม่ค่อยมีคนไปและไม่มีการรับประทานอาหารของเจ้าภาพในงานศพนั้น

ต่อการตอบสนองต่อปัญหาเอดส์ ในเริ่มแรกพบว่าคนส่วนมากยังไม่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์และยังไม่มีกิจกรรมรณรงค์ด้านเอดส์ในชุมชนเลย ต่อมาเมื่อปี ๒๕๓๔-๒๕๓๕ เริ่มมีการรณรงค์โดยความร่วมมือของกลุ่มคนในชุมชนที่ได้กลายเป็นแกนนำชุมชนในการทำงานด้านเอดส์จนถึง ณ ปัจจุบันนี้ การรณรงค์เริ่มแรกเป็นการใช้เครื่องขยายเสียงให้ความรู้เรื่องเอดส์ ทางด้านสถานีอนามัยก็ได้ให้การอบรมความรู้เรื่องเอดส์กับอาสาสมัครชุมชนในการออกให้ความรู้เรื่องเอดส์แก่คนในหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็มีการต่อต้านจากผู้ที่ไม่เห็นประโยชน์จากการรณรงค์ ซึ่งก็คือผู้ที่มิอาชีพขายบริการทางเพศ ผู้ที่ไม่เชื่อว่ามีโรคเอดส์แต่ยังคงเที่ยวหญิงบริการและนายหน้าส่งผู้หญิง

ในตำบลไปขายบริการยังจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย ในขณะนั้นเองได้มีการต่อต้านการจัดการ
รณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์ คือ การขว้างปารถที่ออกกระจายเสียงในขณะนั้น ขณะที่หลายคน
ไม่ค่อยพอใจในการให้ความช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ ดังคำกล่าวที่ว่า “ไปช่วยเขาทำไม เขาไปติดมาเอง “

รูปแบบการดำเนินงานรณรงค์นั้นได้แตกต่างกันอย่างมากมาย อาทิเช่น การติดป้ายคำขวัญ
รณรงค์ให้หยุดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเอดส์และยาเสพติด โปสเตอร์ ป้ายรณรงค์ การแจกใบ
ปลิว เวทีชาวบ้าน การแข่งขันกีฬาต้านเอดส์ การจัดงานวันเอดส์โลก การปล่อยโคมลอย การปั่น
จักรยานต้านเอดส์ การเดินรณรงค์ด้านภัยเอดส์ การให้ความช่วยเหลือผู้ติดเชื้อและครอบครัว การ
ให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานผู้ติดเชื้อ จัดคอนเสิร์ต การแห่พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกับการ
รณรงค์ให้ลด ละ เลิก เพื่อป้องกันการติดเอดส์ การทำบุญสืบชะตาให้ผู้ติดเชื้อและทำบุญให้แก่ผู้ที่
ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น

จากการรณรงค์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจต่อชุมชนทำให้พบว่า ชุมชนเริ่มเข้าใจและ
ได้เข้าใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งจากการที่เห็นคนในชุมชนหลายรายที่ได้เสียชีวิตด้วยเอดส์ ผลกระทบที่
ตามมาจากเอดส์เช่น ลูกกำพร้าที่กลายมาเป็นภาระของผู้เฒ่าผู้แก่ การขาดผู้นำครอบครัวและราย
ได้ในการใช้จ่ายในครอบครัว คนในชุมชนเริ่มเข้าใจและสงสารผู้ติดเชื้อ ทั้งทราบว่าโรคเอดส์ไม่ได้
ติดต่อได้ง่าย ๆ หากไม่ไปมีพฤติกรรมเสี่ยงมา อีกทั้งการลดพฤติกรรมเสี่ยงของคนในชุมชนเอง คือ
การไปเที่ยวหญิงบริการลดน้อยลง เนื่องจากเกิดความคิดว่าเพียงครั้งเดียวอาจติดเอดส์ได้ ขณะที่
บางคนก็ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ แต่ก็รู้จักป้องกันตัวทั้งที่ในอดีตไม่มีการป้องกันใด ๆ หรือแม้แต่การ
ไม่ชอบใช้ถุงยางอนามัย โดยให้เหตุผลว่าไม่สนุก ปัจจุบันในเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยนี้ พบว่ามี
หลายรายทั้งหญิงและชายต่างมาขอถุงยางอนามัยจากอาสาสมัครเพื่อพกติดตัวไว้ใช้ป้องกันการ
ติดเชื้อ

จากการแสดงทัศนะพบว่า หลายคนเลิกมีพฤติกรรมเสี่ยงไปเลย เพราะกลัวจะติดเชื้อและ
เสียชีวิตในภายหลัง และสิ่งหนึ่งที่เป็นผลมาจากการรณรงค์ในชุมชนคือ การเกิดกลุ่มผู้ติดเชื้อ
“กลุ่มผึ่งสาย “ ซึ่งเป็นการรวมตัวของผู้ติดเชื้อในระดับตำบล การรวมกลุ่มผู้ติดเชื้อจะพบกันทุกวัน
ที่ ๒๐ ของเดือน โดยมีกิจกรรมเช่น การแจ้งข้อมูลข่าวสาร การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การพูดคุย
การให้กำลังใจ การปรับทุกข์ รวมถึงการร่วมกันผลิตยาสมุนไพรรักษาอาการต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมี
องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิตในช่วงเริ่มต้นและปัจจุบันคือ สมาคมพัฒนาประชากร
และชุมชน(PDA) ที่เข้าร่วมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

จุดเด่นและข้อสำเร็จของการทำงานด้านเอดส์ของชุมชน พบว่า ปัญหาเอดส์ในชุมชนได้ลดความรุนแรงลง ชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องเอดส์เห็นได้จากการลดและหยุดพฤติกรรมเสี่ยง เกิดความเข้าใจต่อตัวผู้ติดเชื้อและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติ นอกจากนี้ยังมีคนที่สนใจร่วมทำงานเอดส์ในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยหลายรายที่เข้าร่วมในการดำเนินงานเอดส์ เนื่องจากญาติของตนได้เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์

สำหรับกลุ่มฝั่งสายได้กลายเป็นตัวอย่างและแหล่งเรียนรู้การตอบสนองต่อปัญหาเอดส์ในชุมชนให้กับผู้อื่น มีผู้เข้ามาศึกษาดูงานของกลุ่มฝั่งสายจากหลายที่ทั้งภายในและนอกประเทศ ทั้งนี้ผู้ดูงานหลายกลุ่มมาศึกษาดูงานโดยเข้ามาเป็นแขกของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงานเอดส์ของชุมชน

ในแง่การทำงานเอดส์นับเป็นการเปิดโอกาสคนทำงานผู้ติดเชื้อและญาติได้มีโอกาสเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องการสื่อสาร การทำงานเป็นทีม ผู้ติดเชื้อหลายรายพบว่า แท้จริงแล้วการเป็นผู้ติดเชื้อยังสามารถทำตัวให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ การทำงานด้านเอดส์ไม่เพียงแต่อยู่ในชุมชนเท่านั้น ปัจจุบันได้มีการขยายไปยังพื้นที่อื่น เช่น หมู่บ้านแซว อำเภอเชียงแสน บ้านผางาม อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย บ้านภูซางและบ้านฮวก กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา โดยการเข้าไปร่วมสนับสนุนและตั้งกลุ่มผู้ติดเชื้อ

จุดด้อยของการทำงานเอดส์ของชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีแสดงทัศนะว่าการทำงานก็มีปัญหาเป็นปกติเนื่องจากหลากหลายความคิด ในช่วงแรกที่มีการรณรงค์ คนในชุมชนได้เกิดการต่อต้านไม่เข้าใจ โดยสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ เช่น ป้ายข้อความที่ติดไว้ก็ถูกทำลาย ซึ่งได้ทำให้คนทำงานท้อใจ ทั้งยังรวมไปถึงการขาดการสนับสนุนในเรื่องการงบประมาณจากทางหน่วยงานของรัฐ ในช่วงปี ๒๕๓๐-๒๕๔๐ งบประมาณงานเอดส์ถูกใช้ผิดประเภทและไม่ได้ร่วมสนับสนุนงานเอดส์ในชุมชนเลย การรณรงค์จึงได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน มีผู้แสดงทัศนะว่า คนทำงานเอดส์ไม่ได้รับเงินแต่ถูกบังคับให้เซ็นรับเงิน อีกทัศนะหนึ่งที่แสดงเรื่องการรณรงค์คือ การที่มีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเคลื่อนย้ายไปทำงานภายนอกชุมชน โดยกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ร่วมรับรู้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์เรื่องเอดส์ที่อยู่ในชุมชนจึงเป็นเหตุที่คนเหล่านั้นเสี่ยงต่อการติดเอดส์และคืนกลับสู่ชุมชน อีกทั้งการให้ความสำคัญของชุมชนที่ปัจจุบัน พบว่าการทำงานด้านเอดส์เป็นของกลุ่มฝั่งสาย แกนนำและองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนเท่านั้น คนในชุมชนเป็นผู้รับสาร ประกอบกับการรณรงค์อย่างมากมายในอดีตอาจทำให้คนชาชินต่อการรณรงค์ ถือว่ามีความเข้าใจและรู้เรื่องเอดส์ แม้ว่าปัญหาได้เบาบางลงแล้ว ซึ่งอาจเป็นความประมาท หากปัญหาเอดส์ได้หวนมาและเกิดเป็นปัญหาอย่างในอดีตได้

อีกประเด็นหนึ่งที่มีการแสดงทัศนะว่า การสนับสนุนของฝ่ายการปกครองยังมีน้อย ทราบจาก การจัดเวทีชาวบ้านยังเป็นการสื่อสารจากบนลงล่าง จากผู้นำสู่ชุมชน ชาวบ้านยังมีโอกาสแสดงความคิดเห็นน้อยมาก

สถานการณ์เอดส์ในปัจจุบันนี้ ได้มีการแสดงความคิดเห็นว่า ผู้ติดเชื้อยอมรับและเปิดเผยตัวเอง ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากการได้รับสิทธิในการรับยาต้านที่ทางรัฐบาลดำเนินการในปัจจุบันให้กับผู้ติดเชื้อเอดส์ทั่วประเทศ ขณะที่ชุมชนเองก็ยอมรับผู้ติดเชื้อ มีการอยู่ร่วมกันอย่างไม่วังเวียง ทั้งนี้เพราะทราบว่าอยู่ร่วมกันอย่างไรไม่ให้ติดเชื้อ เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน

การดำเนินงานด้านเอดส์ของกลุ่มผัสดายในปัจจุบันยังคงได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเท่านั้น คือ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน นอกจากนี้ยังมีการเอื้อให้ผู้ติดเชื้อไปใช้ในการหาผลประโยชน์ (ซื้อกล้าไม้ช่วยผู้ติดเชื้อเอดส์ แต่ไม่ได้มีการช่วยเหลือแต่อย่างใด) ประการสุดท้ายคือ ในตำบลขาดการจัดทำเวทีชาวบ้าน กล่าวคือ ขาดการจัดเวทีที่คนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านธรรมดาไม่มีโอกาสในการเสนอความคิดเห็น แต่เป็นฝ่ายรับฟังเท่านั้น

แนวทางการดำเนินงานด้านเอดส์ในอนาคตของชุมชน มีการแสดงทัศนะว่า อยากให้เกิดสื่อที่อยู่อย่างต่อเนื่อง โดยไม่อยากให้สื่อสูญไปเมื่อเวลาผ่านไป และต้องการให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวเรื่องโรคเอดส์อยู่ตลอดเวลา เป็นความตระหนักที่แสดงออกมาเป็นการกระทำ คือ การงดในพฤติกรรมเสี่ยง ทั้งอยากให้กลุ่มผัสดายเป็นของคนทั้งชุมชน มิได้เป็นเฉพาะของผู้ติดเชื้อเท่านั้น การรณรงค์ต่อต้านเอดส์เป็นการดำเนินงานของทุกฝ่ายที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งชุมชน ที่สุดก็คือ ให้ชุมชนพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ดังความหมายที่ว่าชุมชนเข้มแข็ง โดยมีพื้นฐานจากคนในชุมชนนั่นเอง

นอกจากนั้นได้มีการเสนอกิจกรรมที่จะทำต่อกลุ่มเป้าหมายคือเยาวชนอายุไม่เกิน ๒๕ ปี กล่าวคือ จัดให้มีการอบรมและเสริมอาชีพแก่เด็กและเยาวชนในช่วงปิดเทอม เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีเวลาว่าง การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์จะทำให้เยาวชนนั้นไม่หมกมุ่นกับสิ่งต่าง ๆ ที่อาจทำให้เสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติดและเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ การปลูกฝังวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดีงามเช่น การห้ามจับมือถือแขน (ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นข้อห้ามที่อ่อนลง) การรักษาวลสงวนตัว การรู้จักวางตัวต่อเพศตรงข้าม การแต่งตัวที่ถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ ประเด็นสุดท้ายคือ การจัดให้มีห้องสมุด เพื่อให้เป็นที่แสวงหาความรู้แก่เยาวชน เพราะการมีปัญญาจะเป็นเครื่องป้องกันคนจากพฤติกรรมที่ผิดได้

จากการแสดงความคิดเห็นที่ประชุมได้เสนอเรื่องกลุ่มเสี่ยงของชุมชนดังนี้

๑.) ชายอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ที่มักดื่มเหล้า มีเงินจับจ่ายและเที่ยวกลางคืน

๒.) วัยรุ่นที่อยากรู้อยากลองและเน้นความโก้หรู ทันสมัย ต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายในสิ่งฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังพบว่า มีการติดต่อซื้อขายบริการจากนักศึกษาสาวในเมืองที่ติดต่อผ่านนายหน้าเพื่อมาขายบริการในตำบลเกาะช้าง

๓.) เด็กหลายคนที่ศึกษาจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ แล้วต้องออกไปหางานทำเพื่อให้มีรายได้จุนเจือครอบครัว ซึ่งอยู่บนค่านิยมการแข่งขันทางด้านวัตถุของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้โดยได้รับการปลูกฝังหรือสนับสนุนจากพ่อแม่

ต่อความต้องการการผลิตสื่อของชุมชนเพื่อใช้รณรงค์ในชุมชน พบว่า ที่ประชุมยังไม่มีข้อสรุปอย่างแน่ชัดเนื่องจากมีหลายหัวข้อที่ได้พูดคุยกัน ขณะที่เรื่องการผลิตสื่อเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาปรึกษาหารือกันในกลุ่ม ประกอบกับชุมชนมีการรณรงค์อย่างหลากหลายและเป็นเวลาอย่างต่อเนื่อง การรับรู้จากการรณรงค์ต่าง ๆ นั้น อาจทำให้ชุมชนรับรู้เรื่องเอดส์อย่างซาซิมและกลายเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนตอบได้แต่ให้ความสำคัญลดลง การทำสื่อหรือความร่วมมือของชุมชนต่อการแก้ไขปัญหาเอดส์อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบไป

๒.) เวทีที่ ๒ : เวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ ภาคตัวแทนชุมชน

โดยจัดให้มีการดำเนินการในวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๖ ณ กลุ่มฝั่งสาย ตั้งแต่เวลา ๐๙.๓๐-๑๕.๐๐ น. รายละเอียดจากการจัดเสวนามีดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนา

๑.) เพื่อให้ตัวแทนชุมชนได้สะท้อนการรับรู้ต่อการทำงานด้านเอดส์ของชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

๒.) เพื่อให้เกิดข้อสรุปเกี่ยวกับความสำเร็จและข้อขัดข้องต่อการทำงานด้านเอดส์ของชุมชน

๓.) เพื่อให้เกิดข้อตกลงต่อแนวทางการผลิตสื่อของชุมชนเพื่อใช้รณรงค์ในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย ที่เข้าร่วมมีจำนวน ๑๖ คน และคณะนักวิจัย ๓ คน ได้แก่ แกนนำเยาวชนชายและหญิงจำนวน ๖ คน / ผู้อาวุโสในชุมชนจำนวน ๕ คน / ตัวแทนพ่อบ้านและแม่บ้านจำนวน ๕ คน / ตัวแทนผู้นำศาสนาจำนวน ๑ คน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมทั้งหมดมาจากการประสานงานของผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน การเชิญผู้เข้าร่วมมาจากการเป็นคนที่อยู่ในชุมชน มีส่วนร่วมรับรู้กิจกรรมงานด้านเอดส์ของชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมาอีกทั้งเน้นผู้ที่กล้าแสดงความคิดเห็น เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการต่อไป

ประมวลสรุปประเด็นเสวนาและการดำเนินงาน

- ๑.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหาเอดส์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- ๒.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ในประเด็นการรับรู้และการตอบสนองต่อปัญหาเอดส์
- ๓.) ผู้เข้าร่วมวิเคราะห์ประเด็นข้อเด่นและจุดบกพร่องของการดำเนินงานด้านเอดส์ในชุมชน
- ๔.) ผู้เข้าร่วมหารือถึงรูปแบบการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในอนาคต

ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมได้ร่วมแลกเปลี่ยนและเสนอความคิด ขณะที่นักวิจัยเป็นผู้ป้อนประเด็นและเชื่อมประเด็นให้กับผู้เข้าร่วม

ข้อสรุปการเสวนา

ช่วงเริ่มต้นกระบวนการของเวทีเสวนาครั้งนี้ เป็นการเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวที่นักวิจัยและโครงการวิจัยตามมาด้วยการคืนข้อมูลให้กับผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา โดยการเชื่อมประเด็นสถานการณ์เอดส์ในชุมชนที่ผ่านมาเข้ากับการจัดการปัญหาเอดส์โดยการเริ่มต้นของแกนนำชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนได้รับรู้เรื่องโรคเอดส์ในเวลาต่อมา การจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชนได้พัฒนาสู่การรวมกลุ่มของผู้ติดเชื้อ “กลุ่มฝั่งสาย” ในส่วนของกิจกรรมการรณรงค์นั้นมีรูปแบบที่หลากหลายอันเป็นผลให้สถานการณ์เอดส์ในชุมชนลดลง ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชนตำบลเกาะช้าง จากนั้นได้เกิดการแลกเปลี่ยนจากตัวแทนผู้เข้าร่วมและคณะวิจัย ดังการสรุปข้อมูลดังต่อไปนี้

การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ในระยะแรก

- ๑.) ความรู้เรื่องโรคเอดส์ได้รับการชมโทรทัศน์ ซึ่งเนื้อหาที่น่าเสนอในขณะนั้นเน้นโรคเอดส์เป็นแล้วตาย แก้ไขไม่ได้ การรับรู้เริ่มแรกทำให้เกิดความรู้สึกกลัวโรคเอดส์
- ๒.) ข่าวการเสียชีวิตของคนในชุมชนที่หาสาเหตุไม่พบหรือไม่แน่ใจว่าไปจะเป็นโรคนั้นได้อย่างไร ทั้งเป็นโรคที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน (โรคติดเชื้อฉวยโอกาส ทั้งทางเดินหายใจ ระบบผิวหนัง ระบบสมอง ระบบประสาท เป็นต้น)
- ๓.) จากการรณรงค์โดยแกนนำในชุมชนโดยใช้รถกระจายเสียงเคลื่อนที่ไปตามถนนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เน้นการให้ชุมชนได้ทราบเรื่องเอดส์ให้มากขึ้นกล่าวคือให้เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวมากขึ้น สามารถแพร่มาถึงชุมชนได้หากมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ
- ๔.) จากข่าวสารผ่านทางอาสาสมัครหมู่บ้าน(อ.ส.ม.)ที่ผ่านการอบรมด้านเอดส์ ซึ่งในภายหลังก็ได้รับการขยายความเข้าใจมากขึ้นจากการเข้าให้ความรู้ในกลุ่มย่อยของอาสาสมัครของสถานีนามัย (สี่บุคคล)

๕.) จากองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิศุภนิมิต โดยผ่านอาสาสมัครของโครงการ เป็นการให้ความรู้ ในชุมชนทุกครอบครัว โดยใช้ภาพประกอบ(Flip Chart)ในการนำเสนอเรื่องเอดส์ แผ่นพับใบปลิว ต่างๆ

การตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารของคนในชุมชนในอดีต

๑.) เกิดทัศนคติของคนหลายคนในขณะนั้นคิดว่าโรคเอดส์รวมถึงคนที่ติดเชื้อเอดส์ไม่น่าจะมีอยู่ในชุมชน เพราะสื่อที่นำเสนอออกมานั้นมาจากส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) ดังนั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ยังน่าจะอยู่ในเมืองใหญ่ อาจประเมินได้ว่าเป็นการปฏิเสธและการให้ภาพทางความคิดเพื่อปฏิเสธว่าโรคเอดส์ยังไม่เกิดขึ้นในชุมชน

๒.) คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มพูดคุยเกี่ยวกับโรคเอดส์ คนติดเชื้อเอดส์ว่าจะมีจริงหรือไม่ มีการโจษขานกันปากต่อปากแพร่ไปเหมือนไฟลามทุ่ง เนื่องจากสังคมชนบทเป็นสังคมเครือญาติ ความผูกพันเป็นเครือญาติทำให้ไปมาหาสู่กันเสมอ เรื่องราวของคนในชุมชนจะกระจายให้รับรู้ได้ง่ายโดยปริยาย

๓.) หลายคนมองว่าเรื่องเอดส์นั้นเป็นการประโคมข่าวเพื่อไม่ให้คนไปเที่ยวหญิงบริการหรือส่งเสริมให้คนส่งบุตรหลานไปขายบริการ เนื่องจากในชุมชน ต.เกาะช้างขณะนั้น หลายครอบครัวนิยมส่งลูกสาวให้ไปทำงานขายบริการทางเพศในต่างจังหวัดและเมืองใหญ่

๔.) มีกระแสความคิดว่าเรื่องโรคเอดส์เป็นโรคที่เกิดกับผู้ที่ไม่ใช่เที่ยวหญิงบริการมา ก็เป็นการสมควรแล้วที่จะเป็นโรคนี้ บ้างมองว่าผู้ติดเชื้อไปหาเหตุมาเอง โรคเอดส์นับว่าเป็นผลกระทบหรือการลงโทษคนที่สำส่อนชอบทางเพศ

๕.) หลายคนมองว่า การติดเชื้อเอดส์เหมือนเคราะห์กรรมของบุคคลและอาจเกิดขึ้นกับคนในสังคมได้ บางรายกลัวคนในครอบครัวติดเชื้อเอดส์ก็มีความคิดว่าคงไม่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวของตน

๖.) มีคนในชุมชนอยากรับทราบข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนมากขึ้น (การติดต่อ ลักษณะของอาการ การป้องกัน การดูแลรักษา)

๗.) คนในชุมชนบางกลุ่มเริ่มสำรวจว่ามีใครในชุมชนที่ติดเชื้อ และเริ่มรังเกียจผู้ติดเชื้อ เกิดการแบ่งแยกในชุมชนในประเด็นเรื่องเอดส์

๘.) ยังมีหลายคนก็ยังไม่มีความรู้เรื่องเอดส์ดีพอและไม่ทราบเรื่องเอดส์ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร โดยเฉพาะคนแก่

นอกจากนั้นยังมีปรากฏการณ์หรือลักษณะที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ทำให้เข้าใจสถานการณ์เอดส์ได้ อาทิ

- ๑.) คนในชุมชนเริ่มสังเกตผู้ป่วยที่มีอาการคล้ายผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ มีการคาดเดา เริ่มซุบซิบนิทาน นอกจากนั้นมีการกล่าวหาว่าบุคคลนั้นติดเชื้อเอดส์ ฝ่ายผู้ที่ถูกกล่าวหาก็ได้ตอบทำให้ต้องเป็นความกันที่สถานีตำรวจ นับเป็นความบาดหมางและความแตกแยกในชุมชน
- ๒.) การแสดงตัวของอดีตผู้นำชุมชนที่แสดงตัวเองว่าเป็นผู้ติดเชื้อ (สวมบทบาทของผู้ติดเชื้อ) เพื่อต้องการทำงานช่วยเหลือผู้ติดเชื้อ กล่าวคือ ในขณะนั้นหลายคนติดเชื้อไม่กล้าเปิดเผยตัว ขณะที่กระแสนี้ในชุมชนก็อยากทราบว่าใครติดเชื้อเพื่อว่าจะได้ระวังตัว อาจถึงกับไม่ยอมมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เพราะกลัวติดเอดส์ การประกาศตัวของอดีตผู้นำชุมชนขณะนั้นเพื่อต้องการให้ผู้ติดเชื้อเห็นว่าแม้แต่ผู้นำก็ติดเชื้อได้ และเกิดความไว้วางใจยอมเปิดเผยตัว อีกทั้งความคิดที่ต้องการให้ผู้ติดเชื้อเปิดเผยตัวก็เพื่อให้ลดความทุกข์ใจของผู้ติดเชื้อที่เก็บตัวอยู่เพียงผู้เดียว
- ๓.) การเปิดเผยตัวทำให้เห็นผู้ติดเชื้อผ่นคลายปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างชัดเจนมากขึ้น พร้อมทั้งให้เกิดการจัดการกับปัญหาเอดส์ในเวลาต่อมา
- ๔.) เมื่อผู้ติดเชื้อเปิดเผยตนเอง เกิดการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านข้อมูลการดูแลตนเองจากทางสถานีนอมาัย ด้านเงินช่วยเหลือ ค่าเดินทางไปรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นการดำเนินการขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้เข้ามาดำเนินงานด้านเอดส์ในชุมชนในเวลาต่อมา
- ๕.) การคืนถิ่นของผู้ที่ไปทำงานในต่างจังหวัด กรณีที่ไม่ใช่ผู้หญิงที่ไปขายบริการ โดยคนเหล่านั้นได้ติดเชื้อและเดินทางกลับบ้านเมื่อมีอาการป่วย

ท่าทีของคนในชุมชนที่มีต่อผู้ติดเชื้อและครอบครัว มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปสรุปได้ดังนี้

- ๑.) ณ ปัจจุบันนี้ความรังเกียจผู้ติดเชื้อและครอบครัวได้แปรเปลี่ยนไปเป็นความสงสารเห็นใจ ผู้ติดเชื้อและครอบครัว อยากไปเยี่ยมเยียนเพื่อหนุนใจถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ แต่อีกด้านหนึ่งก็กลัวว่าจะสามารถรับเชื้อเอดส์มาสู่ตัวเองได้
- ๒.) หลายคนอยากรู้ อยากเห็น มีการถามไถ่ถึงสาเหตุการติดเชื้อและสังเกตผู้ติดเชื้อในการมีชีวิต หลายทัศนะสรุปว่า สิ่งที่ช่วยให้คนในชุมชนปฏิเสธโรคเอดส์ได้มากที่สุดคือ ผู้ติดเชื้อที่อยู่ในชุมชน เพราะการได้เห็นชีวิตที่อยู่กับเอดส์โดยที่ยังไม่พบการรักษาเหมือนกับรอวันตายไปนั่นเอง
- ๓.) คนส่วนใหญ่ในชุมชนให้ความสนใจในข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์เพื่อจะได้รู้ว่าเอดส์เป็นอย่างไร และไม่ต้องการให้มีการติดเชื้อขึ้นอีกในชุมชน (มีแต่คนในครอบครัวที่ใกล้ชิดกับผู้ติดเชื้อเท่านั้นที่มีความสนใจในผู้ติดเชื้อและมีความเป็นห่วงเป็นใย เพราะความผูกพันอันพันผูก)

ข้อเด่นของการทำงานด้านเอดส์ในชุมชน

- ๑.) แกนนำมีความเพียรพยายามในการทำงานแม้จะได้รับการตอบสนองในเชิงลบจากชุมชน(ในระยะแรก)
- ๒.) การทำงานด้านเอดส์ของชุมชนสามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้
- ๓.) กลุ่มผู้ติดเชื้อและแกนนำในการทำงานได้รับการยอมรับทั้งในระดับภูมิภาค และระดับชาติ
- ๔.) สามารถช่วยผู้ติดเชื้อทั้งในชุมชนและชนกลุ่มน้อยจากสองประเทศเพื่อนบ้าน(ประเทศพม่าและลาว)ให้ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการดูแลสุขภาพ
- ๕.) ได้รับการสนับสนุนที่ดีจากองค์กรเอกชนในการเป็นพันธมิตรในการจัดการและแก้ไขปัญหาเอดส์
- ๖.) ชุมชนมีแกนนำที่ได้รับประกาศให้เป็นคนดีศรีสังคมจากการทำงานด้านเอดส์เป็นที่ยอมรับของสังคม
- ๗.) การขยายผลเชิงสุขภาพ ไม่เลือกที่จะทำงานด้านเอดส์เพียงด้านเดียวแต่พัฒนาองค์ความรู้และประสบการณ์เพื่อหนุนเสริมด้านสุขภาพเช่นสวนสมุนไพร ในศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

ข้อด้อยของการทำงานด้านเอดส์ในชุมชน

- ๑.) ความร่วมมือของคนในชุมชนกับแกนนำยังมีน้อย โดยจะร่วมในเฉพาะการจัดกิจกรรมวันสำคัญที่ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือและต้องมีการรื่นเริงอยู่ด้วยเช่นมีมหรสพ คอนเสิร์ต การร่วมในการจัดผ้าป่า หรือการสอยต้นกล้วยพฤกษ์ เป็นต้น
- ๒.) ภาพการทำงานในชุมชนคือความร่วมมือของแกนนำชุมชน กลุ่มผู้ติดเชื้อ หมอพื้นบ้าน อาสาสมัครหมู่บ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชน สถานีนามัย (ฝ่ายดูแลเรื่องสุขภาพ) ซึ่งยังขาดความร่วมมือในส่วนของผู้นำฝ่ายบริหารของชุมชน
- ๓.) การจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนในความคิดของชาวบ้านพบว่า เป็นงานของแกนนำและกลุ่มฝั่งสาย ชุมชนจึงเป็นผู้รับรู้

งานด้านเอดส์ในอนาคตของชุมชน ที่ประชุมได้แสดงทัศนะว่า

- ๑.) อยากให้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ
- ๒.) อยากให้คนในชุมชนมีความร่วมมือมากยิ่งขึ้น
- ๓.) อยากให้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องเพราะคนรุ่นหลังจะสามารถได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- ๔.) อยากให้มีการช่วยเหลือกันในชุมชนมากขึ้น เพราะในปัจจุบันความเจริญด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุยกันน้อยลง

รูปแบบการรณรงค์ในอนาคต ตัวแทนชาวบ้านแสดงทัศนะว่า

- อยากให้มีเพลงสมัยใหม่สามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้ดี
- ให้มีการเสนอสื่อที่ถาวรและคงทนที่คนในชุมชนสามารถเห็นได้
- สื่อบุคคลสามารถทำให้คนเห็นและเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่า ดังนั้นสื่อบุคคลที่มีอยู่ในชุมชนนั้นเป็นตัวอย่งที่ดี ให้คงสื่อประเภทนี้ในการรณรงค์ต่อไป
- ให้มีสื่อแนวใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนในแต่ละวัยได้

จากข้อมูลข้างต้นเป็นทัศนะที่ตัวแทนชุมชนได้สะท้อนมาจากการจัดเวทีเสวนา อย่างไรก็ตามเมื่อสอบถามถึงความต้องการในการผลิตสื่อการรณรงค์ในชุมชนพบว่า การคิดและการจัดการวางแผนในการผลิตสื่อต่าง ๆ ชุมชนยังคงให้แกนนำของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการโดยที่ชุมชนเป็นเพียงผู้รับสารเท่านั้นและจากข้อมูลจากการจัดเวทีเสวนาภาคตัวแทนชุมชนครั้งนี้คณะวิจัยจะได้คืนข้อมูลให้กับทางแกนนำชุมชนในภายหลัง

ปัญหาและอุปสรรค

เนื่องจากสถานที่ของกลุ่มฝั่งสายอยู่ติดกับถนน ทำให้มีเสียงรบกวนสมาธิผู้เข้าร่วมต่อการแสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลา แต่ก็นับว่าสามารถดำเนินการไปได้

ข้อสังเกตและเสนอแนะ

๑.) จากการศึกษาร่วมกันที่ผ่านมา ทำให้เวทีเสวนาของ อ.แม่สายค่อนข้างแตกต่างจากทั้ง ๒ พื้นที่รูปแบบการดำเนินเวทีเสวนาจึงเป็นลักษณะที่ให้ตัวแทนชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็น(FOCUS GROUP) โดยโครงการวิจัยได้ศึกษาข้อมูลมากกว่าเป็นจะรูปแบบการผลักดันให้เกิดกระบวนการร่วมกับโครงการวิจัยในลำดับต่อไป อย่างไรก็ตามการจัดเวทีครั้งนี้เป็นการผลักดันทางอ้อมให้กับชุมชนต่อการทบทวนประสบการณ์การทำงานเอตส์ของชุมชนในอดีต

๒.) รูปแบบของการทำโครงการวิจัยค่อนข้างต่างจากหน่วยงานอื่นที่เข้ามาทำงานในชุมชนบ้านป่าแดง จากการพูดคุยและการสะท้อนออกมาจากมุมมองของแกนนำ พบว่า รูปแบบของโครงการวิจัยเป็นลักษณะเชิงการศึกษา การจัดเวทีเสวนาจึงเป็นเวทีที่ช่วยให้ชุมชนได้สะท้อนการทำงานที่ผ่านมาและแนวทางในอนาคต ทั้งภาคแกนนำและภาคประชาชน และประเด็นที่สำคัญคือ การเข้ามาทำงานหรือร่วมทำงานในชุมชนไม่ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากแหล่งใดก็ตาม ท้ายที่สุดหน่วยงานเหล่านั้นก็ต้องย้ายออกจากชุมชนไป ดังนั้น ชุมชนเองต้องดำเนินการต่อและยังคงให้เกิดผลต่อไปในชุมชน และการทบทวนช่วยให้ทราบถึงจุดที่ชุมชนยืนอยู่และแนวทางที่จะก้าวต่อไป

บทสรุปวิเคราะห์

จากการศึกษาชุมชนทั้งจากการสัมภาษณ์ การศึกษากระบวนการทำงานของชุมชนและประสบการณ์งานด้านเอดส์ การสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group) หรือเวทีเสวนา โดยกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาอันได้แก่ แกนนำชุมชน สมาชิกกลุ่มผู้ติดเชื้อ คนในชุมชน อาสาสมัครโครงการ ผู้นำศาสนา ครู เยาวชน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้ทราบได้ว่า ชุมชนมีประสบการณ์ด้านงานเอดส์เป็นอย่างดีและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ด้านรูปแบบการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชนมีหลากหลายรูปแบบสามารถจำแนกตามประเภทสื่อได้ดังนี้

สื่อที่ใช้ในการรณรงค์ของชุมชนบ้านป่าแดงหลวง

- ๑.) สื่อบุคคล : กลุ่มผู้ติดเชื้อ “กลุ่มผีเสื้อสาย” / การทำงานของแกนนำชุมชน / การทำงานของเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน /
- ๒.) สื่อเฉพาะกิจ : การประชาสัมพันธ์โดยรถกระจายเสียงเคลื่อนที่ (ใช้ภาษาไทยและภาษาไทยใหญ่) / การแจกแผ่นพับ / สติกเกอร์ / ป้ายคำขวัญและป้ายรณรงค์ / เวทีชาวบ้าน / การแข่งขันกีฬา / การปั่นจักรยาน / ป้ายนิเทศน์ / โปสเตอร์ / การสนับสนุนทำการศึกษาศึกษาและความช่วยเหลือรูปแบบต่าง ๆ / การเดินรณรงค์ / งานวันเอดส์โลก / การจัดคอนเสิร์ต / การอบรมความรู้ให้กับพระสงฆ์ / โครงการสอนเรื่องเพศศึกษาและการค้ามนุษย์ ณ โรงเรียนบ้านป่าแดง / งานวันเด็กที่จัดแข่งขันตอบคำถามเรื่องโรคเอดส์
- ๓.) สื่อพื้นบ้าน : การแห่พระเจ้าสิงห์แซ่ศักดิ์สิทธิ์ร่วมกับการรณรงค์ให้ลดละเลิกพฤติกรรมเสี่ยง / การปล่อยโคมลอยระยิบถึงผู้เสียชีวิตด้วยเอดส์ / ประเพณีทานทอด / การทำบุญให้ผู้เสียชีวิตด้วยเอดส์และทำบุญสืบชะตาให้ผู้ติดเชื้อ / ศิลปินพื้นบ้านร้องเพลงคำ

จากรูปแบบการดำเนินการรณรงค์ในชุมชนและตำบลเกาะช้างทำให้ทราบถึงการจัดการปัญหาของชุมชนที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะของระยะเวลาที่ต่อเนื่องและหลากหลาย ทั้งจากข้อมูลที่ได้จากการจัดเวที “ทบทวนประสบการณ์ด้านเอดส์” ทั้ง ๒ เวทีที่ได้ดำเนินการไปแล้ว สรุปได้ว่ากิจกรรมการผลิตสื่อของชุมชนอาจไม่จำเป็นต้องดำเนินการ แต่อาจมีการปรับรูปแบบการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชน

จากการสนทนากับแกนนำชุมชนพบว่า แนวทางที่ชุมชนสนใจคือ การสร้างให้คนในชุมชนมีองค์ความรู้ที่มีใช้เกิดจากการรณรงค์เพียงครั้งคราวแล้วก็หายไป และในภายหลังก็จัดให้มีการรณรงค์ใหม่ต่อไป หากแต่เป็นการทำให้องค์ความรู้นั้นคงอยู่และเป็นการง่ายที่ชุมชนจะศึกษาหาความรู้ โดยเฉพาะเยาวชนในชุมชนและตำบลเกาะช้าง แนวความคิด คือ การจัดให้มีห้องสมุดชุมชน

ชน ทั้งนี้เนื่องจากทุกวันเสาร์และอาทิตย์ จะมีเยาวชนไปใช้เวลาว่าง ณ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ณ บ้านป่าแดงหลวง นอกจากนั้นที่ศูนย์การเรียนรู้ยังมีสวนสมุนไพรให้ได้ศึกษาและบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ติดเชื้อ ซึ่งจะเป็นคนจากทางฝั่งประเทศพม่าและประเทศลาวเข้ามาพักอาศัยเพื่อรอเข้าพักรักษา ณ โรงพยาบาลในฝั่งประเทศไทย

จากการศึกษาชุมชนพบว่า กลุ่มฝั่งสาย หรือสวนสมุนไพร ตลอดจนการทำงานเอ็ดส์ของชุมชนล้วนเป็นที่น่าสนใจจากหลายหน่วยงาน หรือบุคคลจากที่ต่าง ๆ โดยให้ความสนใจในการเข้าศึกษา เยี่ยมชม เรียนรู้และศึกษาข้อมูล ทั้งจากการทราบโดยการแนะนำจากบุคคลอื่นที่ได้มาเยี่ยม และการมาเป็นแขกของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) เพื่อเข้ามาศึกษาดูงาน

ทั้งนี้นักวิจัยได้ร่วมขยายแนวคิดเพื่อหาความหมายที่ไม่จำกัดเฉพาะการเป็นที่เก็บหนังสือเพื่อการค้นคว้าเท่านั้นทั้งนี้เพื่อร่วมกันคิดเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ว่า “องค์ความรู้ของชุมชนที่ยั่งยืน “ พร้อมทั้งร่วมขยายความของคำว่า “องค์ความรู้” ซึ่งได้เข้าใจร่วมกันว่า องค์ความรู้มิใช่เป็นความรู้ในด้านอักษรที่ได้อธิบายเชิงวิชาการแต่เพียงเท่านั้น องค์ความรู้ยังเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้ร่วมดำเนินการ ได้ร่วมสื่อสาร มีการพัฒนาตามระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งที่เกี่ยวกับการจัดการปัญหาเอ็ดส์ของชุมชน การดำรงอยู่ของชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่านมา วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ความรู้เรื่องสมุนไพรและการแพทย์พื้นบ้าน เพลงและดนตรีพื้นบ้านและศิลปะพื้นบ้าน อาหารการกินพื้นบ้านและการแปรรูปอาหาร การอนุรักษ์ของเก่าวัตถุโบราณ วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน อักษรพื้นเมือง หรือสิ่งต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นชุมชนของตนทั้งสิ่งที่จับต้องได้และการสัมผัสด้วยตาแห่งปัญญา ดังนั้นเพื่อให้เกิดอัตถประโยชน์ในรูปแบบยิ่งขึ้น แนวคิดเรื่อง “ห้องสมุดชุมชน” ได้ปรับเปลี่ยนเป็น “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” ที่มีความหมายและการใช้งานที่สอดคล้องกับองค์ความรู้ของชุมชนได้อย่างกว้างขวาง

การขยายฐานคิดของชุมชน

สืบเนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีเสวนาการนัดพบกลุ่มแกนนำของชุมชนต่อแนวทางการทำโครงการวิจัยร่วมกับชุมชนแล้วนั้น การหารือยังได้เกิดขึ้นในหลายครั้งด้วยกัน ทั้งนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ แม้ว่าในเบื้องต้นนักวิจัยจะเป็นผู้ส่งสารให้กับชุมชนต่อการประสานให้เกิดความร่วมมือต่อการทำวิจัย อย่างไรก็ตามนักวิจัยจะต้องให้ความสนใจไปที่ความต้องการของชุมชนและแผนการทำงานจะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการนั้น

ต่อประเด็นของแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้เกิด “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” นั้น นักวิจัยได้ร่วมหารือกับทางแกนนำของชุมชนในหลายครั้งด้วยกัน ขณะเดียวกัน ชุมชนเองได้เกิดภาวะตื่นตัวหรือตื่นโดยตัวของชุมชนเอง ซึ่งพบว่า แกนนำได้มีโอกาสนำเรื่อง “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” เข้าสู่การ

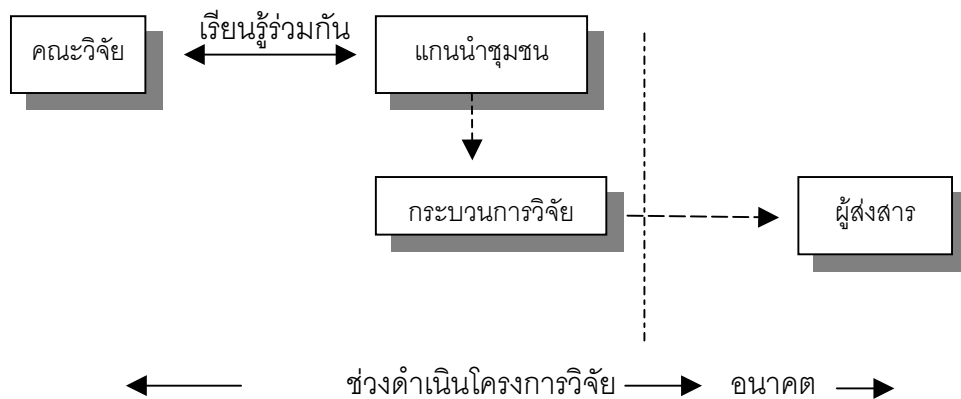
ประชุมของชุมชน ในเบื้องต้นเป็นเสนอแนวคิดให้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนโดยรวมได้ทราบ และคาดว่าจะเกิดข้อสรุปต่อแนวทางนี้ต่อไปในอนาคต

สำหรับขั้นตอนของกระบวนการวิจัยในส่วนของการผลิตสื่อของชุมชนบ้านป่าแดงหลวงนั้น ได้วางอยู่บนข้อจำกัดหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น

- ข้อจำกัดอันเกิดจากระยะเวลาการดำเนินการของโครงการวิจัย พบว่า มีระยะเวลาตามกำหนดของการทำวิจัยขึ้นนี้ ขณะที่กระบวนการที่จะทำให้เกิด “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” นั้นไม่สามารถทำให้เกิดหรือสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจหมายถึงในระยะเวลาของการทำงานวิจัยครั้งนี้ได้
- แนวคิดของการดำเนินการเพื่อให้เกิดพิพิธภัณฑ์นี้ จำต้องอาศัยแนวคิดของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการสร้างกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิด “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” เพื่อจะได้กลายเป็นพิพิธภัณฑ์ของคนในชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินการเพื่อจัดให้เกิดพิพิธภัณฑ์นี้จึงต้องมียุทธศาสตร์อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งต้องมีการวางกรอบในการดำเนินการต่อไป
- การดำเนินการนั้นจะต้องมีการคิดถึงทุน (Capital) ที่จะดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็น “ทุนมนุษย์” (Human capital) คือ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญในด้านต่าง ๆ และทักษะของคนในชุมชน และอีกประการหนึ่งคือ “ทุนทางสังคม” ซึ่งได้แก่ทรัพยากรที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เช่น การสร้างความคิดร่วมกัน การสื่อสารระหว่างกัน การร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินการที่เกิดจากกระบวนการร่วมแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและการพึ่งพาช่วยเหลือกันและกัน (Interdependence) ในที่สุด หรือแม้แต่ว่า งบประมาณที่จะต้องใช้ในการดำเนินการหรือสิ่งที่เรียกว่า องค์ความรู้ในพิพิธภัณฑ์ เช่น สิ่งของหรือวัตถุ ของเก่าหรือของใหม่ที่ภายหน้าจะกลายเป็นของเก่า การเรียบเรียงเนื้อหาของสารขององค์ความรู้ต่าง ๆ ทุนทางสังคมนี้อาจเกิดจากความสัมพันธ์ที่รวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่น (Solidarity) ของชุมชน และทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับกลุ่มภายนอกชุมชน ซึ่งอาจหมายถึง องค์การพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาร่วมสนับสนุนชุมชน

ด้วยเหตุนี้ความร่วมมือที่สามารถดำเนินการในการศึกษาวิจัยครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชนและการจัดเวทีเสวนาในชุมชน ประเด็นในการดำเนินการร่วมกันจึงมีได้เกิดขึ้นกับชุมชนโดยรวมทั้งหมด แต่เป็นกิจกรรมที่ดำเนินร่วมกันระหว่างนักวิจัยและแกนนำชุมชน คือการสร้างแนวคิดร่วมกัน เพื่อการขยายความเข้าใจ อันจะเป็นการวางพื้นฐานเพื่อให้มีการดำเนินการจริงต่อไป ในการดำเนินการนี้ แกนนำในชุมชนจึงเป็นผู้รับสาร เพื่อที่จะกลายเป็นผู้ส่งสารและผู้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมต่อการร่วมสร้าง “พิพิธภัณฑ์ชุมชน” ต่อไป ดังแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๕ แสดงความร่วมมือระหว่างคณะวิจัยและตัวแทนชุมชน

จากแผนภาพดังกล่าวนี้ บทบาทของนักวิจัยคือผู้ศึกษาและผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย แกนนำชุมชนเป็นผู้รับสารจากการเรียนรู้ร่วมกันกับนักวิจัย จากการดำเนินโครงการวิจัยทั้งนี้เพื่อพัฒนาสู่การเป็นผู้ส่งสารและผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อการดำเนินการ “พิพิธภัณฑสถานชุมชน” ในเวลาต่อไป

กิจกรรมการผลิตสื่อของชุมชนบ้านป่าแดงหลวงได้ปรับเปลี่ยนเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน โดยนักวิจัยเป็นเสมือนอสังค์กรของชุมชนในการเรียบเรียงและถ่ายทอดให้กับชุมชนในภายหลัง การทำกิจกรรมร่วมกันนั้นได้ใช้รูปแบบของ “การศึกษาดูงาน” ร่วมกัน จากนั้นจึงได้จัดให้มีการเสวนาร่วมกันจากการไปศึกษาดูงานต่าง ๆ อันเป็นบทสรุปของการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักวิจัย

กิจกรรม “การขยายฐานคิดของชุมชน”

๑.) การจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อขยายฐานความคิด

สืบเนื่องจากการแลกเปลี่ยนระหว่างนักวิจัยและแกนนำชุมชนในการพัฒนาการศึกษาวิจัยร่วมกันในประเด็น “การสื่อสารของชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาเอดส์” นั้น อันนำมาซึ่งประโยชน์กับชุมชนในระยะเวลาศึกษาวิจัย “การขยายแนวคิดของชุมชน” จึงได้ก่อให้เกิดรูปแบบกิจกรรม การศึกษาดูงาน ทั้งนี้เพื่อขยายฐานความคิดและความรู้ต่อการจัดทำ “พิพิธภัณฑสถานชุมชน” หากจะมองในรูปของการสื่อสารถือเป็นการศึกษาประเด็น “การสื่อสารเพื่อขยายฐานความรู้” ร่วมกับชุมชนโดยกิจกรรมการศึกษาดูงานนั้น มีกระบวนการดังนี้

กระบวนการก่อนการศึกษาดูงาน เริ่มต้นจากการสื่อสารร่วมกันระหว่างนักวิจัยและแกนนำชุมชนผ่านทางกิจกรรมการเสวนาและการพูดคุยอีกหลายครั้งในเวลาต่อมา แนวความคิดในขณะนั้นคือ ต้องมี “แผนที่ทางความคิด” เพื่อช่วยนำร่อง สร้างความเข้าใจและวิธีการที่เหมาะสม การศึกษาดูงานจึงเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยให้แกนนำชุมชนมีความเข้าใจในเรื่อง “พิพิธภัณฑสถานชุมชน”

มากยิ่งขึ้น การเลือกสถานที่ศึกษาดูงานนั้นได้เลือกพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านทุ่งศรี อ.ร่องวาง จ.แพร่ และเลือกโฮงเฮียนปุม ผญา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน วัดร่องกาใต้ อ.สูงเม่น จ.แพร่เป็นที่ ศึกษาการพัฒนากิจกรรมความร่วมมือของชุมชน และได้ดำเนินการประสานไปยังทั้ง ๒ สถานที่ เพื่อประสานการเข้าเยี่ยมชมศึกษาดูงานต่อไป

กระบวนการระหว่างการศึกษาดูงาน ในการศึกษาดูงานทั้ง ๒ แห่งนั้น กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่าย คือ การสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างเจ้าภาพและผู้ศึกษาดูงาน ทั้งนี้ผู้ศึกษาดูงานได้ชี้แจงเป้าหมายของการศึกษาดูงาน ขณะที่เจ้าภาพก็สามารถบรรยายและ กล่าวประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสนใจต้องการได้ นอกจากนั้น ยังเป็นการแลกเปลี่ยนสาระจากทั้งสองฝ่าย ร่วมกัน หรือ การเล่าสู่กันฟัง พร้อมทั้งเป็นการสร้างมิตรในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ทำยที่สุด เจ้า ภาพได้นำผู้ศึกษาดูงานเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ กิจกรรมของชุมชน ซึ่งได้สร้างความสนใจให้กับผู้ ศึกษาดูงานเป็นอย่างดี ส่วนเจ้าภาพเองก็รู้สึกเป็นเกียรติที่มีผู้ให้ความสนใจชุมชนของตน นำมาซึ่ง ความภาคภูมิใจในชุมชนของตน

ข้อสรุปในรายละเอียดของการศึกษาดูงานยังสถานที่ต่าง ๆ มีดังนี้

๑.๑) การไปศึกษาดูงาน ณ พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านทุ่งศรี ต.ทุ่งศรี อ.ร่องวาง จ.แพร่ ในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๗ มีผู้ร่วมศึกษาดูงานจากชุมชน จำนวน ๖ คน โดยข้อมูลจากการศึกษาสรุปได้ ประเด็นดังต่อไปนี้

- แก่นนำชุมชนและนักวิจัยได้รับฟังความเป็นมาของการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ทุ่งศรี โดยพระอธิ พจน์ แห่งวัดทุ่งศรี และร่วมชมพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการสนทนาได้มีการแลกเปลี่ยนเรื่องราวของ ๒ ชุมชน พร้อมทั้งร่วมรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันกับตัวแทนชาวบ้านในตำบลทุ่งศรี
- จุดเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์ทุ่งศรี เกิดจากคำริของพระในการเห็นความสำคัญของสิ่งของบาง อย่างในชุมชน นั่นก็คือ ชามตราไก่ ชามดินเผาเก่า ๆ โดยความคิดในขณะนั้นมองว่า สิ่งของ ต่าง ๆ ล้วนมีที่มา ดังนั้นเรื่องราวของคนในชุมชนน่าจะบอกเล่าได้จากสิ่งของนั้น ๆ อันสะท้อน ถึงอัตตลักษณ์ของชุมชนได้เป็นอย่างดีและจากจุดเริ่มต้นเองที่ได้ก่อให้เกิดแนวคิดในการรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเป็นของเก่า แม้ว่าพิพิธภัณฑ์จะเป็นที่รวบรวมของเก่าเก็บ แต่ไม่ได้เป็น เพียงที่เก็บของเก่าเท่านั้น หากแต่พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ของตัวมันเองในการสะท้อนเรื่องราวของ ชุมชน เรื่องราวการดำรงชีวิตของคนในชุมชนทุ่งศรี ภูมิปัญญาของชาวบ้าน ดังนั้น วัตถุของเก่า มิได้ทำหน้าที่เป็นวัตถุตั้งแสดงเท่านั้น แต่เป็นการให้หวนระลึกถึงกิจกรรมต่าง ๆ อันสะท้อน ระบบวิถีคิดของคนในชุมชน นอกจากนั้นพิพิธภัณฑ์ยังเป็นสถานที่ให้คนมาพูดคุยกัน มา ประชุมร่วมกัน มาพักผ่อน พิพิธภัณฑ์ได้สะท้อน “อัตลักษณ์” ของชุมชน (Identity) และได้ กลายมาเป็นความภูมิใจของคนในชุมชนในที่สุด

- พิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรีเกิดจากการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กล่าวโดยสรุปคือ กลุ่มคนที่เข้าร่วมมีทั้งจากคนในชุมชน อันได้แก่ พระ กรรมการวัด แกนนำชุมชน ผู้อาวุโส เด็กและเยาวชน พ่อบ้านและแม่บ้าน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มคนที่เข้าร่วมภายนอกชุมชน ได้แก่ คณะสงฆ์ กลุ่มภาคี เครือข่าย ในการร่วมปรึกษาหารือ ร่วมคิดวางแผนและดำเนินการให้เกิดเป็น “พิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรี” ขึ้น
- ระดับของการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมมาก ปานกลางหรือร่วมน้อย อาทิเช่น คนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการ บ้างร่วมที่จะมอบของเก่าที่ตนมีครอบครองไว้ให้เป็นของพิพิธภัณฑ์ บ้างก็ร่วมแรงร่วมใจในการสละเงินทอง ทรัพย์สิน เวลาในการดำเนินการ ไล่ไปจนถึงบ้างมีส่วนร่วมในการรับรู้ว่าได้เกิดเป็นพิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรี
- ลักษณะของการมีส่วนร่วม อันได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ เช่น การคิด ร่วมลงมือ โดยคนในชุมชนได้ร่วมกันบริจาคสิ่งของเครื่องใช้เก่า ร่วมจัดของ ออกแบบวางแผน ถ่ายทอดความรู้ การจัด การ การบริหาร การลงแรงสร้างอาคาร ขนของ ให้ยืมรถ เป็นลูกมือ เป็นสล่า(ช่าง) ทำอาหาร
- ปัจจุบัน การใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรีของคนในชุมชนนั้น พบว่า ใช้เป็นที่ประชุมหารือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ใช้เป็นที่ดำเนินงานของชุมชน ใช้เป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เป็นที่ผู้สูงอายุได้มาร่วมชุมนุมกันหวนรำลึกถึงอดีต เยาวชนและเด็กต่างแวะเวียนมาเที่ยว ใช้เป็นที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องเล่าเก่าแก่ให้กับคนวัยต่าง ๆ เป็นที่รับรองผู้มาเยี่ยมชุมชน เป็นที่เก็บรักษาของเก่าที่ทรงคุณค่าของชุมชน
- บทสะท้อนของพิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรี นอกจากจะสะท้อนตัวตนของชุมชนอันเป็นมิติของอดีตแล้วนั้น มิติปัจจุบันคือ การสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้น และมิติอนาคตคือ การถ่ายทอดให้คนรุ่นต่าง ๆ ได้รับทราบตัวตนของชุมชนในอดีต และเพื่อให้มีการถือรักษา สืบทอดให้คงอยู่ต่อไป ทั้งที่เป็นวัตถุที่มองเห็นและคุณค่าที่อยู่ในความทรงจำ

๑.๒) โองเฮียนปุมณญา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน วัดร่องภาคใต้ ต.ร่องภาค อ.สูงเม่น จ.แพร่
ในวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๗ โดยข้อมูลการศึกษาฐานสรุปได้ดังประเด็นต่อไปนี้

- แกนนำชุมชนและนักวิจัยได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับกลุ่มชาวบ้านบ้านร่องภาคจำนวน ๒๐ คนโดยประมาณและพระอธิการวิฑูรย์ อธิจิตโต เจ้าอาวาสวัดร่องภาคใต้

- เป้าหมายในการศึกษาดูงานครั้งนี้คือ การศึกษาการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ ฯ เกี่ยวกับธุรกิจของชุมชน อันได้แก่ กิจกรรมกลุ่มข้าวกล้องเพื่อสุขภาพ และความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโฮงเฮียนปทุมผญา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน
- แนวคิดการเรียนรู้จากการทำงาน คือ ๑.) การสร้างงาน การคิดหากิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน กิจกรรมหนึ่งนั้นก็คือ กิจกรรมผลิตของกลุ่มข้าวกล้องเพื่อสุขภาพ โดยเปลี่ยนจากการสีข้าวให้ขาวมาเป็นการขัดข้าวให้น้อยลง ใช้ระยะเวลาสั้นลงทำให้ข้าวที่ได้จะเป็นข้าวกล้องซึ่งมีประโยชน์มากกว่าข้าวขาว รูปแบบการดำเนินงานคือให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมดำเนินการ และนำจำหน่าย และมีการปันผลของผลกำไรที่ได้ อันเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
- ลำดับที่ ๒.) การสร้างคน คือ เมื่อคนในแต่ละกลุ่มงานได้เรียนรู้ในการทำงาน ได้ปฏิสัมพันธ์ต่างก็มีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นเครือญาติ มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ดังพุทธภาษิตที่ว่า "วิธสาสา ปรมา ญาตี ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง" ที่เกิดความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น คนก็เกิดการพัฒนาตัวเองไปพร้อม ๆ กัน
- ลำดับที่ ๓.) การสร้างศีลธรรม นอกจาก "งานสร้างคน คนสร้างงาน คนเกิดการพัฒนาจิตใจ" ดังนั้น คนจึงเกิดจิตสำนึกรักหวงแหนแผ่นดินถิ่นเกิด และคนก็จะเกิดมีศีลธรรมขึ้นอย่างเป็นปกตินิสัยที่เกิดจากงานที่ปฏิบัติจริงให้เป็นปัจจุบันธรรม
- โฮงเฮียนปทุมผญา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมที่ชุมชนได้มีส่วนร่วม พร้อมทั้งได้สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับด้านอาชีพเสริมรายได้ กิจกรรมที่เกี่ยวกับงานของชุมชน งานบุญงานประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนั้น ยังมีการใช้หลักธรรมและกิจกรรมที่ผ่านพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน
- "การเรียนรู้ย่อมเกิดคุณธรรม ๑๐ ประการ" คุณธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งได้บ่งชี้ไว้ ๑๐ ประการ อาทิ ๑.) เป็นคนรู้จักสามัคคี ๒.) เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ๓.) เป็นคนมีความซื่อสัตย์ ๔.) เป็นคนไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข ๕.) เป็นคนกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด ๖.) เป็นคนเก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ ๗.) เป็นคนคิดเก่ง คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา ๘.) เป็นคนเก่งงาน ขยันการทำงาน มีความรับผิดชอบ ๙.) เป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน ๑๐.) เป็นคนสร้างงาน สร้างคน และสร้างศีลธรรม อันเป็นการถ่ายทอดเพื่อในคนในชุมชนร่วมกันตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ที่พึงมีร่วมกัน

- บทสะท้อนของโองการเขียนปฐมา ศูนยส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน คือ ช่องทางที่ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อความนึกคิด การสร้างคุณธรรม(ส่วนของนามธรรม)และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่(ส่วนของรูปธรรม) ต่อคนในชุมชน

๑.๓) “กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗ โดยข้อมูลการศึกษาดูงานสรุปได้ดังประเด็นต่อไปนี้

- แก่นนำชุมชน ผู้สูงอายุและนักวิจัยได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ของตำบลป่าแดด จำนวน ๓๐ คนโดยประมาณ (หมายเหตุ ในการศึกษาดูงานนั้นได้มีชุมชนที่เข้าร่วมศึกษาดูงานในครั้งนี้ ๒ ชุมชนด้วยกันคือ บ้านป่าแดงหลวงหมู่ ๑๑ และบ้านเวียงกลางหมู่ ๒๑)
- เป้าหมายการศึกษาดูงานในครั้งนี้เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ผู้ศึกษาดูงานบ้านป่าแดงหลวงมีความสนใจ ทั้งนี้เพื่อสร้างโลกทัศน์และความคิด แนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ของชุมชนบ้านป่าแดงหลวงต่อไป
- ได้มีการร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ของทั้งสามชุมชน เกี่ยวกับความเป็นมาของการตั้งกลุ่ม เป้าหมายในการจัดตั้งและผลที่คาดหวังนั้นมุ่งเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุของชุมชนทั้งสุขภาพทางกาย ทางใจ และผลพลอยได้อีกประการหนึ่งคือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชน สำหรับตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวยนั้น ผลพลอยได้คือการเชื่อมกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเด็กให้ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น ลดช่องว่างระหว่างวัยและเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างรุ่นต่อเนื้อหาภูมิปัญญาไทย
- หลังจากการร่วมแลกเปลี่ยนแล้วนั้น ได้มีการสาธิตและร่วมกันทดลองทำของเล่นพื้นบ้านระหว่างสามชุมชนด้วยกัน โดยได้มีการสานของเล่น เช่น กบ นก ที่จับปลาไหลขนาดเล็ก พร้อมทั้งการพูดคุยสื่อสารระหว่างกัน ทั้งนี้เพื่อแลกเปลี่ยนเรื่องราวของ ๓ ชุมชนร่วมกัน

กระบวนการหลังการศึกษาดูงาน ได้นำเสนอในบทที่ ๖ หัวข้อ ๖.๑ ประเด็น บ้านป่าแดง
หลวง อ.แม่สาย : การจัดเสวนากลุ่มย่อยขยายผลการศึกษาดูงาน

๕.๓ สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมรณรงค์

จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในแต่ละชุมชนจะพบว่า มีความต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะ
ของแต่ละชุมชนดังนี้

<u>บ้านเวียงกลาง</u>	<u>บ้านดอยงาม</u>	<u>บ้านป่าแดงหลวง</u>
<ul style="list-style-type: none">- กิจกรรมสร้างสื่อใหม่ ได้แก่ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ภาพพริก- กิจกรรมเสริมในกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การเดินรณรงค์- กิจกรรมขยายฐานความรู้ การศึกษาดูงาน	<ul style="list-style-type: none">- กิจกรรมสร้างสื่อใหม่ ได้แก่ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายคำขวัญและแถบบันทึกเสียงละครณรงค์- กิจกรรมชิงวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ประเพณีตานทอดและงานสานสัมพันธ์ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none">- กิจกรรมขยายฐานความรู้ ได้แก่ การศึกษาดูงาน

ทั้งนี้เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับผลการศึกษาบริบทของชุมชน อันเป็นตัวกำหนดสถานภาพของชุมชนต่อการดำเนินการศึกษาวิจัยในหัวข้อ **๔.๖) บทสรุปกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ ของชุมชน ๓ พื้นที่** โดยกิจกรรมของชุมชนนั้นเมื่อนำมากล่าวในแง่มุมของการสื่อสาร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชนนั้น ผลการดำเนินกิจกรรมก่อให้เกิดประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑.) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ทั้งนี้จากกระบวนการวิจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การจัดเวทีเสวนา เวทีทบทวนประสบการณ์ และขั้นตอนการผลิตสื่อได้ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันของชุมชนในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน

๒.) การปรับผสม ในข้อเด่น ข้อด้อยของสื่อ จากผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า มีการเลือกใช้ทั้ง สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจและสื่อพื้นบ้าน สื่อประเพณี ทั้งนี้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ผสานกับความสนใจในการเลือกช่องทางการสื่อสารของชุมชน นำมาซึ่งการปรับผสมในข้อเด่น ข้อด้อยของสื่อต่อการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน

๓.) การเน้นกลยุทธ์ "ชุมชน" กิจกรรมที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในหลายระดับ (ทั้งจากตัวแทนของชุมชน คณะทำงานและคนในชุมชน) และกลุ่มคน (กลุ่มคนในกลุ่มองค์กรชุมชนและช่วงชั้นวัย / เพศ) ในการเข้ามาจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน

๔.) การขยาย“ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ในการดำเนินกิจกรรมพบว่า “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” หรือผู้นำในการดำเนินกิจกรรม มาจากสถานภาพต่างกัน ทั้งจาก ผู้นำชุมชน ผู้ติดเชื้อ เยาวชน ผู้สูงอายุ พ่อบ้าน แม่บ้าน ทั้งที่มีความสามารถและไม่มีความสามารถ ทั้งที่มีประสบการณ์และไม่มีประสบการณ์ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยครั้งนี้ คือ สร้างโอกาสในการดำเนินการร่วมกัน จึงทำให้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงปรับรูปแบบที่หลากหลายขึ้น

๕.) การมีส่วนร่วมในกระบวนการของสื่อ ทั้งนี้ การดำเนินกิจกรรมพบว่า คนในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งใน การเป็นผู้รับสาร มีปฏิกิริยาป้อนกลับในการดำเนินการและการประเมินผล(นำเสนอในบทถัดไป) / การเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตกิจกรรมรณรงค์ และสุดท้ายคือ การวางแผนนโยบาย ที่ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดว่า กิจกรรมนั้น ๆ เกิดผลและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตนหรือไม่ อันนำไปสู่การจัดการของชุมชนในอนาคตต่อไป

๖.) การเน้นกลยุทธ์ของการใช้สื่อและเรื่องสาร กิจกรรมต่าง ๆ นั้น เป็นการเลือก “ใช้สื่อ” เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของชุมชน ส่วนประเด็นเรื่อง “สาร” นั้น ได้มีการคัดเลือกสาร (Message selection) การออกแบบสาร (Message design) การนำเสนอ(Message delivery) ในการดำเนินการ โดยสื่อที่เลือกใช้นั้นมิได้นำเสนอเนื้อหาเฉพาะ ความรู้เรื่องโรคและการปฏิบัติตัวเท่านั้น แต่ยังสะท้อนแนวคิดในด้าน การเยียวยาทางจิตใจ การช่วยเหลือในรูปธรรม การเสริมสร้างความสัมพันธ์และการสร้างให้เกิดความตระหนักต่อประเด็นปัญหาเอดส์ อันเป็นการใช้วิธีการเพื่อสร้างเป้าหมายอย่างตรงใจและใกล้ปัญหามากยิ่งขึ้น

บทที่ ๖

ศักยภาพชุมชน : การประเมินผลของชุมชน

ในบทนี้เป็นการนำเสนอขั้นตอนการประเมินผลกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน ซึ่งดำเนินการใน ๒ พื้นที่คือ บ้านเวียงกลาง อ.เมืองและบ้านดอยงาม อ.พาน ที่ได้ดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน ตามกระบวนการวิจัย โดยเนื้อหาในการนำเสนอมีลำดับดังนี้

- ๖.๑ การประเมินผลกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน
- ๖.๒ การประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการรณรงค์
- ๖.๓ บทสรุปของกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชน

๖.๑ การประเมินผลกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน

จากการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การออกแบบและการผลิตสื่อรณรงค์นั้น เพื่อสะท้อนถึงกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ ในด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลจากการดำเนินการนั้น การประเมินผลโดยตัวของชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด ในการจะตอบว่า กิจกรรมการรณรงค์นั้น ประสบผลสำเร็จประการใด ชุมชนได้เรียนรู้ประการใด จากกิจกรรมเหล่านั้น ในการประเมินผลชุมชนประกอบด้วยการประเมินผลดังนี้

๑.) **การประเมินติดตามผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม (Monitoring)** หรือการประเมินผลร่วมกับคณะทำงานเอดส์ต่อการผลิตสื่อแต่ละชนิด เป็นการประเมินผลการผลิตสื่อชิ้นนั้น และจากกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนโดยร่วมประเมินผลกับคณะทำงานเอดส์ของชุมชนอย่างเป็นระยะ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นฐานการเรียนรู้และการดำเนินการผลิตสื่อชนิดอื่นต่อไป การประเมินผลประเภทนี้ใช้ในการดำเนินงานร่วมกับคณะทำงานเอดส์ในภาคปฏิบัติ ผลการประเมินกับคณะทำงานได้ถูกวิเคราะห์และนำเสนอในการประเมินผลการศึกษาวิจัยต่อไป

๒.) **การประเมินผลผ่านเวทีชุมชนประเมินผล** เป็นการประเมินผลต่อกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนทั้งที่ได้รับความบอบช้ำจากการดำเนินการต่าง ๆ ได้สะท้อนต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้น ผ่านความคิดเห็นร่วมกันของคนในชุมชน

ขั้นตอนการเตรียมการจัดเวทีประเมินผล

๑.) นักวิจัยได้ประสานงานกับคณะทำงานเอดส์เกี่ยวกับการจัดเวทีชุมชนประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเสวนาของชุมชนต่อการประเมินผลกิจกรรมการรณรงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการ

วางแผนการจัด อาทิ วันที่ดำเนินการ เวลา การประชาสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนเพื่อเข้าร่วมเวที ประเมินผลชุมชน

๒.) นักวิจัยได้ติดตามผลเพื่อยืนยันความพร้อมกับทางอาสาสมัครโครงการ

๓.) คณะวิจัยและตัวแทนชุมชนร่วมดำเนินการจัดเวทีชุมชนประเมินผลตามวันและเวลาที่กำหนด ในการจัดเวทีชุมชนประเมินผลได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินการจัดเวทีต่าง ๆ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีชุมชนประเมินผล

๑.) เพื่อให้เกิดการทบทวนในกระบวนการดำเนินงานวิจัยในชั้นต่าง ๆ ที่ผ่านมาร่วมกัน

๒.) เพื่อให้เกิดข้อสรุปการดำเนินงานของชุมชนในการจัดการรณรงค์ป้องกันเอดส์ของชุมชนผ่าน กระบวนการทำวิจัย

๓.) เพื่อให้เกิดบทเรียนและองค์ความรู้ต่อการรณรงค์ป้องกันเอดส์ของชุมชนร่วมกัน

ในการจัดเวทีเสวนาประเมินผลชุมชนนี้ ดำเนินการใน ๒ พื้นที่ ที่มีกิจกรรมรณรงค์ ได้แก่ บ้านเวียงกลาง อ.เมือง และบ้านดอยงาม อ.พาน สำหรับบ้านป่าแดงหลวงที่มีได้ดำเนินกิจกรรม รณรงค์นั้น ได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นการจัดเสวนากลุ่มย่อยเพื่อขยายผลของการศึกษาดูงานของตัว แทนชุมชน

บ้านเวียงกลาง อ.เมือง

กิจกรรมการประเมินผลของชุมชน จัดขึ้นในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ณ ศาลาการเปรียญวัดเวียงกลาง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น ๒๕ คน ซึ่งผู้เข้าร่วมนั้นคือผู้ที่ได้รับทราบการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน ผ่านทางการประสานของผู้ช่วยวิจัยและคณะทำงานเอดส์

การดำเนินการประกอบด้วย การสรุปกระบวนการที่ดำเนินการทั้งหมดเพื่อเป็นฐานข้อมูล การร่วมแลกเปลี่ยนประเด็นเสวนา โดยนักวิจัยเป็นผู้เชื่อมโยงประเด็นการเสวนา

สรุปข้อมูลการจัดเสวนาประเมินผล

ที่ประชุมได้สรุปผลการดำเนินงานของกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

การดำเนินการ มีการวางแผนงานร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและคณะทำงานบ้านคนพื้นราบ คณะทำงานได้แบ่งงานกันในการจัดเตรียมอุปกรณ์ และสร้างการมีส่วนร่วมโดยการรับการสนับสนุนจากคนในชุมชนทั้งร่างกาย เครื่องมือเป็นต้น

การประเมินผล เกิดความร่วมมือในการจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน แม้ว่าการดำเนินงานมีข้อขัดแย้งบางประการที่เกิดขึ้น แต่ได้มีการดำเนินการแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับ คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจเมื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการเสร็จและเกิดความพึงพอใจเมื่อได้มีการเสนอข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ให้กับคนในชุมชน

๒.) ภาพพหลิก

การดำเนินการ ได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและคณะทำงานกลุ่มลิสซุนอกจากนั้นได้จัดการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนลิสซุนโดยการฉายวีดิทัศน์และเอกสารแผ่นพับความรู้เรื่องโรคเอดส์ และจากการพูดคุยร่วมกับคณะวิจัย ได้มีการวางแผนเนื้อหาในการนำเสนอ

การประเมินผล กลุ่มเยาวชนของลิสซุนได้ร่วมกันทำสื่อเอดส์ “ภาพพหลิก” ร่วมกันเป็นสื่อที่สอดคล้องกับสภาพของชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนตั้งแต่วัยรุ่นพ่อแม่ขึ้นไปอาจสื่อสารด้วยภาษาไทยค่อนข้างยาก ขณะที่ภาพพหลิกเป็นสื่อขนาดเล็ก พกพาไปให้ความรู้ได้ง่าย และเยาวชนลิสซุนเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยการอธิบายเป็นภาษาลิสซุน สำหรับกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ผ่านสื่อภาพพหลิกนี้ได้ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การป้องกันการติดเชื้อและการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ อันเป็นความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องโรคเอดส์

๓.) กิจกรรมการเดินรณรงค์โรคเอดส์

การดำเนินการ เป็นการนำการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์แทรกเข้ากับกิจกรรมของชุมชน คือการแข่งขันกีฬาประจำหมู่บ้านและกีฬาประจำตำบล ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ได้มีการวางแผนงานและเตรียมการร่วมกัน อาทิเช่น การคิดคำขวัญในการรณรงค์และร่วมกันเขียนลงบนป้ายผ้า และให้ตัวแทนเด็กและเยาวชนเป็นผู้เดินถือป้ายรณรงค์ร่วมในขบวนสวนสนามก่อนจะมีการแข่งขันกีฬา

การประเมินผล ผู้เข้าร่วมประเมินเห็นว่าสื่อชนิดนี้เป็นช่องทางหนึ่งในการรณรงค์ให้คนได้ระลึกถึงข้อความที่ช่วยให้ตระหนักเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ได้และเป็นกิจกรรมที่เยาวชนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างร่วมกันและเป็นการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนสามารถทำให้เกิดการพัฒนาต่อชุมชนของตนเองได้

๔.) กิจกรรมการศึกษาดูงาน

การดำเนินการ คณะวิจัยได้เปิดประเด็นการไปศึกษาดูงานให้กับชุมชน และได้มีตัวแทนชุมชนสนใจที่จะไปศึกษาดูงานร่วมกัน อาทิ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน และสมาชิก อ.บ.ต. โดยตัวแทนชุมชนได้ไปศึกษาดูงานใน ๓ พื้นที่ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน คือ “กลุ่มผ้งสาย” เป็นการดำเนิน

งานของชุมชนต่อปัญหาเอดส์ “กลุ่มคนเฒ่า” เป็นการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มในชุมชนและ กิจกรรมของกลุ่ม “กลุ่มไอลูน” เป็นการศึกษาการร่วมกันทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

การประเมินผล ตัวแทนที่เข้าร่วมศึกษาดูงาน ต่างมีความพึงพอใจในการไปทัศนศึกษาในที่ต่าง ๆ อีกหลายคนที่สนใจแต่ไม่ได้ไปร่วมศึกษาดูงาน เนื่องจากรถเต็ม บรรจุคนไม่ได้ และมาแจ้งชื่อใน ภายหลังในการศึกษาดูงานได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และผู้ร่วมศึกษาดูงานได้เห็นของ จริงและประสบการณ์ของชุมชนอื่นที่ได้ดำเนินการมาก่อน ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานได้รับความรู้และ การเปิดโลกทัศน์จากการดูงานและได้นำเอาบางกิจกรรมไปดำเนินการในชุมชน เช่น การออม ทรัพย์วันละบาทของกลุ่มเยาวชน ในส่วนงานของการจัดการปัญหาเอดส์นั้น ผู้เข้าร่วมได้มีความ เข้าใจมากขึ้นต่อรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะอื่นที่นอกเหนือจากสิ่งที่ชุมชนได้เคยดำเนินการ มา

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์

๑.) ในการดำเนินการนั้น ย่อมต้องมีปัญหาและอุปสรรคร่วมด้วยเสมอ จากปัญหาที่เกิดขึ้น คือ คน ในชุมชนบางคนที่มีได้เข้าร่วมรับรู้ในกิจกรรมการดำเนินงานวิจัยตั้งแต่เริ่มแรก มิได้มีความเข้าใจ เพียงมองดูอยู่ห่าง ๆ และติดตามความเข้าใจของตนเอง แต่กลับมีแนวคิดที่เป็นอุปสรรค เช่น ทำไม ต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในสนับสนุนด้านอุปกรณ์ ในเมื่อมีงบประมาณจากทางโครงการวิจัย หรือว่าคณะวิจัยเอาเงินไปใช้เอง อีกทั้งมิได้มองว่าการเข้ามาศึกษาของโครงการวิจัยคือการเข้า มาสนับสนุนชุมชนในการจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันเอดส์โดยตัวของชุมชน แต่กลับมองว่าโครงการ วิจัยเป็นเหมือนโครงการอื่น ๆ ที่เข้ามาดำเนินงานด้านเอดส์ให้กับชุมชนดังหลายหน่วยงานที่ได้มา ดำเนินการในพื้นที่ แต่มิได้สร้างการมีส่วนร่วมหรือผลักดันชุมชนให้มีการจัดการแต่อย่างใด ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นฝ่ายรับทุกอย่างที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน

๒.) ผู้นำด้านบริหารของชุมชนบางท่านยังขาดความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน กล่าวคือ เป็นการ มองว่าชุมชนของตนมีลักษณะที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ที่เป็นอยู่นั้นก็ได้อยู่แล้ว อีกทั้งปัญหา เอดส์ไม่ได้รุนแรงเหมือนดังแต่ก่อน อาจไม่จำเป็นต้องทำสิ่งใดให้ยุ่งยากมากนัก ด้วยแนวคิดเช่นนี้ กล่าวได้ว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้นำไม่เข้าใจจึงขาดการสนับสนุนและต้องใช้ความ พยายามมากขึ้นในการผลักดันให้เกิดผลการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตาม หากผู้นำในชุมชนมีแนวคิด ที่จะพัฒนาชุมชนของตนแล้ว การดำเนินงานจะมีความคล่องตัวขึ้นและหากผู้นำมิได้มีแนวคิดแล้ว ผู้นำนั้นได้กลายเป็นอุปสรรคหนึ่งร่วมกับอุปสรรคในการดำเนินงานอื่นๆ

การเรียนรู้ของชุมชน

๑.) ตัวแทนชุมชน คณะทำงาน ผู้เข้าร่วมในกระบวนการวิจัย เกิดความเข้าใจและความต้องการให้ชุมชนของตนมีการพัฒนา จากการมองย้อนกลับมาในชุมชนของตนเองนั้น ได้มีการสะท้อนลักษณะดีของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งคนในชุมชนมีได้ต้องการให้ชุมชนของตนถูกเปลี่ยนแปลงและทำลายด้วยปัญหา การตระหนักและรักในชุมชนของตนจึงได้ถูกกระตุ้นขึ้นจากการเข้ามาศึกษาวิจัยในครั้งนี้

๒.) จากการแสดงทัศนะของผู้เข้าร่วมนั้น แท้จริงแล้วชุมชนของตนมีการดำเนินงานด้านเอดส์อยู่แล้ว นั่นคือรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งการสอนของพ่อแม่ หรือการกล่าวตักเตือนระหว่างเพื่อนฝูงและการได้เห็นปัญหาเอดส์จากผู้ติดเชื้อและครอบครัว ซึ่งเป็นการรณรงค์ที่มีอยู่ในชุมชนโดยที่มิได้คาดไว้ และจากการเข้าร่วมการศึกษาวิจัยร่วมกับคณะวิชานั้น ทำให้ชุมชนได้มีโอกาสดำเนินการในงานเอดส์ ที่แม้ว่าจะเคยได้รับสารจากกิจกรรมเหล่านี้ แต่มิได้เป็นผู้ผลิตและผู้ส่งสารด้วยตนเองเลย ดังนั้น การเรียนรู้ของคนในชุมชนได้รับจากการร่วมมือกันในการผลิตสื่อและใช้สื่อนั้นในการรณรงค์ให้กับคนในชุมชนของตน และผู้เข้าร่วมมองว่า สื่อที่ร่วมกันนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในเวลานี้

๓.) การไปศึกษาดูงานเป็นสิ่งที่คนในชุมชนไม่เคยทำกิจกรรมนี้มาก่อนเลย จากการได้ไปศึกษาดูงานนั้น ผู้ที่ร่วมศึกษาดูงานมีความตื่นเต้นและตื่นตัวต่อกิจกรรมนี้ หลายคนไม่กล้าตัดสินใจในตอนแรกว่าจะไปดีหรือไม่ และไม่แน่ใจว่าการไปดูงานครั้งนี้จะเป็นอย่างไร แต่ได้มาตัดสินใจในเวลาสุดท้ายซึ่งก็ไม่สามารถได้ไปได้ เนื่องจากต้องจำกัดคนในการขึ้นรถ จึงได้พลาดไปอย่างน่าเสียดาย อย่างไรก็ตามนี่ก็เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และผลของการศึกษาดูงานชุมชนสะท้อนว่า เป็นกิจกรรมที่ดีสำหรับชุมชนของพวกเขา เพราะเป็นการเปิดความคิดและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อการทำงานด้านเอดส์และงานพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป

๔.) คนในชุมชนมีความพอใจในสื่อที่ได้ร่วมกันผลิตขึ้นและมีความรู้สึก “เป็นเจ้าของสื่อ” ที่ได้ผลิตขึ้น แม้ว่าภายหลังจากจะมีผู้เสนอว่าน่าจะมีการเปลี่ยนบอร์ดใหม่ แต่คณะทำงานเอดส์และผู้ร่วมดำเนินการเห็นว่า ไม่จำเป็นที่จะมีการสร้างใหม่ เนื่องจากเป็นบอร์ดที่ได้ร่วมสร้างมาตั้งแต่ต้น และแม้สื่อเอดส์จะเป็นสื่อชั่วคราว ซึ่งเป็นสื่อที่มีได้ทำหน้าที่แค่สื่อสารข้อมูลเรื่องโรคเอดส์ให้กับชุมชนเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมือกันของคนในชุมชนต่อกิจกรรมการรณรงค์ป้องกันเอดส์ของชุมชน

บ้านดอยงาม อ.พาน

กิจกรรมการประเมินผลของชุมชน จัดขึ้นในวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๗ ณ ศาลาประชาคม บ้านดอยงาม มีจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นประมาณ ๖๐ คน โดยผู้เข้าร่วมนั้นคือผู้ที่รับทราบกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน โดยเข้าร่วมผ่านการแจ้งข่าวจากคณะทำงานเอดส์และการประกาศเสียงตามสายเชิญเข้าร่วม

การดำเนินการประกอบด้วยการเชื่อมโยงการดำเนินการวิจัยและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการมาอย่างสังเขปเพื่อให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้เข้าใจร่วมกัน รูปแบบการจัดเสวนานั้นเน้นการร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน โดยนักวิจัยเป็นผู้เชื่อมประเด็นในการแลกเปลี่ยน

สรุปข้อมูลการจัดเสวนาประเมินผล

ที่ประชุมได้สรุปผลการดำเนินงานของกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

การดำเนินการ เป็นกิจกรรมแรกที่คณะทำงานได้ร่วมวางแผนและดำเนินการ คณะทำงานได้เตรียมอุปกรณ์และสร้างการมีส่วนร่วมโดยการหิมยืมอุปกรณ์จากคนในชุมชน

การประเมินผล ได้ดำเนินการเสร็จช่วงเดือนเมษายน ในการดำเนินการจริง มีแต่คณะทำงานที่ดำเนินการ ช่วงที่ดำเนินการเสร็จได้เกิดพายุ ฝนสาดบอร์ด ทำให้บอร์ดประชาสัมพันธ์ได้รับความเสียหาย ก่อนที่จะได้นำข้อความมาติดประชาสัมพันธ์ และคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมมากนักและไม่ทราบเรื่องเมื่อติดบอร์ดแล้วชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่านั่นคือส่วนหนึ่งของกิจกรรมการรณรงค์

๒.) ป้ายคำขวัญ

การดำเนินการ เป็นกิจกรรมที่วางแผนพร้อมกับบอร์ดประชาสัมพันธ์ โดยคณะทำงานที่เป็นเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนการคิดหาถ้อยคำ และในส่วนอื่นรับจัดเตรียมอุปกรณ์

การประเมินผล คณะทำงานได้ร่วมเตรียมอุปกรณ์และดำเนินการในบางส่วน แต่ไม่ได้ติดตั้งในชุมชนอีกทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวม ทั้งนี้เป็นการดำเนินงานเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น และต้องใช้ความสามารถด้านการเขียน ซึ่งผู้เขียนไม่มีเวลาในการดำเนินงานในช่วงนั้น การดำเนินการจึงล่าช้าและชุมชนไม่พบป้ายคำขวัญติดในที่ต่าง ๆ ของชุมชน

๓.) เสี่ยงตามสายยาวชน

การดำเนินการ คณะทำงานและนักวิจัยได้ร่วมหารือถึงแนวทางในการเป็นไปได้ คณะทำงานในได้ร่วมกันในการวางบทละครและบันทึกเสียงลงเทป

การประเมินผล เยาวชนไม่ได้ดำเนินการจัดเสียงตามสายเยาวชน เนื่องจากต้องทำกิจกรรมของทางโรงเรียน ขณะเดียวกันได้เข้าสู่ช่วงสอบ ประกอบกับเวลาไม่คล้อยกับทางนักวิจัย จึงพิจารณาร่วมกันให้หยุดการดำเนินการก่อน ภายหลังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากได้จัดกิจกรรมการรณรงค์อย่างอื่นต่อไป สื่อที่ได้จัดเตรียม (เทปบันทึกเสียงละคร) ถูกนำไปเผยแพร่ในงานวันเอดส์โลกของตำบล เมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๖

๔.) ประเพณีทานทอด

การดำเนินการ คณะทำงานเอดส์ร่วมวางแผนการดำเนินงานกับทีมวิจัยโดยได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในการประชุมหมู่บ้านในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๗ เพื่อขอมติชุมชนคณะทำงานประชาสัมพันธ์ให้กับทางชุมชนผ่านเสียงตามสายเพื่อแจ้งการจัดประเพณีทานทอดและได้มีการแจ้งการเตรียมการยังชุมชนต่อไป คณะทำงานประสานให้ผู้สูงอายุได้ร่วมจัด “ก๋วยเตี๋ยวจ้ำ” และคนในชุมชนเองได้นำข้าวสารอาหารแห้งมารวมกัน ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านเพื่อจัดแบ่งให้กับครอบครัวที่จะรับทานทอด ในกิจกรรมได้มีการอธิบายเป้าหมายของการจัดพิธีทานทอดในครั้งนี้ให้กับผู้เข้าร่วมงานก่อนจะเริ่มงาน

การประเมินผล เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนจำได้มากกว่ากิจกรรม ๒ ในจำนวน ๕ กิจกรรมรณรงค์มีคนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ประมาณ ๑๐๐ คน เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนเคยมีประสบการณ์ในอดีต แต่ได้หายไปนานแล้ว คนในชุมชนที่อายุต่ำกว่า ๓๕ ปี ไม่เคยรู้จัก และเมื่อมีการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาจึงทำให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากรู้และให้ความร่วมมือร่วมด้วย กิจกรรมนี้เป็นการให้ความช่วยเหลือผ่านทางพิธีกรรมทำให้เกิดการเห็นคุณค่าหรือความหมายมากกว่าการให้ความช่วยเหลือทั่วไป โดยผู้ให้รู้สึกว่าได้ทำบุญและผู้รับได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ นอกจากนั้นเป็นกิจกรรมการรณรงค์ที่คนในชุมชนได้รับรู้ร่วมกันจากมติของชุมชน ทั้งได้เกิดความร่วมมือกันในการจัดเตรียม มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม สุดท้ายผู้สูงอายุรู้สึกดีใจที่ลูกหลานได้รื้อฟื้นประเพณีที่สูญหายไปขึ้นมา ขณะที่คนหนุ่มได้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้มีการสืบทอดต่อไป

๕.) การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว “เล่นบ่เก่า เฮฮากัน”

การดำเนินการ คณะทำงานและนักวิจัยร่วมปรึกษาหารือต่อแนวทางการดำเนินงานโดยคณะทำงานได้นำเรื่องเข้าเสนอในการประชุมหมู่บ้านในวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๔๗ เพื่อขอมติชุมชนในการดำเนินงานคณะทำงานและนักวิจัยร่วมวางแผนงานการดำเนินการ อาทิ กิจกรรมต่าง แนวทางการรณรงค์ รูปแบบกิจกรรม การแบ่งหน้าที่ของคณะทำงานและการหาแนวร่วมในชุมชนต่อการเตรียมงาน และประสานความร่วมมือไปยังชุมชนโดยรวมต่อไป โดยในเบื้องต้น ชาวบ้านได้รับทราบถึงความร่วมมือ อาทิ เช่น การจัดเตรียมอาหารกลางวันของแต่ละหมวดบ้านการจัดเตรียมอาหารเย็นของกลุ่มแม่บ้าน การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันซึ่งผู้สูงอายุในชุมชนได้ร่วมกันทำอุปกรณ์ในการแข่งขัน อาทิ ไม้สูง เติ่นกะลา การโยนลูกช่วง การเตรียมลูกสะบ้าและลูกก้าง นอกจากนี้มีการร่วมจัดและตกแต่งสถานที่ร่วมกัน

การประเมินผล เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนจำได้มากกว่า ๒ ใน จำนวน ๕ กิจกรรมของการรณรงค์ โดยมีคนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้มากกว่า ๒๐๐ คน เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวันสำคัญ คือ วันสงกรานต์ ซึ่งมีคนอยู่ร่วมพร้อมหน้าในชุมชน เนื่องจากเป็นวันหยุดตามประเพณี และเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยม การละเล่น การแข่งขัน การสื่อสาร ความร่วมมือและความรื่นเริง อันเป็นโอกาสที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้ง พ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชนและผู้สูงอายุ ในกิจกรรมนี้ได้มีผู้นำของชุมชนอื่นร่วมสังเกตการณ์ นอกจากนี้ ผู้ที่มีกำลังทรัพย์ในชุมชนได้ร่วมสนับสนุนด้านรางวัล ที่สุดชุมชนมีความพึงพอใจในกิจกรรมขึ้นนี้ หลายคนในชุมชนได้เข้าใจ จากการเห็นผลของความร่วมมือกันในชุมชน และเสนอว่าปีหน้าให้มีการจัดเช่นนี้อีก

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์

๑.) ในการวางแผนกิจกรรมการรณรงค์ กิจกรรม “การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว” นั้นคณะทำงานต่างก็มีความวิตกกังวลว่าจะทำได้หรือไม่ ผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไร เนื่องจากเป็นงานครั้งแรกและไม่เคยทำมาก่อน เมื่อได้มีเตรียมงานนั้น คณะทำงานก็เรียนรู้ และต่างลองทำกันไป

๒.) ภาระกิจของคณะทำงานในชีวิตประจำวัน รวมถึงกิจกรรมของชุมชน การมีเวลาไม่ที่สอดคล้องของโครงการวิจัย นักวิจัยและเยาวชน ตลอดจนข้อจำกัดด้านเวลาในการทำกิจกรรมของโครงการวิจัย จึงทำให้มีขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมเสียงตามสายเยาวชนให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ดี มีการใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชนมาดำเนินการ และเป็นการผลักดันให้เยาวชนมีบทบาท อย่างไรก็ตามจะได้มีการเสนอเพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชนต่อไป

๓.) ในกิจกรรมการรณรงค์ เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายคำขวัญ ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ในชุมชนหรือผ่านการประชุมของหมู่บ้านเพื่อให้เกิดมติชุมชน แต่ในการดำเนินงานเป็นแต่เฉพาะคนกลุ่มหนึ่งที่มีความสามารถในการจัดทำหรือเป็นเฉพาะคณะทำงานเท่านั้น ชุมชนจึงไม่ทราบว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมและไม่รู้สึกว่าเป็นกิจกรรมของคนในชุมชนทั้งหมด

๔.) การจะผลักดันให้เกิดกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ ได้นั้น ต้องอาศัยระยะเวลา เนื่องจากต้องรอความพร้อมของคณะทำงานและชุมชน ทั้งยังต้องอาศัยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และบางกิจกรรมอาศัยเงื่อนไขของชุมชน เช่น วันสำคัญทางประเพณี กิจกรรมโครงการวิจัยจึงได้เลื่อนออกไป และระยะเวลาของโครงการมีเวลาจำกัด จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัย แต่อย่างไรก็ตามนับว่าผ่านไปได้

การเรียนรู้ของชุมชนผ่านทางกิจกรรมการรณรงค์

๑.) เมื่อเริ่มแรกคณะทำงานและชุมชนยังไม่ค่อยเข้าใจถึงรูปแบบการดำเนินโครงการวิจัยมากนัก เพราะเป็นโครงการวิจัย ทั้งยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “วิจัย” งานวิจัยเป็นเรื่องของวิชาการ ความรู้ที่ต้องผ่านกระบวนการ ซึ่งห่างไกลจากวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งยังไม่เข้าใจว่าทำไมต้องทำการวิจัย ทำวิจัยแล้วชาวบ้านได้อะไร หลังจากการทำวิจัยแล้ว คณะทำงานได้ร่วมหารือกับนักวิจัยถึงการทำวิจัยที่ผ่านมามาทั้งหมด ซึ่งประมวลได้ดังนี้

- อาจารย์ภราดร อาจารย์ประจำโรงเรียนอนุบาลเวียงห้าว “..ผมว่าผมชอบรูปแบบของแบบการทำวิจัยเพราะมันทำให้เกิดความรู้สึกดี ทำให้เราได้ศึกษาชุมชนของเรา เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของเรา และใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ได้ลงทำร่วมกัน ดุซิดว่า มันจะเป็นยังไง ... (..ผมว่าผมชอบรูปแบบของทำวิจัย เพราะว่ามันเอื้อเอื้อเฮาได้รู้สึกดี มันเป็นการเอื้อเอื้อก้อย ๆ ศึกษาข้อมูลของชุมชนเฮา เอื้อเอื้อเฮาได้เกิดความภูมิใจตัวเก่าก่อน และก่อใจกันมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ลงเอื้อเอื้อด้วยกัน ลองผ่ลลว่ามันจะเป็นจะได).. “
- นางเพียร ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่น “ ...ตอนแรกก็ไม่ทราบว่าจะเป็นยังไง แต่มาย้อนกลับดูกระบวนการที่เราได้ทำร่วมกันทำให้ความคิดเราเปิดกว้าง ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นในการสื่อสาร การทำกิจกรรมพวกนี้เป็นการทดลองดู ซึ่งก็สร้างให้เราหลายอย่าง ... (..ตอนแรกเจ้าบ่รู้ว่ามันจะเป็นจะได แต่มาผ่ลลชบวนกันต้เฮาได้ลงทำด้วยกันมันก็ทำเอื้อเฮาได้เปิดกว้างดี ได้เฮียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นในการสื่อสาร การทำกิจกำหมุ่นเป็นกำนลองผ่ล ซึ่งก่อสร้างอะหยงหลาย ๆ อย่างเอื้อเฮาได้ดี)..”

๒.) การเริ่มต้นนั้นนับว่าเป็นการเริ่มต้นจากคนทำงานกลุ่มเล็ก ๆ ภายหลังได้ขยายเป็นกลุ่มใหญ่คือ ชุมชน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน ซึ่งผลที่ปรากฏนั้นได้ก่อให้เกิดผลทางใจได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่าง เช่น การรื้อฟื้นประเพณีทานทอด

๓.) ความสามัคคีของคนในชุมชนผ่านทางกิจกรรม ซึ่งได้เห็นในกิจกรรม การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ได้มีโอกาสแสดงออก (เสมือนกลับมาเป็นเด็กอีกครั้งผ่านทางการเล่น) การได้ร่วมถือป้ายรณรงค์ การเดินขบวนไปตามถนนในหมู่บ้าน การละเล่นของพ่อแม่ลูกที่แข่งกันวิ่งพร้อมช่วยกันอุ้มลูกให้เข้าสู่เส้นชัย ซึ่งบางคนเป็นพ่อแม่ปลอม ๆ ที่เข้ามาแข่งขัน ภายหลังก็นึกว่าน่าจะได้เอาพ่อแม่ตัวจริงมาวิ่งแข่งกัน (บางครอบครัวมีแต่ภรรยาเข้ามาเข้าร่วม เนื่องจากพ่อบ้านต้องทำงาน)

๔.) การรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์นั้น ชุมชนต้องการให้มีสื่อที่คงทน ถาวร หมายถึงไม่ได้พังไปง่าย ๆ และการประชาสัมพันธ์ในการรณรงค์นั้นต้องประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้จำได้ เข้าทำนองที่ว่า “ยิ่งบอ ยิ่งดี” หากเป็นกิจกรรมก็ให้มีส่วนร่วมเสมอ ทั้งให้เป็นกิจกรรมที่มีคนในชุมชนมีส่วนร่วม ภาษาเหนือมีคำว่า “ของหน้าหมู่” ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นทั้งชุมชน ให้ชุมชนได้คิดและร่วมทำ มีส่วนร่วมทำ เป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

บ้านป่าแดงหลวง อ.แม่สาย

การจัดเสวนากลุ่มย่อยขยายผลจากการศึกษาดูงาน

หลังจากการได้ไปร่วมศึกษาดูงานจาก ๓ พื้นที่ที่ได้กล่าวไปแล้ว นักวิจัยได้ประสานงานกับอาสาสมัครโครงการเพื่อหรือเรื่องการจัดเสวนากลุ่มย่อยเพื่อขยายผลจากการไปศึกษาดูงานของตัวแทนชาวบ้านป่าแดงหมู่ ๑๑ และตำบลเกาะช้าง จากนั้นได้นัดวันและเวลา โดยอาสาสมัครโครงการจะได้ประสานกับแกนนำชุมชน ชาวบ้านที่ได้ไปศึกษาดูงานจาก ๓ พื้นที่ โดยได้จัดเสวนากลุ่มย่อยเพื่อขยายผลจากการศึกษาดูงานขึ้นในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗ ณ กลุ่มฝั้งสาย โดยผู้เข้าร่วมในวันนั้น มีจำนวนคนทั้งสิ้น ๑๔ คน และนักวิจัย ๓ คน

การเสวนาพูดคุยในวันนั้น นักวิจัยได้กล่าวนำถึงการไปศึกษาดูงานในที่ต่าง ๆ โดยในเบื้องต้นเป็นการทบทวนให้ผู้เข้าร่วมได้นึกถึงการไปศึกษาดูงานของ ๓ พื้นที่ เนื่องจากมีผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานหลายคนที่ได้ไปบางพื้นที่เท่านั้น ดังนั้นจึงต้องทบทวนเพื่อวางฐานให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ประเด็นที่ได้เสวนาร่วมกันในครั้งนั้นมีดังนี้

สิ่งที่ได้จากการศึกษาฐาน

กรณีศึกษาฐาน เรื่อง “พิพิธภัณฑสถานบ้านทุ่งศรี”

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านทุ่งศรี เริ่มที่ผู้นำศาสนาได้กระตุ้นให้คนในชุมชนได้เกิดความคิด การเห็นคุณค่าของสิ่งเก่าที่มีอยู่ในชุมชน ดังคำพื้นเมืองที่ว่า “วัดเป็นแก้ว ตูเจ้าเอาแต่” (วัดเป็นผู้เริ่มต้น ส่วนพระสนับสนุนทำจริง) และโดยการสร้างความคิดและเป็นแบบอย่างแก่คนในชุมชน นำมาซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดพิพิธภัณฑสถานบ้านทุ่งศรี อันเป็นที่สะสมวัฒนธรรมทางวัตถุและสะท้อนอัตลักษณ์ของคนชุมชนบ้านทุ่งศรี โดยกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารผ่านพิพิธภัณฑสถานคือ คนในชุมชน และคนภายนอกชุมชน

ยุทธวิธีที่ใช้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานคือ การสร้างแบบอย่างและสร้างแนวความคิดของผู้นำให้กับคนในชุมชน ผ่านรูปแบบการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งการพูดคุยระหว่างบุคคล กลุ่ม รวมถึงการจัดเวทีเสวนาชาวบ้าน ติดตามด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งในด้านการร่วมบริจาคของเก่าต่าง ๆ แรงกาย และเงิน ในการกระบวนกรดำเนินงานต่าง ๆ จนกลายมาเป็นพิพิธภัณฑสถานบ้านทุ่งศรี

การศึกษาดูงานครั้งนี้เป็นการได้เห็นของจริง แม้ว่าเวลาที่เข้าเยี่ยมชมจะมีเวลาไม่มาก ประกอบกับมีหัวข้อหลายประการที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ศึกษาดูงานกับตัวแทนของชุมชน ซึ่งไม่เพียงพอกับระยะเวลาการเข้าเยี่ยมชม ศึกษา อย่างไรก็ตามผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานต่างก็ชื่นชมที่ได้มาศึกษาในครั้งนี้ พร้อมกันนั้นได้มีความคิดเกี่ยวกับการดำเนินการจัดทำพิพิธภัณฑสถานบ้านทุ่งศรีของตนเองอยู่ในใจ

กรณีศึกษาฐาน “โฮงเฮียนปุมผญา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน วัดร่องกาใต้”

ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนถึงกระบวนการของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับทางตัวแทนชุมชนบ้านร่องกาใต้ จากการไปศึกษาดูงานในวันนั้น ว่า การดำเนินงานของชุมชนที่ได้ประสบความสำเร็จในการสร้างให้เกิด โฮงเฮียนปุมผญา หรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จุดหนึ่งมาจากผู้นำที่ริเริ่มให้เกิดกระบวนการต่าง ๆ หากผู้นำหรือทีมงานนั้นได้มีแนวคิดร่วมกันและได้ส่งสารไปยังคนในชุมชนแล้ว เมื่อชุมชนสนใจและเห็นผลดีที่จะเกิดขึ้น ก็ยอมเกิดพลังในการสรรสร้างให้เกิดผลตามเป้าหมาย เกิดการพัฒนาไปกับชุมชนของตนต่อไป

กิจกรรมการผลิตข้าวกล้องเพื่อสุขภาพนั้น นับเป็นตัวอย่างหนึ่งของกิจกรรมที่ผู้ศึกษาดูงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนซักถามระหว่างกัน ทั้งนี้ การผลิตข้าวกล้องมาจากวิถีของการผลิตของชุมชนคือการทำนา กิจกรรมนี้ต้องการสร้างแนวคิดให้คนในชุมชนหันมาบริโภคอาหารที่สร้างเสริมสุขภาพและเพิ่มมูลค่าของผลผลิต ทั้งยังสร้างการใช้เวลาร่วมกันของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน อาทิ กลุ่ม พ่อบ้านแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ ต่อกิจกรรมนี้ร่วมกัน

การศึกษาดูงานครั้งนี้ ประเด็นที่สำคัญคือการร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ศึกษาดูงานและตัวแทนชุมชนวัดร่องกาใต้ เพราะไม่ใช่เป็นเพียงการไปศึกษาดูงานของตัวแทนชาวบ้านป่าแดงหลวง หมู่ ๑๑ เท่านั้น หากยังได้มีโอกาสในการนำเสนอเรื่องราวของชุมชนและกิจกรรมของชุมชนด้วยเช่นกัน โดยต่างผลัดกันเป็นผู้รับและผู้ให้ซึ่งกัน โดยใช้โอกาสของการไปศึกษาดูงานครั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มชาวบ้านร่วมกัน ในงานนี้นักวิจัยมีบทบาทในการชักถามประเด็นร่วมเท่านั้น

กรณีศึกษาดูงาน “กลุ่มคนเฒ่าคนแก่” ของตำบลป่าแดง

ผู้ศึกษาดูงานได้เข้าชมกิจกรรมของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ อันได้แก่ การผลิตของเล่นของเด็กของคนสมัยก่อน ซึ่งเป็นของเล่นพื้นบ้าน โดยผลิตจากวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น การสานกบสานนก ทำกันหันอ่อนลม สานปิ่น ของเล่นจากกะลาต่าง ๆ

แนวความคิดของการเกิดกลุ่มและกิจกรรมต่าง ๆ คือ การต้องการลดช่องว่างระหว่างวัย พร้อมทั้งเชื่อมช่องว่างนั้น ผ่านทางกิจกรรม ทั้งนี้วัยเด็กในปัจจุบันได้รับการเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ เช่น ร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ หรือร้านอินเทอร์เน็ต หรือจากโทรทัศน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มีบทบาทต่อการรับรู้การคิดของเด็กรุ่นใหม่ ที่ยึดติดกับเทคโนโลยี ขณะเดียวกันก็ได้สัมผัสภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ตัว ขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนกลายเป็นผู้ที่แก่ตามวัย และมีความสำคัญลดลง กลายเป็นไม่ใกล้ชิดจากกลุ่มเป้าหมายทั้งสองนี้ ได้กลายมาเป็นกลุ่มคนเฒ่าคนแก่และรูปแบบกิจกรรม ณ เวลาปัจจุบัน ที่พบว่า ผู้สูงอายุนั้นมีได้ด้อยค่า แต่เป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์และให้การถ่ายทอดกับคนรุ่นต่อมาของสังคม และเด็กจะได้รับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ผ่านกิจกรรมและกระบวนการนี้ เป็นเหตุให้ช่องว่างระหว่างวัยจึงถูกเติมเต็มด้วยความสัมพันธ์ สำหรับผู้สูงอายุเองก็จะได้รับการสร้างสุขภาพผ่านกิจกรรมเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

ประเด็นเชื่อมต่อระหว่างการศึกษาดูงานและผู้ศึกษา คือ การได้เปิดโลกทัศน์ของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านป่าแดงหลวง หมู่ ๑๑ เพราะผู้สูงอายุที่ได้ไปศึกษาดูงานครั้งนี้กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เคยได้ไปเที่ยวเช่นนี้ ไม่ได้มีโอกาสเห็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และได้เห็นว่าชุมชนอื่นเขาเป็นอย่างไร เพราะผู้สูงอายุได้แต่อยู่กับบ้านไปวัน ๆ บ้างที่มีหลานก็เลี้ยงหลานไป เรียกได้ว่าชีวิตไม่มีสีสัน อยากรู้ก็ตามการไปศึกษาดูงานครั้งนี้มิได้เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดกับผู้สูงอายุของชุมชนแต่อย่างไร เพราะผู้สูงอายุในชุมชนบ้านป่าแดงก็ได้เคยเล่นและได้ทำของเล่นให้กับลูกหลานมาก่อน หากแต่สิ่งที่ขาดคือ การพัฒนาให้ผู้สูงอายุในชุมชนให้กลายเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนได้

ผลสรุปจากการศึกษาฐานงาน

จากการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมเสวนาในครั้งนั้น พบว่า ผู้เข้าร่วมมีความคิดที่หลากหลายต่อประเด็นที่จะนำไปปรับใช้ให้เกิดกับชุมชนต่อไป ดังนี้

- การไปศึกษาฐานงานที่ผ่านมา ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนให้ทราบว่า จากการไปศึกษาฐานงานก็เพื่อต้องการพัฒนาตนเอง เมื่อได้ไปเห็นความสำเร็จของคนอื่น และย้อนมองดูตนเอง ก็ทำให้ได้คิดว่า เราก็น่าจะทำได้ บ้านเราก็มี จากการเห็นตัวอย่างก็ทำให้ได้ความรู้ สิ่งที่คุณไปศึกษาฐานงานได้รับคือ วิธีการรวมกลุ่ม การเอาจริงเอาจังต่อการทำงาน แนวทางการดำเนินการ การนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ การนำเสนอหรือการเปิดตัวต่อสังคมอื่น
- ผู้เข้าร่วมมีความสนใจในการพัฒนากิจกรรมของชุมชนเองอันได้แก่ การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ของชุมชนและตำบลเกาะช้าง เนื่องจากปัญหาเอดส์ในอดีตที่ผ่านมาทำให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการดำเนินการต่อปัญหาเอดส์ และเมื่อปัญหาเอดส์ได้ลดลง สิ่งที่คุณชุมชนได้เรียนรู้ขึ้น ก่อให้เกิดการเปิดตัวของชุมชนและเกิดความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็งขึ้น แกนนำชุมชนได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบอื่นต่อไป และด้วยต้องการที่จะพลิกแนวคิดจากเดิมที่ชุมชนได้ประสบปัญหาและคนในชุมชนเกิดความรู้สึกเจ็บปวดกับปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวของตน เพื่อที่จะพลิกจากการทนทุกข์กับปัญหา (Suffering) ของชุมชนให้กลายมาเป็นภาพที่ดี สร้างชุมชนให้หลุดจากภาพปัญหาเอดส์ในอดีต อันพลิกฟื้นสู่การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป “...ชุมชนของผมจะไม่ได้เรียกว่า ชุมชนเอดส์ มันจะได้ลบ ลืมเรื่องเอดส์ ยาบ้า อาชญากรรมต่าง ๆ ... (...ชุมชนของผมจะไม่ได้ชื่อว่า ชุมชนเอดส์ มันจะได้ลบ ลืมเรื่องเอดส์ ยาบ้า อาชญากรรมต่าง ๆ)...” (แกนนำ, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗)
- ในกลุ่มของผู้สูงอายุ นั้น มีความต้องการที่จะพัฒนาให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้ใช้เวลาว่างร่วมกันให้เกิดประโยชน์ โดยอันดับแรกก็เพื่อสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ทั้งด้านกาย และจิตใจ การใช้เวลานั้นนอกจากจะเป็นการได้สังสรรค์ร่วมกันเนื่องจากผู้สูงอายุต้องการเพื่อนและสื่อสาร การได้พูดคุยกับคนวัยเดียวกันก็ทำให้กลายเป็นผู้สูงอายุที่แจ่มใส ไม่ขี้บ่น ลูกหลานไม่เบื่อ นอกจากนั้นการได้ใช้เวลาว่างนั้นผลิตผลผลิตกันซึ่งเมื่อได้รับการพัฒนารูปแบบหรือวิธีการให้ดีขึ้นก็สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุได้ และจากการที่ตัวแทนของผู้สูงอายุได้ไปศึกษาฐานงานก็เป็นการเปิดโลกทัศน์และสร้างพลังให้กับคนแก่ได้เป็นอย่างดี เกิด

๖.๒ การประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการรณรงค์

การประเมินผลกิจกรรมรณรงค์ของชุมชนมีการประเมินผลตามดังนี้

ก.) การประเมินประสิทธิผล (Efficiency evaluation)

- ความพึงพอใจต่อการรณรงค์
- ผลที่เกิดขึ้น (K-A-P)หลังจากการได้รับข้อมูลจากการรณรงค์

ข.) ประสิทธิภาพของการรณรงค์ (Effectiveness evaluation)

- การเข้าถึงสื่อ
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- การบริหารจัดการของชุมชน

ค.) ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้ผลการศึกษาเป็นการประมวลผลการดำเนินงานกิจกรรม ผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล การประเมินผลจากคณะทำงานเอดส์เข้าด้วยกัน โดยมีการนำเสนอตามหมวดของกิจกรรมรณรงค์ในพื้นที่บ้านเวียงกลาง อ.เมืองและบ้านดอยงาม อ.พาน ตามลำดับ

ในส่วนของพื้นที่บ้านป่าแดงหลวง อ.แม่สายจะนำเสนอเป็น ผลการวิเคราะห์ชุมชนเนื่องจากมิได้มีกระบวนการของการผลิตสื่อและกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนเช่น ๒ พื้นที่ที่กล่าวมาข้างต้น

บ้านเวียงกลาง อ.เมือง

ความพึงพอใจต่อสื่อเอดส์ที่ผลิตขึ้น

พบว่า คนในชุมชนชอบและพึงพอใจต่อสื่อเอดส์ที่เกิดขึ้นโดยคนในชุมชนได้ให้เหตุผล ดังนี้

ก.คนในชุมชนเห็นว่าสื่อเอดส์ที่เกิดขึ้นมาเป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์และสามารถสร้างให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ถูกต้องและตรงกันให้แก่คนในชุมชนทุกคนได้มากยิ่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการติดต่อ การป้องกัน รวมถึงการอยู่ร่วมกันแล้ว ทำให้คนในชุมชนเข้าใจมากขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อในชุมชนได้เหมือนปกติ เนื่องจากที่ผ่านมาคนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์เพียงเล็กน้อย และยังคงมีความไม่แน่ใจในข้อมูลข่าวสารว่าที่ได้รับทราบมานั้นถูกต้องเพียงใด

ข. คนในชุมชน เห็นว่า เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้ทุกกลุ่ม โดยเป็นศูนย์รวมข่าวสารในหมู่บ้านที่ทุกคนสามารถรับข่าวสารได้ตลอดเวลาจนถึงยังเป็นสื่อที่ทุกคนใน ชุมชนเองต้องการสำหรับเป็นแหล่งข่าวสารประจำหมู่บ้านอยู่ก่อนแล้ว แต่เนื่องจากไม่มีผู้กระตุ้นหรือผลักดันให้เริ่มสร้างสื่อขึ้นมา

ค. คนในชุมชน เห็นว่า บอร์ดประชาสัมพันธ์ยังได้ช่วยให้เกิดการกระตุ้นย้ำเตือนแก่คนในชุมชนในการเสนอข่าวสารเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดการระวังและป้องกันตนเอง และไม่ลืมว่าโรคเอดส์ยังคงเป็นโรคภัยที่ทุกคนมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้หากไม่ป้องกัน ซึ่งก่อนหน้านี้ร่างกายในหมู่บ้านไม่มีสื่อเอดส์ที่จะคอยกระตุ้นให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงอันตรายของโรคเอดส์แต่อย่างใด

ง. คนในชุมชน เห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีสำหรับเยาวชนรุ่นใหม่ ซึ่งควรจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องโรคเอดส์ และทำให้เยาวชนสามารถคิดและใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งจากการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ถูกต้องรอบด้าน เพื่อจะได้ศึกษาหาความรู้ และเกิดการป้องกันตนเอง เนื่องจากจะต้องเป็นผู้ค้นคว้าหาข้อมูลมาเผยแพร่แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างให้เยาวชนในหมู่บ้านเกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีความเสียสละต่อการทำงานเพื่อชุมชนอีกด้วย

สำหรับรูปแบบวิธีการนำเสนอ และเนื้อหาที่น่าสนใจนั้น คนในชุมชนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากในการนำเสนอสามารถทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ไปพร้อมกัน และเป็นการสื่อสารที่ทุกคนได้อ่านข้อมูลข่าวสารหรือได้รับความรู้ที่เหมือนกัน โดยเฉพาะเนื้อหาสาระที่ทั้งข้อความและรูปภาพที่มีคำอธิบายประกอบ ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย สร้างให้เกิดความรู้มากขึ้นกว่าเดิมและสร้างให้เกิดความน่าสนใจในข่าวสารมากขึ้น รวมถึงเป็นหน้าต่างแก่ชุมชนและเป็นแบบอย่างต่อชุมชนอื่นๆ หรือชุมชนใกล้เคียง

ความสนใจในการเปิดรับสื่อเอดส์

คนในชุมชนให้ความสนใจติดตามข่าวสารจากสื่อเอดส์ เนื่องจากต้องการมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการปฏิบัติตัวต่อผู้ติดเชื้อ เพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างสงบสุข จากเดิมที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับข่าวสารจากโรคเอดส์เท่าที่ควร เนื่องจากบางครั้งคนในชุมชนเองก็ไม่ทราบว่าจะหาข้อมูลข่าวสารเอดส์มาได้อย่างไร หากไม่ได้เข้าร่วมในการอบรมโรคเอดส์กับทางหน่วยงานที่ได้มีการจัดอบรมขึ้น ก็จะไม่ได้รับข่าวสารเอดส์แต่อย่างใด ดังนั้น เมื่อมีข่าวสารเอดส์ในหมู่บ้านเกิดขึ้น จึงทำให้เป็นการสะดวกต่อการรับข่าวสารเอดส์โดยที่ไม่ต้องเสียเวลาในการทำงาน

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีคนในชุมชนหลายคนที่ไม่ค่อยได้ให้ความสนใจติดตามข่าวสารเอดส์จากสื่อเอดส์ในหมู่บ้านเท่าที่ควรซึ่งมักจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากเห็นว่าตนอายุมากแล้วใช้ชีวิตอยู่แต่เพียงในหมู่บ้านไม่ได้ออกไปไหน ประกอบกับยังคงมีความกลัวและไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับโรคเอดส์หรือผู้ติดเชื้อ จึงไม่มีความสนใจในข่าวสารเอดส์แต่อย่างใด

พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังจากได้รับข่าวสารจากสื่อเอ็ดส์

ก. ด้านความรู้

คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์มากขึ้นเนื่องจากข่าวสารนอกจากจะมีข้อความที่เป็นตัวหนังสือเกี่ยวกับความรู้โรคเอดส์ต่างๆ แล้ว ยังประกอบไปด้วยรูปภาพพร้อมคำอธิบายประกอบรูปภาพที่ชัดเจน ทำให้คนในชุมชนอ่านแล้วมีความเข้าใจในข่าวสารเอดส์เป็นอย่างดีและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ ได้แก่

การติดต่อและการป้องกัน คนในชุมชนสามารถตอบได้ว่า โรคเอดส์ติดต่อกันได้จากทางกระแสเลือด ซึ่งเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน การเสพยาเสพติดโดยใช้เข็มฉีดยาร่วมกันและจากทางแม่ไปสู่ลูก นอกจากนั้นยังสามารถบอกถึงวิธีการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอดส์ได้แก่ การรักเดียวใจเดียว การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ทั้งกับคนที่รู้จักและไม่รู้จัก รวมถึงวิธีการใช้ถุงยางอนามัย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสามีหรือภรรยาของผู้อื่น ควรตรวจเลือดก่อนแต่งงาน และไม่ใช้สารเสพติด

การอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ คนในชุมชนเรียนรู้ว่าการกระทำอย่างไรที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์และการกระทำอย่างไรที่ไม่ติดเชื้อเอดส์ เช่น การพูดคุยกัน การทานอาหารร่วมกัน การดื่มน้ำแก้วเดียวกัน การใช้ห้องน้ำเดียวกัน การถูกยุงกัด การคุยโทรศัพท์ การใช้สิ่งของเครื่องใช้ร่วมกัน การกระทำเหล่านี้ไม่ทำให้ติดเชื้อเอดส์ แต่หากบาดแผลไปสัมผัสกับเลือดของผู้ติดเชื้ออาจทำให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อโดยไม่มีการป้องกัน

ค่านิยมหรือความเชื่อเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ ข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์จากสื่อเอดส์นั้นทำให้คนในชุมชนได้เริ่มเปลี่ยนแปลงในด้านความเชื่อหรือค่านิยมใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการใช้ถุงยางอนามัยในขณะมีเพศสัมพันธ์เพื่อป้องกันการติดเชื้อเอดส์มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เรารู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม จากเดิมที่มักจะเกิดความไว้วางใจกับผู้ที่เราสนิทสนมและคุ้นเคยเป็นอย่างดี จึงทำให้ขาดการป้องกัน

ข. ด้านทัศนคติ

ข่าวสารเอดส์ที่คนในชุมชนได้รับ ทำให้คนในชุมชนเกิดความกลัวต่อโรคเอดส์ โดยเห็นว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่อันตรายและหากไม่ให้ความใส่ใจในการระวังป้องกันตนเองก็สามารถทำให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีส่วนที่เห็นว่าข่าวสารเอดส์ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโรคเอดส์ไม่น่ากลัวเหมือนที่ผ่านมา กลายเป็นโรคที่ธรรมดาทั่วไปที่มียารักษาอาการเพียงแต่ไม่หายขาดเท่านั้น

สำหรับความรู้สึกที่มีต่อผู้ติดเชื้อ คนในชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้ติดเชื้อมากขึ้นเกิดความรู้สึกสงสาร เห็นใจ และคอยให้กำลังใจผู้ติดเชื้อให้ต่อสู้กับโรคร้าย รวมถึงเกิดความกลัวที่จะพูดคุย

หรือเข้าไปเยี่ยมเยียนมากขึ้น เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจว่าโรคเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันได้ง่ายๆ สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อในหมู่บ้านได้ หากเรารู้จักวิธีการป้องกันและการปฏิบัติตัวเมื่ออยู่กับผู้ติดเชื้อ ซึ่งเป็นการสร้างให้เกิดความมั่นใจหรือแน่ใจในข้อมูลข่าวสารของคนในชุมชน จึงเกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้ติดเชื้อมากขึ้น

นอกจากนั้นได้เกิดการพูดคุยเกี่ยวกับโรคเอดส์ของคนในชุมชนมากขึ้นจากการที่มีสื่อเอดส์เข้ามาในชุมชน ทำให้คนในชุมชนที่ต่างก็ติดตามข่าวสารเอดส์ และได้นำข่าวสารเหล่านั้นมาบอกกล่าวพูดคุยกับคนอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว ญาติและเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่มักจะนำข่าวสารมาพูดกล่าวตักเตือนให้แก่บุตรหลาน และคอยบอกกล่าวแก่บุตรหลานให้ไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ที่บอร์ด เพื่อที่จะได้มีความรู้ และนำไปป้องกันตนเอง รวมถึงเด็กหรือเยาวชนเองที่ได้พบเห็นและได้อ่านข่าวสารเหล่านั้นก็ได้นำไปบอกกล่าวแก่ผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ ซึ่งข่าวสารเอดส์ที่คนในชุมชนมักจะพูดคุยบอกกล่าวกัน มักจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันหรือดูแลตนเองเพื่อไม่ให้ติดเชื้อเอดส์ และการปฏิบัติตัวในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อในชุมชน เช่น การอยู่กับผู้ติดเชื้อควรปฏิบัติตัวให้เป็นปกติไม่ควรรังเกียจ ควรให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันง่ายๆ หากเรารู้จักวิธีการป้องกัน คนในชุมชนและผู้ติดเชื้อสามารถใช้ของร่วมกันได้ ทานอาหารดื่มน้ำร่วมกันได้ แต่ไม่ควรนำอวัยวะที่เป็นบาดแผลไปสัมผัสกับผู้ติดเชื้อ เนื่องจากจะทำให้ติดเชื้อได้ถ้าหากเกิดไปสัมผัสกับเลือดของผู้ติดเชื้อ เนื่องจากเชื้อเอดส์ติดต่อกันจากทางเลือด ควรใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ ทั้งกับผู้ที่เรารู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันตนเองไม่ให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

อย่างไรก็ตามยังคงมีคนในชุมชนบางส่วนที่ไม่ได้นำข่าวสารไปพูดคุยกับผู้อื่น เนื่องจากเห็นว่าทุกคนได้รับข่าวสารจากสื่อเอดส์เหมือนกันทุกคน จึงไม่ได้นำไปพูดบอกกล่าวแก่คนอื่นอีก แต่ได้นำข่าวสารนั้นเก็บไว้ใช้กับตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นความรู้และคอยเตือนตนเองให้เกิดการป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

พฤติกรรม

พบว่า จากการสอบถามหรือพูดคุยกับคนในชุมชนเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ โดยเฉพาะการดื่มสุราและการเที่ยวกลางคืน พบว่า หลังจากที่มีสื่อเอดส์ในชุมชน คนในชุมชนหลายคนมีความตั้งใจและพยายามที่จะลดหรือเลิกพฤติกรรมเหล่านั้นถึงแม้จะยังคงมีอยู่แต่ก็ลดลงจากเดิมกล่าวคือ จากเดิมที่มักจะมีการดื่มสังสรรค์กันแทบทุกวัน ก็จะหยุดพักบ้างหรือดื่มในปริมาณที่ลดลง รวมถึงพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัย พบว่า คนในชุมชนเริ่มหันมาใส่ใจในการใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้น โดยมีความเข้าใจว่าการมีเพศสัมพันธ์กับ คนที่รู้จักและไม่รู้จักก็ควรที่จะมีการป้องกันตนเอง

ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

คนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงในบางส่วนได้แก่ การเพิ่มรูปภาพต่างๆ ทั้งในแง่บวกและในแง่ลบที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ให้มากขึ้น เพื่อที่จะให้ผู้ที่อ่านเกิดความรู้สึกกลัวและ จะได้เกิดการป้องกัน เนื่องจากรูปภาพต่างๆ ล้วนสร้างสีสัน และดึงดูดความสนใจให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงทำให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น ประกอบกับคนในชุมชนบางกลุ่มโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ก็สามารถที่จะทำความเข้าใจจากรูปภาพได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่า ควรปรับปรุงในส่วนของข้อมูลที่เป็นตัวหนังสือให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อสะดวกในการอ่านและควรจัดหาข่าวสารใหม่ๆ มาติดมากขึ้นกว่าเดิมและบ่อยขึ้นกว่าเดิม เช่น สถานการณ์เกี่ยวกับสถิติโรคเอดส์ เป็นต้น เพื่อที่จะได้รู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับโรคเอดส์ว่ามีความเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง

๒.) ภาพพอลิก

ความพึงพอใจต่อสื่อเอดส์ที่ผลิตขึ้น

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสื่อเอดส์เป็นอย่างมากโดยเห็นว่าสื่อเอดส์เป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งช่วยทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะคนในชุมชนได้รู้จักโรคเอดส์และได้เข้าใจว่าเป็นโรคที่สำคัญและยังคงมีการแพร่ระบาดอยู่และคนในชุมชนได้มีความรู้เรื่องเอดส์มากขึ้นได้ทราบถึงวิธีการป้องกันเพื่อจะได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน คนที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ก็จะได้เรียนรู้และเลิกกลัวผู้ติดเชื้อเอดส์ และเนื่องจากโรคเอดส์เป็นโรคที่อันตราย ไม่มีทางรักษาจึงไม่มีใครต้องการอยากที่จะเป็นผู้ป่วย ถึงแม้คนในชุมชนจะไม่ได้พบว่าผู้ติดเชื้อ แต่ในปัจจุบันด้วยสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หากคนในชุมชนไม่ระมัดระวังป้องกันตนเองแล้ว ก็จะทำให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้คนในชุมชนยังเห็นว่า สื่อเอดส์ที่เกิดขึ้นยังได้ช่วยให้เกิดความตื่นตัวและความกระตือรือร้นเกี่ยวกับโรคเอดส์แก่ชุมชนมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่ไม่เคยมีใครพูดถึงหรือใส่ใจกับโรคเอดส์มากนัก เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวและคนในชุมชนเองก็ไม่มีผู้ติดเชื้อให้เห็นแต่อย่างใด

สำหรับรูปแบบวิธีการเสนอและเนื้อหาที่น่าสนใจ คนในชุมชนมีความพึงพอใจกับวิธีการที่ให้นายกเทศมนตรีเป็นผู้นำเสนอด้วยการพูดอธิบายพร้อมทั้งนำภาพมาประกอบ ทำให้คนในชุมชนมีความสนใจในเนื้อหาเอดส์มากขึ้นประกอบกับได้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการนำเสนอเป็น ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ได้ง่ายและดีมากยิ่งขึ้น

ความสนใจในการเปิดรับสื่อเอดส์

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความสนใจต่อสื่อเอดส์เป็นอย่างมาก เนื่องจากต้องการเรียนรู้ถึงความ เป็นมาของโรคเอดส์และได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนควรจะรู้และเข้าใจและ

ควรให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเอดส์สามารถที่จะแพร่เชื้อให้กับทุกคนได้ถ้าหากไม่รู้จักรักษาป้องกัน ดังนั้นจึงต้องให้ความสนใจเพื่อที่จะได้ป้องกันก่อนที่จะสายเกินไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อภาพพลิกเป็นสื่อที่มีรูปภาพประกอบและมีเยาวชนที่คอยอธิบายภาพต่างๆ เหล่านั้นยิ่งทำให้เกิดความน่าสนใจและทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ถึงแม้คนเฒ่าบางคนโดยเฉพาะเยาวชนที่เคยผ่านการอบรมเรื่องโรคเอดส์มาบ้าง แต่ก็เห็นว่าความรู้บางส่วนที่ได้รับมานั้นยังไม่เพียงพอ ยังคงมีบางเรื่องที่ต้องเรียนรู้มากขึ้นกว่าเดิมโดยเฉพาะในเรื่องของการติดต่อและการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ รวมถึงมีความกล้าที่จะถามเมื่อไม่เข้าใจ เนื่องจากเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตาม คนเฒ่าบางคนไม่ให้ความสนใจกับสื่อเอดส์เท่าที่ควร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเฒ่าในกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชนบางคน เนื่องจากผู้สูงอายุเฒ่ายังคงเห็นว่า โรคเอดส์เป็นโรคที่น่ากลัวและไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้มากนัก ประกอบกับเป็นวัยที่มีอายุมากจึงทำให้การรับข่าวสารเอดส์บางเรื่องบางส่วนไม่ค่อยเข้าใจ สำหรับเยาวชนเฒ่าบางคนที่เคยผ่านการอบรมจากทางสถานีนามัยมาบ้าง จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์มาพอสมควร จึงไม่ค่อยให้ความสนใจที่จะรับฟังข่าวสารเอดส์เท่าที่ควร เนื่องจากเห็นว่าตนมีความรู้อยู่แล้ว

พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังจากได้รับข่าวสารจากสื่อเอดส์คนเฒ่ามีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์เป็นอย่างดี โดยความรู้ความเข้าใจที่คนเฒ่าได้รับและสามารถจดจำได้ มีดังนี้

ก. คนเฒ่าสามารถเรียนรู้และเข้าใจว่าโรคเอดส์เป็นโรคร้ายแรงซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่งที่ยังไม่มีตัวยารักษาให้หายขาดได้ โดยสามารถแพร่เชื้อได้ ๓ ทาง ได้แก่ ทางแม่สู่ลูก ทางเพศสัมพันธ์ และทางการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน

ข. ในด้านการป้องกันเอดส์นั้น คนเฒ่าสามารถตอบได้ว่า วิธีป้องกันตนเองไม่ให้ติดเชื้อเอดส์ คือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ เพื่อที่จะสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ได้แก่ การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์ และต้องทำการตรวจสอบทุกครั้งก่อนการใส่ว่าหมดยังหรืออยู่ในสภาพที่ดีหรือไม่ การไม่มั่วสุมทั้งเพศและยาเสพติด ควรตรวจเลือดก่อนการแต่งงาน รักเดียวใจเดียว ไม่ร่วมหลับนอนกับผู้ที่ไม่ใช่สามีหรือภรรยาของตน เลิกพฤติกรรมเที่ยวกลางคืนและสถานบริการทางเพศ

ค. จากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อและการป้องกัน จึงทำให้คนลืฐ เห็นว่า โรคเอดส์ไม่ใช่โรคที่ติดกันได้ง่ายๆ หากเรารู้จักวิธีการป้องกัน และได้รับความรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ ได้แก่ พฤติกรรมที่ไม่ทำให้ติดเชื้อเอดส์ เช่น การรับประทานอาหารร่วมกับผู้ติดเชื้อ การพูดคุยสนทนากับผู้ติดเชื้อ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้ติดเชื้อและเห็นว่าสามารถที่จะอยู่ร่วมกัน

ทัศนคติ

พบว่า จากเดิมที่คนลืฐก่อนที่จะได้รับข่าวสารโรคเอดส์จากสื่อภาพลัคนั้น คนลืฐมีความกลัวต่อโรคเอดส์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเข้าใจว่าโรคเอดส์เป็นโรคร้าย ที่น่ารังเกียจ หากใครติดเชื้อจะต้องเสียชีวิตและสามารถติดต่อกันได้ง่ายๆ ส่งผลให้คนลืฐมีท่าทีที่รังเกียจผู้ติดเชื้อและไม่กล้าเข้าใกล้ แต่หลังจากได้รับข่าวสารเอดส์เกี่ยวกับการติดต่อ วิธีการป้องกัน รวมถึงการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์แล้ว ทำให้คนลืฐเปลี่ยนความรู้สึกกลัวและรังเกียจมาเป็นความสงสารและเห็นใจผู้ติดเชื้อมากขึ้น มีความรู้สึกและเข้าใจว่าโรคเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันได้ง่ายๆ หากได้รู้จักวิธีการป้องกันก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อได้อย่างปกติ โดยที่คนลืฐเห็นว่าไม่ควรที่ รังเกียจผู้ติดเชื้ออีก แต่ควรจะทำให้กำลังใจและคำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตนเองแก่ผู้ติดเชื้อ เพื่อให้เขามีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายและมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกยาวนาน

พฤติกรรม

คนลืฐได้นำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น

ก. นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการป้องกันตนเอง โดยนำมาเป็นคติเตือนใจไม่ให้ตนเองมีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ หรือหากมีเพศสัมพันธ์ก็ต้องใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกัน และก่อนแต่งงานก็ควรที่จะตรวจเลือดก่อน นอกจากนี้การไม่ออกไปเที่ยวกลางคืนตามสถานบันเทิงต่างๆ ก็เป็นการป้องกันที่ดีอีกวิธีหนึ่งสำหรับตนเอง

ข. การนำข่าวสารเอดส์ที่ได้รับไปเผยแพร่ หรือพูดคุยบอกกล่าวแก่ผู้อื่นต่อไป โดยคนลืฐเห็นว่า เมื่อเราได้รับความรู้แล้วก็ต้องการที่จะบอกกล่าวให้แก่คนอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับทราบข่าวสารหรือยังไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ เพื่อที่จะได้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและเพื่อที่จะได้ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากโรคเอดส์เช่นเดียวกัน

ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

สำหรับสื่อภาพลัคนีที่ได้ผลิตขึ้นมานั้น คนลืฐเห็นว่าเป็นสื่อที่ดีมากเนื่องจากมีรูปภาพพร้อมกับมีผู้ที่คอยอธิบายประกอบทำให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี แต่ควรเพิ่มในส่วนของรูปภาพให้มากขึ้น และควรสอดแทรกคติเตือนใจต่าง ๆ ด้วย รวมทั้งควรปรับในเรื่องของการพูดนำเสนอ

ในบางครั้งผู้นำเสนอยังมีความเขินอายในการพูดอยู่บ้าง ทำให้ในบางครั้งการทำความเข้าใจในบางช่วงไม่ดีเท่าที่ควร

๓.) การเดินรณรงค์โรคเอดส์

ผลที่ได้จากการรณรงค์มีดังนี้

ก. เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ทั้งในชุมชนของตนและชุมชนอื่น โดยคนในชุมชน เห็นว่า การเดินรณรงค์นอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังความสามัคคี และความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับโรคเอดส์ของคนในชุมชนของตนแล้วยังเป็นการสื่อสารข่าวสารโรคเอดส์ไปยังคนในชุมชนอื่นๆ อีกด้วย เพื่อเป็นแบบอย่างและกระตุ้นและประชาสัมพันธ์ให้แก่คนในชุมชนอื่นๆ ได้เกิดความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาเอดส์และเกิดการป้องกันโรคเอดส์เช่นเดียวกับชุมชนของตน

ข. แสดงให้เห็นถึงความต้องการจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับปัญหาเอดส์ในชุมชน ถึงแม้ว่าการเดินรณรงค์จะเป็นการสื่อสารที่มักจะพบเห็น และคุ้นเคยเป็นอย่างดีในกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ แต่สำหรับการเดินรณรงค์ครั้งนี้ได้เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชนได้ดีกว่า เนื่องจากคนในชุมชนได้เป็นผู้คิดสารที่จะนำเสนอแก่คนในชุมชนด้วยตนเองและคนในชุมชนอื่นๆ ที่ได้พบเห็น ซึ่งสารเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เกิดมาจากความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ความต้องการที่อยากจะเห็นชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ ไม่เกิดการรังเกียจ และความต้องการที่อยากจะเห็นคนในชุมชนเกิดการป้องกันตนเองเพื่อให้ปลอดภัยจากเอดส์ เป็นต้น โดยผ่านทางป้ายผ้ารณรงค์

ค. เป็นการถ่ายทอดการสื่อสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ไปสู่คนในชุมชนอื่นๆ โดยคนในชุมชน เห็นว่า นอกจากชุมชนจะมีการสื่อสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ภายในชุมชนแล้ว การเดินรณรงค์ยังเป็นการถ่ายทอดการสื่อสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ให้แก่ผู้อื่นอีกด้วยอีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจที่คนในชุมชนมีเกี่ยวกับโรคเอดส์ได้เป็นอย่างดี ทั้งจากการที่ได้รับข่าวสารเอดส์ผ่านทางสื่อภายในชุมชนที่ผลิตขึ้น และสื่อภายนอกต่างๆ ที่เข้ามา

จากกิจกรรมการสื่อสารรณรงค์โรคเอดส์โดยชุมชน จะเห็นได้ว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามแนวคิดพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โดยมีหลักการว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้ามีความรู้ ความเข้าใจที่ดี ทัศนคติก็จะเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามไปด้วย ดังนั้น การที่จะทำให้เกิดการยอมรับจึงต้องพยายามเปลี่ยนแปลงทัศนติก่อนโดยการให้ความรู้ ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงจากการสื่อสารรณรงค์ผ่านรูปแบบสื่อทั้ง ๓ ชนิด ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดนิทรรศการ ภาพพริก และการเดินรณรงค์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.) เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชน

คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ถูกต้องมากขึ้น โดยทราบว่า โรคเอดส์คืออะไร ติดต่อกันได้อย่างไร และจะป้องกันได้อย่างไร โดยเฉพาะการปฏิบัติตัวต่อ ผู้ ติดเชื้อทำอะไร เนื่องจากข่าวสารที่นำเสนอมีข้อความที่เป็นตัวหนังสือ และรูปภาพประกอบ ทำให้คนในชุมชนมีความสนใจและเข้าใจในข่าวสารเอดส์เป็นอย่างดีและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒.) เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติของคนในชุมชน

จากข่าวสารเอดส์ที่คนในชุมชนได้รับ ทำให้คนในชุมชนเกิดความกลัวต่อโรคเอดส์ โดย เห็นว่าเป็นโรคที่อันตรายและหากไม่ให้ความใส่ใจในการระวังป้องกันตนเอง ก็สามารทำให้ เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีบางส่วนที่เห็นว่าข่าวสารเอดส์ทำให้เกิดความ รู้สึกว่าโรคเอดส์ไม่น่ากลัวเหมือนที่ผ่านมา กลายเป็นโรคที่ธรรมดาทั่วไปที่มียารักษาอาการเพียง แต่ไม่หายขาดเท่านั้น

สำหรับความรู้สึกที่มีต่อผู้ติดเชื้อ คนในชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้ติดเชื้อมากขึ้น เกิดความ รู้สึกสงสาร เห็นใจผู้ติดเชื้อ และคอยให้กำลังใจผู้ติดเชื้อให้ต่อสู้กับโรคร้าย รวมถึงเกิดความกล้าที่ จะพูดคุยหรือเข้าไปเยี่ยมเยียนมากขึ้น เนื่องจากมีความรู้ ความเข้าใจที่ว่าโรคเอดส์ไม่ได้ติดต่อกันได้ง่ายๆ สามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อในหมู่บ้านได้เหมือนคนปกติทั่วไป หากเรารู้จักวิธีการ ป้องกันและการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเมื่ออยู่กับผู้ติดเชื้อ

๓.) เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนในชุมชน

๓.๑) เกิดการพูดคุยเกี่ยวกับโรคเอดส์ของคนในชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยกับ คนในครอบครัว ญาติ และเพื่อนบ้าน ซึ่งข่าวสารเอดส์ที่คนในชุมชนมักจะพูดคุยบอกกล่าวกัน ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันหรือดูแลตนเองเพื่อไม่ให้ติดเชื้อเอดส์ และการปฏิบัติตัวในการ อยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อในชุมชน

๓.๒) การลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ โดยเฉพาะพฤติกรรมการดื่มสุราและ การ เทียวกลางคืนของคนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความตั้งใจและพยายามที่จะลดหรือเลิกพฤติ กรรมเหล่านั้น ถึงแม้จะยังคงมีอยู่แต่ก็ลดลงจากเดิม รวมถึง คนในชุมชนเริ่มหันมาใส่ใจในการ ใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้น โดยมีความเข้าใจว่าการมีเพศสัมพันธ์กับคนที่รู้จักและไม่รู้จักก็ควรที่จะ มีการป้องกันตนเอง

๓.๓) เกิดความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ในชุมชน กิจกรรมรณรงค์ที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวต่อปัญหาเอดส์มากขึ้น และแสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวต่อการแก้ไขปัญหเอดส์ในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างพลังความสามัคคีในการแก้ไข

ปัญหาเอดส์แล้ว ยังเป็นการสื่อสารข่าวสารเอดส์ไปยังชุมชนอื่นๆ อีกด้วย เพื่อเป็นแบบอย่าง และกระตุ้นและประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนอื่นๆ ได้เกิดความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหาเอดส์ และเกิดการป้องกันโรคเอดส์เช่นเดียวกับชุมชนของตน

แต่อย่างไรก็ตาม พบว่า พฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงและการเปิดรับข่าวสารจากสื่อเอดส์ของคนในชุมชนนั้น เป็นผลจากการที่สื่อเอดส์มีข่าวสารที่เป็นรูปภาพประกอบ กล่าวคือ คนในชุมชนให้ความสนใจกับข่าวสารที่มีรูปภาพประกอบมากกว่า ที่มีเพียงข้อมูลข่าวสารที่เป็นตัวหนังสือเพียงอย่างเดียว ดังนั้น รูปภาพประกอบจึงเป็นสารที่สามารถสร้างให้เกิดความสนใจในการเปิดรับ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการรับเอาสารเหล่านั้นเข้ามาในชีวิตประจำวัน

ประเมินประสิทธิภาพในการรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน

ก. การดำเนินงานรณรงค์ของคณะทำงานเอดส์ในชุมชน

สำหรับประสิทธิภาพในการดำเนินงานของคณะทำงานเอดส์ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑.) คณะทำงานเอดส์มีความใส่ใจและสนใจในการดำเนินงาน

จะเห็นได้จากความสนใจและความเต็มใจในการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน และมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย จะเห็นได้จากความกระตือรือร้นในการดำเนินงานโดยเฉพาะเยาวชนพื้นราบ ที่มักจะมีการเรียกประชุมเพื่อวางแผนและดำเนินการเตรียมข้อมูลข่าวสารที่จะนำเสนอ และดำเนินการในหมู่เยาวชนด้วยกันโดยที่ผู้ใหญ่ที่เป็นที่ปรึกษาคณะทำงานเอดส์ไม่ได้บังคับหรือเรียกร้องให้เกิดการประชุมขึ้น ส่วนเยาวชนลี้ซู่ถึงแม้จะมีภาระกิจในการเรียนและการทำงานที่เหน็ดเหนื่อย แต่ก็มีความพยายามและความใส่ใจที่จะดำเนินการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจให้แก่คนลี้ซู่ในชุมชนตามแต่ละบ้านเท่าที่จะสามารถทำได้ในแต่ละวัน

๒.) คณะทำงานเอดส์สามารถคิดและหาทางแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะการหาข้อมูลข่าวสารเอดส์ ที่จะนำมาเผยแพร่แก่คนในชุมชนทางบอร์ดประชาสัมพันธ์ ซึ่งคณะทำงานเอดส์ได้ร่วมกันคิดหาแหล่งข่าวสารต่างๆ เพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลมานำเสนอให้ได้มากและมีความต่อเนื่อง ซึ่งในบางครั้งข่าวสารเอดส์ที่จะนำเสนอมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากคณะทำงานเอดส์มีความใหม่ต่อการดำเนินงาน จึงทำให้การค้นหาข้อมูลข่าวสารมีความล่าช้าไปบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม คณะทำงานเอดส์ก็ได้แก้ไขโดยใช้ความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่ วาดภาพและเขียนข้อความที่คิดว่าสำคัญต่อคนในชุมชนเป็นตัวหนังสือลงในกระดาษ แล้วนำไปติดที่บอร์ด เพื่อให้มีข่าวสารเอดส์แก่คนในชุมชนได้อ่านอย่างเพียงพอ

๓.) คณะทำงานเอดส์สามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างดี

โดยเฉพาะเยาวชนลี้ซู่ที่สามารถทำการสื่อสารกับคนในชุมชน โดยการอธิบายความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ให้แก่คนในชุมชน รวมถึงสามารถตอบคำถามเมื่อมีผู้ที่ไม่เข้าใจในบางเรื่องหรือบางส่วนของเนื้อหาที่น่าสนใจได้ และสามารถอธิบายเนื้อหาที่อยู่นอกเหนือจากรูปภาพที่ปรากฏในสื่อเพิ่มเติมได้ รวมถึงความสามารถในการหาข้อมูลข่าวสารและคัดเลือกข่าวสารของเยาวชนพื้นราบที่เป็นคณะทำงานเอดส์ ที่สามารถค้นหาข้อมูลที่หลากหลายมานำเสนอ

แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าการดำเนินงานของคณะทำงานเอดส์ยังคงมีส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในบางเรื่อง ได้แก่

๑) จากการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ผ่านสื่อภาพพลิก ผู้นำเสนอสารยังคงมีความเขินอายต่อการอธิบายเรื่องโรคเอดส์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับถุงยางอนามัย หรือเรื่องเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะหากผู้นำเสนอเป็นผู้หญิง ส่วนผู้รับฟังข่าวสารมีผู้ชายรวมอยู่ด้วย เนื่องจากวัฒนธรรมของคนลี้ซู่ มักจะไม่นิยมพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องเพศให้เพศตรงข้ามได้ยิน เนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งน่าอายและไม่เหมาะสม

๒) คณะทำงานเอดส์ไม่ได้มีการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชน ที่มีต่อเนื้อหาข่าวสารเอดส์ที่นำเสนอบ่อยครั้งเท่าที่ควร ทำให้ข่าวสารที่น่าสนใจบางครั้งอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน หรือคนในชุมชนอาจจะต้องการข้อมูลในบางเรื่องเกี่ยวกับเอดส์เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น คณะทำงานเอดส์ควรจะมีการสอบถาม เพื่อที่จะสามารถค้นหาข่าวสาร มานำเสนอเพิ่มเติมให้แก่คนในชุมชนได้ตามที่ต้องการมากขึ้น

ข. ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน

จากการสังเกตการณ์พบว่า ชุมชนให้ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์โรคเอดส์เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากการเข้าร่วมเวทีเสวนาและการเข้าร่วมเป็นตัวแทนในการดำเนินการรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน ซึ่งความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานรณรงค์ของชุมชนโดยผ่านคณะทำงานเอดส์นั้น เป็นไปตามหลักการการมีส่วนร่วมตามแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร UNESCO กล่าวคือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้เน้นหลักการที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินการรณรงค์โรคเอดส์โดยชุมชนดังนี้

๑.) การเข้าถึงสื่อ

จะเห็นได้จากการที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของสื่อและเป็นสื่อที่คนในชุมชนทุกคนมีโอกาสได้พบเห็นและได้รับข่าวสารเอดส์ได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากคณะทำงานเอดส์ในชุมชน เป็นผู้ที่มีอาศัย

อยู่ในชุมชนโดยตรง ย่อมที่จะเข้าใจสภาพปัญหาและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี จึงมีความเข้าใจว่าควรผลิตสื่ออย่างไรที่จะสามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้มากที่สุด

๒.) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ซึ่งสามารถแบ่งได้ตามระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๒.๑) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิต ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และทบทวนสภาพชุมชนและปัญหาเอดส์ การวางแผนการผลิตสื่อเพื่อใช้ในการรณรงค์ การผลิตและรณรงค์ และการประเมินผล ซึ่งได้กระทำผ่านตัวแทนของชุมชนที่สมัครใจและเต็มที่จะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเอดส์ในชุมชน

๒.๒) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ซึ่งนอกจากคนในชุมชนจะมีโอกาสได้รับข่าวสารเอดส์อย่างทั่วถึงแล้ว ยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อสื่อเอดส์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของตัวสื่อ วิธีการนำเสนอ และเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ที่ปรากฏในสื่อเอดส์ ว่าคนในชุมชนพอใจหรือต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมในส่วนใดหรือไม่ เพื่อที่คณะกรรมการเอดส์ในชุมชนจะได้นำไปพิจารณาและปรับปรุงให้สื่อเอดส์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถสร้างความสนใจ และสร้างประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนได้มากที่สุด

๒.๓) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ บุคลากร และสื่ออื่น ๆ ที่ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมในช่วงนี้จะเป็นการกระทำผ่านตัวแทนของชุมชนหรือคณะกรรมการเอดส์

๓.) การบริหารจัดการด้วยตนเอง

คณะกรรมการเอดส์ได้มีการประสานงานไปยังคนในชุมชนอื่น ๆ ในการมาร่วมกันผลิตสื่อแต่ละชนิด และมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิดหรือการวางรูปแบบการผลิตสื่อร่วมกัน นอกจากนั้นในการร่วมสร้างบอร์ดประชาสัมพันธ์นั้น คนในชุมชนได้ยังได้ร่วมในการจัดเตรียมอาหาร น้ำดื่มสำหรับคณะกรรมการและผู้เข้าร่วมสร้างบอร์ดร่วมกัน ตลอดจนแวะเวียนเข้ามาถามไถ่ พูดคุยเป็นระยะ ๆ

ดังนั้น การดำเนินงานรณรงค์โรคเอดส์โดยชุมชนที่ได้กล่าวมาจึงถือได้ว่าประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้จากผลที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้กล่าวคือสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่คนในชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ

และพฤติกรรมซึ่งการดำเนินงานรณรงค์โดยชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

๑.) คณะทำงานเอดส์ในชุมชนกล้าที่จะทำการศึกษาวิจัยร่วมกับคณะวิจัย เนื่องจากชุมชนเองยังไม่ค่อยมีการดำเนินงานด้านเอดส์ในชุมชนมากนักและในเบื้องต้นนั้น ไม่ทราบว่าการร่วมกิจกรรมกับคณะวิจัยจะเป็นผลอย่างไร ผู้ใหญ่หลายคนต่างได้หยุดภารกิจของตนในการเข้าร่วมในกิจกรรมการวิจัย และหลายคนในคณะทำงานเป็นคนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทำให้สามารถทำหน้าที่สื่อสารให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์แก่คนในชุมชนได้

๒.) ความเห็นร่วมกันของคนในชุมชนเมื่อผ่านเวทีเสวนาชุมชนนั้นส่งผลให้เกิดความต้องการในการรณรงค์เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเกิดการรณรงค์ในเวลาต่อมา หากคนในชุมชนไม่ต้องการแล้วการดำเนินงานก็จะต้องหยุดและคงไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้อย่างต่อเนื่อง

๓.) รูปแบบการสื่อสารโดยผ่านสื่อและเนื้อหาต่าง ๆ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของคนในชุมชน (ระหว่างที่โครงการวิจัยดำเนินการ) กล่าวคือ สื่อรณรงค์ที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และเนื้อหาสาระที่น่าสนใจก็เป็นข่าวสารที่คนในชุมชนต้องการรับรู้ และให้ความสนใจ โดยเฉพาะการป้องกันและการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อเอดส์ นอกจากนี้ ข่าวสารที่เป็นรูปภาพประกอบ สามารถสร้างให้เกิดความสนใจในการเปิดรับข่าวสารโรคเอดส์มากที่สุด

๔.) จากการจัดกิจกรรมรณรงค์นั้น ช่วยทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวต่อปัญหาเอดส์ และเกิดความสนใจและใส่ใจกับปัญหาเอดส์มากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของสื่อที่ผลิตขึ้นอีกด้วย

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยทุกขั้นตอนในพื้นที่บ้านเวียงกลางหมู่ ๒๑ นั้น พบว่า สื่อรณรงค์ทั้ง ๔ ชนิดนั้นเป็นสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งสื่อ ๓ ชนิด ได้แก่ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ภาพพลิก และการเดินรณรงค์โรคเอดส์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการให้ความรู้เรื่องโรคและกระตุ้นเตือนให้คนในชุมชนได้ตระหนักในปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชนและในอนาคต และกิจกรรมการศึกษาดูงานนั้นเป็นกิจกรรมที่คณะวิจัยได้เสนอให้กับคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายฐานคิดของชุมชนและสร้างประสบการณ์จากการเรียนรู้ของชุมชนอื่น ซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมที่ได้ดำเนินการนั้น ก่อให้เกิดผลกับชุมชนดังต่อไปนี้

๑.) คนในชุมชนได้รับทราบข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ผ่านรูปแบบกิจกรรมการรณรงค์จากบอร์ดประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ ภาพพลิก และได้รับการกระตุ้นผ่านข้อความในการเดินขบวนรณรงค์โรคเอดส์

๒.) ได้สร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้กับชุมชนทั้งในบทบาท ของผู้รับสาร ผู้ผลิตและผู้ส่งสาร และในขั้นสูงสุดคือการกำหนดนโยบายและการวางแผนนั้น แม้ยังมิได้ถูกกำหนดในการเป็นแผนพัฒนาชุมชนอย่างเป็นทางการ คือ เป็นมติของหมู่บ้านหรือแนวทางในการดำเนินงาน เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาโครงการวิจัยต่อการศึกษาค้นคว้า แต่อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำชุมชนต่าง ๆ ที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการวิจัยมาโดยตลอด ต่างได้มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนของตน อย่างไรก็ตาม การขยายผลของชุมชนจึงขึ้นอยู่กับจัดการของคนในชุมชนต่อไปและกลุ่มคนที่ยังเห็นประโยชน์และได้ร่วมดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ร่วมกับโครงการวิจัย

๓.) เป็นการสร้างประสบการณ์ของคนในชุมชนต่อการผลิตสื่อและการใช้สื่อในกิจกรรมการรณรงค์ร่วมกันของชุมชนบ้างเวียงกลาง ซึ่งมีได้มาจากการดำเนินงานด้านเอ็ดส์ของชุมชนจากองค์กรภายนอกที่ผ่านมา และหากชุมชนได้ใช้ประสบการณ์ผ่านการดำเนินโครงการวิจัยร่วมกับความตั้งใจของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอ็ดส์ในอนาคต ก็อาจกล่าวได้ว่า “เป็นแนวทางความยั่งยืนของการจัดการปัญหาเอ็ดส์ของชุมชน” ต่อไป

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

๑.) ในการเข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชน ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน พร้อมทั้งค้นหาแกนนำของชุมชนที่แท้จริง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอาจมิใช่ผู้นำที่เป็นทางการแต่อาจมาจากการยอมรับของคนในชุมชน เช่น บุคคลมีแนวคิดที่ดีแก่คนในชุมชน มีจิตใจที่อยากเห็นชุมชนของตนได้รับการเปลี่ยนแปลงที่ดี หรือมีความกล้าในการยอมรับสิ่งใหม่ มีความน่าเชื่อถือ ขณะที่ผู้นำที่เป็นทางการในบางครั้งอาจเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการดำเนินการ เนื่องจากโดยบทบาทของผู้นำแล้วคือการเป็นผู้นำทางความคิด ทางการทำงานและการพัฒนาชุมชน แต่เมื่อบทบาทของผู้นำนั้นได้กลายเป็นอุปสรรค ทำให้ไม่มีการผลักดันผู้ตามให้ดำเนินการได้หรืออาจเป็นผู้ขัดขวางได้ในที่สุด การทำงานอาจกล่าวได้ว่าต้องเริ่มจากการติดลบแล้วจึงดำเนินการตามขั้นปกติต่อไป อย่างไรก็ตามผู้นำคือผู้ที่จ่อจะอำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.) การวิจัยชุมชนจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและนำไปสู่การได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง ย่อมต้องอาศัยเวลาเป็นอย่างมากในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ จนกว่าคนในชุมชนจะเกิดความไว้วางใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชนต่อไป การทำความรู้จักกับบุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ย่อมต้องอาศัยผู้ที่มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้ความนับถือหรือไว้วางใจ

๓.) ในเริ่มแรกของกิจกรรมการดำเนินงานนั้น อาจพบว่ามีคนในชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมเนื่องจากอาจเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน สำหรับการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องและมีระยะเวลาเช่นการวิจัยนั้น อาจพบว่า บางครั้งจะมีผู้เข้าร่วมน้อยลง เนื่องจากต้องทำภาระกิจของแต่ละบุคคลซึ่งคนในชุมชนบ้านเวียงกลางนั้นทุกคนพื้นราบและโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนลี้ภัยที่ต้องทำงานในไร่นาแล้วนั้น ดังนั้น ผลสำเร็จจึงไม่สามารถวัดได้ที่จำนวนคนที่เข้าร่วม การวัดผลเช่นนี้อาจทำให้เกิดความท้อใจในการดำเนินงานร่วมกับชุมชนได้ หากแต่ต้องมองว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้มาอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ ซึ่งคนเหล่านั้นคือคนที่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง และเป็นกลุ่มที่ผลักดันให้มีการขยายผลไปยังคนในชุมชนที่เหลือได้

๔.) สำหรับชุมชนที่เรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่เรียบง่าย หรือเป็นชุมชนที่ยังไม่มีการกระบวนการพัฒนาให้เป็นฐานในการดำเนินงานของชุมชนแล้วนั้น หากมองในแง่ดีแล้ว ถือเป็นชุมชนที่ทำทนายและต้องให้ความสำคัญในการดำเนินงานยิ่งขึ้น การใส่เข้าไป (Input) ย่อมสำคัญพอ ๆ กับ ผลที่ออกมา (Output)

๕.) ควรได้มีการคำนึงถึงความยั่งยืนของการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน เมื่อโครงการวิจัยดำเนินการเสร็จแล้วและคณะวิจัยได้ออกมาจากชุมชน อีกทั้งเป็นสิ่งที่ชุมชนกำลังเรียนรู้ ดังนั้นความยั่งยืนที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการต่อได้เอง ควรมาจากฐานที่ได้สร้างไว้คือจะต้องทำให้กิจกรรมรณรงค์ที่เกิดขึ้นกลายเป็นประสบการณ์ที่ชุมชนได้เห็นประโยชน์ ทราบข้อดี และเป็นความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องให้มีการดำเนินงานต่อไป ดังนั้นจึงต้องเชื่อมต่อไปยังผู้มีอำนาจหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานเอดส์หรืองานพัฒนาของชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนั้น คนในชุมชนเองที่ได้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยแล้วนั้น ควรต้องสร้างช่องทางในการสื่อสารให้ได้มากที่สุด เนื่องจากการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์นั้น นำมาซึ่งการผลักดันให้เกิดการดำเนินการอย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไปได้

บ้านดอยงาม อ.พาน

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

ประสิทธิผลในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีโอกาสรับทราบถึงการดำเนินการรณรงค์ในสื่อประเภทนี้ ทั้งนี้เป็นการทราบแต่เฉพาะในวงแคบ คือ คณะทำงานเอดส์และผู้ทีคณะทำงานเอดส์ได้ประสานเท่านั้น อีกทั้งลักษณะการดำเนินงานงานดำเนินเฉพาะกลุ่มคณะทำงานเท่านั้น

การรับรู้สารจากการใช้สื่อชนิดนี้ไม่เกิดขึ้น เนื่องจากยังไม่มี การติดข้อความและขณะเดียวกันได้เกิดลมพายุ ฝนตกชุกทำให้เกิดความเสียหาย

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

การเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนนั้นยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร เนื่องจากยังมิได้ใช้ประโยชน์จากการดำเนินการจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์อย่างแท้จริง และมีเหตุสุดวิสัยที่เกิดจากความเสียหายของสื่อจากลมพัดฝนตก

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น จะมีส่วนร่วมเฉพาะคณะกรรมการและผู้ที่ได้ประสานร่วมเท่านั้น เนื่องจากเกี่ยวพันในด้านการดำเนินงานและการจัดทำ อย่างไรก็ตามการเลือกสื่อชนิดนี้เป็นความเห็นร่วมกันของคณะกรรมการ คณะทำงานเองได้เรียนรู้ในการมีส่วนร่วมของการคิดและการตัดสินใจร่วมกัน

ในด้านการบริหารจัดการของชุมชน คณะทำงานได้ร่วมกันในการจัดการบริหารร่วมกัน ในด้านการจัดเตรียมของ การเลือกจุดที่เห็นว่าเหมาะสมต่อการจัดตั้ง ตลอดจนการแบ่งงานกันทำในทีมงานร่วมกัน

๒.) ป้ายคำขวัญ

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีโอกาสรับทราบถึงการดำเนินการรณรงค์ในสื่อประเภทนี้ ทั้งนี้เป็นการทราบเฉพาะในวงแคบ คือ คณะทำงานเอดส์และผู้ที่คณะกรรมการเอดส์ได้ประสานเท่านั้น อีกทั้งลักษณะการดำเนินงานงานดำเนินงานเฉพาะกลุ่มคณะกรรมการเท่านั้น

การรับรู้สารจากสื่อชนิดนี้ไม่เกิดผล เนื่องจากการดำเนินงานมีอุปสรรคทั้งในด้านผู้ดำเนินงานและขาดการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

การเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนไม่มี เพราะกิจกรรมนี้ไม่ได้ดำเนินการให้สำเร็จ

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นคงมีแต่เฉพาะคณะกรรมการเท่านั้น ที่ได้ร่วมกันคิดและตัดสินใจเลือก โดยมีฐานความคิดที่เห็นชอบร่วมกันในข้อดีของสื่อชนิดนี้

ในด้านการจัดการบริหารนั้น คณะทำงานได้มีความร่วมมือกันในการจัดเตรียมอุปกรณ์และวิธีการดำเนินการในบางส่วน เช่น การวางแผนในการคัดเลือกข้อความ การแบ่งหน้าที่ระหว่างคณะกรรมการด้วยกันและเหตุผลร่วมกันว่า สื่อประเภทนี้มีข้อดีอย่างไร และคาดว่าจะมีผลดีต่อชุมชนอย่างไรในการรับรู้สารจากสื่อชนิดนี้

๓.) เสี่ยงตามสายยาวชน

ประสิทธิผลในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบสารจากการจัดเสี่ยงตามสายของยาวชน เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาของยาวชนต่อการประสานงานร่วมกับนักวิจัย และเมื่อระยะเวลาได้ผ่านไป ทำให้ไม่สามารถเตรียมการดำเนินงานจริงได้ทัน เพราะได้มีการคัดเลือกสื่อใหม่และมีการวางแผนสำหรับทำสื่อชนิดใหม่ในกลุ่มคณะทำงานทั้งหมด อย่างไรก็ตามส่วนหนึ่งของการดำเนินการในสื่อประเภทนี้ได้เกิดขึ้น คือ เทปบันทึกเสียงละครสั้นเพื่อใช้ในการรณรงค์ ทั้งนี้ได้มีการนำสื่อชิ้นนี้ออกกระจายเสียงในงานรณรงค์วันเอดส์โลก ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ ลานขององค์การบริหารส่วนตำบล

การรับรู้สารของคนชุมชนชุมชนพบว่า ชุมชนได้รับทราบสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้ไปในงานรณรงค์วันเอดส์โลกระดับตำบล ซึ่งได้แก่ชาวบ้านจำนวน ๘ หมู่บ้าน แม้ว่าจะไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นจำนวนคนทั้งหมดในชุมชน แต่ผู้รับสารคือผู้ที่เข้าร่วมงานในครั้งนั้น ผลที่เกิดขึ้นในแง่ K-A-P หลังจากได้รับข้อมูลพบว่า ผู้ที่ได้รับสารมีความคิดว่าการรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์เป็นสิ่งที่ดี แม้ว่าคนในชุมชนจะทราบความรู้เรื่องโรคเอดส์แล้วว่ามีช่องทางการติดเชื้ออย่างไร ตลอดจนการป้องกันตัวจากการติดเชื้อนี้ แต่การรณรงค์ ณ ปัจจุบันนี้คือการรณรงค์เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในบุคคล (Awareness knowledge) ทั้งนี้เพื่อต้องการกระตุ้นให้มีการสื่อสารไปยังชุมชนมากยิ่งขึ้น เป็นการดึงดูดให้คนเข้าร่วมกิจกรรมของการรณรงค์

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

การเข้าถึงสื่อของบุคคลได้รับรู้ผ่านทางงานรณรงค์อีกช่องทางหนึ่ง คือ จากงานวันเอดส์โลก ปี ๒๕๔๖ อย่างไรก็ตามจากการพูดคุยร่วมกับคณะทำงานได้เห็นร่วมกันว่า ถ้ามีการใช้รูปแบบการรณรงค์ “เสี่ยงตามสายยาวชน” ขึ้นจริงแล้ว น่าจะเกิดผลดี เพราะการใช้เสี่ยงตามสายนั้นจะเปิดกระจายได้อย่างทั่วถึงในชุมชน สารที่เลือกนั้นจะเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายคือ พ่อบ้านในชุมชน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น เกิดขึ้นเฉพาะคณะทำงานเอดส์ที่ได้ร่วมกันวางแผนและดำเนินการ แม้ว่าขาดการดำเนินงานตามแผนให้สำเร็จ แต่นับว่าคณะทำงานได้เรียนรู้ร่วมกัน

การบริหารจัดการของชุมชนนั้น คณะทำงานได้ดำเนินการ คือ การวางโครงร่างของเรื่องเนื้อหาสาร และขั้นตอนการบันทึกเสียง ทั้งนี้คณะทำงานได้ร่วมกันทำ

๔.) ประเพณีทานทอด

ประสิทธิผลในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

ความพึงพอใจในสื่อการรณรงค์ พบว่า

ก.) ในการหารือร่วมกันระหว่างคณะทำงานเอดส์และนักวิจัย เมื่อนักวิจัยได้เปิดประเด็นเรื่อง ประเพณีทานทอดให้กับที่ประชุมแล้วนั้น คณะทำงานต่างให้ความสนใจและแสดงความคิดเห็น โดยผู้ที่รู้ก็จะบอกว่า ประเพณีนี้ไม่ได้มีการทำมาร่วม ๓๐ ปีแล้ว และบางคนที่ไม่เคยเห็นก็จะสอบถามว่าเป็นอย่างไร พร้อมกันนั้นนักวิจัยได้เชื่อมประเด็นให้กับคณะทำงานคิดว่าจะสามารถเชื่อม เข้ากับการรณรงค์ต่อปัญหาเอดส์ได้อย่างไร เมื่อมีการเสนอความคิดกันมากขึ้น คณะทำงานให้ ความสนใจว่าน่าจะรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาโดยใช้เป็นกิจกรรมหนึ่งในการรณรงค์ต่อปัญหาเอดส์

ข.) เมื่อได้มีการนำเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน ที่ประชุมต่างให้ความสนใจโดยมีการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ทั้งจากผู้ที่เคยทราบประเพณีนี้ และผู้ที่ไม่ทราบ และเมื่อมีการลงมติกันเพื่อหาข้อสรุปว่า จะดำเนินการหรือไม่ ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าน่าจะมีการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมา

ค.) ในการดำเนินงานจริง พบว่ามีคนในชุมชนเข้าร่วมมากกว่า 100 คน ผู้ที่เข้าร่วมนั้นต่างรู้สึกตื่น ตื่นที่ได้ร่วมกันทำกิจกรรมนี้ หลายคนเห็นว่ากิจกรรมนี้เป็นสิ่งที่ดี เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของ คนในชุมชน ผ่านพิธีกรรม ขณะที่หลายคนเห็นว่า ผู้สูงอายุในชุมชนนั้นเป็นผู้ที่น่าจะได้รับการดูแล ได้รับการยกย่องและการหนุนเสริมกำลังใจ ส่วนคณะทำงานเอดส์เห็นว่าการผสมผสานเอากิจกรรมนี้ เข้าสู่การรณรงค์ทำให้เกิดการให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องรับภาระเลี้ยงหลาน ที่กำพร้าพ่อแม่ที่เสียชีวิตจากเอดส์ ขณะที่ผู้ติดเชื้อแสดงความรู้สึกดีใจว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และมั่นใจว่าในอนาคตคนในชุมชนก็ให้ความสำคัญกับ ครอบครัวของตนด้วย(หลังจากตนเสียชีวิตไป)

ง.) รูปแบบและวิธีการนำเสนอ นั้น ชุมชนมีความพึงพอใจมาก เห็นได้จากการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชนในการจัดเตรียมอุปกรณ์ การนำของมาสมทบเพื่อมอบให้กับผู้รับทาน และการพูดคุย ระหว่างกันและรอยยิ้มของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน หลายคนสะท้อนว่า ตนเองรู้สึกได้ถึงการทำบุญ เป็นการให้ด้วยความเต็มใจและคนที่รับก็ไม่ทราบว่าเป็นผู้ให้ ขณะที่ดำเนินการนั้น ผู้เข้าร่วมก็ จะนั่งเสียบและกระซิบคุยกันและกันเพื่อไม่ให้ผู้รับทานได้ยิน พร้อมทั้งคอยสังเกตอาการปฏิกิริยาของผู้ รับทานว่าเป็นอย่างไร หลายคนหลังน้ำตาเพราะ“ซึ้ง” และตัดสินใจในการทำกิจกรรมครั้งนี้

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับข่าวสารจากการรณรงค์ พบว่า

ก.) หลายคนในชุมชนได้เกิดความรู้ในเรื่องประเพณีทานทอด เนื่องจากไม่เคยเห็นและรับทราบมา ก่อน แม้ว่าเป้าหมายการรณรงค์ในครั้งนี้ไม่ได้ต้องการสื่อเรื่องความรู้ของโรคเอดส์ หากแต่

ต้องการกระตุ้นให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุรวมไปถึงผู้สูงอายุที่ต้องรับภาระเลี้ยงหลานที่สูญเสียพ่อแม่จากการติดเชื้อเอดส์ หลายคนในชุมชนได้เกิดความเข้าใจว่าคนสูงอายุ นั้นน่าจะได้พักผ่อนแต่กลับต้องมาเลี้ยงหลาน โดยได้รับผิดชอบเสมือนเป็นพ่อแม่ของเด็ก และ ภาวะเช่นนี้มาจากผลกระทบของโรคเอดส์ในชุมชน

- ข.) สำหรับทัศนคติของคนในชุมชนนั้น หลายคนเห็นว่าคนในชุมชนจะต้องช่วยเหลือกันและกันให้มากขึ้น แม้ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเพียงเล็กน้อยแต่ก็นับว่ายังดีกว่าที่ไม่ทำอะไรเลย นอกจากนั้นโรคเอดส์ทำให้เกิดความสูญเสียและผลกระทบจากปัญหาเอดส์นั้นยังคงอยู่เป็นเวลานาน ควรที่จะป้องกันไม่ให้เกิดมากกว่าจะมาแก้ปัญหาที่หลัง
- ค.) พฤติกรรมของคนในชุมชนพบว่า หลายคนแสดงความเอื้ออาทรต่อกันและกันมากขึ้น หากมีการพูดถึงกิจกรรมครั้งนี้ หลายคนก็แสดงความรู้สึกลาบปลื้ม และพูดคุยกันว่าเป็นประเพณี ที่ดีน่าจะจัดให้มีในชุมชน ขณะที่คณะทำงานเอดส์เห็นร่วมกันว่าอยากให้จัดกันทุก ๆ ปี เพราะ เป็นประเพณีที่ดี มีความหมายและสามารถนำความช่วยเหลือของคนในชุมชนส่งผ่านไปยังผู้ เดือดร้อนในชุมชน สมาชิก อ.บ.ต.ประจำหมู่บ้านเห็นว่าจะต้องมีการจัดสรรงบประมาณของ ชุมชนเพื่อจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ต่อไป

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า

การเข้าถึงสื่อ พบว่า คนในชุมชนได้มีโอกาสในการเข้าถึงสื่อได้ทุกคน เนื่องจากกิจกรรม นั้นเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ร่วมกันทั้งในด้านการเตรียมงาน การดำเนินการรณรงค์

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า ในการหาแนวคิดร่วมและวางแผนเพื่อการดำเนินกิจกรรมนั้น คณะทำงานเอดส์ได้เป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนั้นได้ประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนโดยร่วม ทั้งทางการแจ้งข่าวของบุคคล การประกาศเสียงตามสาย และการนำไปทำกิจกรรมร่วมกัน สำหรับ ชุมชนโดยรวมแล้วมีโอกาสร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ ทั้งการเตรียมอุปกรณ์ การเตรียมของมาร่วมทำ ทาน การมาร่วมพูดคุยเสนอความคิดเห็น ก่อให้เกิดพลังของชุมชนในการร่วมชุมชนกัน จนมีการ กล่าวว่ “..ไม่เคยมีคนมาบ้านผู้ใหญ่ท่านนี้เลย...(ไม่เคยมีคนมาบ้านป้อหลวงนักหยั่งอ้อ เลย...)...”

การบริหารจัดการของชุมชน พบว่า คณะทำงานได้มีโอกาสร่วมกันในการจัดการและแบ่ง งานไปยังคนในชุมชนส่วนใหญ่ หรือสร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรม ร่วมกัน การจัดเตรียมด้านอุปกรณ์ การจัดสรรเรื่องงบประมาณและการใช้ความสัมพันธ์ร่วมกัน อำนวนยให้กิจกรรมการรณรงค์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๕.) การแข่งขันการเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว

ประสิทธิผลในการรณรงค์ พบว่า

ความพึงพอใจในสื่อการรณรงค์ พบว่า

- ก.) สืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรม “ประเพณีทานทอด” นั้น ชุมชนได้แสดงความสนใจที่จะให้มีการจัดกิจกรรมขึ้นอีก และคณะทำงานเอดส์ได้รับฟังความคิดเห็น ภายหลังได้มีการปรึกษาหารือขึ้นระหว่างคณะทำงานและนักวิจัย และได้นำสู่การจัดกิจกรรมครั้งนี้ เมื่อได้นำเข้าสู่การประชุมหมู่บ้าน ที่ประชุมได้ให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ โดยต่างได้เสนอถึงการการเล่นพื้นบ้านร่วมด้วยต่อมาจึงได้เชื่อมกับคณะทำงานเอดส์เพื่อจัดให้มีการแบ่งงานและเตรียมงานต่อไป
- ข.) คนในชุมชนพึงพอใจต่อกิจกรรมการรณรงค์ครั้งนี้ โดยได้มีคนเข้าร่วมมากกว่า ๒๐๐ คน โดยผู้เข้าร่วมต่างตื่นตื่นที่ได้มีการจัดกิจกรรมเช่นนี้ขึ้นเนื่องจากครั้งนี้เป็นครั้งแรก คนในชุมชนได้ร่วมเล่น ร่วมแสดง ร่วมแข่งขันในกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ และในครั้งนี้ดำเนินการใกล้ชิดช่วงประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นเทศกาลที่ลูกหลานได้กลับมาเยี่ยมครอบครัว กล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมอยู่ในช่วงบรรยากาศที่ดี ผู้คนรู้สึกผ่อนคลาย และกิจกรรมที่จัดนั้นสอดคล้องกับบรรยากาศ ทำให้ผู้คนได้ร่วมแสดงออกในกิจกรรมครั้งนี้ ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรม
- ค.) รูปแบบและวิธีการนำเสนอ นั้น พบว่า พอใจเกือบทุกช่วงอายุคน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุหรือผู้ที่มิใช่อายุคร่าวพ่อแม่ ต่างมีความรู้สึกกระชุ่มกระชวยเหมือนได้กลับมาเป็นเด็กอีกครั้งเพราะได้ร่วมแข่งขันในการเล่นต่าง ๆ (เหมือนที่ได้เคยเล่นในอดีต) ขณะที่เด็ก ๆ ต่างรู้สึกสนุกไปกับกิจกรรมในครั้งนี้ด้วย สำหรับคนหนุ่มสาวที่ไปศึกษาโรงเรียนในเมืองต่างสังเกตดู แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมมากนัก สำหรับกิจกรรมนี้ได้แทรกสอดเรื่องการรณรงค์ต่อปัญหาเอดส์ คือ ช่วงเดินรณรงค์พร้อมถือป้ายรณรงค์ของคนในชุมชน และการประกาศแทรกเรื่องรักครอบครัวให้รู้จักป้องกันตัวจากเอดส์นอกจากนั้นยังมีการแซวครอบครัว ที่เปิดให้แต่ละครอบครัวมาเล่นเกมกันพร้อมทั้งซักถาม พ่อแม่ลูก เพื่อให้เกิดความผูกพันในครอบครัว ในงานนี้นักวิจัยได้นั่งคุยกับครอบครัวต่าง ๆ เพื่อซักถามเรื่องการครองรักครองเรือนอย่างไรจนผ่านมาถึงทุกวันนี้ พร้อมกันนั้นได้ติดป้ายรณรงค์ต่าง ๆ ไว้รอบสถานที่

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากได้รับข่าวสารจากการรณรงค์ พบว่า

- ก.) หลายคนในชุมชนได้ความเข้าใจว่าความรักความผูกพันของครอบครัวช่วยป้องกันเอดส์ สำหรับการรณรงค์ในครั้งนี้ต้องการให้เกิดช่องทางการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวของบุคคลและครอบครัวหมู่บ้านดอยงามทั้งหมด นอกจากนั้นคนรุ่นก่อน ๆ ได้มีโอกาสแสดงออกผ่านทางกิจกรรม ขณะที่คนรุ่นหลังได้เห็นการเล่นพื้นบ้าน

หรือการละเล่นในอดีต การประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนแต่ละรุ่นจึงเป็นผลที่เกิดขึ้นทางหนึ่ง

- ข.) ด้านทัศนคติของคนในชุมชน หลายคนได้คิดถึงครอบครัวของตนและตระหนักว่าการครองชีวิตคู่ผ่านอุปสรรคปัญหาหลายอย่าง การที่มีวันนี้ได้นั้นต้องใช้ความอดทนอย่างมาก โดยมีความหวังอยู่ที่ลูก ต่อปัญหาเอดส์นั้นหลายครอบครัวไม่อยากให้มีปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นในครอบครัวของตน และเกิดความตระหนักว่าต้องดูแลลูกหลานของตนให้ห่างไกลจากเอดส์
- ค.) พฤติกรรมของคนในชุมชน หลายคนจดจำถึงกิจกรรมครั้งนี้และได้แสดงใบหน้ายิ้มแย้มเมื่อพูดถึงการแข่งขันหรือการละเล่น พร้อมกับนึกถึงคนในชุมชนที่ได้ร่วมแข่งขัน ทำกิริยาเป็น ๆ และนำมาล้อเล่นสร้างความสนุกสนาน คนในชุมชนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมนี้ทุกปี ในหมู่ผู้นำก็เกิดความคิดที่จะจัดสรรงบประมาณหรือระดมทุนเพื่อให้มีจัดกิจกรรมเช่นนี้อีกในปีหน้า

ประสิทธิภาพในการรณรงค์ พบว่า

การเข้าถึงสื่อของคนในชุมชน พบว่า คนในชุมชนได้มีโอกาสเข้าถึงสื่อได้ เนื่องจากกิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสร้างมิตรร่วมกัน หรือการจัดเตรียมงานของแต่ละหมวดบ้าน การจัดเตรียมอุปกรณ์การละเล่น การร่วมประกอบอาหารของกลุ่มสตรี การจัดเตรียมรางวัลต่าง ๆ ของกลุ่มวัยรุ่น และการแข่งขันต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนของคณะทำงานเอดส์ การประชาสัมพันธ์และการกระตุ้นของคณะทำงานต่อชุมชนโดยรวม รวมถึงการเป็นผู้นำให้กับหลายคนในชุมชนในการเตรียมงาน การแบ่งงานให้กับผู้รับผิดชอบที่รองลงไป ตลอดจนการออกแบบ และเลือกกิจกรรมการละเล่น (Program) ที่คิดว่าเหมาะสมสำหรับคนในชุมชน หลายคนในชุมชนได้ร่วมแสดงออก สร้างความครื้นเครงให้กันและกัน กิจกรรมการรณรงค์ครั้งนี้สร้างการมีส่วนร่วมและพลังของคนในชุมชนในการร่วมกันทำกิจกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน แม้ว่ากิจกรรมครั้งนี้ได้ใช้งบประมาณในโครงการวิจัยดำเนินการ แต่เมื่อดำเนินไปในแต่ละช่วงพบว่า ชุมชนเองก็มีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน ทั้งด้านร่างกาย แรงใจ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของคณะทำงาน เวลา และชาวบ้านบางคนรู้สึกดีใจที่เห็นคนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกัน ในประเด็นอื่นดังาม จึงได้ร่วมสนับสนุนรางวัลให้แก่ผู้ร่วมกิจกรรมดีเด่น ซึ่งทั้งหลายทั้งมวลนี้นักวิจัยเองรู้สึกซาบซึ้งยิ่งนัก

การบริหารจัดการของชุมชน พบว่า คณะทำงานได้จัดการบริหารให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเตรียมงานไปพร้อม ๆ กัน แม้วานักวิจัยได้ประสานร่วมกันกับคณะทำงานไว้ เสร็จแล้วก็เดินทางกลับ และเมื่อมาติดตามงานอีกครั้ง งานหลายอย่างได้ส่งผ่านไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชนแล้ว และในวันดำเนินการจริงทุกอย่างเสร็จหมด ดังนั้นการดำเนินงานครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การเรียนรู้ของชุมชน พบว่า ชุมชนเรียนรู้ร่วมกันว่า การจัดกิจกรรมในปีนี้มีอุปสรรคบางอย่างที่เสียง่าย เช่น ไม้สูงหักง่ายเกินไป ในบางชั้นบางตอนก็มีความซุกซน เนื่องจากเป็นการเตรียมงานครั้งแรก ดังนั้นในปีหน้าชุมชนจะดำเนินการให้ดีขึ้นกว่าเดิม

บ้านป่าแดงหลวง อ.แม่สาย

จากการศึกษาชุมชนบ้านป่าแดงหลวง มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ก. องค์ประกอบสำคัญในการรณรงค์ต่อปัญหาเอดส์ของชุมชน

๑.) **แกนนำชุมชน** เป็นผู้มีความสำคัญต่อการดำเนินงานป้องกันเอดส์ของชุมชนในอดีตที่ผ่านมา และ ณ เวลาปัจจุบัน แม้ว่าแกนนำชุมชนมิได้เป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ แต่ด้วยความสนใจต่อปัญหาของชุมชน และการดำเนินการที่ออกมาเป็นรูปธรรม ตลอดจนการฝ่าฟันอุปสรรคในการดำเนินงานที่ผ่านมา สร้างให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในชุมชน และผลจากการรณรงค์นั้นทำให้คนได้รับรู้ปัญหาอย่างเข้าใจมากขึ้นและยอมรับภาวะการเป็นผู้นำของแกนนำชุมชนเหล่านั้น และในช่วงหนึ่งที่แกนนำชุมชนท่านหนึ่งได้ก้าวเข้าสู่บทบาทของผู้ที่เป็นทางการ คือ ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ทำให้การดำเนินงานเอดส์ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ เกิดการสื่อสารระหว่างคนในชุมชน อันทำให้สถานการณ์ความแปลกแยกของคนในชุมชนนั้นลดลง

แต่ในช่วงต่อมาได้ เมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน กลับมิได้มีการผลักดันงานเอดส์ของชุมชน การดำเนินงานจึงเกิดขึ้นเฉพาะแกนนำ กลุ่มฝั่งสายรวมทั้งการสนับสนุนขององค์กรภายนอก (องค์กรพัฒนาเอกชน) แต่ทว่าผลการดำเนินงานยังคงได้ขยายผลต่อไป และปัจจุบันนี้แกนนำคนเดิมได้เห็นความสำคัญว่าหากชุมชนไม่ได้เข้ามาเฝ้าระวังอย่างจริงจังแล้ว ความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้นในชุมชน ในอนาคตการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกอาจหยุดการสนับสนุนลงได้ จึงได้เข้าสมัครเพื่อรับคัดเลือกเป็นผู้นำชุมชนอีกครั้ง และผลปรากฏว่าแกนนำชุมชนท่านนั้นได้กลับเข้ามาบริหารชุมชนอีกครั้ง ซึ่งแกนนำชุมชนทั้งหลายต่างมีความตั้งใจจะทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

ลักษณะและบทบาทของผู้นำที่เอื้อต่อการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน พบว่า

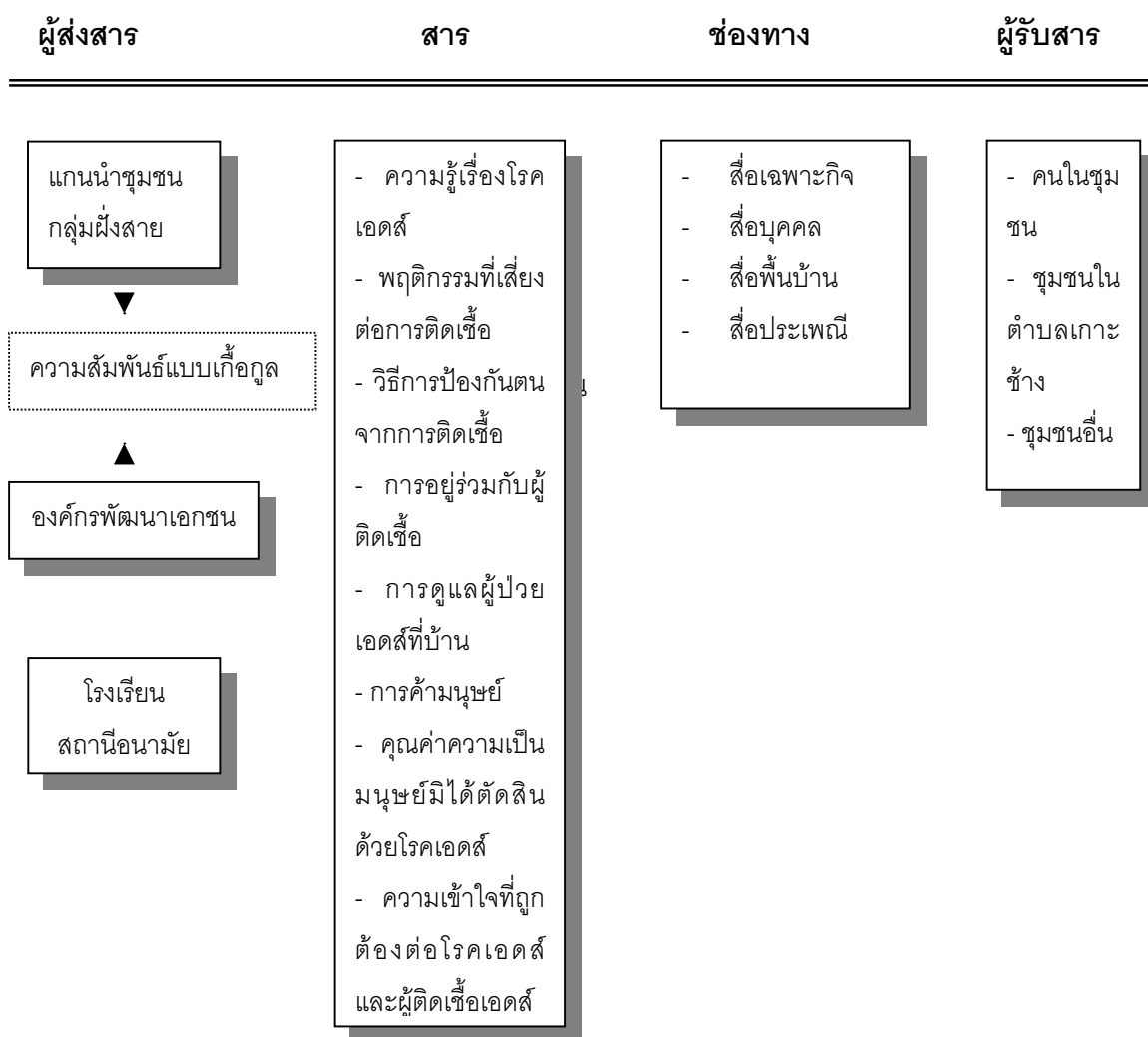
- มีความตั้งใจในการทำงาน
- ไม่เห็นแก่ได้ รู้จักการเสียสละเพราะหากไม่มีการเสียสละก็จะมีผู้ร่วมอุดมการณ์และมีความโปร่งใส
- ความใจเอื้ออาทรและใจที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น
- ไม่ยอมหยุดนิ่งหรือละทิ้งอุดมการณ์ที่มีต่อชุมชนของตน
- เปิดรับสิ่งใหม่และกล้าที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ

๒.) พันธมิตรชุมชน หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ได้เข้ามาสนับสนุนชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์ โดยการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้นเป็นไปในลักษณะ การสร้างโอกาสให้กับชุมชน การสนับสนุนด้านงบประมาณ การเชื่อมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกให้กับชุมชน การแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ รวมไปถึงการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังดึงพันธมิตรอื่น ๆ ให้ได้ร่วมแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น หน่วยงานที่เข้ามาศึกษาดูงานกลุ่มฝั่งสายและการไปศึกษาดูงานยังที่อื่นภายใต้การสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชน

ข. การจำแนกการดำเนินงานรณรงค์ในชุมชนตามคุณลักษณะขององค์ประกอบของการสื่อสาร

จากการดำเนินงานเอดส์ของชุมชนที่ผ่านมา โดยได้มีจำแนกตามคุณลักษณะของการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๖ คุณลักษณะการสื่อสารของชุมชนของชุมชนบ้านป่าแดงหลวง

จากตารางภาพข้างต้นเป็นการสรุปการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์หรือการดำเนินงานเอดส์ในชุมชน ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร

ค. กระบวนการสื่อสารต่อการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน

ในการดำเนินการรณรงค์ในชุมชนบ้านป่าแดงหลวง หมู่ ๑๑ นั้น กล่าวได้ว่าการใช้รูปแบบของสื่อต่าง ๆ อย่างหลากหลาย โดยการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ นั้นเป็นช่องทางในการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ไปยังคนในชุมชน ช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ นั้นก่อให้เกิดผลในลักษณะต่างกันอย่าง

ออกไป

- ได้แก่ ผู้ติดเชื้อ / "กลุ่มผึ้งสาย" / พ่อหลวงสุคำ / เจ้าหน้าที่ พี.ดี.เอ. / สถานีอนามัย / ครู
- เกิดการทำงานที่เป็นรูปแบบอย่างชัดเจน "กลุ่มผึ้งสาย"
- ชุมชนให้ความเชื่อถือและยอมรับ เข้าใจเรื่องโรคเอดส์จากตัวอย่างจริง
- มีการขยายผลสู่ชุมชนอื่น

- เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมากที่สุดของการรณรงค์ในชุมชน
- สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ในฐานะผู้รับสาร
- สามารถสื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์มากขึ้น

- สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ทำให้รูปแบบการรณรงค์มีสีสันและเข้าใจชุมชนมากขึ้น

ในส่วนนี้จะเป็นการสรุปของช่องทางการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสารสัมพันธ์กับมิติในเรื่องเวลา

ตารางที่ ๗ แสดงความสัมพันธ์มิติเวลาและช่องทางการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร

มิติเรื่องเวลา	ช่องทางการสื่อสาร	กลยุทธ์การสื่อสาร
อดีต	ชุมชนได้รับสารจากสถานการณ์ปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้น ขณะนั้นและผ่านกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ ที่จัดการ กับความรุนแรงของปัญหาเอดส์ในระยะเวลาที่ผ่านมา	<ul style="list-style-type: none"> • ใช้สื่อการรณรงค์ เช่น สื่อเฉพาะกิจ เพื่อสื่อสารเรื่องความรู้เรื่องโรคเอดส์ให้กับชุมชน • ใช้บุคคลทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ ได้แก่ อาสาสมัครชุมชน แกนนำชุมชน • ใช้รูปแบบของกิจกรรมสื่อพื้นบ้านเป็นการประยุกต์เพื่อเกิดกิจกรรมการรณรงค์ • การสร้างความไว้วางใจแก่ผู้ติดเชื้อด้วยการประกาศตัวเป็นผู้ติดเชื้อของแกนนำ ภาย หลังนำมาซึ่งการเปิดเผยและการรวมกลุ่มผู้ติดเชื้อในที่สุด
ปัจจุบัน	กลุ่มฝั่งสายเป็นตัวหลัก ขณะที่กิจกรรมการรณรงค์ได้ ลดรูปแบบลง และปรับเปลี่ยนรูปแบบการรณรงค์จาก สื่อต่าง ๆ ไปเป็นการพัฒนาสภาพของชุมชนเพื่อการ จัดการปัญหาอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> • เน้นการดำเนินงานด้านให้ความช่วยเหลือครอบครัวผู้ติดเชื้อและบุตร • องค์การพัฒนายังคงสนับสนุนการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ ป้ายขนาดใหญ่ติดไว้ใน ชุมชน • มีการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนอย่างจริงจัง ร่วมกับการใช้สวนสมุนไพร บ้าน พักฉุกเฉินสำหรับผู้ติดเชื้อ ขณะที่เกิดความร่วมมือและพัฒนาการเรียนการสอน เรื่อง “การค้ำมนุษย์” ให้กับนักเรียนในโรงเรียน • ยังคงขยายเครือข่ายด้วยการแบ่งปันประสบการณ์การทำงานด้านเอดส์แก่ กลุ่ม องค์ กร ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน และการเข้าไปร่วมดำเนินกร ให้การสนับสนุนแนวคิด กับพื้นที่เป้าหมายอื่น ๆ ขององค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มฝั่งสาย

มิติเรื่องเวลา	ช่องทางสื่อสาร	กลยุทธ์การสื่อสาร
อนาคต	สร้างอัตลักษณ์ของชุมชนใหม่ จากเดิมสภาพทุกข์ยาก ของปัญหาเอคดส์(Suffering)สู่ชุมชนที่มีศักดิ์ศรี(Glory)	<ul style="list-style-type: none"> ● เน้นการสื่อสารร่วมกันในชุมชนเพื่อเป็นการสำรวจข้อมูลของชุมชนและความคิดเห็นของชุมชนในเรื่องต่างๆ ● สานแนวคิดพิภพทัศน์ชุมชน ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่นักในชุมชน เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมจริง

หมายเหตุ : การจัดมิติเรื่องเวลาเพื่อสัมพันธ์กับการดำเนินงานเอคดส์ของชุมชนดำเนินการเฉพาะงานวิจัยชิ้นนี้เท่านั้น

ง. การสื่อสารของชุมชน

การสื่อสารของชุมชนบ้านป่าแดงหลวงต่อการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนนั้น สามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้

๑.) การสื่อสารในการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่คนในชุมชน มาจาก แกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่สถานีนามัย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ได้จัดกิจกรรมการรณรงค์ขึ้น เมื่อคนในชุมชนเริ่มเข้าใจและมีความรู้เรื่องโรคเอดส์บ้างแล้วนั้น คนในชุมชนเริ่มตอบสนองต่อการรณรงค์ต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ติดเชื้อที่เปิดเผยตัวอันนำมาสู่การจัดการปัญหาเอดส์ด้านอื่น ๆ ตามมา

๒.) สื่อ เริ่มต้นจากการใช้สื่อเฉพาะกิจ ในระยะแรก คือ รถกระจายเสียงเคลื่อนที่ หรือป้ายข้อความรณรงค์ที่จัดทำอย่างง่ายด้วยกระดาษ และต่อมาได้มีการพัฒนาหลายรูปแบบ ทั้งที่มาจากการดำเนินการของชุมชน ความร่วมมือของชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน และการจัดหาสื่อให้ขององค์กรพัฒนาเอกชน

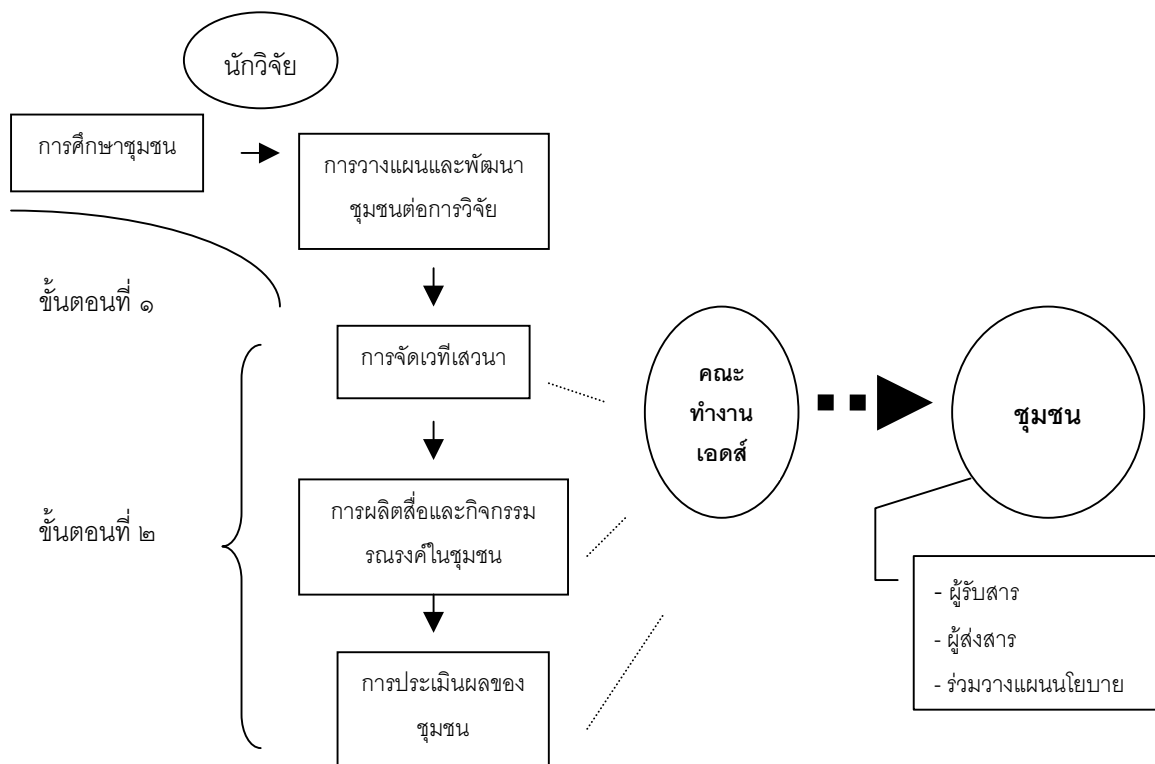
๓.) เนื้อหาของสาร ได้แก่ สารเรื่องราวของโรคเอดส์ อันตรายจากการติดเชื้อเอดส์ การป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอดส์ พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ การอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อ และการดูแลผู้ป่วยเอดส์ที่บ้าน

๔.) ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน จะพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งหมดนั้นขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สภาพเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งจะพบว่า คนในชุมชนบ้านป่าแดงหลวงนั้นมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติกัน แต่ด้วยความต้องการด้านความสำเร็จ (Achievement) หรือวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัวทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนไป โดยเป็นลักษณะแบบ “ตัวใครตัวมัน” มากยิ่งขึ้น และลักษณะของความร่วมมือของคนในชุมชนจะเป็นความร่วมมือเฉพาะกิจ คือ “บางเรื่อง บางครั้ง บางเวลา” การเข้ามามีมีส่วนร่วมของชุมชนในงานด้านเอดส์จึงเป็นบทบาทของผู้รับสาร อย่างไรก็ตามบางกิจกรรมคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เช่น งานวันเอดส์โลก (ไม่สามารถระบุได้) ได้มีการแข่งขันทำไก่อบฟาง ประกอบอาหารสมุนไพร หรือจัดกิจกรรมสอยดาว ที่คนในชุมชนร่วมแสดงออกในกิจกรรมเหล่านี้

๕.) ลักษณะของสื่อ ในการดำเนินงานช่วงแรกของชุมชนนั้นสื่อในการรณรงค์เพื่อป้องกันเอดส์นั้นถูกนำมาเป็นเครื่องมือของการถ่ายทอดข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ให้กับคนในชุมชน รวมถึงเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนคติของคนในชุมชนด้วย ดังจะทราบจากการที่มีเวทีการพูดคุยของคนในชุมชน หรือ เวทีชาวบ้าน ในช่วงที่นายสุคำ ใจภักดิ์เป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่หลังจากนั้น ได้ขาดการมีเวทีชาวบ้านเช่นนั้นอีก เนื่องมาจากการลดความสำคัญในงานด้านเอดส์ของผู้บริหารในเวลาต่อมา ลักษณะของสื่อจึงได้คงเหลือแต่ การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้กับคนในชุมชน และยังคงบทบาทของเวทีที่พบปะพูดคุยเฉพาะกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น

๖.๓ บทสรุปของกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชนจากกิจกรรมรณรงค์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชนแต่ละพื้นที่นั้น เป็นกิจกรรมตามกระบวนการศึกษาวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ ๗ แสดงขั้นตอนการดำเนินงานร่วมระหว่าง นักวิจัย คณะทำงานเอดส์และชุมชน

จากแผนภูมิต้นข้างต้น อธิบายได้ว่า การขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน คือ

- ๑.) กระบวนการของนักวิจัย เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยศึกษาชุมชนเพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างสอดคล้องกับลักษณะของชุมชน ในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้
- ๒.) กระบวนการที่ดำเนินร่วมกับชุมชน เป็นขั้นตอนที่ร่วมดำเนินการกับชุมชน โดยมีการวางแผนไว้ แต่การดำเนินการมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับแต่ละชุมชน ในขั้นตอนนี้กระตุ้นภาวะ “ความเป็นเจ้าของชุมชน ” ต่อชุมชนของตนเองและปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนของตน ทั้งเป็นการทบทวนมุมมองและการตอบสนองต่อสภาพปัญหาเอดส์ในชุมชน รวมถึงการกระตุ้นชุมชนต่อประเด็น “ความสำคัญของการรณรงค์ ” ซึ่งพบว่า ชุมชนตอบสนองโดยเห็นว่า แม้ปัญหาเอดส์มิได้มีความรุนแรงเช่นในอดีตแต่ยังคงมีความจำเป็นในการให้มีการรณรงค์ต่อไปในชุมชน จากนั้น ได้เกิดคณะทำงานของชุมชนเพื่อเป็น “ขบวนการของชุมชน” ในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมรณรงค์โดยกิจกรรมรณรงค์ที่เกิดขึ้น มาจากการการคัดสรรและการออกแบบร่วมระหว่างคณะทำงาน

เอตส์ของชุมชนและนักวิจัย ทั้งนี้ นักวิจัยมีบทบาทในการกระตุ้นเสริมและอำนวยความสะดวกโดยความพึงพอใจของการเลือกกิจกรรมจะขึ้นอยู่กับคณะทำงานเอตส์ ท้ายที่สุดคือ การประเมินผล การรณรงค์โดยคนในชุมชน ต่อความพึงพอใจ การเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การจัดการ โดยผลการประเมิน มิได้ให้น้ำหนักเฉพาะการมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคเอตส์ การป้องกันและการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเท่านั้น เนื่องจาก การรณรงค์ที่ผ่านมาของภาครัฐ เอกชนและในชุมชนเองได้มีการดำเนินการมาโดยตลอด แต่เป้าหมายของการศึกษาและดำเนินการในครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการรณรงค์โดยแนวทางของชุมชน ที่ให้ชุมชนได้ดำเนินการจัดการรณรงค์ โดยการสร้างสภาพการดำเนินการให้เป็นการดำเนินงานของชุมชนให้มากที่สุด ทั้งผู้ดำเนินการที่เป็นคนในชุมชน อาจเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยบทบาทหรือไม่เกี่ยวข้อง มีประสบการณ์หรือไม่มี และการดำเนินการนั้นได้กระจายสู่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้าน ผู้รับสารและผู้ส่งสาร รวมถึงการเป็นผู้วางแผนและกำหนดนโยบายในการดำเนินงานในอนาคต

แม้ว่าผลการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนมีความต่างกันกิจกรรม สภาพของชุมชน แต่ละที่ หากแต่นำ ๓ พื้นที่มาพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผลร่วมกัน สามารถนำสู่แนวทางการจัดการปัญหาเอตส์ของชุมชนได้อย่างหลากหลาย โดยการนำประสบการณ์การดำเนินงานของแต่ละพื้นที่เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนนั้น ได้จัดให้มีเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่ ดังการนำเสนอในบทต่อไป

บทที่ ๗

กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการปัญหาเอดส์ : ประสพการณ์จาก ๓ ชุมชน

เนื้อหาในบทนี้เป็นการนำเสนอการดำเนินการขั้นสุดท้ายของกระบวนการวิจัย คือ การจัดเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่ เพื่อสร้างเครือข่ายและการถ่ายทอดประสบการณ์ของพื้นที่ศึกษาทั้ง ๓ พื้นที่ นอกจากนั้นได้เสนอเนื้อหาของบทเรียนของชุมชนจากการดำเนินกิจกรรมและแนวทางการจัดการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชน ซึ่งเป็นเนื้อหาของผลการศึกษาระดับวิจัย อันนำมาเข้าสู่การบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยทั้งหมด ในตอนท้ายเป็นการนำเสนอเบื้องหลังการทำงานวิจัยกับแต่ละชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนมีบริบทที่ต่างกัน ทำให้การดำเนินงานวิจัยมีลักษณะจำเพาะกับแต่ละชุมชนทั้งนี้นำมาซึ่งการค้นพบลักษณะเด่นจากการดำเนินงานแต่ละชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์ โดยเนื้อหาได้เสนอตามลำดับดังนี้

๗.๑) เครือข่ายประสพการณ์ ๓ พื้นที่

๗.๒) บทเรียนจากชุมชนจากกิจกรรมรณรงค์

๗.๓) แนวทางการจัดการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชน

๗.๔) เบื้องหลังการทำงานวิจัยกับชุมชน

๗.๑ เครือข่ายประสพการณ์ ๓ พื้นที่

จากการดำเนินงานใน ๓ พื้นที่เป้าหมายนั้น พบว่าแต่ละพื้นที่มีผลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธร่วมกันและเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการดำเนินงานวิจัยของชุมชนทั้ง ๓ พื้นที่ รวมถึงการเกิดมุมมองใหม่จากการได้สัมผัสประสบการณ์จากชุมชนอื่น กระบวนการวิจัยจึงได้มาถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ การจัดเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่ขึ้น การดำเนินการแบ่งเป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ

๑.) การเตรียมการเสวนา

เริ่มต้นจากการกำหนด วันและเวลา สถานที่ที่แน่นอน หลังจากนั้นคณะวิจัยได้เข้าประสานงานกับคณะทำงานเอดส์ในโครงการวิจัยและแกนนำชุมชนเพื่อชี้แจงการจัดเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่ พร้อมทั้งร่วมนัดหมายให้แต่ละชุมชนได้เตรียมตัวแทนของชุมชนในการเข้าร่วมเสวนาครั้งนี้ โดยตัวแทนของชุมชนอาจเป็นคณะทำงานเอดส์ในโครงการวิจัย ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่สนใจในงานด้านเอดส์และได้เข้าร่วมหรือรับทราบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ร่วมมือกับโครงการวิจัยที่ผ่านมา

สำหรับการเตรียมข้อมูลของตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมในเวทีเสวนานั้น จะเป็นการนำเสนอในเรื่องความร่วมมือของชุมชนในงานวิจัยตามกระบวนการต่าง ๆ การร่วมผลิตสื่อและการใช้สื่อในกิจกรรมการรณรงค์ป้องกันเอดส์ในชุมชน โดยตัวแทนของชุมชนจะเป็นผู้นำเสนอเรื่องราวของแต่ละชุมชนเอง ซึ่งในเวทีครั้งนี้ เน้นให้ตัวแทนแต่ละชุมชนได้มีการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการ (ในการเสวนา) และไม่เป็นทางการ (ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล)

นอกจากนั้น ได้มีการประสานไปยังสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย องค์การพัฒนาเอกชนที่เข้าดำเนินงานในพื้นที่และองค์กรที่ทำงานด้านเอดส์และสนใจที่จะเข้าร่วม โดยให้มีการส่งตัวแทนเข้าร่วมเวทีเสวนาในครั้งนี้ด้วย ผลการตอบรับในการเข้าร่วม ได้มีตัวแทนสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ขององค์กรเอกชนที่สนใจเข้าร่วม ส่วนองค์กรเอกชนที่ทำงานในพื้นที่ติดงานขององค์กร ทั้งยังได้มีการประสานไปยังวิทยากรเพื่อเข้าร่วมรับฟังและสรุปประเด็นในแต่ละวันของกิจกรรมการเสวนา

เนื่องจากการเสวนาครั้งนี้มุ่งหวังให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนทั้ง ๓ พื้นที่ อันเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัย ทั้งยังเป็นระดมความคิดเห็นต่อการดำเนินงานเอดส์ของชุมชน เพื่อให้เกิดบทเรียนการทำงานเอดส์ของชุมชนต่อไป จึงได้มีการกำหนดประเด็นในการเสวนาไว้ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ เป็นการสรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในทุกกระบวนการของแต่ละพื้นที่ เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะชุมชนและการดำเนินงานเอดส์ที่แตกต่างกัน และผลการดำเนินงานเอดส์ของชุมชนในกิจกรรมของโครงการวิจัย

ประเด็นที่ ๒ การผลิตสื่อและการใช้สื่อเพื่อการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ของแต่ละชุมชน

ประเด็นที่ ๓ ประสบการณ์และการเรียนรู้ของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

ประเด็นที่ ๔ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันและร่วมถอดบทเรียนการทำงานด้านเอดส์ของชุมชน รวมถึงแนวทางการรณรงค์ของชุมชนเพื่อป้องกันปัญหาเอดส์อย่างยั่งยืน

ประเด็นที่ ๕ การขยายผลของการดำเนินงานด้านเอดส์ของแต่ละชุมชนและสรุปการเสวนา

๒.) ระยะเวลาการเสวนา

ในการจัดเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่นั้น จัดขึ้นในวันที่ ๒๗-๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ณ พี.เค. ฮอเทลป่า ต.ดอยฮาง อ.เมือง จ.เชียงราย โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน ๓๖ คน แบ่งเป็นตัวแทนจาก ๓

พื้นที่จำนวน ๒๗ คน วิทยากร ๒ คน คณะวิจัยและทีมงาน ๕ คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ (สาธารณสุขจังหวัดเชียงราย) และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนรวม ๒ คน

บรรยากาศของการเสวนาในเริ่มแรกค่อนข้างเป็นทางการเนื่องจากตัวแทนแต่ละพื้นที่ได้มีโอกาสเจอกันในเวทีเสวนาครั้งนี้เป็นครั้งแรก ขณะที่บางคนได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมในบางพื้นที่บ้างแล้ว เมื่อการดำเนินการได้ผ่านไปชั่วระยะหนึ่ง ได้มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วม ทั้งนี้แต่ละชุมชนมาจากวิถีชาวบ้านเช่นเดียวกัน การสร้างความสัมพันธ์จึงเป็นไปอย่างง่ายดายและเป็นกันเอง **เน้นบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมได้พูดให้มากที่สุด แต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง** รวมถึงการทักทายปราศรัยเพื่อสร้างบรรยากาศให้ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป

สำหรับการนำเสนอ นั้น แต่ละชุมชนได้ส่งตัวแทนออกมาพูด บอกเล่าเกี่ยวกับลักษณะของแต่ละชุมชน จุดเด่นของชุมชนตนเอง รวมถึงการดำเนินงานเอตส์ของแต่ละชุมชนที่ผ่านมาในอดีต โดยสลับสับเปลี่ยนกันทั้ง ๓ พื้นที่ และระหว่างการพูดคุยนั้น ยังได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมเสวนาที่เป็นคนในชุมชนที่กำลังเป็นฝ่ายบอกเล่าได้ร่วมกล่าวเสริม เพิ่มเติมข้อมูล ขณะที่คนในชุมชนอื่น ๆ ได้ร่วมซักถาม **การเสวนาเป็นเช่นการประชุมของหมู่บ้าน สิ่งที่ชุมชนคุ้นเคย ไม่มีรูปแบบหรือพิธีตรึงใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้เป็นอย่างดี**

บทบาทของนักวิจัย จึงเป็นผู้แจกและเชื่อมโยงประเด็นไปยังแต่ละพื้นที่ ให้ตัวแทนของแต่ละพื้นที่ได้นำเสนอเรื่องราวของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลของแต่ละพื้นที่ด้วยการสรุปลงในกระดาษติดผนังเพื่อให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้ติดตามข้อมูลของการเสวนาได้อย่างครบถ้วน

สำหรับวิทยากรคือผู้ที่ร่วมรับฟังข้อมูลจากชุมชนและจับประเด็นของแต่ละชุมชน พร้อมทั้งได้สรุปแนวคิดให้กับตัวแทนของชุมชน

ตัวแทนภาครัฐและเอกชนที่เข้าร่วมนั้นต่างเป็นผู้รับฟังและร่วมซักถามตัวแทนชุมชน โดยเป็นการร่วมรับฟังผลการดำเนินงานวิจัย ได้แก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงรายและองค์กรพัฒนาเอกชน ตัวแทนภาครัฐในชุมชนที่เข้าร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบ.ต. และนำเอาบทเรียนของชุมชนไปปรับใช้ในงานหรือการวางแผนนโยบายของทางภาครัฐต่อไป

ภาพที่ ๕๑-๕๒ (ตามลำดับ) แสดงการเข้าร่วมเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่

๓.) ผลสรุปจากการเสวนา

จากการเสวนาร่วมกัน ได้มีผลสรุปจากการเสวนาดังนี้

๓.๑) แต่ละพื้นที่ได้ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานเอดส์ร่วมกัน และได้รับทราบถึงประสบการณ์ของพื้นที่อื่น นอกจากนั้นยังได้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ที่ชุมชนได้ร่วมกันทำ เนื่องจากทั้งสามพื้นที่มีกิจกรรมการรณรงค์ที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น แต่ละชุมชนยังได้เห็นจุดดีและจุดด้อยจากการจัดกิจกรรมการรณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชนของตนต่อไปในอนาคต อาทิเช่น

ชุมชนบ้านเวียงกลาง

- จากการไปศึกษาดูงานกลุ่มฝั่งสายของตัวแทนชุมชนบ้านเวียงกลาง ภายหลังเมื่อได้ไปแล้วนั้น ก็ได้เกิดความคิดร่วมกันว่า ในกลุ่มเยาวชนน่าจะมีการออมเงินเพื่อเก็บสะสมไว้ จึงเกิดการจัดการออมทรัพย์ในกลุ่ม โดยเริ่มต้นออมทรัพย์กันวันละหนึ่งบาท
- ชุมชนบ้านเวียงกลางได้รับทราบรูปแบบการรณรงค์ในพื้นที่บ้านดอยงามต่อการประยุกต์เอาเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาใช้ในกิจกรรมการรณรงค์ จึงได้เกิดแนวคิดของการใช้รากเหง้าของวัฒนธรรมเข้ามาปรับใช้
- ในชุมชนบ้านป่าแดงหลวงได้มีศิลปินพื้นบ้านที่ได้นำเพลงจ้อยและคำวชมาประยุกต์ใส่เนื้อหาการรณรงค์ป้องกันเอดส์ ซึ่งทำให้ตัวแทนเยาวชนมีความสนใจอยากได้เนื้อร้องไปฝึกหัดกับผู้สูงอายุในชุมชนของตน
- จากการรับทราบของการดำเนินงานของ ๒ พื้นที่นั้น ทำให้ชุมชนได้รับทราบภาพการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ที่มากขึ้น การจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชนเวียงกลางนั้นต้องเลือกใช้ช่องทางสื่อสารให้เข้าถึงกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น เนื่องจากในอดีตชุมชนยังไม่มีจัดการกับปัญหาเอดส์อย่างหลากหลาย

ชุมชนบ้านดอยงาม

- จากประสบการณ์การทำงานเอดส์ของกลุ่มฝั่งสายพบว่า มีรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลาย ทำให้ชุมชนบ้านดอยงามได้รับรู้ชนิดของกิจกรรมที่ดำเนินการ ภายหลังจะได้มีการประยุกต์ให้เข้ากับชุมชนของตนเองอย่างเหมาะสม
- การดำเนินงานของชุมชนฝั่งสายมีแกนนำที่ให้ความสนใจในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนมาโดยตลอด ซึ่งตัวแทนชุมชนดอยงามได้เกิดความประทับใจและอยากให้ชุมชนของตนมีผู้ที่เห็นความสำคัญของปัญหาเอดส์เช่นที่ชุมชนบ้านป่าแดงหลวงด้วย

บ้านป่าแดงหลวง

- แม้จะมีการดำเนินงานมาหลายรูปแบบและทำมาอย่างต่อเนื่อง แต่จากการได้ฟังประสบการณ์การดำเนินงานจากชุมชนบ้านดอยงาม ก็ได้เห็นถึงพลังของชุมชนที่มาร่วมดำเนินการ ซึ่งจะนำมาปรับใช้ในชุมชนของตน เนื่องจากบทบาทของการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนเดิมที่ถูกจำกัดให้เป็นหน้าที่ของแกนนำ กลุ่มฝั่งสาย และการสนับสนุนขององค์กรพัฒนาเอกชนเท่านั้น

- การได้ร่วมแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ป้องกันเอดส์ของแต่ละชุมชนนั้น ทำให้เห็นจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ อันจะนำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ในภายหลัง ซึ่งกลุ่มผิงสายและชุมชนป่าแดงหลวงต่างยินดีให้การสนับสนุนและเรียนรู้ร่วมกับพื้นที่ทั้งสอง

๓.๒) ทั้งสามพื้นที่เป้าหมายได้เกิดความสัมพันธ์ร่วมกันอันเนื่องมาจากการเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยเช่นเดียวกัน และจากการเข้าร่วมเสวนาในครั้งนี้ ได้มีการเสนอประเด็นโดยตัวแทนชุมชนบ้านป่าแดงหลวง ที่มองเห็นว่า ทั้งสามพื้นที่มีลักษณะของชุมชนและการดำเนินงานเอดส์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน และจากการที่ได้เข้าร่วมเสวนาในครั้งนี้ นับเป็นโอกาสอันดี จึงน่าจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน และได้พัฒนาเป็นความสัมพันธ์ในรูปของ “เครือข่ายชุมชนที่ทำงานเอดส์” สำหรับระดับความสัมพันธ์ของเครือข่ายนี้ ที่ประชุมได้หารือร่วมกันว่า ระดับความสัมพันธ์หรือความร่วมมือของเครือข่าย คือ ทั้ง ๓ ชุมชนจะเป็นเหมือนพี่เหมือนน้องกัน หรือเป็นเช่น “เครือญาติ” ต่อกัน โดยลักษณะของการเป็นเครือข่าย จำแนกได้ ๓ ประการ

- เครือข่ายทางความคิดและข่าวสาร
- เครือข่ายทางประสบการณ์การดำเนินงานด้านเอดส์
- เครือข่ายความร่วมมือ

สำหรับเครือข่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นในลักษณะของการช่วยเหลือกันแบบพี่น้อง ซึ่งอาจจะไม่มีการนัดพบรวมกลุ่มกันเป็นทางการ หรือการรวมกลุ่มกันที่มีประธานและคณะกรรมการต่างๆ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของระยะทางของแต่ละพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตาม จะใช้รูปแบบด้วยการโทรศัพท์ติดต่อระหว่างกัน ในกรณีที่แต่ละพื้นมีเรื่องขอคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ทั้งด้านเอดส์หรือในด้านอื่นๆ หรือการขอการสนับสนุนด้านบุคลากรของพื้นที่นั้นๆ มาช่วยในการดำเนินงาน รวมถึงการจัดกิจกรรมของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ก็จะมีการเชื้อเชิญคนในชุมชนอีกสองพื้นที่มาเข้าร่วมในกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งถือได้ว่า การสร้างเครือข่ายในรูปแบบนี้ เรียกได้ว่าเป็น “คลื่นสัญญาใจ” ระหว่างกัน ไม่ว่าจะมีความต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ก็ตาม หรือเพียงคิดถึงก็สามารถที่จะโทรศัพท์หรือไปเที่ยวหากันได้ เมื่อผ่านมาทางนี้ ก็แวะมาเที่ยวกินน้ำกินท่า เหมือนเครือญาติพี่น้องกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประสานงานกันอีกทางหนึ่ง

ดังนั้น ลักษณะเครือข่าย จึงเป็นลักษณะที่ต้องการศึกษาสิ่งใหม่ๆ ร่วมกัน และต้องการถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีให้แก่คนในชุมชนอื่นๆ รวมถึงเป็นการประสานงานซึ่งกันและกันอีกด้วย

๓.๓) เกิดการถ่ายทอดข้อมูลจากแต่ละพื้นที่ที่ได้ดำเนินกิจกรรมการผลิตสื่อและการใช้สื่อ ในการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชน จากการดำเนินโครงการวิจัยร่วมกัน ซึ่งข้อมูลที่ได้ สามารถนำมาสรุปเป็นบทเรียนและองค์ความรู้งานเอดส์จากชุมชน ตลอดจนประมวลสรุปแนวทางการรณรงค์ของชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์อย่างยั่งยืนต่อไป

จากการร่วมเสวนาทั้ง ๓ พื้นที่ พบว่า ในแต่ละชุมชนเองต่างมีปัญหาคือคนในชุมชนต้องเผชิญ ขณะเดียวกันชุมชนต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา นั้น โดยไม่ปล่อยให้เป็นการรับผิดชอบของคนหนึ่งคนใดหรือคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยลำพัง และเอดส์เป็นปัญหาหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ ปัญหาซึ่งได้เกิดขึ้นในชุมชนแล้ว ปัจจุบันนี้ชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจและเกิดความตระหนักว่า แท้ที่จริงแล้วชุมชนของตนเองมีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาเอดส์ โดยเริ่มจากคนในครอบครัวที่ใกล้ชิดคอยดูแลเอาใจใส่ให้กำลังใจจนผู้ติดเชื้อได้เสียชีวิตรอด หรือแม้แต่การมีกลุ่มแกนนำในการจัดการกับปัญหาเอดส์ ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็ต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาจากทุก ๆ ส่วนในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน โดยไม่แยกปัญหาให้เป็นส่วนเกินของชุมชนที่ดูราวว่า เป็นปัญหาที่ชุมชนไม่สามารถจัดการได้ ต้องรอการดำเนินการจากส่วนกลาง ภาครัฐ หรือจากภายนอกชุมชนเข้ามาจัดการ อันเป็นการแยกปัญหาลอกจากชุมชนโดยสิ้นเชิง ซึ่งจะทำให้การจัดการปัญหาโดยตัวชุมชนห่างไกลออกไป

นอกจากนั้น ข้อเสนอจากการเสวนายังพบว่า ในชุมชนได้เกิดแนวคิดและการสร้างสรรค์ในวิธีการใหม่ต่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน กล่าวคือเป็นการพัฒนาจากฐานคิดเดิมที่เรียนรู้จากการจัดการปัญหาหนึ่งสู่การแก้ไขปัญหาในประเด็นอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป การเรียนรู้ของชุมชนนั้นจะเป็นฐานประสบการณ์ในการดำเนินการและพัฒนาตามวงจรต่อไป

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยภายนอกที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้คือ

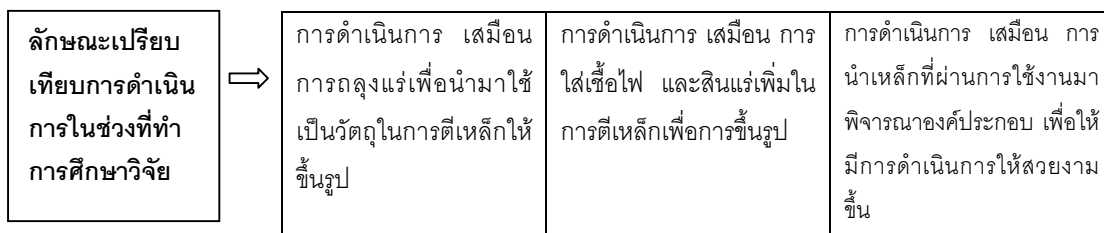
- 1.) ชุมชนต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นที่คล้ายและแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อยกระดับพัฒนางานของชุมชนและการนำเอามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนของตนต่อไป
- 2.) ชุมชนควรมีองค์กรพันธมิตรในการทำงานในระดับชุมชน ทั้งที่เป็นพันธมิตรจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนหรือองค์กรชาวบ้านด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการปัญหาเอดส์

ตารางที่ ๘ สรุปภาพรวม ๓ พื้นที่ต่อการดำเนินโครงการวิจัย

ลักษณะชุมชน	⇒	อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)	อ.พาน (บ้านดอยงาม)	อ.แม่สาย (บ.ป่าแดงหลวง)
		<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีขบวนการดำเนินงานเอดส์อย่างเป็นทางการ - รับการดำเนินงานด้านเอดส์จากภายนอกชุมชน เช่น หน่วยงานต่าง ๆ สถานีอนามัย - รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น ผู้ใหญ่ เตือนสอนเด็ก ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันเอดส์ของชุมชน - สื่อเอดส์ที่มีอยู่ในชุมชน คือ ผู้ติดเชื้อ และเด็ก ๆ ได้รับข้อมูลเรื่องโรคเอดส์จากทางโรงเรียนในชุมชน - ก่อนทำการศึกษางานวิจัยกล่าวว่าได้ว่ายังไม่มีขบวนการของชุมชนที่ดำเนินงานด้านเอดส์ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีขบวนการดำเนินงานและกลุ่มผู้ติดเชื้ออยู่ในระดับตำบล ๘ (หมู่บ้าน) - รับการสนับสนุนจากสถานีอนามัยซึ่งเป็นองค์กรชุมชน แม้ว่าจะมิได้อยู่ในชุมชน และจากหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานกับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ - สื่อเอดส์ที่มีอยู่ในชุมชน คือ ผู้ติดเชื้อ - การได้รับข้อมูลเรื่องโรคเอดส์มาจากการจัดกิจกรรมรณรงค์ในระดับตำบลจากสถานีอนามัย และการสื่อสารระหว่างบุคคล - ยังคงมีการดำเนินงานด้านเอดส์อยู่ โดยบทบาทของเจ้าหน้าที่อนามัย กลุ่มผู้ติดเชื้อ และการสนับสนุนงานขององค์กรพัฒนาเอกชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีขบวนการดำเนินงานและกลุ่มอยู่ในระดับตำบล (๑๓ หมู่บ้าน) จุดศูนย์กลางอยู่ที่กลุ่มผู้ติดเชื้อ “ฝั่งสาย” บ้านป่าแดงหลวงหมู่ ๑๑ - การดำเนินงานเริ่มแรกทีคนในชุมชนเห็นผลเสียของปัญหาและได้รวมตัวกันภายหลังได้กลายเป็นแกนนำชุมชนในเริ่มดำเนินการมีการประสานงานกับหลายส่วนในชุมชน แต่บทบาทเด่นอยู่ที่แกนนำและกลุ่มผู้ติดเชื้อ “ฝั่งสาย” - ได้รับสารสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนทำให้การดำเนินงานด้านเอดส์ได้ขยายรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย - ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นลักษณะที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

<p>การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน กระบวนการวิจัย</p>	<p>⇒</p>	<p><u>อ.เมือง (บ.เวียงกลาง)</u></p> <p>๑.) เวทีเสวนาชุมชน</p> <p>๒.) เวทีเสวนาปัญหาเอดส์ และการสื่อสาร</p> <p>๓.) การผลิตสื่อและกิจ กรรมการรณรงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ - สื่อภาพพลิก - การเดินขบวนรณรงค์ - การศึกษาดูงาน <p>๔.) การประเมินผลชุมชน</p>	<p><u>อ.พาน (บ.ดอยงาม)</u></p> <p>๑.) เวทีเสวนาชุมชน ปัญหาเอดส์และการสื่อสาร</p> <p>๒.) การผลิตสื่อและกิจ กรรมการรณรงค์</p> <ul style="list-style-type: none"> - บอร์ดประชาสัมพันธ์ - ป้ายคำขวัญ - เสียงตามสายเยาวชน - ประเพณีตานทอด - การแข่งขันการละเล่นพื้น บ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว <p>๓.) เวทีชุมชนประเมินผล</p>	<p><u>อ.แม่สาย (บ.ป่าแดงหลวง)</u></p> <p>๑.) เวทีทบทวนประสบ การณ์งานด้านเอดส์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาคแกนนำชุมชน - ภาคตัวแทนชุมชน <p>๒.) การขยายฐานคิดต่อ การรณรงค์ของชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาดูงาน <p>๓.) การเสวนากลุ่มย่อย ของกลุ่มผู้ศึกษาดูงาน</p>
--	----------	--	---	--

<p>ผลการศึกษา ผ่านกระบวนการ วิจัย</p>	<p>⇒</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการสื่อสาร รณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน ด้านเนื้อหาสาร ตัวสื่อ ไม่ แตกต่างจากการรณรงค์ ของหน่วยงานหรือองค์กร ภายนอกชุมชน - เกิดกระบวนการ “การมี ส่วนร่วมของชุมชน” ใน ฐานะผู้วางแผน / ผู้ผลิต ผู้รับสาร - บทบาทของชุมชนต่อ การรณรงค์โรคเอดส์ได้ เปลี่ยนไป จากผู้รับสาร สู่ การเป็นผู้ส่งสาร - ชุมชนเกิดความพึงพอใจ ในกิจกรรมที่ตนเองได้ ร่วมดำเนินการ โดย เฉพาะสื่อที่ได้ผลิตขึ้นเอง เช่น บอร์ดนิทรรศการ และสื่อภาพพลิกของคณลี ฐ - กิจกรรมศึกษาดูงานได้ ขยาย ความคิด และ ประสบการณ์งานพัฒนา ด้านเอดส์และงานด้าน อื่นของตัวแทนชุมชนที่ได้ ไปร่วมศึกษาดูงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - จากกระบวนการสื่อสาร รณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน มี ๒ ลักษณะ คือ ...๑.) ตัว สื่อที่ชุมชนสนใจดำเนินการ ไม่มีความสำเร็จในการ ดำเนินการ เนื่องจากขาด การมีส่วนร่วมในภาพรวม (ชุมชน) และมีข้อจำกัดทาง ชุมชน ตัวบุคคล ...๒.) ตัวสื่อที่ได้รับการ กระตุ้นและการทำลาย ได้ ก่อให้เกิดข้อสรุปของชุมชน ในการ ทำล อก ทำกิจ กรรมการรณรงค์ โดยใช้ การผสมผสานรูปแบบทางวัฒนธรรม เข้ามาใช้เป็นช่องทางการ สื่อสาร - ผลจากกิจกรรมการ รณรงค์ก่อให้เกิด ... “การมีส่วนร่วมของชุม ชน” โดยภาพรวมของชุมชน และชุมชนมีโอกาสนในการ เข้าถึงสื่อโดยตรง ... บทบาทของชุมชนต่อ การจัดกิจกรรมการรณรงค์ ได้กลายเป็นผู้วางแผน/ผู้ส่ง สาร และผู้รับสาร ...ชุมชนเกิดความพึงพอใจ ในกิจกรรมที่ตนเองได้ ดำเนินการ 	<ul style="list-style-type: none"> - แม้ว่าการดำเนินงานของ กระบวนการวิจัยจะแตก ต่างจาก ๒ พื้นที่แรก ทั้งนี้ มาจากการศึกษาชุมชน และผลการจัดเวทีทบทวน ประสบการณ์งานด้าน เอดส์ รูปแบบของการ ศึกษาวิจัย คือ การขยาย ผลของชุมชน ผ่านการ ศึกษาดูงาน หรืออีกนัย หนึ่ง คือ การสร้างแนวคิด ร่วมกับแกนนำชุมชน ต่อ การเป็นผู้ส่งสารในกิจ กรรมการรณรงค์ในชุมชน ในอนาคตข้างหน้า (หลัง จากที่จบโครงการวิจัย) - แกนนำชุมชนและตัวแทน ชุมชนบางส่วน ได้รับการ สร้างแนวคิดจากการไป ศึกษาดูงานในประเด็นที่ ชุมชนสนใจ และได้มีการ ปรับแนวคิดให้สอดคล้อง กับการจะดำเนินงานจริง ในชุมชนของตนเอง - จะได้มีการดำเนินกิจ กรรมเมื่ออยู่ในระยะเวลาที่ เหมาะสมของชุมชนต่อไป
---	----------	---	---	---

๗.๒ บทเรียนจากชุมชนในกิจกรรมการรณรงค์

จากการเสวนาร่วมกัน ทำให้ได้ข้อสรุปของบทเรียนที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานด้านเอดส์อย่างมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.) การดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชนได้สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่จะเข้ามาดำเนินการทั้งในส่วนของการเสวนา เพื่อสร้างแนวคิดหรือการตระหนักในลักษณะของชุมชนของตน อันเป็นฐานของการดำเนินงานเอดส์ในขั้นแรก และการดำเนินงานในส่วนของการวางแผนการรณรงค์ การออกแบบสื่อการรณรงค์ การผลิตสื่อและการใช้สื่อในกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน รวมไปถึงการประเมินผลโดยตัวชุมชนเอง ดังที่เรียกว่า “ ช่วยกันคิด ช่วยกันปรุง ช่วยกันชิม ” และจากการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมนี้ ก่อให้เกิด การเป็น “เจ้าของชุมชน”

๒.) การมีส่วนร่วมของชุมชนได้แสดงออกมาในหลายลักษณะ เช่น

- การร่วมกันวางแผน การเสนอความคิด
- การร่วมมือ ร่วมใจและการลงมือปฏิบัติ การประสานกับส่วนต่าง ๆ ของชุมชน
- การสนับสนุนงบประมาณ ทั้งด้านเงิน สิ่งของ ในจำนวนที่บุคคลนั้น ๆ ตั้งใจสนับสนุนจากลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นเจ้าของสื่อที่ตนเองได้ผลิต และเกิดภาคภูมิใจของชุมชนในการผลิตสื่อร่วมกัน เมื่อเทียบจากการรับสื่อจากภายนอกชุมชน อีกทั้ง บางชุมชนได้เกิดสื่อในรูปแบบลักษณะใหม่ เช่น ชุมชนบ้านดอยงาม ขณะที่บางชุมชนลักษณะของสื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่บทบาทของการดำเนินการได้เปลี่ยนไป เช่น ชุมชนบ้านเวียงกลาง

๓.) การมีส่วนร่วมของชุมชนได้เกิดขึ้นในหลายระดับ เช่น

- ชุมชนบ้านเวียงกลางหมู่ ๒๑ เป็นเพียงผู้รับสารจากการรณรงค์ที่มาจากนอกชุมชนเท่านั้น แต่ภายหลังเมื่อได้ผ่านกระบวนการทำวิจัยแล้ว ชุมชนมีโอกาสนในการเข้าถึงสื่อได้มากกว่า และกลายบทบาทมาเป็นผู้ส่งสาร/ผู้ผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งการวางแผน การผลิตและการประเมินผลหลังการผลิต

- ชุมชนบ้านดอยงาม หมู่ ๑ ได้ดำเนินการผลิตสื่อการรณรงค์ในรูปแบบของการผสานเอาวัฒนธรรมชุมชนเข้ามาประยุกต์เพื่อให้เกิดช่องทางการในการรณรงค์รูปแบบที่ต่างจากเดิม โดยเป็นการนำรูปแบบเก่าที่เอามาประยุกต์ใหม่ซึ่งได้ก่อให้เกิดข้อดีหลายประการเช่น คนมีความเข้าใจและรับรู้ได้ง่ายขึ้น การมีประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนทำให้เกิดการสื่อสารไปยังกลุ่มคนรุ่นหลังที่ไม่ทราบในรายละเอียด เกิดพลังชุมชน และช่องทางการสื่อสารนี้ได้สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกลุ่มคน และในการมีส่วนร่วมนั้นได้สร้างการสื่อสารยังผลให้เกิดความแน่นแฟ้นของความสัมพันธ์ในชุมชน
- ชุมชนบ้านป่าแดงหลวง หมู่ ๑๑ ที่แม้ว่าบริบทของชุมชนจะไม่สอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการวิจัย เนื่องจากชุมชนมีการจัดกิจกรรมการรณรงค์อย่างมากมาในอดีตจึงไม่มีการจัดกิจกรรมการรณรงค์ใด ๆ ในช่วงที่ทำการศึกษาวิจัย แต่จากการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การจัดกระบวนการทบทวนตนเองต่อการทำงานด้านเอดส์ของชุมชน ได้ก่อให้เกิด การสื่อสารในกลุ่มทั้งกลุ่มแกนนำและกลุ่มตัวแทนชุมชนและจากการทบทวนงานด้านเอดส์นั้น เป็นการให้ชุมชนได้ร่วมคิด ทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา และแนวทางที่ชุมชนคาดว่าจะดำเนินต่อไป ซึ่งหลังจากนั้นจึงสามารถขยายผลหรือต่อยอดแนวทางการรณรงค์ของชุมชนออกไปได้ แม้จะยังไม่เกิดกิจกรรมการรณรงค์ในช่วงการศึกษาวิจัยนี้ เนื่องจากระยะเวลาสั้นเกินไปที่จะเห็นผล แต่กลุ่มแกนนำคาดหวังที่จะดำเนินการและสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อฟื้นฟูศักดิ์ศรีของชุมชนจากภาพความบอบช้ำจากปัญหาโรคเอดส์สู่อัตลักษณ์ใหม่ต่อไป

๔.) ชุมชนได้ร่วมทดลองทำ ซึ่งลักษณะเด่นจากการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการวิจัยคือ การไม่มีข้อจำกัด เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เสมือนการศึกษา ไม่ว่าผลจะสำเร็จหรือไม่ นั่นคือการทดลองทำ ซึ่งผลที่ได้หากสำเร็จก็จะเกิดผลของการรณรงค์ ขณะที่ไม่สำเร็จก็จะตอบได้ว่าเพราะอะไร และควรจะมีการแก้ไขอย่างไรในครั้งหน้า และการดำเนินงานบางครั้งมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งวิธีคิดของชุมชนก็ได้มีการจัดการแก้ไขลดความขัดแย้งต่าง ๆ และจัดการให้มีการดำเนินงานต่อไปให้สำเร็จ

๕.) ชุมชนได้รับการเรียนรู้จากการสร้างแนวความคิด “อัตลักษณ์ของชุมชน” สืบเนื่องจากการจัดเวทีเสวนาชุมชน โดยคนในชุมชนที่ได้ผ่านขั้นตอนนี้ ต่างตระหนักในความเป็นชุมชนของตน เกิดความภาคภูมิใจและเห็นร่วมกันว่าอยากให้ชุมชนของตนเกิดการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง นอกจากนั้นการร่วมกันวิเคราะห์ต่อปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชน และการดำเนินการแก้ไขที่ผ่านมาทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญที่จะต้องมีการรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์ต่อไป

๖.) ชุมชนได้ใช้รูปแบบของสื่อในลักษณะที่หลากหลาย ทั้งการผสมสื่อเฉพาะกิจ สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน สื่อวัฒนธรรมและประเพณี เพื่อให้เกิดช่องทางการสื่อสารการรณรงค์ป้องกันเอดส์ไปยังชุมชน ซึ่งสื่อดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบที่คนในชุมชนสนใจและเลือกที่จะดำเนินการ อันเป็นผลมาจากการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการสื่อสาร จึงทำให้การเข้าถึงสื่อทำได้ง่ายกว่า รวมถึงเนื้อหาที่ได้อัปให้เข้ากับความสนใจ สื่อการรณรงค์ที่ออกแบบโดยชุมชนจึงเข้าใจชุมชนได้มากกว่า

๗.) ด้านการเปิดรับสื่อของชุมชนพบว่า สื่อที่ชุมชนได้ร่วมกันผลิตนั้น ส่งผลให้มีการสื่อสารร่วมกันขณะที่มีการดำเนินการ จากการสื่อสารระหว่างกันนี้เอง เมื่อกิจกรรมพร้อมที่จะดำเนินการขึ้น จะพบว่า จากการที่ชุมชนได้รับการเตรียมการมาก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินการจริงจากการสื่อสาร การประสานความร่วมมือต่าง ๆ เป็นเหตุให้เมื่อจะเริ่มต้นกิจกรรมการรณรงค์ คนในชุมชนต่างให้ความสนใจในกิจกรรมการรณรงค์นั้นเป็นอย่างดี

๘.) บริบทของชุมชนเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน เช่น หากชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจที่ค่อนข้างยากจน ความร่วมมือเพื่องานของชุมชนอาจทำได้ในระดับจำกัด เนื่องจากต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ และหากสภาพชุมชนมีความเจริญและสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนค่อนข้างดี ความร่วมมือเพื่องานของชุมชนอาจอยู่ในระดับจำกัดด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจจะร่วมมือ “ บางเรื่อง บางครั้ง บางเวลา” เหตุเพราะคนในชุมชนต่างต้องดำเนินกิจกรรมตามอาชีพหรือความรับผิดชอบของตน ประกอบกับการมีกลุ่มคนที่รับผิดชอบงานอย่างชัดเจน ความร่วมมือต่อการดำเนินการจึงน้อยลง ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ภายใต้เงื่อนไขที่ชุมชนจะให้ความร่วมมือกัน อาจกล่าวได้ว่า เมื่อคนในชุมชนนั้นเห็นความสำคัญส่งผลได้ผลเสียกับชุมชนและครอบครัวของตน ทั้งนี้ต้องใช้วิธีการสื่อสารที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและกลายเป็นความร่วมมือกันมากที่สุด

๙.) การสื่อสารเป็นตัวจักรที่สำคัญในการทำกิจกรรมการรณรงค์ร่วมกัน จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า การใช้ช่องทางของการประชุมหมู่บ้านเป็นช่องทางในการประสานความร่วมมือของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเมื่อการดำเนินการรณรงค์ได้กลายเป็นมติของที่ประชุมหรือเสียงส่วนใหญ่แล้ว ชุมชนจะให้การยอมรับและเกิดความร่วมมือกันในเวลาต่อมา

๑๐.) เรื่องเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้รับการเรียนรู้ เนื่องจากกิจกรรมการรณรงค์นั้น บางครั้งมิได้ขึ้นอยู่กับวันและเวลาที่จะดำเนินการ แต่ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบร่วมกัน ความเข้าใจหรือความกระจำในการดำเนินการ รวมถึงการตัดสินใจร่วมกันว่าเป็นกิจกรรมที่ดี เช่น กิจกรรมการรณรงค์

ประเพณีตานทอด ในชุมชนบ้านดอยงาม ขณะที่บางกิจกรรมต้องใช้เวลาเตรียมการนานและการ ขึ้นอยู่กับวันและเวลาทำให้เป็นผลดีต่อกิจกรรมการรณรงค์มากกว่า เช่น กิจกรรมการเดินรณรงค์ โรคเอดส์ของชุมชนบ้านเวียงกลางที่ใช้วันแข่งกีฬาหมู่บ้านและกีฬาประจำตำบลเป็นวันรณรงค์ และกิจกรรมการแข่งขันการเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัวของชุมชนบ้านดอยงามที่ได้มีการ สอดแทรกการรณรงค์ทั้งป้ายรณรงค์และกิจกรรมร่วมของครอบครัว

๑๑.) การใช้รูปแบบการศึกษาดูงานเข้ามาสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน อันเป็นการสร้างภาพทาง ความคิด รวมถึงการศึกษาของจริง หรือประสบการณ์ที่ได้มีการทำมาแล้ว โดยลักษณะเช่นนี้ใช้กับ ชุมชนที่อาจต้องการเห็นภาพหรือรับทราบประสบการณ์จริง สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในชุมชนของ ตนเอง เช่น ชุมชนบ้านเวียงกลางที่ได้ไปศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มฝั่งสายและศึกษาการ ดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนต่อการป้องกันเอดส์ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ขณะที่กลุ่มฝั่งสาย ได้ไปศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์บ้านทุ่งศรีและโฮงเฮียนปุมผญา ณ วัดร่องกาใต้ จังหวัดแพร่ และกิจ กรรมกลุ่มคนเฒ่าของตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

๑๒.) ความสัมพันธ์ระหว่างคณะวิจัยและชุมชนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินโครงการวิจัย ครั้งนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์นั้นมิใช่เพื่อต้องการได้ข้อมูลจากทางชุมชนหรือความร่วมมือเพื่อให้ งานวิจัยสำเร็จโดยมิได้คำนึงว่าชุมชนจะได้เรียนรู้หรือไม่ หากแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ให้ชุมชน สัมผัสได้ว่าคณะวิจัยเข้ามาทำอะไรในชุมชน มีเป้าหมายอย่างไร ชุมชนเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร งานวิจัยมีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนได้เข้มแข็งอย่างไร ความสัมพันธ์นี้แปรผันตรงกับระยะเวลา คือ เมื่อทำงานวิจัยไป ความสัมพันธ์ก็ยิ่งมากขึ้น ชุมชนเข้าใจและยอมรับ ขณะที่นักวิจัยเองได้เกิด กำลังใจจากการที่ชุมชนยอมรับ และในการทำโครงการวิจัยนั้น มีเป้าหมายหนึ่งคือให้การดำเนิน การของโครงการเกิดประโยชน์กับชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชุม ชนและคณะวิจัยจึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ขณะที่ชุมชนมีความรู้สึกเชิงบวกว่า ชุมชนของตนได้รับ การคัดเลือกให้เป็นชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย ทั้งนี้คณะวิจัยได้สอบถามแกนนำว่า ในการเสนอราย งานจริงนั้น ชุมชนคิดอย่างไรหากจะเสนอชื่อของชุมชนจริงเข้าไป ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่าไม่เป็นไร และไม่เกิดความเสียหายแต่อย่างใด อีกทั้งผลดีที่ได้จากการศึกษาวิจัยคือ แต่เดิมนั้นชุมชนเองไม่ ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนไว้เลย แม้ว่าจะมีการรวบรวมข้อมูลทางสถิติของสถานี อนามัย แต่การเก็บข้อมูลลักษณะของการศึกษาวิจัยนั้นยังไม่มี ซึ่งเมื่อการดำเนินการศึกษาวิจัย แล้วเสร็จ คณะวิจัยจะคืนข้อมูลให้กับชุมชน ข้อมูลนั้นจะใช้เป็นฐานข้อมูลหรือองค์ความรู้ของชุม ชนต่อการจัดการงานเอดส์ต่อไป

๑๓.) แท้จริงแล้วชุมชนได้มีการดำเนินงานด้านเอดส์มาอย่างต่อเนื่อง โดยรูปแบบของการดำเนินงานนั้น เริ่มต้นอย่างธรรมดาที่สุด คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลในการกล่าวห้ามหรือแนะนำให้รู้จักระวังตัวจากโรคเอดส์ แม้ว่าในเริ่มแรกการสื่อสารนั้นมิได้เกิดจากความรู้เรื่องโรคเอดส์มากนัก แต่อาจมาจากความกลัวที่เกิดขึ้นจากการได้รับฟังจากสื่อมวลชนที่ได้ประโคมข่าวให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ในสมัยนั้น หากพิจารณาอย่างสร้างสรรค์แล้วก็ยังให้เกิดผลดี คือ คนรู้จักที่จะหยุดพฤติกรรมอันอาจเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ ขณะที่ผลกระทบด้วยเช่นกัน คือ จากความกลัวในโรคเอดส์นั้น ได้กลายเป็นความรังเกียจต่อผู้ติดเชื้อที่เกิดขึ้นในชุมชนกลายเป็นปัญหาเชิงสังคมที่ชุมชนต้องดำเนินการแก้ไขรวมไปถึงผลกระทบอื่น ๆ ที่สาเหตุมาจากปัญหาเอดส์ และในเวลาต่อมาบางชุมชนอาจมีการจัดการต่อปัญหาเอดส์อย่างหลากหลายขึ้น ทั้งนี้ล้วนมาจากพัฒนาการของการจัดการและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน อาทิเช่น สถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาเอดส์ในขณะนั้น กลุ่มคนที่ดำเนินการ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการ ความร่วมมือและการเห็นความสำคัญของคนในชุมชน

๑๔.) การศึกษาชุมชนหรือการศึกษาสภาพการณ์ของชุมชนก่อนการผลิตสื่อและกิจกรรมการรณรงค์จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์สภาพของความต้องการของชุมชนต่อการรับรู้ อันส่งผลถึงการกำหนดรูปแบบในการนำเสนอ วิธีการ เนื้อหาของสาร รวมถึงแนวทางความร่วมมือและการจัดการบริหาร ทั้งด้านงบประมาณและทรัพยากร การศึกษาชุมชนนั้นคณะวิจัยมิได้ดำเนินการแยกโดยลำพังแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนไปพร้อมกัน ส่งผลให้ชุมชนได้รับทราบวิธีการดำเนินการ หรือเรียกว่า ได้มีการปฏิบัติจริง ขณะที่การได้มาซึ่งข้อมูลนั้นเป็นการกลั่นกรองจากกระบวนการที่ได้ดำเนินการนั้น

๑๕.) การปรับฐานคิด ในการศึกษาชุมชนด้วยการปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างฐานความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกัน อันเป็นพื้นฐานของการสื่อสารระหว่างชุมชนและคณะวิจัย การปรับฐานคิดที่ว่า ได้แก่

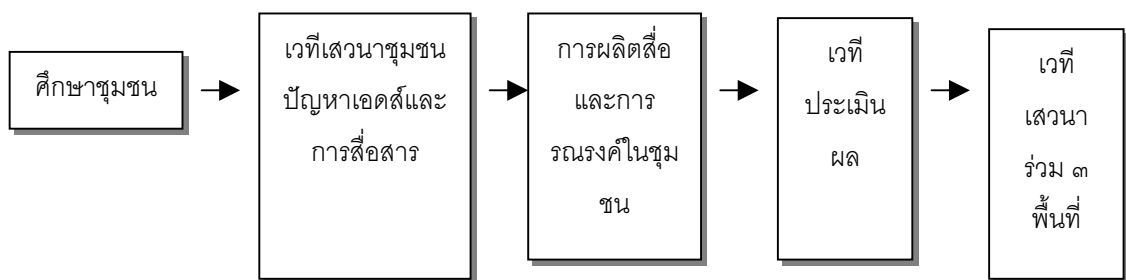
- การปรับด้านความรู้ดั้งเดิม เช่น ลักษณะของสื่อที่ใช้ในการรณรงค์มีอะไรบ้าง สื่อใดที่มีอยู่ในชุมชนแล้ว หรืออาจนำมาปรับใช้ได้อย่างไร พร้อมกับจะใช้เป็นช่องทางในการส่งสารอะไรให้กับกลุ่มเป้าหมาย
- การปรับความคิด เนื่องจากแต่เดิม ชุมชนอาจได้รับทราบการรณรงค์จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานด้านเอดส์ ทั้งจากสื่อมวลชน สื่อจากทางภาครัฐ สื่อจากหน่วยงานเอกชน ซึ่งมีความแตกต่างกันในระดับของกลุ่มเป้าหมาย ลักษณะข้อมูล รวมถึงกระบวนการรณรงค์ที่มีสูตรสำเร็จ เช่น ความสำเร็จภายใต้ K-A-P (Knowledge-Attitude-Practice) โดยการปรับเปลี่ยนนั้นได้ใช้เงื่อนไขลักษณะอื่นร่วมด้วย อาทิเช่น

การเจาะจงในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ณ เวลาปัจจุบัน หรืออนาคต ลักษณะข้อมูลที่มีใช้เน้นเพื่อสร้างความรู้เท่านั้น แต่เป็นการสร้างการตระหนักให้คนได้เข้ามาร่วมรับรู้ผ่านกิจกรรมการรณรงค์ ด้านกระบวนการรณรงค์นั้น ได้เปลี่ยนเป็นการมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจากภายในชุมชน โดยมีพื้นฐานจาก ความเป็นชุมชนนั้น ๆ เงื่อนไขทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนเป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา สามารถสรุปผลการวิเคราะห์จากกิจกรรม กระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษาวิจัย ดังการนำเสนอตามแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๘ แสดงกระบวนการศึกษาวิจัยและผลการวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ

กระบวนการการศึกษาวิจัย

ผลการวิเคราะห์

- สร้างความสัมพันธ์	- เกิดการมีส่วนร่วม	- การมีส่วนร่วม	- ศักยภาพชุมชน	- การแลกเปลี่ยน
- สร้างความคิดร่วม	- การตระหนัก	ของชุมชน	- การรณรงค์ที่	- ถอดองค์ความรู้
- วางแผนการจัดเวที	“เจ้าของชุมชน”	- การจัดกิจกรรม	สอดคล้องกับ	- ถ่ายทอดบทเรียน
	- เกิดพลังของชุมชน	การรณรงค์	ชุมชน	
	“คณะทำงาน”		- ประสบการณ์	
	- การปรับฐานคิด	↓	ชุมชน	
	รับตาม → ทำในสิ่งที่คิด	“การเรียนรู้-
ของชุมชน”		

๗.๓ แนวทางการจัดการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชน

จากแผนภูมิด้านบนนี้ สามารถอธิบายถึงแนวทางการจัดการรณรงค์เพื่อป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชนได้ดังต่อไปนี้

๑.) ชุมชนต้องได้รับการสร้างความสัมพันธ์หรือความร่วมมือระหว่างกันภายในชุมชน ในที่นี้ผู้ดำเนินการคือผู้วางแผนการรณรงค์จะต้องดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนและระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง อันเป็นการเอื้อให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนต่อการจัดกิจกรรมรณรงค์เนื่องจากระดับความสัมพันธ์ในชุมชนนั้น หากอยู่ในระดับสัมพันธ์แน่นเหนียว มีความสามัคคี จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกันได้เป็นอย่างดี

๒.) ผู้ดำเนินการรณรงค์จะต้องสร้างความคิดร่วมกันหรือเป้าหมายร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความคิดร่วมกันในแนวทางการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชนของตน อาจประกอบไปด้วย

- ลักษณะของชุมชนกับสภาพปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการทราบถึงสถานการณ์ของปัญหาเอดส์ของชุมชนในปัจจุบันนี้ โดยอาจศึกษาจากปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในอดีตว่ามีลักษณะอย่างไร หรือการนำมิติในเรื่องเวลาผนวกเข้ากับสภาพปัญหานั้น สามารถนำมาสู่การวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไป
- การจัดการของชุมชนที่ผ่านมา มีลักษณะอย่างไร สอดคล้องและก่อให้เกิดผลจากกิจกรรมการรณรงค์นั้นอย่างไรบ้าง มีปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จอย่างไร และมีข้อบกพร่องอย่างไร รวมถึงการศึกษาในเชิงการสื่อสาร เช่น การศึกษาและจำแนกตามองค์ประกอบของการสื่อสาร S M C R เนื่องจากเป็นหัวใจของการสื่อสาร และ"การรณรงค์" คือชุดของกิจกรรมการสื่อสารอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้เป็นการทบทวนประสบการณ์จากอดีต ดังนั้นจึงต้องมีอีกส่วนที่เรียกว่า ผลกระทบ (Effect) ที่ได้จากการจัดกิจกรรมรณรงค์ โดยประเด็นทั้งหมดนี้ นำสู่การกำหนดทิศทางการรณรงค์ในปัจจุบัน
- อย่างไรก็ตามให้ขึ้นกับลักษณะของชุมชนนั้น ๆ ว่าควรจะมีการดำเนินการอย่างไร ทุกอย่างจึงมีการยืดหยุ่น และขึ้นกับสภาพและองค์ประกอบภายในชุมชน เช่น ลักษณะทางสังคมของชุมชน การจัดการของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน ความรู้ดั้งเดิมของคนในชุมชน

๓.) การจัดกิจกรรมการรณรงค์นั้นให้เป็นแนวทางที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์นั้น ๆ กล่าวคือ เป็นการสร้างบทบาทของชุมชนในการเป็นผู้รับสาร ผู้ผลิต/ผู้ส่งสารหรือพัฒนาสู่แนวทางในการกำหนดนโยบายของชุมชน จากทั้ง ๓ ระดับของการมีส่วนร่วม อาจไม่จำเป็นว่าจะต้องเท่าเทียมกันในทุกกลุ่มของชุมชน ทั้งนี้ กลุ่มคนในชุมชนอาจมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน

แต่ต่างกันความสามารถหรือศักยภาพของกลุ่มต่าง ๆ หากในชุมชนประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมทั้ง ๓ ระดับแล้วนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นกิจกรรมการรณรงค์ที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากในระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงนั้น จะเป็นการสะท้อนถึงอำนาจของชุมชนต่อการวางแผนงานหรือแนวทางพัฒนาต่อชุมชนของตนเอง โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนคือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีอำนาจในการจัดการบริหาร การกำหนดนโยบายและงบประมาณ ได้เห็นความสำคัญและปัญหาของชุมชน ทั้งมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนแล้วนั้น ย่อมจะกำหนดทิศทางและมีการจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อชุมชนนั้น ๆ ต่อไป

๔.) จากแนวคิด “การเป็นเจ้าของชุมชน” จะส่งผลให้เกิด “ความรัก ความหวงแหนในชุมชน” แม้ว่าปัจจุบัน ลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนได้ถูกทำให้เป็นเมืองด้วยความเจริญมากขึ้น ซึ่งจะพบว่า ลักษณะเด่นของชุมชนนั้น ไม่ต่างไปจากชุมชนนี้ สิ่งที่ได้จากชุมชนนี้ก็หาได้จากชุมชนอื่น ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ทุกชุมชนจึงเหมือนกัน ลักษณะเด่นของชุมชนจึงคล้าย ๆ กัน อันอาจส่งผลให้ความภูมิใจในชุมชนลดน้อยลง เช่น คนที่เรียนจบการศึกษาสูง ๆ อาจไม่กลับมาพัฒนาชุมชนของตนเอง แต่ได้ใช้ชีวิตและใช้วิชาของตนในเมืองใหญ่ต่อไป หรือการเห็นของพื้นบ้านเป็นเรื่องไม่ทันสมัย ไม่อยู่ในกระแส (In trend) สินค้า”หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล” จึงเป็นสินค้าที่มียอดส่งออกมากกว่าการจำหน่ายภายในประเทศ ความเป็น “เจ้าของชุมชน” เมื่อปรับใช้ในกิจกรรมการรณรงค์แล้ว อาจช่วยก่อให้เกิดผลหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ

- เมื่อเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน ความเป็น”เจ้าของชุมชน” จะทำให้บุคคลนั้นอยากเห็นการจัดการปัญหาขึ้นกับชุมชนของตน ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในเวลาต่อมา
- ความเป็น “เจ้าของชุมชน” ส่งผลให้เกิดความรักในชุมชน ต้องการเห็นสิ่งที่ดีเกิดขึ้นกับชุมชนของตน อาจนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน
- ความเป็น “เจ้าของชุมชน” อาจทำให้เกิดการคงไว้ รักษาหรือให้ได้มาซึ่ง ศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ของชุมชนของตน

๕.) ในการรณรงค์ จำเป็นต้องมี “ขบวนการ” ในการรณรงค์ สำหรับชุมชนแล้ว “ขบวนการรณรงค์” อาจหมายถึง บุคคลในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถหรือที่เรียกว่า “ปราชญ์ชุมชน” ในแขนงต่าง ๆ ที่มีความสำคัญอันส่งผลต่อการจัดกิจกรรมรณรงค์ โดย”ขบวนการรณรงค์” นั้นประกอบไปด้วยกลุ่มคนต่าง ๆ กัน ที่มีความรักในชุมชนของตน มีความกล้าในการจัดการ อาจมีความสามารถมากหรือน้อยต่างกันไป แต่สิ่งที่สำคัญคือ เป็นผู้สนใจที่จะเข้ามาดำเนินการหรือ “มีใจ” ในการจัดการปัญหาของชุมชน

๖.) การรณรงค์โดยแนวทางชุมชนนั้น ต้องมีการปรับฐานคิด กล่าวคือ จากการรณรงค์ต่อปัญหาเอดส์ในอดีตนั้น การรณรงค์มักมาจากหลายฝ่ายด้วยกัน ทั้งฝ่ายสื่อมวลชน หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาคเอกชนที่ดำเนินงานด้านเอดส์หรือแม้แต่เครือข่ายผู้ติดเชื้อ สำหรับชุมชนเองเป็นเพียงผู้รับสารและสมาชิกของชุมชนเป็นผู้อยู่ในกลุ่มเสี่ยง การจัดการรณรงค์โดยแนวทางชุมชนนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนฐานคิดของชุมชนจากการเป็น “ผู้รับตามในสิ่งที่คิด” กลายเป็น “ผู้ทำในสิ่งที่ตนคิด” ซึ่งคือ การสร้างให้ชุมชนทราบว่า ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาเอดส์ให้บรรเทาได้ คนในชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ได้เนื่องจากชุมชนย่อมทราบปัญหาของชุมชนได้ดีที่สุด ซึ่งการดำเนินการของชุมชนนั้นต้องใช้ปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน อาทิ

- ประสบการณ์การดำเนินงานด้านเอดส์ที่ผ่านมาในชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญ ไม่ว่าชุมชนจะเป็นฝ่ายรับสารหรือมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงไร ประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นฐานการดำเนินงานต่อไป
- กรณีที่ชุมชนไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการดำเนินการ วิธีหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนเกิดแนวทางคือ การสร้างภาพทางความคิดของชุมชน หากจะดำเนินงานใดแล้วจำเป็นต้องมีภาพทางความคิดเพื่อเป็นฐานในการดำเนินงานทั้งนี้อาจมาจากการศึกษาดูงาน และเรียนรู้จากการดำเนินงานของพื้นที่อื่น ที่มีการดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้จะได้เกิดแนวทางและนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการดำเนินงานด้านเอดส์ของชุมชนต่อไป
- การประยุกต์จากสิ่งเก่ามาเล่าใหม่ หรือสื่อใหม่มาประยุกต์ สำหรับการรณรงค์นั้น สื่อที่มีอยู่หรือสื่อดั้งเดิมสามารถปรับใช้ได้อย่างไร พร้อมกับสอดแทรกเนื้อหาในการรณรงค์เข้าไป หรือสื่อใหม่ที่นำมาใช้นั้น ต้องมีขั้นตอนหรือการดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้ให้ขึ้นกับลักษณะของชุมชนและความเหมาะสมต่อสภาพของชุมชนนั้น ๆ
- การสนับสนุนจากแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อาทิเช่น หน่วยงานท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ โรงเรียน สถานีนามัย องค์การบริหารส่วนตำบลหรือการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนที่ได้เข้ามาดำเนินการในชุมชน

๗.) การผลิตสื่อของชุมชนนั้น จำเป็นที่ต้องมีแนวคิดด้านการสื่อสารเข้ามาเสริมทัพให้กับชุมชน เนื่องจากการจัดกิจกรรมการรณรงค์เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมาย และเพื่อให้เกิดความสำเร็จจึงต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรม ผู้ดำเนินการจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวคิดด้านการสื่อสารและเชื่อมความรู้ทางวิชาการนั้นให้เป็นความเข้าใจอย่างง่ายที่ชุมชนรับรู้ได้ ทั้งนี้กระบวนการสื่อสารนั้นมิในการสื่อสารของบุคคลหรือกลุ่มในชุมชนอยู่แล้ว แต่ขาดการรวบรวมเป็นความคิดรวบยอดหรือการย้ำเน้น ซึ่งอาจทำให้การจัดการรณรงค์ไม่สัมฤทธิ์เท่าที่ควรได้

๘.) ในการดำเนินการนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลของกิจกรรมการรณรงค์ด้วยทั้งนี้เพื่อเป็นการติดตามผลของการดำเนินงานว่าเกิดผลมากน้อยแค่ไหน อย่างไร มีจุดดีหรือข้อบกพร่องอย่างไร และหากจะดำเนินการต่อไปสิ่งใดที่ต้องแก้ไข ซึ่งกระบวนการในขั้นนี้ต้องให้ชุมชนได้มีโอกาสร่วมกันประเมินผล ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน อนึ่ง ผลการประเมินนั้นอาจก่อให้เกิดความ

ภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการทำงานต่อไป ขณะเดียวกันอาจทำให้ละเว้นจุดด้อยและหลีกเลี่ยงที่จะการดำเนินการให้เกิดความล้มเหลวต่อไป

๙.) ผลการประเมินจากการจัดกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ ของชุมชน ควรที่จะมีการสรุปหรือถ่ายทอดออกมาเป็นบทเรียนให้ใช้เรียนรู้ในภายหลังได้ เนื่องจากการดำเนินการของชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการบันทึกหรือจัดเก็บข้อมูลแต่อย่างใด ซึ่งส่วนหนึ่งอาจมาจากวิถีของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่ดำเนินการในชุมชน อาทิเช่น หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามาพัฒนา ร่วมสร้างบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานในส่วนของการข้อมูลของชุมชนต่อไป

แผนภูมิที่ ๘ แสดงคุณลักษณะแนวทางการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน

๗.๔ เบื้องหลังการทำวิจัยกับชุมชน

ในการดำเนินงานร่วมกับแต่ละชุมชนนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน แม้จะดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเดียวกัน ผลจากการศึกษาชุมชนเบื้องต้นและการวิเคราะห์ในแต่ละชุมชนส่งผลให้นักวิจัยจัดรูปแบบในการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับชุมชน การนำเสนอในประเด็นนี้เป็นการเสนอที่นำไปในการดำเนินงานร่วมกับชุมชน จุดเปลี่ยนหรือจุดเน้นที่นักวิจัยเลือกมาเป็นเครื่องมือในประสานงานร่วมกับชุมชน ด้วยลักษณะของชุมชนนั้น ๆ และข้อค้นพบที่ได้ คือแนวทางการจัดการปัญหาเอ็ดส์ของชุมชน

บ้านเวียงกลาง อ.เมือง

ด้วยบริบทของชุมชนของบ้านเวียงกลางที่ไม่เคยดำเนินการรณรงค์โดยตัวของชุมชนเอง นั้น เมื่อนักวิจัยได้เข้าไปนั้น การดำเนินงานจึงต้องเริ่มจากการชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจถึงการดำเนินโครงการวิจัยอย่างชัดเจน แม้ว่าในเบื้องต้นชุมชนจะยังไม่เข้าใจว่าลักษณะการวิจัยเป็นอย่างไร ทั้งนี้ชุมชนไม่คุ้นเคยกับการดำเนินการโดยตัวของชุมชนเอง

การดำเนินการของนักวิจัยต่อการผลักดันชุมชน คือ การสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับคนในชุมชน อาทิเช่น การพูดคุยเช่นคนไปมาหาสู่กัน ซึ่งไม่ใช่ทุกครั้งจะเป็นการเก็บข้อมูลจากชุมชน นักวิจัยให้ความสำคัญกับการเข้าชุมชน การเข้าชุมชนบ่อยครั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยระหว่างนักวิจัยและชุมชน ทั้งยังเป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติ นักวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน ในการเข้าเยี่ยมผู้นำนั้นจะมีของฝากตามลักษณะคนไทย บางครั้งนักวิจัยจัดซื้อของสดเข้าไปให้คนในชุมชนทำอาหารทานด้วยกันทั้งนักวิจัยและชาวบ้านที่รับรองนักวิจัย การพูดคุยในเรื่องวิถีพื้นบ้าน ต้นหมากรากไม้ หรือแม้แต่งานสังสรรค์ที่คนในชุมชนเชิญนักวิจัยเข้าร่วม เป็นต้น

นอกจากนั้น การกระตุ้นชุมชนผ่านกิจกรรมวิจัย ยังเป็นการยุทธวิธีหนึ่งในการดำเนินการ การกระตุ้นชุมชนนั้น เริ่มจากการสร้างโอกาสในการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนร่วมกันผ่านการจัดเวทีเสวนา ทั้งนี้ใช้การเชื่อมโยงประเด็นในชุมชนเกิด การแลกเปลี่ยน การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเสวนาได้พูดและรับฟัง พร้อมทั้งสรุปความเพื่อเป็นการย้ำทวนและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในกิจกรรมการผลิตสื่อ นั้น นักวิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์และแลกเปลี่ยนร่วมกัน ทุกขั้นตอนการวิจัยจะมีการให้กำลังใจคณะทำงานและผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินกิจกรรมและเมื่อมีการสรุปผลในการผลิตสื่อ นั้น ก็จะเน้นถึงศักยภาพที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้

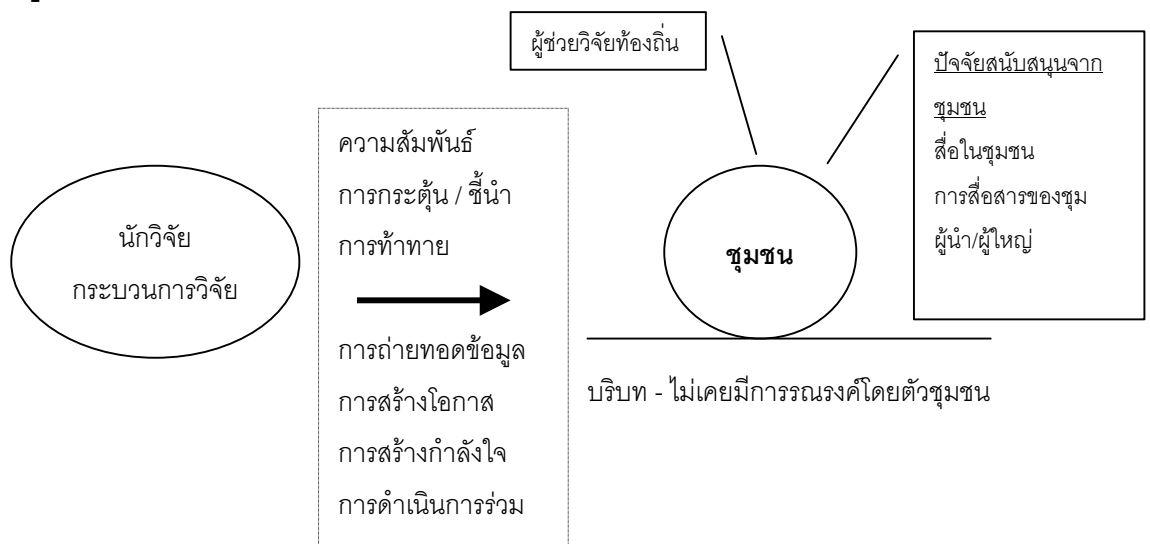
สำหรับกิจกรรมการศึกษาดูงานนั้น นักวิจัยสวมบทบาททั้งในด้านการ ชี้แนะ กระตุ้นและ ท้าทาย ทั้งเป็นภาคีเทคนิคในการศึกษาดูงาน การติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวก พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศให้ผ่อนคลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน นอกจากนั้น การ

มีผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นนับว่ามีความสำคัญ ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นเป็นผู้ประสานงานกับชุมชน ช่วยสื่อสารให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรม ข้อดีของผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่นี้ คือ เคยทำงานด้านการเยี่ยมบ้านในชุมชน ดังนั้น จึงมีความสัมพันธ์ที่ดี มีความน่าเชื่อถือและสามารถกระตุ้นคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

สำหรับชุมชนที่มีความเรียบง่าย เป็นชุมชนที่ยังไม่เคยมีเคยมีการดำเนินงานพัฒนาหรือการจัดการในตัวของชุมชนเองนั้น นับเป็นความท้าทายและต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างมาก การใส่เข้าไป (Input) เป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อให้ผลที่ออกมา (Output) สำเร็จ

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการต่างมีอุปสรรค ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลายทาง เช่น การรับรู้ของคนในชุมชนมีความต่างกันไป ทั้งที่มีการยอมรับนวัตกรรมใหม่ได้ง่าย การไม่ยอมรับ และไม่สนใจโลกภายนอกหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินการ ขณะเดียวกัน การร่วมมือของคนในชุมชนมาจากประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากสื่อบุคคลในชุมชน (ผู้ติดเชื่อ) คำบอกเล่า (การสื่อสารระหว่างบุคคลถึงอันตรายของโรคเอดส์) หรือบุคลากรทางการแพทย์ (เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย) นับเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการศึกษาวิจัยดำเนินการลุล่วงไปด้วยดี

แผนภูมิที่ ๑๐ แสดงการดำเนินงานวิจัยบ้านเวียงกลาง

บ้านดอยงาม อ.พาน

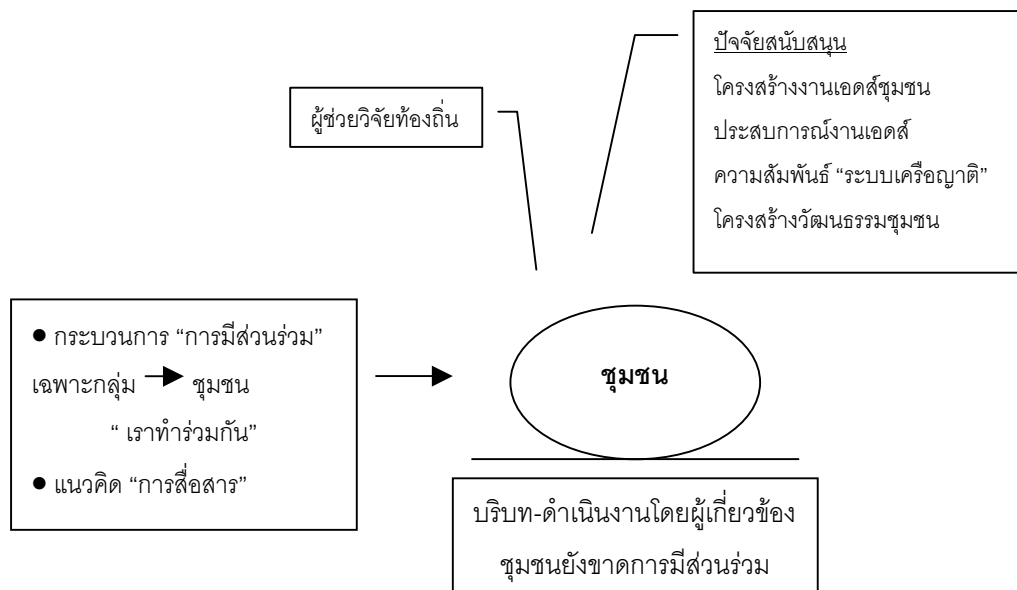
บริบทชุมชนของบ้านดอยงามต่อการจัดการปัญหาเอดส์พบว่า การรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์มาจากบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง (สถานีนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมประสานกับครูผู้นำ) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (กลุ่มผู้ติดเชื้อ) และจากองค์กรภายนอก โดยสื่อบุคคลที่มีความสำคัญ คือ ผู้ติดเชื้อที่ยังคงเป็นตัวขับเคลื่อนในการรณรงค์ โดยผ่านการสนับสนุนจากองค์กรในชุมชนข้างต้น รูปแบบการดำเนินการรณรงค์ส่วนใหญ่เป็นการเน้นสื่อเฉพาะกิจต่าง ๆ ผสานกับสื่อพื้นบ้านด้วย บริบทเหล่านี้ นักวิจัยถือเป็น "ทุน" ในการดำเนินงานวิจัยตามกระบวนการวิจัย นอกจากนั้น การมีผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นที่เป็นคนในชุมชน มีบทบาทสำคัญระดับผู้ดำเนินงานเอดส์ของชุมชน ทั้งยังมีใจรักชุมชนของตน เข้ามาเป็นทีมร่วมดำเนินการวิจัย

จาก "ทุนชุมชน" พร้อมทั้งการวิเคราะห์การดำเนินงานรณรงค์ของชุมชนระยะที่ผ่านมา ได้สะท้อนข้อมูลแก่นักวิจัยหรือ "แผนที่ทางความคิด" ต่อการดำเนินกระบวนการวิจัย โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน ทั้งนี้เป็นการรับฟังจากชุมชนก่อนโดยผ่านเวทีเสวนา พร้อมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกันในการหารือกลุ่มย่อย / คณะทำงานเอดส์ เมื่อพบว่าชุมชนมีความพร้อมเป็นทุนจากโครงสร้างของผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ต่าง ๆ และประสบการณ์งานด้านเอดส์ของชุมชน โดยนำมาพิจารณาถึงแนวทางของกระบวนการวิจัย พบว่า กิจกรรมรณรงค์โดยตัวชุมชนบ้านดอยงามนั้น ควรเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาดำเนินการ และยกระดับของสื่อพื้นบ้านขึ้นมาเป็นตัวชูโรงเพราะความเข้าใจและการรับรู้จากผลของสื่อพื้นบ้านนั้น คนในชุมชนโดยรวมจะเข้าใจและเข้าถึงสื่อได้ง่ายกว่า สื่อเฉพาะกิจที่ได้ดำเนินการไปก่อนหน้านี้ (บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายคำขวัญ และเสียงตามสายยาวชน ที่พบว่ามีอุปสรรคและตัวแปรเกี่ยวข้องเป็นข้อจำกัดในกิจกรรมรณรงค์)

จุดสนับสนุนอีกประการหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในคณะทำงานเอดส์ พบว่า มีความเกี่ยวพันในเครือญาติเดียวกัน ผู้นำ ครู และผู้ติดเชื้อล้วนเป็นญาติกัน ทำให้เกิดความร่วมมือแรง การสนับสนุนทางความคิดเป็นในทิศทางเดียวกัน มีพันธะร่วมกันในการดำเนินการเพื่อชุมชนของตนเอง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและชุมชนยังคงเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ในการศึกษาวิจัยนั้น นักวิจัยเปิดตัวเองใน ๒ ระดับเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน คือ ๑.) การเปิดตัวอย่างเป็นทางการในการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมงานเอดส์ของชุมชน และ ๒.) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะคณะทำงานที่ได้มีโอกาสทานอาหารร่วมกัน การเยี่ยมบ้าน การถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ด้วยวิถีพื้นบ้านที่คนชุมชนเมื่อรู้จักกัน ต่างให้การต้อนรับเป็นอย่างดี นอกจากนั้น ผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นยังมีบทบาทที่สำคัญ เนื่องจากเป็นคนในชุมชน มีความรักความผูกพันชุมชน เป็นผู้มืบทบาทในงานเอดส์ของชุมชน มีประสบการณ์ตรงจากปัญหาเอดส์ และมีความสามารถเฉพาะตัวเมื่อได้ร่วมดำเนินงานด้วย นับเป็นจุดเด่นที่สำคัญในการดำเนินงาน

ด้วยลักษณะที่บ้านดอยงามมีศูนย์รวมใจหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นพระธาตุดอยงาม ภูเขาดอยงาม ศาลเจ้าพ่อดอยงาม ชุมชนที่เป็นแหล่งทำกินขนาดใหญ่อันกลายเป็นอัตลักษณ์ และความภูมิใจของคนบ้านดอยงามนั้น ก่อให้เกิดพิธีกรรมทางจิตใจอันสะท้อนพื้นฐานจิตใจในเรื่องบุญ คุณธรรม และวิถีของวัฒนธรรมชุมชน เนื่องจากเล็งเห็นถึงความคิด ความเชื่อของคนในชุมชน ดังนั้น จึงน่าจะเป็นจุดเด่นที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน แม้ว่าการดำเนินงานด้านเอดส์ของชุมชนจะเป็นภาพรวมใน ๘ หมู่บ้าน ซึ่งผู้ดำเนินการเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์นั้น ซึ่งชุมชนเป็นผู้รับสารเท่านั้น แต่ด้วยหลักหรือข้อเชื่อร่วมกันของคนในชุมชน จึงสามารถนำมาเป็นจุดเด่นในการจัดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน ดังกิจกรรมประเพณีทานทอดและงานสามัคคีครอบครัว “เล่นบ่เก่า เฮฮากัน” มีจุดเด่น คือ ใช้วัฒนธรรมชุมชนเข้ามาเป็นช่องทางในการรณรงค์ ก่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านการร่วมมือร่วมใจ การรับรู้ และการเข้าถึงสื่อได้ง่าย เป็นสิ่งที่คนในชุมชนเคยมีประสบการณ์ นอกจากนั้นยังเกิดการถ่ายทอด การสื่อสารให้กับคนในชุมชนรุ่นต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมรณรงค์

แผนภูมิที่ ๑๑ แสดงการดำเนินงานวิจัยบ้านดอยงาม

บ้านป่าแดงหลวง อ.แม่สาย

แม้ว่าบริบทของบ้านป่าแดงหลวงนั้นไม่สอดคล้องต่อการดำเนินตามกระบวนการวิจัย โดยในช่วงแรกนั้น นักวิจัยกลับพบทางตันในการดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการวิจัย หากแต่เรื่องราวการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนนั้นมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เมื่อได้วิเคราะห์ชุมชนและจัดวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนนั้น การดำเนินงานวิจัยก็ชัดเจนขึ้น อาจกล่าวได้จาก การใช้เวลาลงชุมชน อย่างต่อเนื่อง ที่แม้ว่ายังไม่พบหนทางในการดำเนินงาน แต่จากการได้ลงชุมชนอย่างต่อเนื่อง ได้เรียนรู้ธรรมชาติของชุมชนและบทบาทเด่นของการดำเนินงานเอดส์ “กลุ่มฝั่งสาย” และแกนนำ ทำให้แนวทางการดำเนินงานชัดเจนขึ้น นอกจากนั้น การมีผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นที่เป็นผู้ช่วยประสานงาน ผู้ให้ข้อมูล ทั้งผู้วิจัยท้องถิ่นมีความเกี่ยวพันอันญาติกับแกนนำชุมชนจึงเป็นความคล่องตัวอย่างสูงในการดำเนินงาน กล่าวได้ว่า มิใช่เฉพาะตัวผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่นเท่านั้นที่ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานวิจัย หากแต่เป็นทั้งครอบครัวของผู้วิจัยท้องถิ่นที่ร่วมดำเนินงานไปกับนักวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและแกนนำ ทั้งการไปมาหาสู่ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้ การทานอาหารร่วมกัน รวมถึงความเปิดเผย ความชัดเจนของกระบวนการศึกษาวิจัยที่ชุมชนประจักษ์ว่า สร้างผลดีให้กับชุมชนได้และเป็นประโยชน์ในส่วนรวม (เนื่องจากการดำเนินงานของชุมชนนั้น หลายครั้งที่ได้เป็นทางผ่านให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาชุมชน รับประโยชน์จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของชุมชน แล้วก็หายไป) จากความสัมพันธ์และความชัดเจนของการศึกษาวิจัยนี้ทำให้งานลุล่วงไปด้วยดี

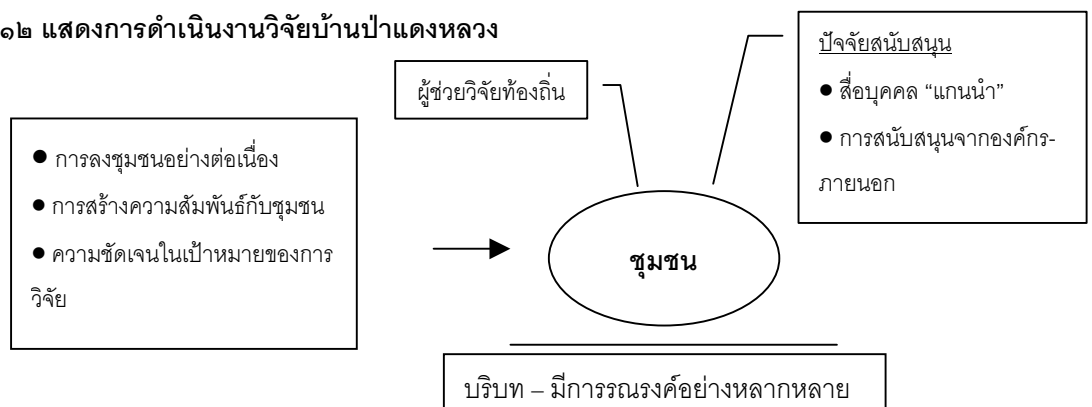
จากจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานเอดส์ในชุมชนป่าแดงหลวงและตำบลเกาะช้างที่เริ่มจากความตื่นตัวต่อปัญหาเอดส์ของคนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ที่ได้พัฒนาสู่การเป็นแกนนำในการดำเนินงานเอดส์ในเวลาต่อมา มีรูปแบบการดำเนินงานที่มุ่งตอบสนองปัญหาในขณะนั้น (รถกระจายเสียงให้ความรู้) จนมาสู่วิถีแบบของชุมชน (การจับเฝ้าคุย เสวนาในกลุ่มคนต่าง ๆ ร่วมกัน) พัฒนาสู่การเป็น “กลุ่มฝั่งสาย” ที่เป็นศูนย์ปฏิบัติการปัญหาเอดส์ของชุมชนและระดับตำบล และในเวลาต่อมาที่มีองค์กรภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุนงาน เกิดการพัฒนาในหลายด้านทั้ง พัฒนาบุคลากร งบประมาณ รูปแบบการรณรงค์ที่มีสีสัน การแลกเปลี่ยนศึกษาดูงาน ทั้งการดำเนินงานเอดส์ของกลุ่มฝั่งสายได้เป็นที่รู้จักของสังคม แม้ว่าพัฒนาการของชุมชนในงานด้านเอดส์ดูราวกับว่าจะถึงจุดอิ่มตัวแล้ว (สถานการณ์เอดส์อยู่ในภาวะควบคุมได้ คนในชุมชนมีความรู้เรื่องโรคเอดส์ตระหนักในอันตรายของปัญหา รู้จักการป้องกันตนจากการติดเชื้อและการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอดส์อย่างปกติสุขในสังคม) แต่กระนั้น จากการศึกษาวิจัยพบว่า ขบวนการดำเนินงานเอดส์ของชุมชนมิได้หยุดอยู่เพียงแนวทางการดำเนินงานที่เป็นอยู่ หากแต่ยังคงดำเนินงานต่อไปเพื่อมิให้เกิดความ

รุนแรงเช่นในอดีต เพียงแต่มีการปรับรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ รวมถึงแนวทางในอนาคตต่อไป

อย่างไรก็ตามในผลสำเร็จย่อมต้องมีจุดอับ ซึ่งจะพบว่า การให้ความสำคัญในงานเอดส์ชุมชนได้ลดระดับลง โดยมองว่างานป้องกันเอดส์ถูกจัดให้เป็นเพียงหน้าที่ของกลุ่มฝั่งสาย แขนงนำ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน ชุมชนเป็นผู้รับรู้แต่ขาดการตระหนักว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่ชุมชนพึงร่วมแก้ไข ทั้งการให้ความสำคัญขององค์กรภาครัฐได้ลดลง ส่งผลในเรื่องการจัดสรรงบประมาณและความร่วมมือในการจัดการปัญหา เนื่องจากเห็นว่ามีผู้จัดการปัญหาเอดส์จากกลุ่มที่กล่าวมาแล้วนั้น ดังนั้น การพิจารณาความยั่งยืนของการจัดการปัญหาของชุมชนมิได้ชี้วัดอยู่ที่ความสำเร็จในการทำงานของกลุ่มฝั่งสายและการสนับสนุนขององค์กรภายนอกชุมชน หากแต่อยู่ที่การสนับสนุนจากองค์กรภายในชุมชนและการตระหนักว่าปัญหาเอดส์เป็นปัญหาของชุมชน รวมถึงการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเอดส์และปัญหาอื่น ๆ ของชุมชนต่อไป

เพื่อให้เกิดการส่งเสริมแนวทาง สุนคิตของชุมชนในระยะเวลาที่จำกัดของการศึกษาวิจัยนั้น การต่อยอดและการขยายผลทางความคิดที่ได้ดำเนินการคือ การศึกษาดูงานในประเด็นที่ชุมชนสนใจเพื่อนำสู่เป้าหมายของชุมชนในอนาคต “พิพิธภัณฑสถานชุมชน” ที่มีนัยยะความหมายลึกซึ้งอันเป็นการสะท้อนตัวตนของชุมชน มิใช่เฉพาะงานเอดส์เท่านั้น หากแต่เป็นทุกส่วนของชุมชน โดยมีกระบวนการทั้งการทบทวนประสบการณ์งานเอดส์ของชุมชนทั้งจากภาคแกนนำชุมชนและตัวแทนชุมชน การเสวนากลุ่มย่อยในทุกครั้งที่นักวิจัยลงชุมชน การใช้เวลาสร้างจิตินภาพร่วมกัน ซึ่งทุกขั้นตอนล้วนใช้ระยะเวลาและความคิดอย่างมากมาย แนวคิด “พิพิธภัณฑสถานชุมชน” ถือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของชุมชนในความเป็นตัวตนของชุมชน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชุมชนของตน จนไม่ต้องการให้ปัญหาใด ๆ เข้ามาทำลายชุมชนของตน นำสู่การจัดการกับปัญหาต่อไป

แผนภูมิที่ ๑๒ แสดงการดำเนินงานวิจัยบ้านป่าแดงหลวง

บทที่ ๘

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การนำเสนอในบทนี้เป็นการเสนอข้อมูลของการอภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ประเด็นการนำเสนอในบทนี้ประกอบด้วย

๘.๑ การอภิปรายผล

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

จากความพยายามในการรณรงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ที่ผ่านมาในทุกยุคของการดำเนินงานด้านเอดส์ของทุกสังคมโลก ล้วนเป็นความพยายามเพื่อให้เกิดการลดลงของจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ที่เกิดขึ้นในทุกขณะ ทั้งเกิดการป้องกันตนในกลุ่มของผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ในหลากหลายกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มหญิงบริการทางเพศ เยาวชน ชายหญิงในวัยเจริญพันธุ์ เด็ก กลุ่มรักร่วมเพศต่าง ๆ และการพยายามด้านสาธารณสุขที่ดำเนินการค้นคว้าเพื่อผลิตวัคซีนและยารักษาเพื่อจัดการกับโรคเอดส์ เนื่องจากปัญหาเอดส์ทำให้ต้องสูญเสียผู้คนจากการเสียชีวิตของผู้ป่วยเอดส์ในแต่ละปี อีกทั้งผลพวงของปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้ง ปัญหาเด็กกำพร้า การแพร่กระจายของผู้ติดเชื้อที่ขาดสำนึกซึ่งยังคงแพร่เชื้อให้กับบุคคลอื่นโดยมิได้ป้องกันตน การสูญเสียประชากรในวัยทำงานจากการเสียชีวิตด้วยโรคแทรกซ้อน โครงสร้างของครอบครัวที่เปลี่ยนไป การเข้ามารับผิดชอบในการดูแลหลานของผู้สูงอายุ และอาจมีผลกระทบที่ตามมาอีกได้ในอนาคต

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสื่อสารในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในจังหวัดเชียงราย” เป็นงานวิจัยที่ศึกษาวิจัยแนวทางในการจัดการปัญหาเอดส์ในลักษณะเชิงป้องกันด้วย “แนวทางชุมชน” (Community Approach) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

- ๑.) เพื่อศึกษาลักษณะการสื่อสารในชุมชนที่สัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาเอดส์
- ๒.) เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนในการรณรงค์แก้ไขปัญหาเอดส์
- ๓.) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ในชุมชน

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับชุมชนโดยผ่านกระบวนการศึกษาของโครงการวิจัย โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๑.) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเจเนคติในการศึกษาวิจัย
- ๒.) การศึกษาชุมชนและวางแผน พัฒนาชุมชนจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน
- ๓.) การปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยการจัดกิจกรรม อันประกอบด้วย
 - ๓.๑) การเสวนาชุมชน / ทบทวนประสบการณ์
 - ๓.๒) การสร้างขบวนการหรือคณะทำงานเอดส์ในการดำเนินงานวิจัย
 - ๓.๓) การผลิตสื่อและใช้สื่อในกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชน / กิจกรรมการขยายฐานคิดของชุมชน
- ๔.) การประเมินผลงานโดยชุมชน / การเสวนากลุ่มย่อยสรุปกิจกรรมขยายฐานคิดของชุมชน
- ๕.) ประเมินผลการศึกษา รวบรวมและนำเสนอผลการวิจัย

๘.๑) การอภิปรายผล

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะการสื่อสารของชุมชนที่สัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาดเอดส์

ปัญหาดเอดส์ได้เข้ามาในชุมชนประมาณช่วงปี ๒๕๓๐ เป็นต้นไป (ขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่) ปัญหาดเอดส์ของแต่ละชุมชนมีสาเหตุจาก

๑.) พฤติกรรมและค่านิยมทางเพศของผู้ชาย ด้วยค่านิยมทางเพศของชายไทยที่สามารถเที่ยวผู้หญิงได้และเป็นที่ยอมรับได้มากกว่าผู้หญิงจะไปเที่ยวบริการทางเพศ ดังจะพบในวรรณคดี เช่น พระอภัยมณีหรือขุนแผนมีภรรยาหลายคนหรือแม้แต่ในนิยายของสังคมไทย ผู้ชายมีภรณยาน้อย ล้วนบ่งบอกว่าเพศชายมีอิสระในเรื่องเพศมากกว่าผู้หญิง และพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ต่างเกี่ยวข้องกับค่านิยมหรือทัศนคติของผู้เที่ยวเหล่านั้น อาทิ เช่น

“ เที่ยวผู้หญิงเป็นเรื่องธรรมดา ” เกิดเป็นผู้ชายหากไม่เที่ยวผู้หญิงก็ไม่ใช่ผู้ชาย และการมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกมักเกิดจากการไปเที่ยวหญิงบริการ

“ เป็นชายจริงต้องไม่ใส่ปลอก ” เพราะการสวมถุงยางอนามัยอาจถือว่าไม่เก่งจริง หรือไม่ได้อรรถรสทางเพศ

จากค่านิยมหรือทัศนคติเช่นนี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมคือ การไปเที่ยวหญิงบริการและการไม่ใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ ผลการศึกษาพบว่า ชายหลายคนที่พบว่าตนเองติดเชื้อเอดส์นั้น เนื่องมาจากการเที่ยวหญิงบริการและไม่ได้มีการสวมถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการติดเชื้อแต่ประการใด นอกจากนั้น ผู้ชายบางคนยังนำเชื้อเอดส์มาแพร่ให้กับภรรยาของตน ทั้งที่ไม่ทราบว่าตนเองมีเชื้อเอดส์อยู่ในตัว

๒.) ความยากจนและการต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น สืบเนื่องจากหญิงสาวหลายคนในชุมชนตัดสินใจไปทำงานขายบริการทางเพศในจังหวัดใหญ่ ๆ ของประเทศไทย ทั้งในกรุงเทพฯ และตามจังหวัดท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อต้องการมีรายได้จุนเจือครอบครัว หรือเพราะต้องการให้ครอบครัวมีฐานะและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการทำงานในลักษณะเช่นนี้ล้วนสัมพันธ์กับการระบาดของโรคเอดส์ กล่าวคือ การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่มาใช้บริการนั้น ผู้ใช้บริการนั้นอาจมีเชื้อเอดส์ในร่างกายหรือไม่อาจเป็นไปได้ การมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้งอาจจะมีการป้องกันตัวโดยใช้ถุงยางอนามัยหรือไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยเลย ทั้งสองลักษณะนี้จึงมีส่วนสัมพันธ์ให้มีการแพร่กระจายของเชื้อเอดส์ แม้ว่าการแสดงอาการของโรคจะมีระยะเวลาของโรค หากพบว่าตนเองติดเชื้อเอดส์และมีอาการของโรค นับเป็นอุปสรรคทำให้ไม่สามารถทำงานได้อีก หญิงสาวเหล่านี้ต่างเดินทางกลับมายังภูมิลำเนาของตน นับว่าปัญหาเอดส์ได้กระจายเข้าสู่ชุมชนเนื่องมาจากประเด็นปัญหาความยากจนและความต้องการการมีชีวิตที่ดีขึ้น

๓.) การไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ เช่น ในเบื้องต้นคือ การไม่เชื่อว่ามีโรคเอดส์และเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ซึ่งความคิดเช่นนี้ทำให้คนยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อไป การขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องเอดส์นั้น ยังรวมไปถึงลักษณะ ๒ ประการคือ ๑.)การไม่ตรวจเลือดก่อนแต่งงาน หลายคู่สามีภรรยาที่ได้แต่งงานกันพบว่า ก่อนแต่งงานไม่ได้มีการตรวจเลือดของแต่ละฝ่ายแต่อย่างใด เนื่องมาจากความไว้วางใจและด้วยความรักที่มีต่อกัน การตรวจเลือดก่อนแต่งงานอาจเป็นการหมิ่นหรือดูถูกอีกฝ่ายหนึ่ง สร้างความไม่ไว้วางใจกัน ด้วยเหตุนี้ ภายหลังพบว่าตนเองได้ติดเชื้อจากคู่สมรสของตน ๒.)การไม่สวมถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลที่มีเชื้อเอดส์ของตน และยังคงมีการเปลี่ยนคู่อุปถัมภ์ เช่น การเที่ยวหญิงบริการของชาย หรือการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้ามหรือเพศเดียวกัน โดยมีได้ป้องกันตนด้วยถุงยางอนามัยหรือให้ฝ่ายชายใช้ถุงยางอนามัย

๔.) การขาดความตระหนักต่อปัญหาเอดส์ ซึ่งจะพบว่า หลายคนทราบว่ามีโรคเอดส์และผลร้ายของปัญหาเอดส์ แต่ยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยง และบางคนคิดว่าเรื่องนี้อาจไม่เกิดขึ้นกับตนเองเนื่องจากคู่สมรสของตนมีลักษณะที่ดีไม่มีโรคภัย หรือเป็นเรื่องของบุญกรรม หรือตนได้ป้องกันทุกครั้งและเมื่อป้องกันแล้วก็เกิดเหตุให้มีการเสี่ยงต่อไป ซึ่งต่างเป็นเหตุผลของแต่ละบุคคลต่อความต้องการในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่มีคู่สมรสของตนโดยมิได้คำนึงถึงโรคเอดส์และวิธีที่ปลอดภัยคือการรักเดียวใจเดียว การขาดความตระหนักในเรื่องโรคเอดส์ทำให้ยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อไปในเรื่องของบุคคล และการขาดความตระหนักในเรื่องปัญหาเอดส์ของสังคมทำให้เกิดความใส่ใจในปัญหา การป้องกันและการแก้ไขปัญหาน้อยลง

การจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชนนั้นกล่าวได้ว่า เกิดขึ้นหลังจากที่ชุมชนได้พบปัญหาเอดส์แล้วในชุมชน การจัดการปัญหาประกอบด้วยหลายกระบวนการ เมื่อพิจารณาในรูปการสื่อสารแล้วพบว่า การตอบสนองต่อปัญหาเอดส์เบื้องต้นที่สุดคือ การสื่อสารในบุคคลต่อเรื่องโรคเอดส์ ที่บางคนมีความกลัว บางคนมีความรังเกียจ บางคนไม่กลัวแต่กลับมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ บางคนมีความเข้าใจเนื่องจากแสวงหาความรู้เรื่องโรคเอดส์ นอกจากนั้นยังมีการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันและหยุดยั้งการติดเชื้อเอดส์ เช่น การกล่าวตักเตือนของระหว่างเพื่อนด้วยกัน ระหว่างสามีภรรยาหรือผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย สำหรับการสื่อสารระหว่างกลุ่ม พบว่า เป็นการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่นักเรียน หรือการสื่อสารของกลุ่มเพื่อนบ้านแม่บ้านหรือเยาวชน ในปัจจุบันนี้พบว่าเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการป้องกันโรคเอดส์มากกว่าการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง อย่างไรก็ตามการสื่อสารที่ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงนั้นเป็นเรื่องที่ไม่เปิดเผยของแต่ละบุคคลและขึ้นกับปัจจัยส่งเสริมในตัวบุคคล เช่น แนวคิดทัศนคติต่อเรื่องเอดส์ที่ว่าโรคเอดส์ไม่เกิดกับตนเองอย่างแน่นอนเพราะความมั่นใจในตนเองต่อการเลือกคู่นอนหรือตนมีวิธีการป้องกันตนจากการติดเชื้อเป็นต้น

การสื่อสารของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์ พบว่ามีคุณลักษณะสำคัญสอดคล้องกับการสื่อสารของชุมชนดังที่ กาญจนา แก้วเทพและคณะ(๒๕๔๓) ได้กล่าวไว้ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑.) ลักษณะของการสื่อสารที่มีลำดับชั้น (Hierarchical-vertical communication)

๑.๑) การสื่อสารจาก "บนลงล่าง" (Top-down)

กล่าวคือ เป็นการร่วมประสานการดำเนินงานเอดส์จากผู้นำอย่างเป็นทางการลงมายังลูกบ้าน ซึ่งจะพบว่า หากผู้นำมีความสนใจในปัญหาของชุมชนตนเองและมีความตั้งใจในการพัฒนาชุมชนแล้ว ผู้นำของชุมชนจะสร้างการสื่อสารร่วมกับลูกบ้านและเป็นผู้ริเริ่มงานในการแก้ปัญหาเอดส์ของชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้นำเป็นผู้สื่อสารไปยังคนในชุมชนให้ทราบถึงการดำเนินงานของโครงการวิจัยและการนำชุมชนเข้าร่วมในเวทีเสวนาต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้น ทั้งยังรวมถึงขั้นตอนการผลิตสื่อที่บทบาทของผู้นำมีส่วนอย่างมากคือ การสื่อสารและประสานความร่วมมือให้คนในชุมชนได้ร่วมมือกันในกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ

กลวิธีในการนำลูกบ้านเข้าร่วม อาทิ เช่น

- การเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมทุกกิจกรรม
- การสนับสนุนด้วยคำพูดและการเสนอแนวคิด
- การเชื่อมั่นในการดำเนินงานหรือที่เรียกว่ามีความคิดแง่บวกต่อการจัดกิจกรรม
รณรงค์
- การอำนวยความสะดวกที่คือการใช้น้ำของผู้นำเป็นที่รวบรวมคนในการวางแผนและ
ดำเนินการ

อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานเอดส์นั้น พบว่า ไม่จำเป็นต้องมาจากผู้นำที่เป็นทางการเสมอไป ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำการแก้ไขปัญหาดเอดส์ของชุมชนมาจากผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำที่เกิดจากความสนใจส่วนบุคคลต่อการแก้ปัญหาและได้พัฒนามาเป็นแกนนำของชุมชนในการแก้ไขปัญหาดเอดส์ และผู้นำที่มาจากบทบาทของพ่อบ้านแม่บ้านในชุมชนที่มีความห่วงใยในลูกหลานของตนและได้เห็นประโยชน์จากการจัดกิจกรรมรณรงค์จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมในที่สุด

๑.๒) การสื่อสาร “แบบแนวนอน” (Horizontal)

กล่าวคือเป็นการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนร่วมกัน การที่ชุมชนจะเห็นปัญหาร่วมกันนั้น ต้องมีการสร้างเวทีเสวนาหรือช่องทางในการสื่อสารระหว่างกัน **ช่องทางการสื่อสารที่พบในชุมชนคือ การประชุมหมู่บ้าน** ดังจะพบว่า การนำเรื่องการจัดกิจกรรมรณรงค์เข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้านนั้น ทำให้เกิดประเด็นหารือร่วมกันของคนในชุมชน ที่ประชุมได้มีสิทธิ์ออกเสียงและการแสดงความคิดเห็น จากการพูดคุยร่วมกันนั้นได้สร้างผลการยอมรับร่วมกันและได้กลายเป็น**มติของชุมชน** ซึ่งมติของชุมชนนี้เป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการ**สร้างความร่วมมือของคนในชุมชนต่อกิจกรรมการรณรงค์**นั้น อาทิเช่น การประสานงานและความร่วมมือไปยังส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งกลุ่มแม่บ้าน พ่อบ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ลักษณะของสื่อสารแบบแนวนอนของคนในชุมชนต่อการจัดการแก้ไขปัญหาดเอดส์ของชุมชนได้แก่

- ถ้ามีความเห็นร่วมกันว่าเป็นกิจกรรมที่ดี เป็นประโยชน์และสามารถดำเนินการได้ แม้จะเกิดในที่ประชุมแล้ว ก็สามารถผลักดันให้เกิดความร่วมมือโดยคนทั้งชุมชนได้
- การสื่อสารแบบแนวนอน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เป็นทั้งฝ่ายผู้รับสารและส่งสารไปพร้อมกัน ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดการเสนอความคิดและรับแนวคิดร่วมกัน

๑.๓) การสื่อสารจาก “ล่างขึ้นบน” (Bottom-up)

กล่าวคือ เป็นการสื่อสารจากลูกบ้านย้อนกลับขึ้นไปยังผู้นำ เนื่องจากบทบาทหนึ่งของผู้นำคือผู้ที่อำนวยความสะดวกในการพัฒนาในชุมชนของตน โดยผู้นำเพียงลำพังไม่สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้ทั้งหมด ดังนั้นจำเป็นต้องมีทีมงานร่วมกันในการวางแผนและจัดการ และเพื่อช่วยให้ผู้นำได้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและครอบคลุม ผู้นำจึงต้องฟังเสียงของคนในชุมชน และทรัพยากรด้านบุคคลของชุมชนนั้นยังประกอบไปด้วย ปราชญ์ชุมชน พ่อครู ผู้นำทางศาสนา ครู ผู้ติดเชื่อซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพในการนำชุมชนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาได้ การสื่อสารจากลูกบ้านนั้นเป็นการสะท้อนให้กับผู้นำต่อการดำเนินการในชุมชน หากมีการสื่อสารในรูปแบบเช่นนี้ร่วมด้วย จะทำให้เกิดการรณรงค์อย่างที่คนในชุมชนต้องการ

๒.) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาวิจัยนั้น ได้ใช้ การศึกษาเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการศึกษา โดยเป้าหมายของกิจกรรมเพื่อต้องการให้เกิดลักษณะดังนี้

๒.๑) การสร้างการตระหนักใน “การเป็นเจ้าของของชุมชน” ผ่านการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชนจากการจัดเวทีเสวนาชุมชน โดยการจัดให้มีประเด็นการแสดงความคิดเห็นในด้านลักษณะชุมชนของตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน จุดดีและจุดด้อย (SWOT) รวมถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตน ซึ่งการตระหนักในการเป็น “เจ้าของชุมชน” นั้นได้ย้าเน้นให้เกิดความผูกพันของคนและชุมชน และอาจรวมไปถึงความหวงแหนในชุมชนของตน อันนำไปสู่การเกิดขบวนการหรือกลุ่มพลังของชุมชนที่จะเข้ามาจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชน หรือ “คณะทำงานเอดส์” จากศึกษาพบว่า คณะทำงานเอดส์นั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างในกระบวนการศึกษาวิจัย เนื่องจากคณะทำงานเอดส์เป็นกลุ่มที่ริเริ่มในกิจกรรมการรณรงค์โรคเอดส์ของชุมชน ทั้งยังสามารถผลักดันให้เกิดการดำเนินงานรณรงค์ในรูปแบบของชุมชนทั้งหมดได้ และลักษณะของผู้ที่เข้ามาเป็นคณะทำงานเอดส์อันดับแรกนั้น ได้แก่ ผู้ที่มีความสนใจในชุมชนของตน และภายหลังติดตามด้วย ความสามารถของแต่ละบุคคลในการพูด ด้านเขียนหรือด้านความคิด สถานภาพของแต่ละบุคคลต่องานเอดส์ เช่น เคยดำเนินงานด้านเอดส์มาก่อน เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ หรืออีกหลายคนที่ได้เข้ามาเพราะการถูกคัดเลือกและไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถทำได้หรือไม่ แต่ก็ยินดีเข้าร่วมและร่วมทำในสิ่งที่ตนสามารถทำได้

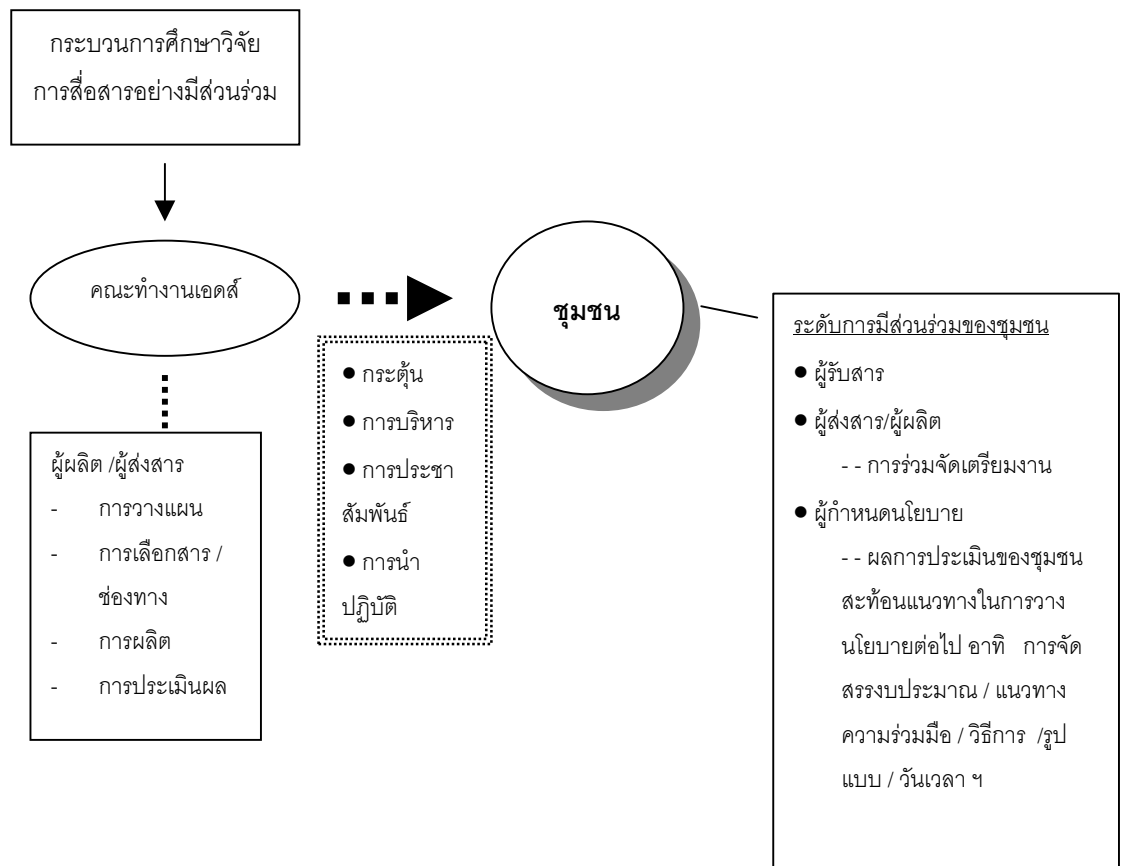
๒.๒) โอกาสในการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชน เดิมทีการจัดกิจกรรมการรณรงค์นั้นมาจากกลุ่มมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเช่น เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ผู้นำในฝ่ายบริหารหรือการเข้ามาสนับสนุนขององค์กรภายนอกเช่น องค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ร่วมกับอีกหลายส่วนในชุมชน โดยการวางแผนการดำเนินการและจัดกิจกรรมรณรงค์นั้นให้กับคนในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนคือผู้รับสาร การเข้าถึงสื่อจึงเป็นการได้รับสารจากการรณรงค์มากกว่าที่จะเป็นการเข้าถึงบทบาทของการร่วมแสดงความคิดเห็นและเลือกสื่อในการรณรงค์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินการลักษณะเช่นนี้ก็นับว่าเป็นประโยชน์กับชุมชนในการรณรงค์ป้องกันเอดส์ แต่เพื่อให้เกิดผลในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ควรที่จะคำนึงถึงการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนต่อการเข้ามาแสดงความคิดเห็นและเลือกสื่อที่ตรงกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น

๒.๓) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ในทุกระดับ

กล่าวคือ กิจกรรมการรณรงค์นั้น อาจแบ่งระดับการมีส่วนร่วม เช่น ส่วนของการเป็นผู้รับสารที่เป็นของคนในชุมชนทั้งหมด ส่วนของการเป็นผู้ผลิตและส่งสารอาจเกิดกับคนบางกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “คณะทำงานเอดส์” ซึ่งสาระสำคัญของการเป็นผู้ผลิตคือ ต้องเป็นตัวแทนของคนในชุมชนที่ได้ร่วมกันผลิตและร่วมส่งสาร โดยร่วมเป็นผู้เลือกประเด็นของเนื้อหาในการรณรงค์ วิธีการนำเสนอ หรือช่องทางการเผยแพร่ รวมถึงการเข้ามามีบทบาทในการผลิตและร่วมประเมินผล ส่วนระดับสุดท้ายคือผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้นอาจขึ้นกับความสำเร็จของการเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งสารของชุมชน กล่าวคือ หากชุมชนเห็นผลดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมรณรงค์ของชุมชนและความร่วมมือ ความสามารถของชุมชนต่อการดำเนินการผลิตแล้วนั้น ภายหลังชุมชนจะเป็นผู้ร่วมเสนอให้เป็นแผนงานหรือความร่วมมือที่จะเกิดต่อไปในอนาคตได้ และนำมาสู่การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดวันเวลาในการดำเนินการ วิธีการดำเนินการ และสิ่งที่สำคัญคือ ชุมชนมีฐานของประสบการณ์ในการทำงานด้านเอดส์ที่จะนำมาใช้ในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนต่อไป

๒.๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดกิจกรรมรณรงค์ที่นับว่าสำคัญขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่ป็นฝ่ายรับสารนั้นจะเป็นฝ่ายรับสารที่สมบูรณ์ ขณะที่ผู้ผลิตและผู้ส่งสารจะดำเนินการอย่างสมบูรณ์แบบก็ต่อเมื่อมีการประเมินผลของกิจกรรมที่จัดขึ้นมาทั้งหมด ผลของการประเมินนั้นจะเป็นการสรุปกิจกรรมการรณรงค์นั้นว่าเกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง อีกทั้งเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาหากมีการจัดกิจกรรมการรณรงค์ในอนาคตต่อไป

แผนภูมิที่ ๑๓ แสดงการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ของชุมชน

ประเด็นที่ ๒ ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชน

เนื่องจากศักยภาพของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชนคือความสามารถของชุมชนอันประกอบด้วยองค์ประกอบที่ทำให้เกิดศักยภาพในการดำเนินงานเอดส์ ได้แก่ ลักษณะของแต่ละชุมชน ระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างทางอำนาจ ระบบความคิด สภาพเศรษฐกิจ ระบบความเชื่อ ทุกอย่างล้วนเป็นองค์ประกอบที่สามารถนำมาจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนได้ โดยการวิเคราะห์ความเป็นศักยภาพของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์นั้น จะวิเคราะห์ได้จากการมีส่วนร่วมและองค์ประกอบของชุมชนที่ใช้ในการจัดการกับปัญหาเอดส์

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนและศักยภาพของชุมชนที่การศึกษาวิจัยค้นพบคือ

๑.) โครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน

ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “ระบบเครือข่าย” ในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนนั้นมีความเกี่ยวพันในความเป็นญาติทั้งในความเป็นญาติที่มาจากสายเลือดและสภาพภาพที่ได้มาในภายหลัง ซึ่งความเป็นเครือญาติส่งผลในการจัดการปัญหาเอชไอวีได้คือ เมื่อคนในชุมชนเข้าใจในเรื่องของโรคเอดส์ว่ามีการติดเชื้อได้อย่างไร อีกทั้งเข้าใจในวิธีการอยู่ร่วมกัน ทั้งเกิดความตระหนักว่าผู้ติดเชื้อเหล่านี้แท้จริงแล้วคือญาติของพวกเขา เป็นคนในชุมชนเดียวกัน ความรังเกียจเมื่อครั้งอดีตนั้นได้ผ่อนคลายลง คนในชุมชนยอมรับผู้ติดเชื้อและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อีกทั้งผู้ติดเชื้อสามารถร่วมกิจกรรมและเข้ามาจัดการปัญหาเอชไอวีของชุมชนจนเป็นที่ยอมรับ

การจัดการต่อปัญหาเอชไอวีของชุมชนผ่านทางความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือที่เรียกว่า “ระบบเครือข่าย” ดังมีดังต่อไปนี้

- เมื่อผู้ติดเชื้อได้กลายเป็นผู้ป่วยเอดส์นั้น คนในครอบครัวคือผู้ที่ดูแลเขาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดีตามอรรถภาพของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยได้กลับมามีสุขภาพแข็งแรงอีกครั้งหรือให้จากไปอย่างมีความสุข
- การสื่อสารของระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน ไม่ว่าคนนั้นจะมีสถานภาพความเป็นญาติอย่างไร หรือมีระดับการสื่อสารขั้นไหน ซึ่งเนื้อหาสาระของการสื่อสารนั้นคือ เพื่อเตือนซึ่งกันและกันให้ห่างไกลจากพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์โรคเอดส์ของชุมชน ดังจะพบว่า คนในชุมชนตระหนักว่าปัญหาเอดส์อาจคุกคามต่อชุมชนของเขาได้และกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของพวกเขานั้นมีโอกาสเสี่ยงเช่นเดียวกับคนรุ่นพ่อแม่ในอดีตที่เผชิญปัญหาเอดส์และเสียชีวิตมาหลายรายแล้ว กิจกรรมการรณรงค์นั้นถูกจัดขึ้นตามการดำเนินงานของชุมชนผ่านบางกลุ่มหรือจากองค์กรภายนอกหรือจากความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายเพื่อรณรงค์ให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความตระหนักในปัญหาเอดส์ ตลอดจนการมีทัศนคติแง่บวกต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์และที่สุดเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมใจกันในการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชนต่อไป

๒.) กลุ่มหรือองค์กรชุมชน

เป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่เข้ามาจัดการต่อปัญหาเอดส์ในชุมชน จำแนกได้ดังนี้

กลุ่มผู้นำ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเรื่องของผู้นำเป็นได้ทั้งส่วนสนับสนุนให้เกิดการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน ขณะเดียวกันอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ

ผู้นำที่ให้การสนับสนุน จะพบว่า เป็นผู้นำที่มีแนวคิดในการต้องการให้ชุมชนของตนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้รับการพัฒนา เป็นผู้นำที่เห็นปัญหาของชุมชนของตน สำหรับปัญหาเอดส์นั้น พบว่า ผู้นำเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน เป็นบทบาทของผู้นำกิจกรรมนั้นและอำนวยความสะดวกให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนต่อกิจกรรมรณรงค์

ผู้นำที่เป็นอุปสรรค พบว่า ผู้นำลักษณะเช่นนี้ไม่แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการรณรงค์ อีกทั้งไม่ได้ใช้บทบาทของความเป็นผู้นำสนับสนุนกิจกรรมการรณรงค์ เป็นแต่เพียงให้กิจกรรมนั้นเกิดขึ้นจากฐานของลูกบ้านหรือผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากกิจกรรมนั้น และจากการสะท้อนของคนในชุมชนพบว่า ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่เข้ามาจัดการดูแลชุมชน แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้นำกลายเป็นผู้ที่ชุมชนต้องคอยส่งสารกระตุ้นให้ผู้นำเข้ามาจัดการกับปัญหาและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหา

กลุ่มแกนนำ คนในชุมชนที่สนใจในปัญหาเอดส์ของชุมชน พร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นในการที่จะแก้ปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มแกนนำนี้อาจมาจากคนหลายกลุ่มในชุมชนทั้งจากผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือจากชาวบ้านธรรมดา โดยได้รวมตัวกันขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัญหาเอดส์ของชุมชน อีกทั้งร่วมประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งแกนนำของชุมชนนี้ทำให้เห็นพลังของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์ที่ชัดเจนมากขึ้น

กลุ่มผู้ติดเชื้อ เนื่องจากผู้ติดเชื้อมันเป็นสื่อบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเอดส์ เรื่องราวของผู้ติดเชื้อมันสามารถสร้างผลของการรณรงค์ได้ การเข้ามาจัดการปัญหาเอดส์ของผู้ติดเชื้อมันคือการใช้สื่อบุคคลในการสื่อให้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายและใกล้ตัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันจะพบว่า ผู้ติดเชื้อเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเอดส์ของชุมชนอย่างเลียงไม่ได้ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ติดเชื้อมันมิได้เข้ามาจัดการปัญหาเอดส์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ติดเชื้อและครอบครัวเท่านั้น หากแต่ได้กลายมาเป็นผู้ร่วมจัดการปัญหาเอดส์เพื่อคนในชุมชนหรือคนที่ไม่ติดเชื้อ ซึ่งเป็นประเด็นที่ชุมชนจะต้องปรับตัวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสื่อบุคคลเหล่านี้เห็นควรที่ชุมชนจะต้องดูแลรักษาให้อยู่ตราบนานเท่านาน และชุมชนเองจะต้องมีบทบาทมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ หากจะเปรียบไปแล้วชุมชนเป็นเสมือนการปกครองประเทศหนึ่ง มีการจัดการอยู่ในชุมชนของตนระดับหนึ่ง ดังนั้นชุมชนจะต้องปรับตัวเข้าสู่การจัดการโดยตัวของชุมชนมากยิ่งขึ้น เหมือนกับการจัดการบริหารประเทศเช่นกัน

๓.) ระบบความคิดหรือวิถีคิดของชุมชน

ด้วยระบบวิถีคิดของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์พบว่า **หากคนในชุมชนมีวิถีคิดที่เน้นคำสอนทางศาสนาหรือคุณธรรมนำชีวิตแล้วนั้น ชุมชนจะให้ความสำคัญกับปัญหาเอดส์ด้วยเช่นกัน** จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนที่มีวิถีคิดในเรื่องของบุญและการทำบุญแล้วนั้น คนในชุมชนต่างมีความยินดีร่วมกันในการทำบุญ ซึ่งเป็นประเด็นที่เสริมสร้างกับการจัดกิจกรรมการรณรงค์ได้เป็นอย่างดี ดังจะพบว่า มีการปรับเอาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีคุณค่าเข้ามาใช้ในกิจกรรมการรณรงค์อันสอดคล้องกับวิถีคิดของคนในชุมชนแล้วนั้น ด้านการสร้างความร่วมมือและการเตรียมการสามารถเกิดขึ้นในช่วงระยะสั้นเมื่อเทียบกับบางกิจกรรมที่ต้องใช้เวลานาน ซึ่งผลสุดท้ายกิจกรรมนั้นมีได้เกิดผลในการรณรงค์ของชุมชน

วิถีคิดอีกประการหนึ่ง คือ **การเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน** เนื่องจากปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ต่างไม่มีใครที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตน ดังนั้นผู้ที่ประสบกับปัญหาเช่นนี้จึงเป็นผู้ที่ควรได้รับความเห็นใจจากชุมชน คำล้ามนากล่าวไว้ว่า “ตกต่ำเป็นเป็นดีใครหวั ตกต่ำตัวเป็นดีใครไ้” สะท้อนแง่คิดว่า เรื่องทุกข์ร้อนของผู้อื่นนั้นอาจเป็นเรื่องที่สนุกสนานของบางคน แต่หากตนเองได้ประสบเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นเสียงร้องไห้ในที่สุด ซึ่งใช้สอนคนรุ่นต่อ ๆ มาว่า อย่าซ้ำเติมในเรื่องทุกข์ร้ายของผู้อื่น เพราะหากเกิดกับเราบ้าง ก็คงจะทนไม่ได้เช่นกัน และอีกคำล้ามนานหนึ่งที่กล่าวว่า “เอ็นดูเป็น” นั้นสะท้อนให้เห็นพื้นฐานของคนภาคเหนือที่มีจิตใจแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้วยวิถีคิดที่ให้ความสงสารและความเห็นใจผู้ติดเชืื่อนั้นเอง นำมาสู่การแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ประเด็นที่ ๓ กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชน

จากการศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารรณรงค์ของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาดังนั้น สิ่งที่เป็นจุดร่วมเดียวกันของการศึกษาใน ๓ พื้นที่ คือ “กระบวนการสร้างการรณรงค์แบบมีส่วนร่วม” โดยทั้งสามพื้นที่ได้ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน แต่ด้วยความต่างของบริบทของชุมชนที่แม้จะดำเนินการด้วยกระบวนการเดียวกัน จึงทำให้เกิดในผลของกระบวนการที่ต่างกันไป อันสะท้อนให้ทราบถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน

ตารางที่ ๙ แสดงสรุปลักษณะของกระบวนการสื่อสารณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน ๓ พื้นที่

	บ้านเวียงกลาง	บ้านดอยงาม	บ้านป่าแดงหลวง
องค์ประกอบของการสื่อสาร			
ผู้ส่งสาร(sender)	คณะทำงานเอดส์ (ผู้นำชุมชน/ตัวแทนเยาวชน/ผู้ติดเชื้อ/ผู้ได้รับผลกระทบ/พ่อบ้านแม่บ้าน)	คณะทำงานเอดส์ (ผู้นำชุมชน/เยาวชน/แม่บ้าน/พ่อบ้าน/ผู้ติดเชื้อ)	แกนนำชุมชนและกลุ่มฝั่งสาย (ผู้นำที่เป็นทางการ/หมอพื้นบ้าน/พ่อบ้าน/แม่บ้าน/ผู้ติดเชื้อ)
เนื้อหาสาร (message)	ความรู้เรื่องโรคเอดส์ / พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์/วิธีการป้องกัน/เพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย/การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ/การดูแลผู้ป่วยเอดส์	การเสริมกำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์/ การใช้ความรักความผูกพันของครอบครัวป้องกันเอดส์	การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชน จากความบอบช้ำในปัญหาเอดส์สู่ศักดิ์ศรีของชุมชน
ผู้รับสาร (reciever)	คนในชุมชน / คนนอกชุมชน	คนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียง	คนในชุมชนและตำบลเกาะช้าง
ช่องทางการสื่อสาร (channel)	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / พ่อบ้านแม่บ้าน / ผู้นำ สื่อเฉพาะกิจ - บอร์ดประชาสัมพันธ์ - ภาพพลิก - การเดินรณรงค์	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / ครู / ผู้นำ / เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อประเพณี - ประเพณีทานทอด - งานสานสัมพันธ์ครอบครัว “เล่นบ่เก่า เฮฮากัน”	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / แกนนำชุมชน / เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน แนวคิด พิพิธภัณฑสถานชุมชน
แหล่งที่มาของการรณรงค์	- ภายนอกชุมชน - ภายในชุมชน	หน่วยงานภาครัฐและเอกชน คณะทำงานเอดส์ระดับตำบล การสื่อสารระหว่างบุคคล	หน่วยงานภาครัฐและเอกชน แกนนำชุมชนและกลุ่มฝั่งสาย การสื่อสารระหว่างบุคคล
ขอบเขตการสื่อสารรณรงค์	การสื่อสารใน ๓ พื้นที่ พบว่า เป็นการผสมผสานร่วมระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคล สื่อประเพณี สื่อพื้นบ้าน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจและสื่อมวลชนจากฐานการดำเนินงานในอดีต		
เป้าหมายการสื่อสาร	เป็นการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูลในเรื่องโรคเอดส์และโน้มน้าวใจให้คนตระหนักในปัญหาเอดส์และผลกระทบที่ตามมา	เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบ อาทิ ผู้สูงอายุที่รับภาระดูแลหลานที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของคนด้วยประเด็นปัญหาเอดส์	เพื่อพัฒนาความเป็นตัวตนของชุมชน (community self-expression) ในการแสดงออกซึ่ง ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชน

ในการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชนมีการจัดการตามองค์ประกอบของการสื่อสาร กล่าวคือ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ส่งสาร (Sender) โดยผ่านกระบวนการของการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการรณรงค์ทุกขั้นตอน อาทิเช่น คนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมคิด วางแผน และตัดสินใจต่อการเลือกสื่อเพื่อใช้ในการรณรงค์ โดยบทบาทของคณะวิจัยคือการเป็นผู้สนับสนุน และจุดประเด็นร่วมทั้งผลักดันให้เกิดกิจกรรมการรณรงค์ขึ้นและร่วมศึกษาวิจัย การวิจัยจึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและคณะวิจัยร่วมกัน ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของดารณี (๒๕๓๕) ที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเอดส์ผ่านเวทีเสวนาร่วมกัน รวมถึงการร่วมกันในการเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ปัญหาของคณะทำงานเอดส์ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนในการประชุมร่วมกันกับคณะวิจัย แม้ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมซึ่งเป็นกระบวนการในการเข้าไปศึกษาและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและชุมชน ดังที่ เอกสุธิ (๒๕๓๘) ได้สรุปไว้ อันเป็นความร่วมมือในด้านการประสานความรู้ในบริบทของชุมชนและความต้องการของชุมชนร่วมกับความรู้ทางทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัยในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในการศึกษาการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน แต่ทว่าชุมชนเองก็ได้มีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการรณรงค์จากการสร้างความเข้าใจของคณะวิจัยในความรู้ด้านการรณรงค์สื่อสารผ่านการให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์นั้นชุมชนได้เกิดความเป็นเจ้าของกิจกรรมต่าง ๆ นั้น อีกทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการรณรงค์ที่ได้ร่วมกันจัดทำ ผ่านเวทีการประเมินผลของชุมชน

ในส่วนของเนื้อหาสาร (Message) นั้น เป็นเนื้อหาที่วิเคราะห์จากลักษณะของชุมชนและสถานการณ์ของปัญหาเอดส์ รวมถึงฐานความรู้ในเรื่องเอดส์ที่คนในชุมชนได้รับทราบมา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของคนในชุมชนให้ได้ใกล้เคียงที่สุด อันสอดคล้องกับแนวความคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนของเกดนิ(๒๕๔๒) ที่ว่า คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ จากผลของการศึกษาวิจัยพบว่า เนื้อหาสารนั้นได้แก่ ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ การป้องกันตนจากการติดเชื้อ การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อและการดูแลผู้ป่วยเอดส์ใน นอกจากนี้ เนื้อหาสารยังได้ขยายความในการสร้างการตระหนักให้กับคนในชุมชนถึงผลกระทบของปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชน การให้กำลังใจครอบครัวของผู้ติดเชื้อโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูหลานที่ได้สูญเสียพ่อแม่ด้วยโรคเอดส์ การใช้ความรักความผูกพันของครอบครัวช่วยป้องกันเอดส์และการร่วมสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชนจากความบอบช้ำของปัญหาเอดส์สู่ชุมชนที่มีศักดิ์ศรีอันประกอบด้วยองค์ความรู้ของชุมชนใน

ด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน อาจผลักดันสู่การพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ในส่วนของ**ช่องทางการสื่อสาร** (Channel) นั้น ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ช่องทางการสื่อสารของชุมชนในการจัดกิจกรรมรณรงค์นั้นได้อาศัยรูปแบบของสื่อต่าง ๆ ได้แก่

สื่อบุคคล ที่แสดงออกมาในการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารในกลุ่มย่อย โดยมีผู้ทำหน้าที่ส่งสารที่สามารถสื่อเรื่องราวและผลกระทบของปัญหาเอชไอวีได้เป็นอย่างดี และเป็นสื่อบุคคลที่เป็นทางการ คือ ผู้ติดเชื้อ นอกจากนั้นยังรวมไปถึงเจ้าหน้าที่สถานีนามัย อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน หรือแกนนำชุมชน ผู้ที่เข้ามาดำเนินงานด้านเอชไอวีในชุมชน

สื่อเฉพาะกิจ โดยเป็นสื่อที่คนในชุมชนได้ร่วมกันผลิตขึ้นมา มีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารนั้นคือคนในชุมชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่าง รูปแบบของสื่อเฉพาะกิจที่ได้ใช้ในการรณรงค์ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ คือ บอร์ดประชาสัมพันธ์ ภาพพอลิ ภาพบันทึกละเลียงการรณรงค์และสื่อเฉพาะกิจในรูปแบบของกิจกรรม ได้แก่ การเดินขบวนรณรงค์ และการแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสามัคคีสามัคคีครบครัน รวมไปถึงการดำเนินงานในชุมชนที่ผ่านมายังได้ ในการรณรงค์ของชุมชนก่อนที่จะทำการศึกษาค้นคว้า**สื่อพื้นบ้าน** ได้แก่ การจัดประเพณีตานทอด โดยการนำเอาประเพณีของชุมชน มาประยุกต์เข้ากับกิจกรรมรณรงค์จากการสอดแทรกประเด็นของการเสริมกำลังใจผู้เฒ่าที่รับภาระเลี้ยงดูหลานที่ได้สูญเสียพ่อแม่จากโรคเอดส์ และจากการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเองได้มีการนำเอารูปแบบของเพลงพื้นบ้านของชาวเหนือ อันได้แก่ เพลงจ้อย คำวซอเป็นช่องทางในการนำเสนอ โดยการใส่เนื้อหาให้ระวังโรคเอดส์ สถานการณ์ที่มีผู้ติดเชื้อเอดส์ในปัจจุบัน และรวมไปถึงหนทางในการป้องกันเอดส์ การนำเสนอที่ผู้ส่งสาร ได้แก่ เยาวชนดั่งเช่นในหมู่บ้านดอยงามและโดยศิลปินพื้นบ้านในชุมชนบ้านป่าแดงหลวง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของการรณรงค์พบว่า การรณรงค์ในชุมชนนั้น มีแหล่งที่มาอยู่ ๒ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- 1.) **จากภายนอกชุมชน** อันได้แก่ การดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาดำเนินงานด้านเอชไอวีในชุมชน ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายในการสร้างความรู้ความเข้าใจในกับชุมชนในเรื่องโรคเอดส์ การป้องกันและการอยู่ร่วมกัน รวมถึงการลดมิให้มีผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ติดเชื้อและครอบครัวอันเป็นการบรรเทาคนเหล่านั้นจากผลกระทบของปัญหาเอดส์ การเข้ามาดำเนินงานขององค์กรภายนอกชุมชนนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีหลายอย่างแก่ชุมชน อาทิเช่น
 - คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเอดส์มากยิ่งขึ้น

- เกิดการดำเนินงานด้านเอดส์ในส่วนอื่น ๆ ตามมาเช่น การสนับสนุนและช่วยเหลือครอบครัวของผู้ติดเชื้อ การสนับสนุนด้านอาชีพให้กับผู้ติดเชื้อและครอบครัว
- เกิดการหนุนเสริมการดำเนินงานด้านเอดส์ในชุมชนร่วมกับองค์กรชุมชน พร้อมกันนั้นชุมชนได้มีฐานประสบการณ์งานด้านเอดส์ที่ได้ดำเนินร่วมกัน ทั้งจากการเข้าร่วมสัมมนา ร่วมกิจกรรมกับองค์กรพัฒนาเอกชน หรือการศึกษาดูงาน ในด้านตัวแทนของชุมชนที่ร่วมประสานกับองค์กรภาคเอกชน ซึ่งอาจได้แก่ ผู้ติดเชื้อนั้น นับว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ต่อการเข้ามาดำเนินการงานด้านเอดส์ ทั้งยังรวมไปถึงเทคนิคในการดำเนินงานเป็นต้น
- หน่วยงานเอกชนบางหน่วยงานอาจเข้ามาร่วมพัฒนาชุมชนในด้านอื่น เช่น การจัดธนาคารชุมชนหรือการพัฒนาในส่วนอื่นของชุมชนที่เป็นการพัฒนาสภาพชุมชนเพื่อการจัดการปัญหาเอดส์อย่างยั่งยืน
- การประสานหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ นอกเหนือจากองค์กรที่เข้ามาดำเนินการ เช่น เครือข่ายผู้ติดเชื้อ หน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น สาธารณสุขอำเภอเป็นต้น

2.) การดำเนินงานภายในชุมชนเอง กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนได้ร่วมคิด วางแผนดำเนินงานรณรงค์อันเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนเอง อาจเป็นไปตามประสบการณ์ของแต่ละชุมชนหรือการได้รับการเรียนรู้จากการดำเนินงานภายนอก และจากการร่วมดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชนร่วมกับคณะวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาดเอดส์ในชุมชนนั้น ปัจจัยหลักอยู่ที่ว่าชุมชนนั้นต้องสามารถดำเนินการต่อปัญหาดเอดส์ได้ด้วยตัวชุมชนเอง เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ทราบบริบทของชุมชนเอง มีความต้องการจากการดำเนินงานอย่างไร อีกทั้งมี "ทุน" หรือ "ศักยภาพของชุมชน" เป็นองค์ประกอบในการจัดการกับปัญหาดเอดส์ได้ คนในชุมชนนั้นต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความร่วมมือของคนในชุมชนนั้นเป็นพลังในการจัดการกับปัญหาดเอดส์ ส่วนปัจจัยเสริมคือ การเข้ามาสนับสนุนของการดำเนินงานจากองค์กรภายนอก ทั้งนี้ องค์กรภายนอกเป็นผู้ที่มีกระบวนการดำเนินงาน มีงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน หรือแนวทางในการพัฒนา ถือได้ว่าเป็นตัวส่งเสริมชุมชนในการจัดการกับปัญหาดเอดส์ของชุมชนได้ ความร่วมมือของทั้ง ๒ ฝ่าย จึงควรเป็นแบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชนเองต้องมีตัวแทนของชุมชนในการเข้ามาร่วมดำเนินงาน ขณะที่องค์กรภายนอกนั้นต้องมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างชุมชนให้ดำเนินการเองได้เมื่อภายหลังที่องค์กรภายนอกได้ถอนตัวออกจากชุมชน ชุมชนจะสามารถจัดการกับปัญหาดเอดส์ได้ด้วยตัวชุมชนเองได้

ขอบเขตของการสื่อสารรณรงค์ในการศึกษาวิจัยพบว่า มีขอบเขตของการสื่อสารที่มีได้จำกัดเฉพาะสื่อใดสื่อหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการผสมผสานร่วมกันทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล สื่อประเพณี สื่อพื้นบ้าน สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจ รวมถึงการใช้สื่อมวลชนจากฐานการดำเนินงานในอดีตอันเป็นการทำงานในวงกว้างผ่านมายังทุกชุมชนในสังคมไทยและพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยสื่อดังกล่าวถูกนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการในการสื่อสารของชุมชนและสิ่งที่จะสามารถจัดการกับปัญหาเอดส์ในแต่ละระยะเวลาของปัญหา

นอกจากนั้น ขอบเขตของชุมชนยังเป็นตัวแบ่งที่ทำให้ทราบถึงทิศทางการไหลของข่าวสารได้ ๓ ทาง อันสอดคล้องกับแนวคิดของรุจิรา(๒๕๔๒) ถึงทิศทางของข่าวสาร คือ

- การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้าสู่ชุมชน อันเป็นภาพของการจัดการปัญหาเอดส์ในช่วงแรก
- เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเอง อันได้แก่การเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของชุมชน เนื่องจากปัญหาเอดส์มิได้เป็นปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีอนามัยหรือผู้นำฝ่ายปกครองเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของคนในชุมชน ซึ่งตัวแทนของคนในชุมชนที่ได้เข้ามาช่วยคือ คนในชุมชนที่เปิดเผยมว่าตนเองติดเชื้อ และมีการพัฒนาสู่การเป็นกลุ่มผู้ติดเชื้อในชุมชน
- การสื่อสารเพื่อส่งเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก ดังจะเห็นได้จาก ชุมชนบ้านป่าแดงหลวงและชุมชนใน ต.เกาะช้าง ที่ได้มีการดำเนินงานด้านเอดส์ จนเป็นที่สนใจของบุคคลภายนอกต่าง ๆ จึงได้เข้ามาศึกษาดูงาน ร่วมแลกเปลี่ยน การดำเนินงานของชุมชนนั้นได้สร้างบุคลากรในชุมชนเองให้ได้รับรางวัล “คนดีศรีสังคม” ในการดำเนินงานด้านเอดส์ ประจำปี ๒๕๔๓ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในส่วนของเป้าหมายการสื่อสารตามแนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน อ้างในรุจิรา(๒๕๔๒)และกาญจนา แก้วเทพและคณะ(๒๕๔๓) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เป้าหมายของการสื่อสารรณรงค์ของชุมชนที่พบนั้นมีดังต่อไปนี้

- 1.) เป็นการสื่อสารที่ถ่ายทอดข้อมูลในเรื่องโรคเอดส์ การป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ รวมถึงการอยู่ร่วมและการดูแลผู้ป่วยที่บ้านให้กับคนในชุมชนในการรับมือกับปัญหาเอดส์ รวมถึงเป็นการโน้มน้าวใจของคนในชุมชนให้ตระหนักในปัญหาเอดส์และผลกระทบที่ตามมาหากมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์
- 2.) เป็นการสื่อสารที่เพิ่มอำนาจให้แก่คนในชุมชน (Empower) ในการคิด ตัดสินใจและดำเนินการต่อปัญหาเอดส์อย่างอิสระ แม้ว่ากิจกรรมการรณรงค์ผ่านโครงการวิจัยจะเป็นกิจกรรมในระยะเวลสั้น ๆ แต่จากการมีส่วนร่วมและการดำเนินการของคนใน

ชุมชนร่วมกับคณะวิจัยแล้วนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของชุมชนอย่างหนึ่งในการคิด ตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระ ทั้งในแง่บุคคลที่เข้ามาดำเนินการนั้น ได้เป็นคนในชุมชนที่อาจมีบทบาทงานเอดส์หรือไม่มีประสบการณ์งานเอดส์มาก่อนเลย ด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการวิจัย ซึ่งมีได้มีข้อจำกัดเช่นงบของตำบลที่ต้องมีการจัดการตามแผนของส่วนรวม จึงทำให้ชุมชนมีอิสระในการเลือกสื่อและการดำเนินงานอย่างที่ชุมชนเห็นร่วมกัน

- 3.) การสื่อสารรณรงค์ของชุมชนต่อการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์นั้น ควรที่จะได้มีการประสานแนวคิดเพื่อใช้ในการจัดการปัญหาเอดส์ ซึ่งแนวคิดนั้นอาจเป็นการผสมผสานแนวคิดหรือองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชน จากปราชญ์ของชุมชนร่วมกับแนวคิดใหม่หรือวิธีการใหม่ที่ชุมชนเห็นว่าเป็นประโยชน์ รูปแบบการจัดการอาจเป็นสื่อเก่าในรูปแบบใหม่ หรือสื่อใหม่ในวิธีการแบบเดิมของชุมชน อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่าไม่มีข้อจำกัดในการเลือกแนวคิดในการนำมาจัดการปัญหาแต่ขึ้นกับการนำมาใช้เพื่อตอบสนองต่อปัญหาเอดส์ได้อย่างเกิดผลมากยิ่งขึ้น

กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการนั้นกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชนได้ โดยการสื่อสารรณรงค์นั้นต้องเป็นการดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีการผสมผสานแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ รวมถึงต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน ในประเด็นของข้อมูลของชุมชน การศึกษาถึงลักษณะและบริบทของชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ความพึงพอใจหรือความต้องการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงชุมชนของตนให้ดีขึ้น โดยกระบวนการนี้ยังได้สร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน อันเป็นการตอกย้ำถึงบทบาทของการเป็น “เจ้าของชุมชน” ที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อชุมชนของตน

รูปแบบของการสื่อสารนั้น ควรจะเป็นการสื่อสารสองทางที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์ตอบกันได้เพื่อให้การสื่อสารรณรงค์นั้นตรงใจผู้รับสารขณะที่ผู้รับสารสามารถสะท้อนในกระบวนการสื่อสารมายังผู้ส่งสารได้ นอกจากนั้นยังมีทิศทางการไหลของข่าวสารในทิศทางที่หลากหลายได้แก่ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้าสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเองและการใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก แหล่งที่มาของการรณรงค์ให้เป็นการสื่อสารที่มาจากภายนอกชุมชนและการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชน กล่าวคือไม่ปฏิเสธการสื่อสารจากกลุ่มภายนอก การสื่อสารจากหน่วยงานภายนอกชุมชนจะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ให้แก่คณะทำงานเอดส์ในชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ในการดำเนินงานเอดส์มากยิ่งขึ้น สามารถนำข่าวสารหรือความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้

แก่คนในชุมชน และเมื่อการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้หยุดลง ชุมชนยังคงมีการสื่อสารภายในของชุมชนและมีการจัดการกับปัญหาเอดส์ได้โดยตัวของชุมชนเอง

เป้าหมายการสื่อสารนั้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งสื่อที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นสื่อที่เหมาะสม สำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน เป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นยังเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ว่า การสื่อสารในชุมชนนั้นมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาดเอดส์ โดยช่วยลดการติดเชื้อลงได้ โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นการสื่อสารหลักของคนในชุมชน กล่าวคือ เมื่อได้รับข่าวสารต่างๆ จากสื่อหรือแหล่งใดก็ตาม มักจะมีนำมาพูดคุยบอกกล่าวกันอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ ผลที่ได้จากการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่พบว่า เมื่อคนในชุมชนได้รับข่าวสารจากสื่อเอดส์ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีต่อผู้ติดเชื้อ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อข่าวสารที่ได้รับ จึงเกิดการยอมรับปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น ไม่รังเกียจผู้ติดเชื้อ เกิดการป้องกันตนเองมากขึ้น มีการพูดคุยประเด็นเกี่ยวกับเอดส์มากขึ้น และพยายามที่จะลดพฤติกรรมเสี่ยงลง

จากการศึกษาการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดเอดส์ดังกล่าว ยังสามารถชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาดเอดส์ควรจะเป็นการใช้สื่อที่ผสมผสานกันหลาย ๆ รูปแบบและไม่จำกัดในข้อดีของสื่อชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ข้อดีของสื่อแต่ละชนิดนั้นจะช่วยใหเป้าหมายในการรณรงค์สำเร็จได้อย่างไร ประกอบกับการสื่อสารที่ผ่านสื่อแต่ละรูปแบบมักจะมีข้อเด่นและข้อด้อยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานการวิจัยที่ว่า กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการสามารถจัดการกับปัญหาดเอดส์ในชุมชนได้ โดยใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณี และสื่อท้องถิ่น ดังนั้น หากนำการสื่อสารต่างๆ เหล่านั้นมาใช้ในลักษณะของการบูรณาการของการสื่อสารอันทำให้ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ก็จะส่งผลให้การสื่อสารเกี่ยวกับโรคเอดส์เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๘.๒) ข้อเสนอแนะ

๘.๒.๑) ข้อเสนอแนะสำหรับพื้นที่ศึกษาวิจัย

- ๑.) ชุมชนควรมีการดำเนินการรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความรักและห่วงใยชุมชนของตน ในฐานะที่เป็น“เจ้าของของชุมชน” อันจะมีส่วนให้มีการรังสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชนของตนต่อไป
- ๒.) ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์โรคเอดส์ รวมถึงการสร้างช่องทางการสื่อสารร่วมกันในชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานของคนในชุมชน
- ๓.) ชุมชนควรมีการวางแผนเพื่อร่วมจัดสรรงบประมาณของชุมชนในการดำเนินงานด้านเอดส์ ทั้งจากงบประมาณของส่วนกลางหรือจากความร่วมมือของคนในชุมชนด้วยกัน
- ๔.) ควรมีการสนับสนุนให้คนในชุมชนได้ร่วมกันทำกิจกรรม ให้คนรุ่นต่าง ๆ ได้เข้ามาเป็นทีมงานในการดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนการร่วมมือกัน ประสานความคิดในทุกกลุ่มองค์กรชุมชนในกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชน
- ๕.) ควรตระหนักในศักยภาพของชุมชนของตนเองและค้นหาทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน
- ๖.) แม้ว่าสถานการณ์ปัญหาเอดส์ได้เบาบางลง ชุมชนยังคงต้องจัดให้มีการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ต่อไปให้เป็นการเฝ้าระวังมิให้ปัญหาเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเช่นในอดีตที่ผ่านมา
- ๗.) สำหรับปัญหาเอดส์นั้นมิได้มุ่งแก้เฉพาะปัญหาเอดส์เพียงเท่านั้น หากแต่มีปัญหาคู่ที่เชื่อมสัมพันธ์กัน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น คือการแก้ปัญหาในทุก ๆ ด้าน นอกจากนั้นไม่เพียงแต่มุ่งแก้ปัญหาเท่านั้นหากแต่ร่วมพัฒนาสภาพของชุมชนเพื่อการจัดการปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

๘.๒.๒) ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรพัฒนาเอกชน

- ๑.) ควรมีการพัฒนาแนวทางการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อชุมชน โดยการเน้นในบริบทของชุมชน รวมถึงการวางแผนดำเนินงานในชุมชนอย่างสอดคล้องกับปัญหาของชุมชน ให้การดำเนินงานขององค์กรอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาชุมชนหรือมิได้ดำเนินการพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ผลสำเร็จของงานพัฒนาในชุมชนคือผลสำเร็จขององค์กร
- ๒.) บทบาทของนักพัฒนาคือผู้สนับสนุนและเอื้อให้เกิดการจัดการในชุมชน เนื่องจากหลายครั้งที่นักพัฒนาเป็นเสมือนอัคริณม้าขาวที่เข้ามาจัดการปัญหาของชุมชน ชุมชนจึงเป็นฝ่ายรับการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก แต่ไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการ

ปัญหาด้วยตนเอง บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนจึงควรเป็นผู้เอื้อให้เกิดการพัฒนาในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว มากกว่าการครอบงำชุมชนในด้านแนวคิดในการจัดการปัญหาของชุมชน

๓.) การทำงานพัฒนาในชุมชนนั้น ควรอย่างยิ่งที่นักพัฒนาจะเริ่มการพัฒนาที่ตนเองก่อน กล่าวคือ การเข้าไปทำงานในชุมชนต้องสร้างแนวคิดและพัฒนาตนเองด้วยความรู้ทางวิชาการอยู่เสมอ นักพัฒนาจึงเป็นดังผู้ที่อยู่ระหว่างความรู้เชิงอักษรและการดำเนินงานจริงในชุมชน เป็นผู้นำความรู้ทางวิชาการขยายสู่ชุมชน ขณะเดียวกัน นำความรู้จากชุมชนถ่ายทอดเป็นเชิงวิชาการหรือสังคมวงกว้าง ความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชนจะไม่ได้เกิดจากการนั่งเทียนและอยู่บน ” ความน่าจะเป็น ” อีกต่อไป

๔.) การทำงานกับชุมชนนั้นต้องอาศัยความจริงใจเป็นอย่างมาก จากการดำเนินงานวิจัยนั้น ชุมชนได้สะท้อนว่า การรับปากหรือสัญญาว่าจะดำเนินการสิ่งใดกับชุมชนนั้น ควรจะเป็นดังที่พูดไว้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม พันธะความผูกพันนั้นให้สร้างอยู่บนความจริงใจร่วมกันบนพื้นฐานที่สามารถดำเนินการได้

๘.๒.๓) ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรส่วนท้องถิ่น

๑.) ความมองงานของชุมชนเป็นภาพรวมบนความร่วมมือร่วมกัน โดยไม่แยกแ่งงานเอดส์ เป็นหน้าที่ของสถานีนามัยหรือกลุ่มผู้ติดเชื้อ แต่เป็นงานที่ทุกฝ่ายในชุมชนจะต้องร่วมกันในการดำเนินงาน

๒.) การดำเนินงานในชุมชนนั้น องค์กรท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ดำเนินการในชุมชน ดังนั้นเป้าหมายหรือวิธีการสู่ความสำเร็จนั้นควรอยู่บนความสำเร็จหรือประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชนที่ตนดำเนินงาน นอกจากนั้นท่าทีขององค์กรส่วนท้องถิ่นคือผู้รับใช้ชุมชนแต่มิได้เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองเท่านั้น ซึ่งมีได้เกิดผลในทางการพัฒนาชุมชนแต่อย่างไร หากแต่การใช้สถานภาพและทรัพยากรขององค์กรท้องถิ่นนั้นสร้างประโยชน์สุขแก่ชุมชนแล้ว องค์กรส่วนท้องถิ่นจะเป็นองค์กรในดวงใจของชุมชนอย่างแท้จริง

๓.) งบประมาณที่ดำเนินงานในชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องนำมาจัดการพัฒนาชุมชนของตนอย่างแท้จริง ในส่วนงบประมาณการดำเนินงานด้านเอดส์นั้น ควรจะจัดให้ได้ดำเนินการกับการแก้ไขปัญหาเอดส์อย่างโปร่งใสและให้ดำเนินการอย่างเกิดผลประโยชน์สูงสุด

๔.) องค์กรท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสดูแลเรียนรู้หลักการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ให้มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถเสริมสร้างทักษะและสร้างความรู้ความเข้าใจในวิธีการดำเนินงาน เพื่อที่คนในชุมชนจะสามารถนำทักษะเหล่านั้นไปใช้ใน

การดำเนินงานในด้านต่างๆ ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่จะสามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

๘.๒.๔) ข้อเสนอแนะสำหรับระดับนโยบาย

- ๑.) รัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรของรัฐที่อยู่ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคลากรของรัฐเหล่านั้นคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ชุมชนในระดับล่าง ซึ่งปัญหาเอตส์และปัญหาอื่น ๆ จะได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ๒.) รัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้แก่ชุมชนในด้านการดำเนินงานพัฒนาต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้นและควรกระทำอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งตรวจสอบการใช้งบประมาณของผู้รับผิดชอบและมีบทลงโทษหากเจ้าหน้าที่องค์กรท้องถิ่นใช้งบอย่างผิดประเภทและส่อไปในทางทุจริต ทั้งนี้เพื่อที่การดำเนินงานต่าง ๆ จะเกิดความเคลื่อนไหวขึ้นได้จริงและสามารถพัฒนาการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นต่อไปเรื่อยๆ

๘.๒.๕) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

- ๑.) ควรมีการวิจัยที่นำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานรณรงค์แก้ไขปัญหในเรื่องอื่นๆ ร่วมด้วย เนื่องจากปัญหาเอตส์นั้นได้พ่วงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในชุมชน
- ๒.) ควรมีการศึกษาวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยของชุมชน กล่าวคือ เป็นการร่วมสร้างชุมชนให้เรียนรู้กระบวนการวิจัยในชุมชน โดยนักวิจัยมีส่วนสนับสนุนในความรู้และเทคนิคของการศึกษาวิจัย ส่วนการดำเนินงานตามกระบวนการนั้น ชุมชนเป็นผู้เก็บข้อมูลและขั้นตอนของการประเมินผลเป็นการดำเนินงานร่วมกับนักวิจัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ . มิติทางสังคม / วัฒนธรรมในเรื่องเพศกับปัญหาเอดส์ . เอกสารประกอบการสัมมนาในระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๗, ๒๕๔๒.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย, ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล . การรณรงค์ . มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่ . กรุงเทพมหานคร : บ. เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๓.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ . การสื่อสารเพื่อชุมชน . สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้ . สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- กิตติ กันภัย . การรณรงค์แก้ไขปัญหเอดส์ในประเทศไทย . สรุปรายงานการสัมมนาในระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๗. กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๒.
- เกศินี จุฑาวิจิตร . “การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ติดเชื้อเอดส์ในระยะที่ไม่มีอาการกับครอบครัว” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- จารุวรรณ วุฒิ . ศักยภาพชุมชนกับการแก้ไขปัญหเอดส์ . สรุปรายงานการสัมมนาในระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๘ . กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔.
- ชาคริต สุตสายเนตร . “วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อผ่อนคลายความวิตกกังวลต่อความตายของผู้ป่วยโรคเอดส์” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- ดารณี ประยูรวงษ์ . “บทบาทผู้นำในระดับท้องถิ่นตามนโยบายของแผนพัฒนาชุมชน อ.ละเมิง: การศึกษาเฉพาะกรณี บ้านแม่ปะและบ้านแม่ขาน” , 2535.
- ดวงภัสสร พานิชสุภผล . “การศึกษาการดำเนินงานประชาสัมพันธ์เรื่องโรคเอดส์ของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ . “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา”, บรรณารักร กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ; 2527
- นิตยา ระวัจนพาล, เสาวภา พรสิริพงษ์ . เอดส์กับกระบวนการค้าผู้หญิง . สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- นารีนารถ กิตติเกษมศิลป์ . “การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ผ่านสื่อพื้นบ้านเพลงขอ” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- เนาวนิตย์ มุขสมบัติ และคณะ . การศึกษาสถานการณ์ปัญหาโรคเอดส์ จังหวัดเชียงราย พ.ศ.

๒๕๓๗ . ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
สุข, ๒๕๓๗.

ปณิธา รื่นบันเทิง . “กลยุทธ์การสื่อสารอันนำไปสู่การก่อตัวเป็นชุมชนมุสลิมภูมิลำเนา แขวงวัด
กัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พันธุ์ทิพย์ รามสูต . การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม . กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาการ
สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล . บ.พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ๒๕๔๐.

พัฒนาดิ ชูโต, วิไล วงศ์สืบชาติ . รายงานการวิจัยเชิงสังเคราะห์การสื่อสาร โรคเอดส์ใครคือ
ประชากรที่เข้าไม่ถึงสื่อเอดส์ . กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พร้อมบุญ พานิชภักดิ์ . องค์การเอกชนในงานป้องกันการแพร่ของเอดส์ และการให้บริการดูแล
รักษา . สรุปรายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๘ . กองโรคเอดส์ กรม
ควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔.

เฟื่องฟ้า คณานุรักษ์. “ปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาการในการทำงานพัฒนาชุมชนตามหลักการ
การ

มีส่วนร่วมของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีของจังหวัดนราธิวาส”.กรุงเทพฯ : คณะสังคม-
ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

มณฑิยา สุภโรจน์ . “การวิเคราะห์การใช้การตูนสื่อความหมายเพื่อรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ. ๒๕๓๕
- ๒๕๓๙) . นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ภัสสร ลิมานนท์, Godfriend J.P. van Griensven, มยุรี นกยูงทอง . การใช้สื่อและกิจกรรมให้
ความรู้เพื่อรณรงค์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ . โครงการพัฒนามาตรการป้องกันการแพร่
ระบาดของโรคเอดส์ . กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

ยิ่งยง เทาประเสริฐ . ภูมิหลังและสถานการณ์การแก้ไขปัญหาเอดส์ของภาคเหนือตอนบน :
ประสบการณ์และศักยภาพการแก้ไขปัญหาเอดส์ขององค์กรประชาชน . กองโรคเอดส์
กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๓.

รุจิรา สุภาษา . “การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนา
เอกชน” . นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

วรชัย ทองไทย, อรพินท์ พัทธัมมหาเกตุ . “ความรู้การรับข้อมูลข่าวสารและพฤติกรรมเกี่ยวกับโรค
เอดส์” . โครงการสำรวจประสิทธิผลของการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ต่อพฤติกรรมและค่านิยม
พ.ศ. ๒๕๓๖ . กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

วาทีนี้ บุญชะลัษมี, สมศักดิ์ นัคลาจารย์, อารี อุเด็น . สื่อเอ็ดส์ (การศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อพัฒนาสื่อในอนาคต) . กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘.

วิชัย โชควิวัฒน์ . ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชนและเครือข่ายผู้ติดเชื้อ . สรุปรายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๗. กองโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๒.

วินัส เจตจรรยาพงศ์ . “อิทธิพลของการใช้ความน่ากลัวในภาพยนตร์โฆษณาต่อต้านโรคเอดส์ ต่อกลุ่มผู้มีความเสี่ยงสูง” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

วีระวรรณ ยังกิจการ . “การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาการรณรงค์เพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สมพร ปิ่นอักษรสกุล . “ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการป้องกันปัญหาโรคเอดส์ของจังหวัดเชียงราย” . บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2538.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์ . “ศักยภาพชุมชนอีสาน” ; กรณีศึกษานบ้านฝาง. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยและ

พัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2533

อรุณ มะหนี . “พฤติกรรมการสื่อสารกับพฤติกรรมการดูแลตนเองในกลุ่มผู้รับบริการตรวจโรคและโรคเอดส์” นิเทศศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

อารัสรา จันทรสุวรรณ . “ความวิตกกังวลอันเกิดจากข่าวสารข้อมูลการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ผ่านสื่อมวลชน” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

เอกสุธี พยุหมนตรี . “ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการดำเนินงานโรคเอดส์ในชุมชน” นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ภาษาอังกฤษ

Neil Bracht . “Community Partnership Strategies in Health Campaigns” . In Rouaed E. Rice & Charles K. Atkin [Eds] : Public Communication Campaigns . London. Sage Publishing, ๒๐๐๑.

William Foote Whyte . Participatory Action Research, London. Sage Publishing, ๑๙๙๑.

ภาคผนวก

(บทความเพื่อการเผยแพร่)

การรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ : บนแนวทางชุมชน

จำเริญ ไยชิดและคณะ

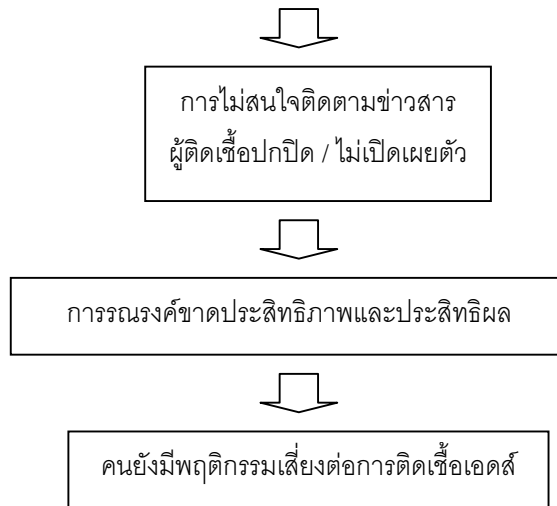
ที่มา

“ปัญหาเอดส์” ปัญหาหนึ่งของสังคมไทยและเป็นปัญหาที่ไร้พรมแดนอยู่ในสังคมโลก ณ ปัจจุบันนี้ ความพยายามในการร่วมมือกันด้านการรณรงค์เพื่อให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ รวมถึงความร่วมมือในการค้นคว้าด้านการแพทย์และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการปัญหาในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ล้วนต่างมุ่งแก้ปัญหาเอดส์ในสังคมของมวลมนุษยชาติทั้งสิ้น

จากกระแสการรณรงค์โรคเอดส์ในสังคมไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทั้งจากภาครัฐ เอกชนได้ก่อให้เกิดการรับทราบข้อมูลเรื่องโรคเอดส์ที่มากขึ้น มีการเฝ้าระวังสถานการณ์ด้านการติดเชื้อ ตลอดจนมีการพัฒนาด้านการรักษาและการดูแลผู้ป่วย การสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชน รวมถึงมาตรการด้านการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักและให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพื่อลดพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ และสร้างการยอมรับผู้ป่วยและผู้ติดเชื้อเอดส์ โดยใช้การสื่อสารหลายช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารซึ่งเนื้อหาของการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์นั้นได้เน้นให้เห็นถึงอันตรายของโรคเอดส์และเพื่อให้เกิดการป้องกันการติดเชื้อเอดส์แก่บุคคลในสังคม ทั้งการรณรงค์และกระบวนการจัดการปัญหาเอดส์ต่าง ๆ ล้วนเป็นการดำเนินงานจากหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชนและเครือข่ายผู้ติดเชื้อ

ปัจจุบัน ปัญหาเอดส์มีทุกพื้นที่ของสังคมไทย แม้การรณรงค์จะดำเนินการมาตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมาแล้ว แต่พบว่าปัญหาเอดส์ยังมีได้ลดพิษสงลงแต่น้อย แม้ว่าอัตราการติดเชื้อในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงสูงเริ่มชะลอลดตัวลง หรือประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและรู้จักป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ แต่ยังคงพบว่ามีผู้ติดเชื้อรายใหม่ประมาณ ๓๐,๐๐๐ รายต่อเนืองกันมาในแต่ละปี ปัจจุบันมีผู้ติดเชื้อเอดส์ที่ยังมีชีวิตอยู่ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ ราย (กองโรคเอดส์,เมษายน ๒๕๔๔) ทั้งนี้ อาจมีข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจาก

ด้านแนวทาง	ด้านการปฏิบัติ
<ul style="list-style-type: none">• สารที่นำเสนอมักก่อให้เกิดความกลัว วิดกกังวล หรือเป็นเรื่องน่าอาย อาทิ โรคเอดส์เป็นแล้วตายเท่านั้น โรคติดต่อทางเพศ เป็นต้น• ข่าวสารที่ผลิตซ้ำ ๆ• ขาดการวางแผนที่ดี เช่น ช่องทางการสื่อสารที่ไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none">• เป็นการรณรงค์ที่ใช้สื่อแบบเดียวกันทั่วประเทศ• ขาดการมองบริบทของชุมชนและความแตกต่างของวัฒนธรรมชุมชน อาทิ สังคมเมืองและชนบท• ผู้ติดเชื้อยังคงถูกมองในภาพลบและยังไม่สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้• เกิดความเบื่อหน่ายในข่าวสารที่ซ้ำซาก

เพื่อลดข้อจำกัดและพิจารณาบริบทของพื้นที่ดำเนินการ การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาการรณรงค์เพื่อแก้ไข ปัญหาเอดส์บนวิถี “แนวทางชุมชน” (Community – based approach) กล่าวคือ “ชุมชน” สามารถดำเนินการ จัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนได้ และชุมชนมีองค์ประกอบที่หลากหลายอัน สะท้อนถึงศักยภาพของการจัดการปัญหาเอดส์

พื้นที่ที่ดำเนินการศึกษาคือ จังหวัดเชียงราย จังหวัดที่มีสถิติของจำนวนผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ สูงเป็นอันดับต้น ๆ โดยเลือกศึกษาใน ๓ อำเภอที่มีสถิติสูงดังต่อไปนี้ คือ อำเภอเมือง อำเภอพานและอำเภอแม่ สาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.) เพื่อศึกษาลักษณะการสื่อสารในชุมชนที่สัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาเอดส์
- ๒.) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการรณรงค์แก้ไขปัญหาเอดส์
- ๓.) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ในชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับชุมชนโดยผ่านกระบวนการศึกษาของโครงการวิจัย โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๑.) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเจตนคติในการศึกษาวิจัย
- ๒.) การศึกษาชุมชนและวางแผน พัฒนาชุมชนจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน
- ๓.) การปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยการจัดกิจกรรม อันประกอบด้วย
 - ๓.๑) การเสวนาชุมชน / ทบทวนประสบการณ์
 - ๓.๒) การสร้างขบวนการหรือคณะทำงานเอดส์ในการดำเนินงานวิจัย
 - ๓.๓) การผลิตสื่อและใช้สื่อในกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชน

๔.) การประเมินผลงานโดยชุมชน

๕.) ประเมินผลการศึกษา รวบรวมและนำเสนอผลการวิจัย

ลักษณะของพื้นที่และปัญหาเอดส์ของชุมชน

อำเภอเมือง (บ้านเวียงกลาง)	อำเภอกวน (บ้านดอยงาม)	อำเภอแม่สาย (บ้านป่าแดงหลวง)
เป็นชุมชนที่เรียบง่ายมีกลุ่มชาติพันธุ์ ๒ กลุ่ม คือ คนพื้นราบและคนลื้อ ทำให้เกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรม คนพื้นราบมีการปรับตัวและเข้าใจวัฒนธรรมไทยได้ดีกว่าขณะที่คนลื้อมีความขยันและอดทนในการทำงาน ดังนั้นฐานะ ความเป็นอยู่จึงค่อนข้างดีกว่า	เป็นชุมชนชนบทที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์เครือญาติ มีผลิตภัณฑ์เฉพาะชุมชนคือ การทำผ้าใบกันสาด โดยเป็นอาชีพที่หลายครอบครัวในชุมชนได้ถือเป็นอาชีพหลัก มีศูนย์รวมใจของชุมชน อาทิ ดอยงาม (ภูเขา) ศาลเจ้าพ่อดอยงาม พระธาตุดอยงาม เป็นต้น	เป็นชุมชนแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า มีการผสมของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งคนพื้นราบ คนเงี้ยว และเชื้อสายพม่า ในอดีตเป็นชุมชนชายแดนที่ล้าหลัง ปัจจุบัน มีความเจริญทั้งการตั้งบ้านเรือนและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากมีช่องทางประกอบอาชีพหลายทาง
ปัญหาเอดส์ของชุมชนเริ่มเมื่อประมาณ ปี ๒๕๓๖ ส่งผลให้คนในชุมชนหลายรายเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์และผลกระทบตามมาคือปัญหาเด็กกำพร้าและภาวะของผู้สูงอายุในการดูแลเด็กเหล่านั้น ปัจจุบันสถานการณ์ได้บรรเทาลง มีผู้ติดเชื้อที่เปิดเผยตัวในชุมชน จำนวน ๓ ราย และไม่เปิดเผยตัว จำนวน ๕ ราย สำหรับความเสี่ยงของชุมชนอยู่ที่กลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมกาเบบนัดพบในช่วงกลางคืน และพฤติกรรมในการดื่มสุราจึงทำให้เป็นภาวะที่เสี่ยงต่อปัญหาเอดส์ในชุมชน	ปัญหาเอดส์เริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๓๗ ส่งผลให้หลายคนในชุมชนเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และมีผลกระทบในเรื่องเด็กกำพร้าและการรับภาระเลี้ยงดูเด็กกำพร้าของผู้สูงอายุ ปัจจุบันสถานการณ์ของปัญหาเอดส์ลดน้อยลง การติดเชื้อรายใหม่ลดลง สำหรับความเสี่ยงของชุมชนอยู่ที่เยาวชน กลุ่มพ่อบ้านที่เร่ขายกันสาดในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งต้องค้างแรม รวมถึงทุกคนในชุมชน	ปัญหาเอดส์เริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๓๒ และมีความเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาอื่น เช่น ปัญหาอาชญากรรม การลักลอบข้ามแดนอย่างผิดกฎหมาย การเข้ามาค้าประเวณี ปัญหายาเสพติด จึงทำให้สถานการณ์ของปัญหาเอดส์มีความรุนแรง ประกอบกับความเป็นชุมชนชายแดนห่างไกลความเจริญ ปัจจุบันสภาพการณ์ได้บรรเทาลง คนในชุมชนมีความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ดีขึ้น ทั้งในชุมชนมีการจัดการปัญหาเอดส์อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามกลุ่มเสี่ยงของชุมชนคือ เยาวชน ผู้ที่ยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยงและปัญหาการค้ามนุษย์ แอบขายแดน จึงทำให้ยังคงมีการเฝ้าระวังต่อไป

จากบริบทของชุมชนทั้ง ๓ พื้นที่นั้น ผลการศึกษาประเด็นการสื่อสารของชุมชนในการจัดการปัญหาเอดส์จำแนกดังรายละเอียดดังนี้

๑.) ระดับการสื่อสาร

การสื่อสารในบุคคล

การสื่อสารในบุคคล พบว่า หลายคนมีความกลัวต่อการเป็นโรค ขณะที่ตัวบุคคลมีความเข้าใจเรื่องเอดส์ว่ามีช่องทางการติดต่ออย่างไร จะป้องกันตนเองได้อย่างไร ในผู้สูงอายุจะไม่เข้าใจเรื่องโรคเอดส์เท่าใดนัก เนื่องจากในยุคของตนไม่มีโรคนี้ เพียงแต่ทราบว่าเป็นโรคที่เกิดจากการเที่ยวผู้หญิง ยังไม่มีทางรักษา ส่วนผู้ติดเชื้อนั้น ในเบื้องต้นมีความวิตกกังวล เครียดเนื่องจากพบว่าตนติดเชื้อเอดส์ ในภายหลังต่างปรับตัวได้แต่มีความกังวลในเรื่องลูก สำหรับบุคคลต่าง ๆ พบว่า เมื่อคนในครอบครัวติดเชื้อจะมีความรู้สึกกร่วมด้วย แสดงออกมาในด้าน การให้ความช่วยเหลือ ความสงสารเห็นใจ รวมไปถึงใจที่อยากช่วยเหลือสังคมและการสร้างการป้องกันให้เกิดกับชุมชน ขณะที่บางคนไม่มีความรู้สึกหรือความคิดต่อเอดส์มากนัก เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว ส่งผลการตอบสนองต่อปัญหาเอดส์อย่างคนนอกขอบและอาจไม่มีการระมัดระวังต่อปัญหาเอดส์ที่อาจเกิดขึ้นได้

การสื่อสารระหว่างบุคคล

การสื่อสารที่เป็นพื้นฐานสำคัญในประเด็นโรคเอดส์ โดยคนในชุมชนมีความห่วงใยในลูกหลานของตนต่อปัญหาเอดส์และเป้าหมายในการส่งสารคือ การพูดเพื่อเตือนให้ระมัดระวังโรคเอดส์ซึ่งอาจปะปนด้วยอารมณ์ต่างกันไปขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในเรื่องของการรังเกียจผู้ติดเชื้อเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในอดีต เนื่องมาจากความกลัวในโรคเอดส์และการขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องโรคเอดส์ ส่งผลให้รังเกียจผู้ติดเชื้อเอดส์และครอบครัวตามมา ปัจจุบันคนในชุมชนไม่รังเกียจผู้ติดเชื้อเอดส์

การสื่อสารระหว่างกลุ่ม

การสื่อสารของกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชน แบ่งเป็น การสื่อสารในกลุ่มพ่อบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มที่ดื่มสุรานั้นเป็นการสื่อสารที่การส่งเสริมให้เกิดการติดเชื้อได้ รวมถึงในหมู่เยาวชนชาย (บ้านเวียงกลาง) ส่วนในชุมชน บ้านดอยงามและบ้านป่าแดงหลวงนั้น ในอดีตนั้นว่า การสื่อสารของกลุ่มพ่อบ้านโดยเฉพาะในวงสุรานั้นสัมพันธ์กับการเสี่ยงต่อการติดเชื้อ แต่ปัจจุบัน เมื่อทราบถึงผลร้ายของปัญหาเอดส์ ประกอบกับความกลัวต่อโรคทำให้การสื่อสารในลักษณะเช่นนี้ลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม เรื่องเพศเป็นเรื่องส่วนบุคคล จึงมีอาจยืนยันได้ว่าบุคคลจะไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ และการสื่อสารของกลุ่มคนที่ช่วยในการหยุดยั้งการติดเชื้อเอดส์ คือ การสื่อสารของกลุ่มแม่บ้าน ที่มีความเป็นห่วงเป็นใยในครอบครัว ซึ่งจะมีการสื่อสารให้คนในครอบครัวได้ระวังตนเองจากการมีพฤติกรรมเสี่ยง

	อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)	อ.พาน (บ้านดอยงาม)	อ.แม่สาย(บ.ป่าแดงหลวง)
๒.) ประเภทของสื่อ			
สื่อบุคคล	ได้แก่ ผู้นำชุมชน อ.ส.ม. ซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยบทบาทและหน้าที่ ผู้ติดเชื้อ สื่อบุคคลที่เป็นตัวอย่างให้รับรู้อย่างสมบูรณ์	ได้แก่ ผู้นำ ครู อ.ส.ม. เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยและผู้ติดเชื้อ รวมถึง เจ้าหน้าที่พัฒนาเอกชนที่เข้ามาดำเนินงานในชุมชน	ได้แก่ ผู้ติดเชื้อ “กลุ่มฝั่งสาย” แกนนำชุมชนในการดำเนินงานเอดส์ ครูในโรงเรียน เจ้าหน้าที่สถานีนอนามัยและเจ้าหน้าที่หน่วยงานพัฒนาเอกชน
สื่อเฉพาะกิจ	หอกระจายข่าวที่ อ.ส.ม. ใช้ประกาศความรู้ข่าวสารเรื่องโรคเอดส์จากการได้รับอบรมมา รวมถึงการสื่อสารทางจดหมายที่แจ้งข่าวเรื่องการอบรมให้ความรู้มายังชุมชน	ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งมีให้ทราบที่สถานีนอนามัย และจดหมายข่าวซึ่งส่งผ่านมายังกลุ่มผู้ติดเชื้อ การรับข่าวสารจะมีในเฉพาะกลุ่มผู้ติดเชื้อเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวมากกว่า นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเช่น วันเอดส์โลก กิจกรรมวันเด็ก และเสียงตามสายของชุมชนในการประกาศนัดหมายเกี่ยวกับงานเอดส์เท่านั้น	ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ จากสถานีนอนามัย แผ่นโฆษณา ป้ายขนาดใหญ่ติดในชุมชน ยังมีการจัดกิจกรรมวันพิเศษ เช่น การรณรงค์ในวันเอดส์โลกของทุกปี ขบวนแห่รณรงค์ การจัดพบปะประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนการรณรงค์ทุกวันอาทิตย์ผ่านเสียงตามสายของชุมชน
สื่อพื้นบ้าน		ได้แก่ การเอาเพลงจ๊อย เพลงชาวเหนือเข้ามาประยุกต์ให้มีเนื้อหารณรงค์ป้องกันเอดส์ส่งผ่านสารไปยังคนในชุมชน จัดในวันเอดส์โลก	ได้แก่ การประยุกต์เอาการแสดงเพลงคว่ำ เพลงขอ ของครูเพลงศิลปินพื้นบ้าน โดยสอดแทรกเนื้อหาการรณรงค์

นอกจากนั้น ชุมชนยังดำเนินการจัดการปัญหาเอดส์ ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการดำเนินงานจากองค์กรภาครัฐในชุมชน องค์กรชุมชนและองค์กรจากภายนอกชุมชน โดยแจกจ่ายละเอียดตามพื้นที่ดังนี้

อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)

มีการดำเนินงานจาก ๒ ฝ่าย ได้แก่

- ๑.) สถานีนามัย ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรง ทั้งในด้าน การเยี่ยมเยียนผู้ติดเชื้อผู้ได้รับผลกระทบ การรณรงค์ให้ความรู้ การจัดอบรม โดยผ่านตัวแทน อ.ส.ม. อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัด คือ การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน สื่อเอดส์ที่ให้กับชุมชนไม่พอเพียง เมื่อชำรุดก็ไม่มี การสำรอง การอบรมจัดน้อยครั้ง และใช้เวลานาน ทำให้ไม่น่าสนใจ
- ๒.) หน่วยงานเอกชน

เข้ามาดำเนินกิจกรรมในรูปแบบโครงการศึกษา ร่วมกับทีมงานเอดส์ในพื้นที่ซึ่งผ่านการคัดเลือก โดยได้จัดตั้งศูนย์ให้บริการข้อมูลข่าวสาร จัดอบรม จัดตั้งกลุ่มผู้ติดเชื้อ ศูนย์ประสานงานด้านเอดส์ การเยี่ยมเยียนผู้ติดเชื้อและครอบครัวโดยอาสาสมัคร อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัด คือโครงการได้ปิดตัวลง แต่ยังคงมีกิจกรรมบางอย่างดำเนินต่อโดยความร่วมมือระดับตำบล คือ การพบกลุ่มผู้ติดเชื้อ

สรุป บทบาทการดำเนินงานยังคงเป็นขององค์กรภาครัฐในชุมชน ชุมชนเป็นผู้รับสารแต่ไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการ

อ.พาน (บ้านดอยงาม)

มีการดำเนินงานหลายฝ่าย กล่าวคือ

- ๑.) องค์กรภาครัฐ ทั้งสถานีนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล โดยดำเนินงานตามบทบาทที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนงบประมาณและการเรียนการสอนของคณะครูในโรงเรียน
- ๒.) กลุ่มผู้ติดเชื้อ องค์กรชุมชน ที่ได้พัฒนาตัวเข้ามาดำเนินงานในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นตัวจักรที่สำคัญในการดำเนินงานเอดส์ของชุมชน ทั้งยังเป็นสื่อบุคคลอันดับหนึ่ง ในการประชาสัมพันธ์เรื่องโรคเอดส์
- ๓.) การสนับสนุนขององค์กรภาคเอกชนในส่วนของเด็กผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

สรุป สถานภาพการดำเนินงานเอดส์ของชุมชนเป็นความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตามโอกาส แต่ชุมชนยังคงเป็นผู้รับสารจากการรณรงค์เท่านั้น

อ.แม่สาย (บ้านป่าแดงหลวง)

มีการดำเนินงานหลายฝ่าย กล่าวคือ

- ๑.) องค์กรภาครัฐ ได้แก่ สถานีนามัย ที่มีบทบาทในการให้ความรู้ในช่วงสถานการณ์เริ่มแรก ในระยะหลังสถานีนามัยมีบทบาทอย่างเด่นชัดในด้านการดูแลผู้ป่วย การให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น
- ๒.) กลุ่มผู้ติดเชื้อและแกนนำชุมชน เป็นการดำเนินงานที่ควบคู่กันไป ซึ่งจุดเหมือนคือ เป็นคนในชุมชนเหมือนกัน บทบาทเด่นคือ แกนนำชุมชนที่รักชุมชนของตนและก้าวเข้ามาทำงานเอดส์อย่างเต็มกำลัง
- ๓.) การสนับสนุนของภาคเอกชน ทั้งด้านเจ้าหน้าที่ที่ทำงานประสานในชุมชน งบประมาณ เทคนิคการดำเนินงาน ทำให้สัณของการรณรงค์ในชุมชนโดดเด่นขึ้น พร้อมทั้งยังคงสนับสนุนชุมชนต่อไปในการดำเนินงานเอดส์

สรุป ความร่วมมือที่เด่นชัดคือ ระหว่างกลุ่มผู้ติดเชื้อ แกนนำชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดผลดี ในทางตรงกันข้าม บทบาทขององค์กรภาครัฐในส่วนการปกครองมีบทบาทน้อยและให้ความสำคัญน้อยลงด้วยเช่นกัน อาจเนื่องมาจากบทบาทเด่นในการดำเนินงานข้างต้น ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานยังเป็นไปตามโอกาส เช่น งานเอดส์โลก และเป็นเพียงผู้รับสารเท่านั้น

กระบวนการศึกษาวิจัยในชุมชน

เนื่องจากแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในบริบท ดังนั้น การศึกษาตามกระบวนการวิจัยนั้น จึงต้องพิจารณาให้ดำเนินการอย่างสอดคล้องกับบริบทของชุมชน อย่างไรก็ตามกระบวนการที่ใช้ดำเนินการนั้น จะใช้ “

การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม” และเป็น “การจัดกิจกรรมรณรงค์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน” ในการดำเนินการ ซึ่งแบ่งเป็น ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญของการศึกษาวิจัย เนื่องจากการทำการศึกษาร่วมกับชุมชนนั้น นักวิจัยมีบทบาทของการเป็นผู้สนับสนุน การอำนวยความสะดวก ผู้ท้าทายชุมชน การดำเนินการวิจัยจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับชุมชน เพราะความสัมพันธ์ที่ดีนำมาซึ่งความร่วมมือกัน การเรียนรู้ร่วมกันและการพัฒนาร่วมกัน อาทิเช่น การเข้าพบผู้นำชุมชนเพื่อขออนุญาตและความร่วมมือในการศึกษาวิจัย การเลือกผู้ช่วยวิจัยท้องถิ่น การเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกิจกรรมของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ของชุมชน

โดยพิจารณาบริบทของชุมชนและการดำเนินงานรณรงค์ของชุมชนในอดีต การดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือ

เวทีเสวนาชุมชน เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและสร้างโอกาสในการสื่อสารของคนในชุมชน ตลอดจนการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมวิเคราะห์ชุมชนของตน บนความภาคภูมิใจและความต้องการให้ชุมชนของตนมีความเข้มแข็ง

เวทีปัญหาเอดส์และการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและสร้างโอกาสในการสื่อสารของคนในชุมชนต่อประเด็นปัญหาเอดส์และการสื่อสารเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ทั้งการป้องกันและการแก้ไข ทั้งแนวคิดในการดำเนินงานในอนาคตและรูปแบบที่สามารถดำเนินการได้ รวมถึง แนวทางของชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมรณรงค์โรคเอดส์ และการกำเนิดของ “ขบวนการชุมชน” หรือ “คณะทำงานเอดส์ของชุมชน” ในการเข้ามาดำเนินการและผลักดันสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวมต่อไป

เวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นและสร้างโอกาสในการสื่อสารของคนในชุมชน ต่อการดำเนินงานเอดส์ของชุมชนในระยะที่ผ่านมา รวมถึงทิศทางและความต้องการของชุมชนในการจัดการปัญหาเอดส์ในอนาคต และให้เกิดการถ่ายทอดบทเรียนจากการดำเนินงานของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบที่สามารถดำเนินการได้

ตารางที่ ๑ แสดงสรุปกระบวนการศึกษาวิจัยของแต่ละชุมชน

อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)	อ.พาน (บ้านดอยงาม)	อ.แม่สาย (บ้านป่าแดงหลวง)
<ul style="list-style-type: none"> - จัดเวทีเสวนาชุมชน - จัดเวทีเสวนาปัญหาเอดส์และการสื่อสาร - ดำเนินการผลิตสื่อและกิจกรรมรณรงค์ - การประเมินผลของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเวทีเสวนาชุมชน ปัญหาเอดส์และการสื่อสาร - ดำเนินการผลิตสื่อและกิจกรรมรณรงค์ - การประเมินผลของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ ภาคแกนนำและตัวแทนชุมชน - การขยายฐานคิดของชุมชน - การเสวนากลุ่มย่อยเพื่อประเมินผล

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการผลิตสื่อและกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน

ทั้งนี้ การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นผลจากข้อสรุปของการจัดเสวนาชุมชนเชื่อมโยงกับการพิจารณาบริบทของชุมชน การดำเนินงานกระทำผ่าน “คณะทำงานเอดส์ของชุมชน” ซึ่งแต่ละชุมชนเลือกรูปแบบของสื่อที่จะใช้ในการรณรงค์ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ดังนี้

อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)

- ๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์
- ๒.) สื่อภาพพลิก
- ๓.) การเดินขบวนรณรงค์
- ๔.) การขยายฐานคิด : การศึกษาดูงาน

อ.พาน (บ้านดอยงาม)

- ๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์
- ๒.) ป้ายคำขวัญ
- ๓.) เสียตามสายเยาวชน
- ๔.) การจัดประเพณีทานทอด สอดแทรก การให้กำลังใจผู้สูงอายุที่รับภาระในการดูแลเด็กที่สูญเสียพ่อและแม่จากโรคเอดส์
- ๕.) การแข่งขันการเล่นพื้นบ้าน สานสัมพันธ์ครอบครัว เพื่อป้องกันเอดส์

อ.แม่สาย (บ้านป่าแดงหลวง)

- การขยายฐานคิดชุมชน ต่อการจัดสร้าง “ พิพิธภัณฑ์ชุมชน ” โดยการ ศึกษาดูงาน

ขั้นตอนที่ ๔ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผลกิจกรรมรณรงค์ของชุมชน

ภายหลังการจัดกิจกรรมรณรงค์ของชุมชนนั้น กิจกรรมที่ดำเนินการต่อมาคือ การจัดเวทีประเมินผลชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการสื่อสารของคนในชุมชนต่อกิจกรรมรณรงค์ที่ได้ทำร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงาน และการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมรณรงค์นั้น ๆ

ขั้นตอนที่ ๕ การสร้างเครือข่ายประสบการณ์ ๓ ชุมชน

การดำเนินการในขั้นตอนนี้คือ การจัดเวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการสื่อสารระหว่างตัวแทนชุมชน ๓ พื้นที่ ในการดำเนินการศึกษาวิจัยร่วมกัน ทั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างเครือข่าย ถ่ายทอดประสบการณ์ในกิจกรรมการณรงค์ของแต่ละชุมชน และการถอดบทเรียนอันเป็นแนวทางของการแก้ไขปัญหาเอ็ดส์ของชุมชนต่อไป

ผลการศึกษาจากการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ในชุมชน

อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

มีการวางแผนงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคณะทำงานบ้านคนพื้นราบ คณะทำงานได้แบ่งงานกันในการจัดเตรียมอุปกรณ์ และสร้างการมีส่วนร่วมโดยการรับทราบสนับสนุนจากคนในชุมชนทั้งร่างกาย เครื่องมือเป็นต้น

ผลการดำเนินงาน เกิดความร่วมมือในการจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ของชุมชน แม้ว่าในการทำงานมีข้อขัดแย้งบางประการที่เกิดขึ้น แต่ได้มีการดำเนินการแก้ไขให้เป็นที่เรียบร้อย คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจเมื่อบอร์ดประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการเสร็จและเกิดความพึงพอใจเมื่อได้มีการเสนอข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ให้กับคนในชุมชน

๒.) ภาพพอลิ

ได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและคณะทำงานกลุ่มลี้ซู่ นอกจากนั้นได้จัดการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนลี้ซู่โดยการฉายวีดิทัศน์และเอกสารแผ่นพับความรู้เรื่องโรคเอดส์ และจากการพูดคุยร่วมกับนักวิจัย ได้มีการวางแผนเนื้อหาในการนำเสนอ

ผลการดำเนินงาน กลุ่มเยาวชนของกลุ่มลี้ซู่ได้ร่วมกันทำสื่อเอดส์ “ภาพพอลิ” ร่วมกันเป็นสื่อที่สอดคล้องกับสภาพของชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ขึ้นไปอาจสื่อสารด้วยภาษาไทยค่อนข้างยาก ขณะที่ภาพพอลิเป็นสื่อขนาดเล็ก พกพาไปให้ความรู้ได้ง่าย และเยาวชนลี้ซู่เป็นผู้ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยการอธิบายเป็นภาษาลี้ซู่ สำหรับกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ผ่านสื่อภาพพอลินี้ได้ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ การป้องกันการติดเชื้อและการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ อันเป็นความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องโรคเอดส์

๓.) กิจกรรมการเดินรณรงค์โรคเอดส์

เป็นการนำการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์แทรกเข้ากับกิจกรรมของชุมชน คือการแข่งขันกีฬาประจำหมู่บ้านและกีฬาประจำตำบล ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ได้มีการวางแผนงานและเตรียมการร่วมกัน อาทิเช่น การคิดคำขวัญในการรณรงค์และร่วมกันเขียนลงบนป้ายผ้า และให้ตัวแทนเด็กและเยาวชนเป็นผู้เดินถือป้ายรณรงค์ร่วมในขบวนสวนสนามก่อนจะมีการแข่งขันกีฬา

ผลการดำเนินงาน ตัวแทนชุมชนเห็นว่าสื่อชนิดนี้เป็นช่องทางหนึ่งในการรณรงค์ให้คนได้ระลึกถึงข้อความที่ช่วยให้ตระหนักเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ได้และเป็นกิจกรรมที่เยาวชนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างร่วมกันและเป็นการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนเห็นว่า ความร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนสามารถทำให้เกิดการพัฒนาต่อชุมชนของ

ตนเองได้

๔.) กิจกรรมการศึกษาดูงาน

นักวิจัยได้เปิดประเด็นการไปศึกษาดูงานให้กับชุมชน และได้มีตัวแทนชุมชนสนใจที่จะไปศึกษาดูงานร่วมกัน อาทิ พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชน และสมาชิก อ.บ.ต. โดยตัวแทนชุมชนได้ไปศึกษาดูงานใน ๓ พื้นที่ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน คือ “กลุ่มฝั่งสาย” เป็นการดำเนินงานของชุมชนต่อปัญหาเอดส์ “กลุ่มคนเฒ่า” เป็นการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มในชุมชน และกิจกรรมของกลุ่ม “กลุ่มไออุ่น” เป็นการศึกษาการร่วมกันทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ตัวแทนที่เข้าร่วมศึกษาดูงาน ต่างมีความพึงพอใจในการไปทัศนศึกษาในที่ต่าง ๆ อีกหลายคนที่สนใจแต่ไม่ได้ไปร่วมศึกษาดูงาน เนื่องจากรถเต็ม บรรจุคนไม่ได้ และมาแจ้งชื่อในภายหลังในการศึกษาดูงานได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และผู้ร่วมศึกษาดูงานได้เห็นของจริงและประสบการณ์ของชุมชนอื่นที่ได้ดำเนินการมาก่อน ผู้เข้าร่วมศึกษาดูงานได้รับความรู้และการเปิดโลกทัศน์จากการดูงานและได้นำเอาบางกิจกรรมไปดำเนินการในชุมชน เช่น การอบรมทรัพยากรวันละบาทของกลุ่มเยาวชน ในส่วนงานของการจัดการปัญหาเอดส์นั้น ผู้เข้าร่วมได้มีความเข้าใจมากขึ้นต่อรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะอื่นที่นอกเหนือจากสิ่งที่ชุมชนได้เคยดำเนินการมา

อ.พาน (บ้านดอยงาม)

๑.) บอร์ดประชาสัมพันธ์

เป็นกิจกรรมแรกที่คณะทำงานได้ร่วมวางแผนและดำเนินการ คณะทำงานได้เตรียมอุปกรณ์และสร้างการมีส่วนร่วมโดยการหิมยืมอุปกรณ์จากคนในชุมชน
ผลการดำเนินงาน ได้ดำเนินการเสร็จช่วงเดือนเมษายน ในการดำเนินการจริง มีแต่คณะทำงานที่ดำเนินการ ช่วงที่ดำเนินการเสร็จได้เกิดพายุ ฝนสาดบอร์ด ทำให้บอร์ดประชาสัมพันธ์ได้รับความเสียหาย ก่อนที่จะได้นำข้อความมาติดประชาสัมพันธ์ และคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมมากนักและไม่ทราบเรื่องเมื่อติดบอร์ดแล้วชุมชนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่านั่นคือส่วนหนึ่งของกิจกรรมการณรงค์

๒.) ป้ายคำขวัญ

เป็นกิจกรรมที่วางแผนพร้อมกับบอร์ดประชาสัมพันธ์ โดยคณะทำงานที่เป็นเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนการคิดหาถ้อยคำ และในส่วนอื่นรับจัดเตรียมอุปกรณ์
ผลการดำเนินงาน คณะทำงานได้ร่วมเตรียมอุปกรณ์และดำเนินการในบางส่วน แต่ไม่ได้ติดตั้งในชุมชนอีกทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาพรวม ทั้งนี้เป็นการดำเนินงานเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น และต้องใช้ความสามารถด้านการเขียน ซึ่งผู้เขียนไม่มีเวลาในการดำเนินงานในช่วงนั้น การดำเนินการจึงล่าช้าและชุมชนไม่พบป้ายคำขวัญติดในที่ต่าง ๆ ของชุมชน

๓.) เสี่ยงตามสายเยาวชน

คณะทำงานและนักวิจัยได้ร่วมหารือถึงแนวทางในการเป็นไปได้ คณะทำงานได้ร่วมกันในการวางแผนและบันทึกเสียงลงเทป
ผลการดำเนินงาน เยาวชนไม่ได้ดำเนินการจัดเสี่ยงตามสายเยาวชน เนื่องจากต้องทำกิจกรรมของทางโรงเรียน ขณะเดียวกันได้เข้าสู่ช่วงสอบ ประกอบกับเวลาไม่คล้อยกับทางนักวิจัยจึงพิจารณาร่วมกันให้หยุดการดำเนินการก่อน ภายหลังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากได้จัดกิจกรรมการรณรงค์อย่างอื่นต่อไป สื่อที่ได้จัดเตรียม (เทปบันทึกเสียงละคร) ถูกนำไปเผยแพร่ใน

๔.) ประเพณีทานทอด

คณะทำงานเอดส์ร่วมวางแผนการดำเนินงานกับทีมวิจัยโดยได้จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในการประชุมหมู่บ้านในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๔๗ เพื่อขอมติชุมชนคณะทำงานประชาสัมพันธ์ให้กับทางชุมชนผ่านเสียงตามสายเพื่อแจ้งการจัดประเพณีทานทอดและได้มีการแจ้งการเตรียมการยังชุมชนต่อไป คณะทำงานประสานให้ผู้สูงอายุได้ร่วมจัด “ก๋วยเตี๋ยวจ้าง” และคนในชุมชนเองได้นำข้าวสารอาหารแห้งมารวมกัน ณ บ้านผู้ใหญ่บ้านเพื่อจัดแบ่งให้กับครอบครัวที่จะรับทานทอด ในกิจกรรมได้มีการอธิบายเป้าหมายของการจัดพิธีทานทอดในครั้งนี้ให้กับผู้เข้าร่วมงานก่อนจะเริ่มงาน

ผลการดำเนินงาน เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนจำได้มากจากกิจกรรม ๒ ในจำนวน ๕ กิจกรรมรณรงค์ มีคนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ประมาณ ๑๐๐ คน เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนเคยมีประสบการณ์ในอดีต แต่ได้หายไปนานแล้ว คนในชุมชนที่อายุต่ำกว่า ๓๕ ปี ไม่เคยรู้จัก และเมื่อมีการรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาจึงทำให้คนในชุมชนมีความสนใจอยากรู้และให้ความร่วมมือร่วมด้วย กิจกรรมนี้เป็นการให้ความช่วยเหลือผ่านทางพิธีกรรมทำให้เกิดการเห็นคุณค่าหรือความหมายมากกว่าการให้ความช่วยเหลือทั่วไป โดยผู้ให้รู้สึกว่าได้ทำบุญและผู้รับได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ นอกจากนั้นเป็นกิจกรรมการรณรงค์ที่คนในชุมชนได้รับรู้ร่วมกันจากมติของชุมชน ทั้งได้เกิดความร่วมมือกันในการจัดเตรียม มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม สุดท้ายผู้สูงอายุรู้สึกดีใจที่ถูกหลานได้รื้อฟื้นประเพณีที่สูญหายไปขึ้นมา ขณะที่คนหนุ่มได้เกิดการเรียนรู้เพื่อให้มีการสืบทอดต่อไป

๕.) การแข่งขันการละเล่นพื้นบ้านสานสัมพันธ์ครอบครัว “เล่นบ่เก่า เฮฮาหักกัน”

คณะทำงานและนักวิจัยร่วมปรึกษาหารือต่อแนวทางการดำเนินงานโดยคณะทำงานได้นำเรื่องเข้าเสนอในการประชุมหมู่บ้านในวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๔๗ เพื่อขอมติชุมชนในการดำเนินงานคณะทำงานและนักวิจัยร่วมวางแผนงานการดำเนินการ อาทิ กิจกรรมต่าง แนวทางการรณรงค์ รูปแบบกิจกรรม การแบ่งหน้าที่ของคณะทำงานและการหาแนวร่วมในชุมชนต่อการเตรียมงาน และประสานความร่วมมือไปยังชุมชนโดยรวมต่อไป โดยในเบื้องต้น ชาวบ้านได้รับทราบถึงความร่วมมือ อาทิ เช่น การจัดเตรียมอาหารกลางวันของแต่ละหมวดบ้านการจัดเตรียมอาหารเย็นของกลุ่มแม่บ้าน การจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันซึ่งผู้สูงอายุในชุมชนได้ร่วมกันทำอุปกรณ์ในการแข่งขัน อาทิ ไม้สูง เติงกะลา การโยนลูกช่วง การเตรียมลูกสะบ้าและลูกก้าง นอกจากนั้นมีการร่วมจัดและตกแต่งสถานที่ร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน เป็นกิจกรรมที่คนในชุมชนจำได้มากจาก ๒ ใน จำนวน ๕ กิจกรรมของการรณรงค์ โดยมีคนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้มากกว่า ๒๐๐ คน เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวันสำคัญ คือ วันสงกรานต์ ซึ่งมีคนอยู่ร่วมพร้อมหน้าในชุมชน เนื่องจากเป็นวันหยุดตามประเพณี และเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยม การละเล่น การแข่งขัน การสื่อสาร ความร่วมมือและความรื่นเริง อันเป็นโอกาสที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้ง พ่อบ้านแม่บ้าน เยาวชนและผู้สูงอายุ ในกิจกรรมนี้ได้มีผู้นำของชุมชนอื่นร่วมสังเกตการณ์ นอกจากนั้น ผู้ที่มีกำลังทรัพย์ในชุมชนได้ร่วมสนับสนุนด้านรางวัล ที่สุดชุมชนมีความพึงพอใจในกิจกรรมครั้งนี้ หลายคนในชุมชนได้เข้าใจ จากการเห็นผลของความร่วมมือกันชุมชน และเสนอว่าปีหน้าให้มีการจัดเช่นนี้อีก

อ.แม่สาย (บ้านป่าแดง
หลวง)
การศึกษาดูงาน

การไปศึกษาดูงานที่ผ่านมา ผู้เข้าร่วมได้สะท้อนให้ทราบว่า จากการไปศึกษาดูงานก็เพื่อต้องการพัฒนาตนเอง เมื่อได้ไปเห็นความสำเร็จของคนอื่น และย้อนมองดูตนเอง ก็ทำให้ได้คิดว่า เราก็น่าจะทำได้ บ้านเราก็มี จากการเห็นตัวอย่างก็ทำให้ได้ความรู้ สิ่ง que ผู้ไปศึกษาดูงานได้รับคือ วิธีการรวมกลุ่ม การเอาจริงเอาจังต่อการทำงาน แนวทางการดำเนินการ การนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ การนำเสนอหรือการเปิดตัวต่อสังคมอื่น

ผู้เข้าร่วมมีความสนใจในการพัฒนากิจกรรมของชุมชนเองอันได้แก่ การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ของชุมชนและตำบลเกาะช้าง เนื่องจากปัญหาเอดส์ในอดีตที่ผ่านมาทำให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการดำเนินการต่อปัญหาเอดส์ และเมื่อปัญหาเอดส์ได้ลดลง สิ่งที่ชุมชนได้เรียนรู้ นั้น ก่อให้เกิดการเปิดตัวของชุมชนและเกิดความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็งขึ้น แก่นนำชุมชนได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบอื่นต่อไป และด้วยต้องการที่จะพลิกแนวคิดจากเดิมที่ชุมชนได้ประสบปัญหาและคนในชุมชนเกิดความรู้สึกเจ็บปวดกับปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวของตน เพื่อที่จะพลิกจากการทนทุกข์กับปัญหา (Suffering) ของชุมชนให้กลายเป็นภาพที่ดี สร้างชุมชนให้หลุดจากภาพปัญหาเอดส์ในอดีต อันพลิกฟื้นสู่การพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งต่อไป “...ชุมชนของผมนะไม่ได้เรียกว่า ชุมชนเอดส์ มันจะได้ลบ ลืมเรื่องเอดส์ ยาบ้า อาชญากรรมต่าง ๆ ...” (แกนนำ, ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๗)

ในกลุ่มของผู้สูงอายุนั้น มีความต้องการที่จะพัฒนาให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้ใช้เวลาว่างร่วมกันให้เกิดประโยชน์ โดยอันดับแรกก็เพื่อสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ทั้งด้านกาย และจิตใจ การใช้เวลานั้นนอกจากจะเป็นการได้สังสรรค์ร่วมกันเนื่องจากผู้สูงอายุต้องการเพื่อนและสื่อสาร การได้พูดคุยกับคนวัยเดียวกันก็ทำให้กลายเป็นผู้สูงอายุที่แจ่มใส ไม่ขี้นั่น ลูกหลานไม่เบื่อ นอกจากนั้นการใช้เวลาว่างนั้นผลิตผลิตภัณฑ์ซึ่งเมื่อได้รับการพัฒนารูปแบบหรือวิธีการให้ดีขึ้นก็สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุได้ และจากการที่ตัวแทนของผู้สูงอายุได้ไปศึกษาดูงานก็เป็นการเปิดโลกทัศน์และสร้างพลังให้กับคนแก่ได้เป็นอย่างดี

ผลสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมรณรงค์เพื่อจัดการปัญหาเอดส์

อ.เมือง (บ้านเวียงกลาง)

- กระบวนการสื่อสารรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน ด้านเนื้อหาสาระ ตัวสื่อ ไม่แตกต่างจากการรณรงค์ของหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกชุมชน
- เกิดกระบวนการ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” ในฐานะผู้วางแผน / ผู้ผลิต ผู้รับสาร
- บทบาทของชุมชนต่อการรณรงค์โรคเอดส์ได้เปลี่ยนไป จากผู้รับสาร สู่การเป็นผู้ส่งสาร
- ชุมชนเกิดความพึงพอใจในกิจกรรมที่ตนเองได้ร่วมดำเนินการ โดยเฉพาะสื่อที่ได้ผลิตขึ้นเอง เช่น บอร์ดนิทรรศการ และสื่อภาพพลิกของคนสี่หู
- กิจกรรมศึกษาดูงานได้ขยายความคิดและประสบการณ์งานพัฒนาด้านเอดส์และงานด้านอื่นของตัวแทนชุมชนที่ได้ไปร่วมศึกษาดูงาน

อ.พาน (บ้านดอยงาม)

จากกระบวนการสื่อสารรณรงค์โรคเอดส์ในชุมชน มี ๒ ลักษณะ คือ

...๑.) ตัวสื่อที่ชุมชนสนใจดำเนินการ (บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้ายคำขวัญ) ไม่มีความสำเร็จในการดำเนินการ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมในภาพรวม(ชุมชน) และมีข้อจำกัดทางชุมชน ตัวบุคคล (เสียงตามสายยาวชน)

...๒.) ตัวสื่อที่ได้รับการกระตุ้นและการท้าทาย (ประเพณีทานทอด การละเล่นพื้นบ้านสามัคคีครอบครัว) ได้ก่อให้เกิดข้อสรุปของชุมชนในการร่วมทดลองทำกิจกรรมการรณรงค์ โดยใช้การผสมผสานรูปแบบทางวัฒนธรรมเข้ามาใช้เป็นช่องทางสื่อสาร

- ผลจากกิจกรรมการรณรงค์ก่อให้เกิด

... “การมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยภาพรวมของชุมชนและชุมชนมีโอกาสในการเข้าถึงสื่อโดยตรง

... บทบาทของชุมชนต่อการจัดกิจกรรมการรณรงค์ได้กลายเป็นผู้วางแผน/ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

...ชุมชนเกิดความพึงพอใจในกิจกรรมที่ตนเองได้ดำเนินการ

อ.แม่สาย (บ้านป่าแดงหลวง)

- แม้ว่าการดำเนินงานของกระบวนการวิจัยจะแตกต่างจาก ๒ พื้นที่แรก ทั้งนี้มาจากการศึกษาชุมชนและผลการจัดเวทีทบทวนประสบการณ์งานด้านเอดส์ รูปแบบของการศึกษาวิจัย คือ การขยายฐานคิดของชุมชน ผ่านการศึกษาดูงาน (การสร้างแนวคิดร่วมกับแกนนำชุมชน ต่อการเป็นผู้ส่งสารในกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน ในอนาคตข้างหน้าหลังจากที่จบโครงการวิจัย)

- แกนนำชุมชนและตัวแทนชุมชนบางส่วน ได้รับการสร้างแนวคิดจากการไปศึกษาดูงานในประเด็นที่ชุมชนสนใจ และได้มีการปรับแนวคิดให้สอดคล้องกับการจะดำเนินงานจริงในชุมชนของตนเอง

- จะได้มีการดำเนินกิจกรรมเมื่ออยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสมของชุมชนต่อไป

เครือข่าย : ประสบการณ์ ๓ ชุมชน

จากการร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตัวแทนจาก ๓ ชุมชน ผ่านการจัด “เวทีเสวนาร่วม ๓ พื้นที่” ได้ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่าย ใน ๓ ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- ๑.) เครือข่ายทางความคิดและข่าวสาร
- ๒.) เครือข่ายของประสบการณ์การดำเนินงานด้านเอดส์
- ๓.) เครือข่ายความร่วมมือ

ลักษณะของความเป็น “เครือข่าย” บนความสัมพันธ์ “เครือญาติ” ในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือในด้านบุคลากรในการดำเนินงาน การเป็นวิทยากร การให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมในพื้นที่และอาจมีการเชิญตัวแทนจากพื้นที่ที่เหลือเข้าร่วม หรือแม้แต่การผ่านมายังพื้นที่ใด ก็สามรถแวะเติมน้ำ พักผ่อนได้ อันถือเป็นการประสานงานทางหนึ่ง การจัดการปัญหาเอดส์ในรูปแบบ การมี “เครือข่าย” ร่วมกัน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นที่คล้ายและแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับ พัฒนางานของชุมชนและการนำเอาข้อดี ข้อดีจากดำเนินงานมาประยุกต์ให้เป็นแนวทางให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนของตนต่อไป

การสื่อสารของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์

การสื่อสารของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์ พบว่ามีคุณลักษณะสำคัญสอดคล้องกับการสื่อสารของชุมชนดังที่ กาญจนา แก้วเทพและคณะ(๒๕๔๓) ได้กล่าวไว้ ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑.) ลักษณะของการสื่อสารที่มีลำดับชั้น (Hierarchical-vertical communication)

๑.๑) การสื่อสารจาก “บนลงล่าง” (Top-down)

กล่าวคือ เป็นการร่วมประสานการดำเนินงานเอดส์จากผู้นำอย่างเป็นทางการลงมายังลูกบ้าน ซึ่งจะพบว่า หากผู้นำมีความสนใจในปัญหาของชุมชนตนเองและมีความตั้งใจในการพัฒนาชุมชนแล้ว ผู้นำของชุมชน จะสร้างการสื่อสารร่วมกับลูกบ้านและเป็นผู้ริเริ่มงานในการแก้ปัญหาเอดส์ของชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้นำเป็นผู้สื่อสารไปยังคนในชุมชนให้ทราบถึงการดำเนินงานของโครงการวิจัยและการนำชุมชนเข้าร่วมในเวทีเสวนาต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้น ทั้งยังรวมถึงขั้นตอนการผลิตสื่อที่บทบาทของผู้นำมีส่วนอย่างมากคือ การสื่อสารและประสานความร่วมมือให้คนในชุมชนได้ร่วมมือกันในกิจกรรมการรณรงค์ต่าง ๆ

กลวิธีในการนำลูกบ้านเข้าร่วม อาทิ เช่น

- การเป็นแบบอย่างในการเข้าร่วมทุกกิจกรรม
- การสนับสนุนด้วยคำพูดและการเสนอแนวคิด
- การเชื่อมั่นในการดำเนินงานหรือที่เรียกว่ามีความคิดแง่บวกต่อการจัดกิจกรรมรณรงค์
- การอำนวยความสะดวกที่คือการใช้น้ำของผู้นำเป็นที่รวบรวมคนในการวางแผนและดำเนินการ

อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานเอดส์นั้น พบว่า ไม่จำเป็นต้องมาจากผู้นำที่เป็นทางการเสมอไป ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชนมาจากผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำที่เกิดจากความสนใจส่วนบุคคลต่อการแก้ปัญหาและได้พัฒนามาเป็นแกนนำของชุมชนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และผู้นำที่มาจากบทบาทของพ่อบ้านแม่บ้านในชุมชนที่มีความห่วงใยในลูกหลานของตนและได้เห็นประโยชน์จากการจัดกิจกรรมรณรงค์จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมในที่สุด

๑.๒) การสื่อสาร “แบบแนวนอน” (Horizontal)

กล่าวคือเป็นการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนร่วมกัน การที่ชุมชนจะเห็นปัญหาร่วมกันนั้น ต้องมีการสร้างเวทีเสวนาหรือช่องทางในการสื่อสารระหว่างกัน **ช่องทางการสื่อสารที่พบในชุมชนคือ การประชุมหมู่บ้าน** ดังจะพบว่า การนำเรื่องการจัดกิจกรรมรณรงค์เข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้านนั้น ทำให้เกิดประเด็นหารือร่วมกันของคนในชุมชน ที่ประชุมได้มีสิทธิ์ออกเสียงและการแสดงความคิดเห็น จากการพูดคุยร่วมกันนั้นได้สร้างผลกรยอมรับร่วมกันและได้กลายเป็น**มติของชุมชน** ซึ่งมติของชุมชนนี้เป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการ**สร้างความร่วมมือของคนในชุมชนต่อกิจกรรมการรณรงค์**นั้น อาทิเช่น การประสานงานและความร่วมมือไปยังส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งกลุ่มแม่บ้าน พ่อบ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ เป็นต้น

ลักษณะของการสื่อสารแบบแนวนอนของคนในชุมชนต่อการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชนได้แก่

- ถ้ามีความเห็นร่วมกันว่าเป็นกิจกรรมที่ดี เป็นประโยชน์และสามารถดำเนินการได้ แม้จะเกิดในที่ประชุมแล้วก็สามารถผลักดันให้เกิดความร่วมมือโดยคนทั้งชุมชนได้
- การสื่อสารแบบแนวนอน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เป็นทั้งฝ่ายผู้รับสารและส่งสารไปพร้อมกัน ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดการเสนอความคิดและรับแนวคิดร่วมกัน

๑.๓) การสื่อสารจาก “ล่างขึ้นบน” (Bottom-up)

กล่าวคือ เป็นการสื่อสารจากลูกบ้านย้อนกลับขึ้นไปยังผู้นำ เนื่องจากบทบาทหนึ่งของผู้นำคือผู้ที่อำนวยความสะดวกในการพัฒนาในชุมชนของตน โดยผู้นำเพียงลำพังไม่สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ดังนั้นจำเป็นต้องมีทีมงานร่วมกันในการวางแผนและจัดการ และเพื่อช่วยให้ผู้นำได้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและครอบคลุม ผู้นำจึงต้องฟังเสียงของคนในชุมชน และทรัพยากรด้านบุคคลของชุมชนนั้นยังประกอบไปด้วย ปราชญ์ชุมชน พ่อครู ผู้นำทางศาสนา ครู ผู้ติดเชื้อซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพในการนำชุมชนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาได้ การสื่อสารจากลูกบ้านนั้นเป็นการสะท้อนให้กับผู้นำต่อการดำเนินการในชุมชน หากมีการสื่อสารในรูปแบบเช่นนี้ร่วมด้วย จะทำให้เกิดการรณรงค์อย่างที่คนในชุมชนต้องการ

๒.) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาวิจัยนั้น ได้ใช้ การศึกษาเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของการศึกษา โดยเป้าหมายของกิจกรรมเพื่อต้องการให้เกิดลักษณะดังนี้

๒.๑) การสร้างการตระหนักใน “การเป็นเจ้าของของชุมชน” ผ่านการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชนจากการจัดเวทีเสวนาชุมชน โดยการจัดให้มีประเด็นการแสดงความคิดเห็นในด้าน ลักษณะชุมชนของตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน จุดดีและจุดด้อย (SWOT) รวมถึงความภาคภูมิใจในชุมชนของตน ซึ่ง

การตระหนักในการเป็น “เจ้าของชุมชน” นั้นได้ย้ำเน้นให้เกิดความผูกพันของคนและชุมชน และอาจรวมไปถึงความห่วงใยในชุมชนของตน อันนำไปสู่การเกิดขบวนการหรือกลุ่มพลังของชุมชนที่จะเข้ามามีการจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชน หรือ “คณะทำงานเอดส์” จากศึกษาพบว่า คณะทำงานเอดส์นั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างในกระบวนการศึกษาวิจัย เนื่องจากคณะทำงานเอดส์เป็นกลุ่มที่ริเริ่มในกิจกรรมการณรงค์โรคเอดส์ของชุมชน ทั้งยังสามารถผลักดันให้เกิดการดำเนินงานรณรงค์ในรูปแบบของชุมชนทั้งหมดได้ และลักษณะของผู้ที่เข้ามาเป็นคณะทำงานเอดส์อันดับแรกนั้น ได้แก่ ผู้ที่มีความสนใจในชุมชนของตน และภายหลังติดตามด้วยความสามารถของแต่ละบุคคลในการพูด ด้านเขียนหรือด้านความคิด สถานภาพของแต่ละบุคคลต่องานเอดส์ เช่น เคยดำเนินงานด้านเอดส์มาก่อน เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ หรืออีกหลายคนที่ได้เข้ามาเพราะการถูกคัดเลือกและไม่แน่ใจว่าตนจะสามารถทำได้หรือไม่ แต่ก็ยินดีเข้าร่วมและร่วมทำในสิ่งที่ตนสามารถทำได้

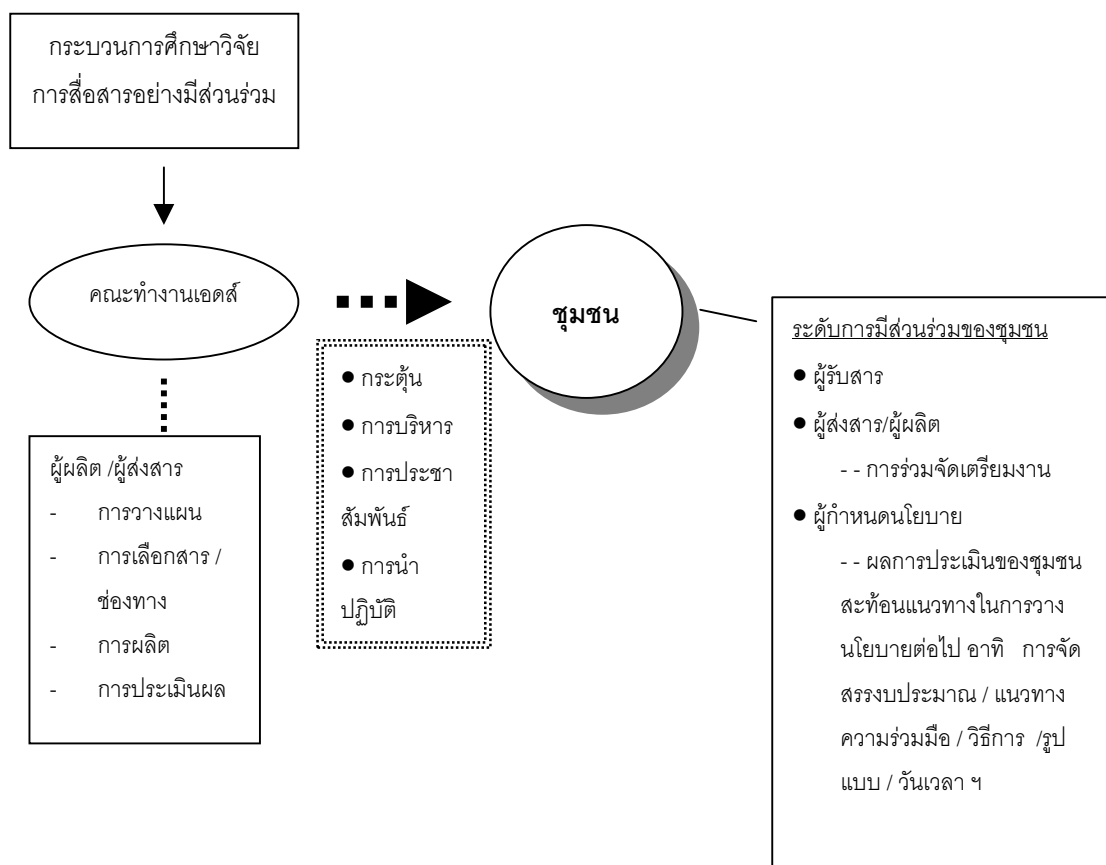
๒.๒) โอกาสในการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชน เดิมทีการจัดกิจกรรมการรณรงค์นั้นมาจากกลุ่มมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเช่น เจ้าหน้าที่สถานีอนามัย ผู้นำในฝ่ายบริหารหรือการเข้ามาสนับสนุนขององค์กรภายนอกเช่น องค์กรพัฒนาเอกชนต่าง ๆ ร่วมกับอีกหลายส่วนในชุมชน โดยการวางแผนการดำเนินการและจัดกิจกรรมรณรงค์นั้นให้กับคนในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนคือผู้รับสาร การเข้าถึงสื่อจึงเป็นการได้รับสารจากการรณรงค์มากกว่าที่จะเป็นการเข้าถึงบทบาทของการร่วมแสดงความคิดเห็นและเลือกสื่อในการรณรงค์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินการลักษณะเช่นนี้ก็นับว่าเป็นประโยชน์กับชุมชนในการรณรงค์ป้องกันเอดส์ แต่เพื่อให้เกิดผลในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น ควรที่จะคำนึงถึงการเข้าถึงสื่อของคนในชุมชนต่อการเข้ามาแสดงความคิดเห็นและเลือกสื่อที่ตรงกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น

๒.๓) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการดำเนินกิจกรรมการรณรงค์ในทุกระดับ

กล่าวคือ กิจกรรมการรณรงค์นั้น อาจแบ่งระดับการมีส่วนร่วม เช่น ส่วนของการเป็นผู้รับสารที่เป็นของคนในชุมชนทั้งหมด ส่วนของการเป็นผู้ผลิตและส่งสารอาจเกิดกับคนบางกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “คณะทำงานเอดส์” ซึ่งสาระสำคัญของการเป็นผู้ผลิตคือ ต้องเป็นตัวแทนของคนในชุมชนที่ได้ร่วมกันผลิตและร่วมส่งสาร โดยร่วมเป็นผู้เลือกประเด็นของเนื้อหาในการรณรงค์ วิธีการนำเสนอ หรือช่องทางการเผยแพร่ รวมถึงการเข้ามามีบทบาทในการผลิตและร่วมประเมินผล ส่วนระดับสุดท้ายคือผู้วางแผนและกำหนดนโยบายอันอาจขึ้นกับความสำเร็จของการเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งสารของชุมชน กล่าวคือ หากชุมชนเห็นผลดีที่เกิดจากการจัดกิจกรรมรณรงค์ของชุมชนและความร่วมมือ ความสามารถของชุมชนต่อการดำเนินการผลิตแล้วนั้น ภายหลังชุมชนจะเป็นผู้ร่วมเสนอให้เป็นแผนงานหรือความร่วมมือที่จะเกิดต่อไปในอนาคตได้ และนำมาสู่การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดวันเวลาในการดำเนินการ วิธีการดำเนินการ และสิ่งที่สำคัญคือ ชุมชนมีฐานของประสบการณ์ในการทำงานด้านเอดส์ที่จะนำมาใช้ในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนต่อไป

๒.๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดกิจกรรมรณรงค์ที่นับว่าสำคัญขั้นตอนหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่เป็นฝ่ายรับสารนั้นจะเป็นฝ่ายรับสารที่สมบูรณ์ ขณะที่ผู้ผลิตและผู้ส่งสารจะดำเนินการอย่างสมบูรณ์แบบก็ต่อเมื่อมีการประเมินผลของกิจกรรมที่จัดขึ้นมาทั้งหมด ผลของการประเมินนั้นจะเป็นการสรุปกิจกรรมการรณรงค์นั้นว่าเกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง อีกทั้งเป็นแนวทางในเกิดการปรับปรุงพัฒนาหากมีการจัดกิจกรรมการรณรงค์ในอนาคตต่อไป

แผนภูมิที่ ๑ แสดงการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ของชุมชน

ศักยภาพชุมชนในการแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชน

เนื่องจากศักยภาพของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชนคือความสามารถของชุมชนอันประกอบด้วยองค์ประกอบที่ทำให้เกิดศักยภาพในการดำเนินงานเอดส์ ได้แก่ ลักษณะของแต่ละชุมชน ระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างทางอำนาจ ระบบความคิด สภาพเศรษฐกิจ ระบบความเชื่อ ทุกอย่างล้วนเป็นองค์ประกอบที่สามารถนำมาจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนได้ โดยการวิเคราะห์ความเป็นศักยภาพของชุมชนในการจัดการแก้ไขปัญหาเอดส์นั้น จะวิเคราะห์ได้จากการมีส่วนร่วมและองค์ประกอบของชุมชนที่ใช้ในการจัดการกับปัญหาเอดส์

๑.) โครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน

ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “ระบบเครือข่าย” ในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนนั้นมีความเกี่ยวพันในความเป็นญาติทั้งในความเป็นญาติที่มาจากสายเลือดและสภาพภาพที่ได้มาในภายหลัง ซึ่งความเป็นเครือญาติส่งผลในการจัดการปัญหาเอดส์ได้คือ เมื่อคนในชุมชนเข้าใจในเรื่องของโรคเอดส์ว่ามีการติดเชื้อได้อย่างไร อีกทั้งเข้าใจในวิธีการอยู่ร่วมกัน ทั้งเกิดความตระหนักว่าผู้ติดเชื้อเหล่านี้แท้จริงแล้วคือญาติของพวกเขา เป็นคนในชุมชนเดียวกัน ความรังเกียจเมื่อครั้งอดีตนั้นได้ผ่อนคลายลง คนในชุมชนยอมรับผู้ติดเชื้อและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อีกทั้งผู้ติดเชื้อสามารถรวมกิจกรรมและเข้ามามีส่วนในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชนจนเป็นที่ยอมรับ

การจัดการต่อปัญหาเอดส์ของชุมชนผ่านทางความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือที่เรียกว่า “ระบบเครือข่าย” ดังมีดังต่อไปนี้

- เมื่อผู้ติดเชื้อได้กลายเป็นผู้ป่วยเอดส์นั้น คนในครอบครัวคือผู้ที่ดูแลเขาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดีตามอัตภาพของแต่ละครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ป่วยได้กลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุข
- การสื่อสารของระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน ไม่ว่าคนนั้นจะมีสถานภาพความเป็นญาติอย่างไร หรือมีระดับการสื่อสารขั้นไหน ซึ่งเนื้อหาสาระของการสื่อสารนั้นคือ เพื่อเตือนซึ่งกันและกันให้ห่างไกลจากพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์โรคเอดส์ของชุมชน ดังจะพบว่า คนในชุมชนตระหนักว่า ปัญหาเอดส์อาจคุกคามต่อชุมชนของเขาได้และกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของพวกเขาที่มีโอกาสเสี่ยงเช่นเดียวกับคนรุ่นพ่อแม่ในอดีตที่เผชิญปัญหาเอดส์และเสียชีวิตมาหลายรายแล้ว กิจกรรมการรณรงค์นั้นถูกจัดขึ้นตามการดำเนินงานของชุมชนผ่านบางกลุ่มหรือจากองค์กรภายนอกหรือจากความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายเพื่อรณรงค์ให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความตระหนักในปัญหาเอดส์ ตลอดจนการมีทัศนคติแง่บวกต่อผู้ติดเชื้อและผู้ป่วย รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์และที่สุดเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมมือกันในการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชนต่อไป

๒.) กลุ่มหรือองค์กรชุมชน

เป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่เข้ามามีส่วนในการจัดการต่อปัญหาเอดส์ในชุมชน จำแนกได้ดังนี้

กลุ่มผู้นำ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยเรื่องของผู้นำเป็นได้ทั้งส่วนสนับสนุนให้เกิดการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน ขณะเดียวกันอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ

ผู้นำที่ให้การสนับสนุน จะพบว่า เป็นผู้นำที่มีแนวคิดในการต้องการให้ชุมชนของตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้รับการพัฒนา เป็นผู้นำที่เห็นปัญหาของชุมชนของตน สำหรับปัญหาเอดส์นั้น พบว่า ผู้นำเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการรณรงค์ในชุมชน เป็นบทบาทของผู้นำกิจกรรมนั้นและอำนวยความสะดวกของชุมชนในชุมชนต่อกิจกรรมรณรงค์

ผู้นำที่เป็นอุปสรรค พบว่า ผู้นำลักษณะเช่นนี้ไม่แสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการรณรงค์ อีกทั้งไม่ได้ใช้บทบาทของความเป็นผู้นำสนับสนุนกิจกรรมการรณรงค์ เป็นแต่เพียงให้กิจกรรมนั้นเกิดขึ้นจากฐานของลูกบ้าน

หรือผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากกิจกรรมนั้น และจากการสะท้อนของคนในชุมชนพบว่า ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่เข้ามาจัดการดูแลชุมชน แต่ในทางตรงกันข้าม ผู้นำกลายเป็นผู้ที่ชุมชนต้องคอยส่งสารกระตุ้นให้ผู้นำเข้ามาจัดการกับปัญหาและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการปัญหา

กลุ่มแกนนำ คนในชุมชนที่สนใจในปัญหาเอดส์ของชุมชน พร้อมทั้งมีความกระตือรือร้นในการที่จะแก้ปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นในชุมชน กลุ่มแกนนำนี้อาจมาจากคนหลายกลุ่มในชุมชนทั้งจากผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการหรือจากชาวบ้านธรรมดา โดยได้รวมตัวกันขึ้นเพื่อตอบสนองต่อปัญหาเอดส์ของชุมชน อีกทั้งร่วมประสานงานกับส่วนต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งแกนนำของชุมชนนี้ทำให้เห็นพลังของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์ที่ชัดเจนมากขึ้น

กลุ่มผู้ติดเชื้อ เนื่องจากผู้ติดเชื้อมันเป็นสื่อบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเอดส์ เรื่องราวของผู้ติดเชื้อมันสามารถสร้างผลของการรณรงค์ได้ การเข้ามาจัดการปัญหาเอดส์ของผู้ติดเชื้อมันคือการใช้สื่อบุคคลในการสื่อให้เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายและใกล้ตัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันจะพบว่า ผู้ติดเชื้อเข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเอดส์ของชุมชนอย่างเลี่ยงไม่ได้ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ติดเชื้อมันมิได้เข้ามาจัดการปัญหาเอดส์เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ติดเชื้อและครอบครัวเท่านั้น หากแต่ได้กลายมาเป็นผู้ร่วมจัดการปัญหาเอดส์เพื่อคนในชุมชนหรือคนที่ไม่ติดเชื้อ ซึ่งเป็นประเด็นที่ชุมชนจะต้องปรับตัวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสื่อบุคคลเหล่านี้เห็นควรที่ชุมชนจะต้องดูแลรักษาให้อยู่ตราบนานเท่านาน และชุมชนเองจะต้องมีบทบาทมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ หากจะเปรียบไปแล้วชุมชนเป็นเสมือนการปกครองประเทศหนึ่ง มีการจัดการอยู่ในชุมชนของตนระดับหนึ่ง ดังนั้นชุมชนจะต้องปรับตัวเข้าสู่การจัดการโดยตัวของชุมชนมากยิ่งขึ้น เหมือนกับการจัดการบริหารประเทศเช่นกัน

๓.) ระบบความคิดหรือวิถีคิดของชุมชน

ด้วยระบบวิถีคิดของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์พบว่า **หากคนในชุมชนมีวิถีคิดที่เน้นคำสอนทางศาสนาหรือคุณธรรมนำชีวิตแล้วนั้น ชุมชนจะให้ความสำคัญกับปัญหาเอดส์ด้วยเช่นกัน** จากการศึกษาพบว่า คนในชุมชนที่มีวิถีคิดในเรื่องของบุญและการทำบุญแล้วนั้น คนในชุมชนต่างมีความยินดีร่วมกันในการทำบุญ ซึ่งเป็นประเด็นที่เสริมสร้างกับการจัดกิจกรรมการรณรงค์ได้เป็นอย่างดี ดังจะพบว่า มีการปรับเอาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่มีคุณค่าเข้ามาใช้ในกิจกรรมการรณรงค์อันสอดคล้องกับวิถีคิดของคนในชุมชนแล้วนั้น ด้านการสร้างความร่วมมือและการเตรียมการสามารถเกิดขึ้นในชั่วระยะสั้นเมื่อเทียบกับบางกิจกรรมที่ต้องใช้เวลานาน ซึ่งผลสุดท้ายกิจกรรมนั้นมิได้เกิดผลในการรณรงค์ของชุมชน

วิถีคิดอีกประการหนึ่ง คือ **การเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน** เนื่องจากปัญหาเอดส์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ต่างไม่มีใครที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับตน ดังนั้นผู้ที่ประสบกับปัญหาเช่นนี้จึงเป็นผู้ที่ควรได้รับความเห็นใจจากชุมชน คำล้ามนากล่าวไว้ว่า “ตกต่ำเป็นเป็นดีใคร่หัว ตกต่ำตัวเป็นดีใคร่ไส้” สะท้อนแง่คิดว่า เรื่องทุกข์ร้อนของผู้อื่นนั้นอาจเป็นเรื่องที่สนุกสนานของบางคน แต่หากตนเองได้ประสบเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นเสียงร้องไห้ในที่สุด ซึ่งใช้สอนคนรุ่นต่อ ๆ มาว่า อย่าซ้ำเติมในเรื่องทุกข์ร้ายของผู้อื่น เพราะหากเกิดกับเราบ้าง ก็คงจะทนไม่ได้เช่นกัน และอีกคำล้ามนานหนึ่งที่กล่าวว่า “เอ็นดูเป็น” นั้นสะท้อนให้เห็นพื้นฐานของคนภาคเหนือที่มีจิตใจแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ด้วยวิถีคิดที่ให้ความสงสารและความเห็นใจผู้ติดเชื้อมันเอง นำมาสู่การแก้ไขปัญหาเอดส์ของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

กระบวนการสื่อสารณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชน

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะของกระบวนการสื่อสารณรงค์แบบบูรณาการเพื่อจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชน ๓ พื้นที่มีดังนี้

	อ.เมือง(บ้านเวียงกลาง)	อ.พาน (บ้านดอยงาม)	อ.แม่สาย(บ.ป่าแดงหลวง)
องค์ประกอบของการสื่อสาร			
ผู้ส่งสาร(sender)	คณะทำงานเอดส์ (ผู้นำชุมชน/ตัวแทนเยาวชน/ผู้ติดเชื้อ/ผู้ได้รับผลกระทบ/พ่อบ้านแม่บ้าน)	คณะทำงานเอดส์ (ผู้นำชุมชน/เยาวชน/แม่บ้าน/พ่อบ้าน/ผู้ติดเชื้อ)	แกนนำชุมชนและกลุ่มฝั่งสาย (ผู้นำที่เป็นทางการ/หมอพื้นบ้าน/พ่อบ้าน/แม่บ้าน/ผู้ติดเชื้อ)
เนื้อหาสาร (message)	ความรู้เรื่องโรคเอดส์ / พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์/วิธีการป้องกัน/เพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย/การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ/การดูแลผู้ป่วยเอดส์	การเสริมกำลังใจผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์/ การใช้ความรักความผูกพันของครอบครัวป้องกันเอดส์	การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชน จากความบอบช้ำในปัญหาเอดส์สู่ศักดิ์ศรีของชุมชน
ผู้รับสาร (reciever)	คนในชุมชน / คนนอกชุมชน	คนในชุมชน / ชุมชนใกล้เคียง	คนในชุมชนและตำบลเกาะช้าง
ช่องทางการสื่อสาร (channel)	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / พ่อบ้านแม่บ้าน / ผู้นำ สื่อเฉพาะกิจ - บอร์ดประชาสัมพันธ์ - ภาพพริก - การเดินรณรงค์	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / ครู / ผู้นำ / เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อประเพณี - ประเพณีทานทอด - งานสานสัมพันธ์ครอบครัว “เล่นบ่เก่า เฮฮากัน”	สื่อบุคคล - ผู้ติดเชื้อ / แกนนำชุมชน / เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน แนวคิด พิพิธภัณฑ์ชุมชน
แหล่งที่มาของการรณรงค์			
- ภายนอกชุมชน	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาครัฐและเอกชน	หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- ภายในชุมชน	การสื่อสารระหว่างบุคคล	คณะทำงานเอดส์ระดับตำบล การสื่อสารระหว่างบุคคล	แกนนำชุมชนและกลุ่มฝั่งสาย การสื่อสารระหว่างบุคคล
ขอบเขตการสื่อสารณรงค์	การสื่อสารใน ๓ พื้นที่ พบว่า เป็นการผสมผสานร่วมระหว่างการสื่อสารระหว่างบุคคล สื่อประเพณี สื่อพื้นบ้าน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจและสื่อมวลชนจากฐานการดำเนินงานในอดีต		
เป้าหมายการสื่อสาร	เป็นการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูลในเรื่องโรคเอดส์และโน้มน้าวใจให้คนตระหนักในปัญหาเอดส์และผลกระทบที่ตามมา	เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบ อาทิผู้สูงอายุที่รับภาระดูแลหลานที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของคนด้วยประเด็นปัญหาเอดส์	เพื่อพัฒนาความเป็นตัวตนของชุมชน(community self-expression) ในการแสดงออกซึ่ง ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชน

กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการนั้นกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจัดการกับปัญหาเอดส์ของชุมชนได้ โดยการสื่อสารรณรงค์นั้นต้องเป็นการดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีการผสมผสานแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการ รวมถึงต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน ในประเด็นของข้อมูลของชุมชน การศึกษาถึงลักษณะและบริบทของชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ความพึงพอใจหรือความต้องการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงชุมชนของตนให้ดีขึ้น โดยกระบวนการนี้ยังได้สร้างให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตน อันเป็นการตอกย้ำถึงบทบาทของการเป็น “เจ้าของชุมชน” ที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อชุมชนของตน

รูปแบบของการสื่อสารนั้น ควรจะเป็นการสื่อสารสองทางที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์ตอบกันได้ เพื่อให้การสื่อสารรณรงค์นั้นตรงใจผู้รับสารขณะที่ผู้รับสารสามารถสะท้อนในกระบวนการสื่อสารมายังผู้ส่งสารได้ นอกจากนั้นยังมีทิศทางทวิทางของการสื่อสารในทิศทางที่หลากหลายได้แก่ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้าสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเองและการใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก แหล่งที่มาของการรณรงค์ให้เป็นการสื่อสารที่มาจากภายนอกชุมชนและการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในชุมชน กล่าวคือไม่ปฏิเสธการสื่อสารจากกลุ่มภายนอก การสื่อสารจากหน่วยงานภายนอกชุมชนจะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ให้แก่คณะทำงานเอดส์ในชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ในการดำเนินงานเอดส์มากยิ่งขึ้น สามารถนำข่าวสารหรือความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชน และเมื่อการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกได้หยุดลง ชุมชนยังคงมีการสื่อสารภายในของชุมชนและมีการจัดการกับปัญหาเอดส์ได้โดยตัวของชุมชนเอง

เป้าหมายการสื่อสารนั้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน รวมทั้งเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งสื่อที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นสื่อที่เหมาะสม สำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชน เป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นยังเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ว่า การสื่อสารในชุมชนนั้นมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาเอดส์ โดยช่วยลดการติดเชื้อมากได้ โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งถือเป็นการสื่อสารหลักของคนในชุมชน กล่าวคือ เมื่อได้รับข่าวสารต่างๆ จากสื่อหรือแหล่งใดก็ตาม มักจะมีนำมาพูดคุยบอกกล่าวกันอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ ผลที่ได้จากการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่พบว่า เมื่อคนในชุมชนได้รับข่าวสารจากสื่อเอดส์ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ดีต่อผู้ติดเชื้อ และเกิดทัศนคติที่ดีต่อข่าวสารที่ได้รับ จึงเกิดการยอมรับปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น ไม่รังเกียจผู้ติดเชื้อ เกิดการป้องกันตนเองมากขึ้น มีการพูดคุยประเด็นเกี่ยวกับเอดส์มากขึ้น และพยายามที่จะลดพฤติกรรมเสี่ยงลง

จากการศึกษาการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเอดส์ดังกล่าว ยังสามารถชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาเอดส์ควรจะเป็นการใช้สื่อที่ผสมผสานกันหลาย ๆ รูปแบบและไม่จำกัดในข้อดีของสื่อชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ข้อดีของสื่อแต่ละชนิดนั้นจะช่วยให้งานรณรงค์สำเร็จได้อย่างไร ประกอบกับการสื่อสารที่ผ่านสื่อแต่ละรูปแบบมักจะมีข้อเด่นและข้อด้อยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานการวิจัยที่ว่า กระบวนการสื่อสารรณรงค์แบบบูรณาการสามารถจัดการกับปัญหาเอดส์ในชุมชนได้ โดยใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อพื้นบ้านหรือสื่อประเพณี และสื่อท้องถิ่น ดังนั้น หากนำ

การสื่อสารต่างๆ เหล่านั้นมาใช้ในลักษณะของการบูรณาการของการสื่อสารอันทำให้ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ก็จะส่งผลให้การสื่อสารเกี่ยวกับโรคเอดส์เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

แนวทางการจัดการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ในชุมชน

แผนภูมิที่ ๑ แสดงคุณลักษณะแนวทางการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

๑.) ข้อเสนอแนะสำหรับพื้นที่ศึกษาวิจัย

- ๑.๑) ชุมชนควรมีการดำเนินการรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความรักและหวงแหนชุมชนของตน ในฐานะที่เป็น "เจ้าของของชุมชน" อันจะมีส่วนให้มีการรังสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อชุมชนของตนต่อไป
- ๑.๒) ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์โรคเอดส์ รวมถึงการสร้างช่องทางการสื่อสารร่วมกันในชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานของคนในชุมชน
- ๑.๓) ชุมชนควรมีการวางแผนเพื่อร่วมจัดสรรงบประมาณของชุมชนในการดำเนินงานด้านเอดส์ ทั้งจากงบประมาณของส่วนกลางหรือจากความร่วมมือของคนในชุมชนด้วยกัน
- ๑.๔) ควรมีการสนับสนุนให้คนในชุมชนได้ร่วมกันทำกิจกรรม ให้คนรุ่นต่าง ๆ ได้เข้ามาเป็นทีมงานในการดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนการร่วมมือกัน ประสานความคิดในทุกกลุ่ม องค์กรชุมชนในกิจกรรมการรณรงค์ของชุมชน
- ๑.๕) ควรตระหนักในศักยภาพของชุมชนของตนเองและค้นหาทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาเอดส์ของชุมชน

๑.๖) แม้ว่าสถานการณ์ปัญหาเอดส์ได้เบาบางลง ชุมชนยังคงต้องจัดให้มีการรณรงค์ป้องกันปัญหาเอดส์ต่อไป ให้เป็นการเฝ้าระวังมิให้ปัญหาเกิดขึ้นอย่างรุนแรงเช่นในอดีตที่ผ่านมา

๑.๗) สำหรับปัญหาเอดส์นั้นมิได้มุ่งแก้เฉพาะปัญหาเอดส์เพียงเท่านั้น หากแต่มีปัญหาคู่ที่เชื่อมสัมพันธ์กัน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น คือการแก้ปัญหาในทุก ๆ ด้าน นอกจากนั้นไม่เพียงแต่มุ่งแก้ปัญหาเท่านั้น หากแต่ร่วมพัฒนาสภาพของชุมชนเพื่อการจัดการปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

๒) ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรพัฒนาเอกชน

๒.๑) ควรมีการพัฒนาแนวทางการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อชุมชน โดยการเน้นในบริบทของชุมชน รวมถึงการวางแผนดำเนินงานในชุมชนอย่างสอดคล้องกับปัญหาของชุมชน ให้การดำเนินงานขององค์กรอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาชุมชนหรือมิได้ดำเนินงานพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ผลสำเร็จของงานพัฒนาในชุมชนคือผลสำเร็จขององค์กร

๒.๒) บทบาทของนักพัฒนาคือผู้สนับสนุนและเอื้อให้เกิดการจัดการในชุมชน เนื่องจากหลายครั้งที่นักพัฒนาเป็นเสมือนอัคริณม้าขาวที่เข้ามาจัดการปัญหาของชุมชน ชุมชนจึงเป็นฝ่ายรับการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก แต่ไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้และการจัดการปัญหาด้วยตนเอง บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนจึงควรเป็นผู้เอื้อให้เกิดการพัฒนาในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนเกิดการตื่นตัว มากกว่าการครอบงำชุมชนในด้านแนวคิดในการจัดการปัญหาของชุมชน

๒.๓) การทำงานพัฒนาในชุมชนนั้น ควรอย่างยิ่งที่นักพัฒนาจะเริ่มการพัฒนาที่ตนเองก่อน กล่าวคือ การเข้าไปทำงานในชุมชนต้องสร้างแนวคิดและพัฒนาตนเองด้วยความรู้ทางวิชาการอยู่เสมอ นักพัฒนาจึงเป็นดังผู้ที่อยู่ระหว่างความรู้เชิงอักษรและการดำเนินงานจริงในชุมชน เป็นผู้นำความรู้ทางวิชาการขยายสู่ชุมชน ขณะเดียวกัน นำความรู้จากชุมชนถ่ายทอดเป็นเชิงวิชาการหรือสังเคราะห์ความรู้เรื่องการพัฒนาชุมชนจะไม่ได้เกิดจากการนั่งเทียนและอยู่บน "ความน่าจะเป็น" อีกต่อไป

๒.๔) การทำงานกับชุมชนนั้นต้องอาศัยความเข้าใจเป็นอย่างมาก จากการดำเนินงานวิจัยนั้น ชุมชนได้สะท้อนว่า การรับปากหรือสัญญาว่าจะดำเนินการสิ่งใดกับชุมชนนั้น ควรจะเป็นดังที่พูดไว้กับชุมชน อย่างไรก็ตาม พันธะความผูกพันนั้นให้สร้างอยู่บนความจริงใจร่วมกันบนพื้นฐานที่สามารถดำเนินการได้

๓.) ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรส่วนท้องถิ่น

๓.๑) ควรมองงานของชุมชนเป็นภาพรวมบนความร่วมมือร่วมกัน โดยไม่แยกงานเอดส์เป็นหน้าที่ของสถานีนานามัยหรือกลุ่มผู้ติดเชื้อ แต่เป็นงานที่ทุกฝ่ายในชุมชนจะต้องร่วมกันในการดำเนินงาน

๓.๒) การดำเนินงานในชุมชนนั้น องค์กรท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ดำเนินการในชุมชน ดังนั้นเป้าหมายหรือวิธีการสู่ความสำเร็จนั้นควรอยู่บนความสำเร็จหรือประโยชน์ที่จะเกิดแก่ชุมชนที่ตนดำเนินงาน นอกจากนั้นท่าทีขององค์กรส่วนท้องถิ่นคือผู้รับใช้ชุมชนแต่มิได้เป็นผู้มีอำนาจในการปกครองเท่านั้น ซึ่งมีได้เกิดผลในทางการพัฒนาชุมชนแต่อย่างไร หากแต่การใช้สถานภาพและทรัพยากรขององค์กรท้องถิ่นนั้นสร้างประโยชน์สุขแก่ชุมชนแล้ว องค์กรส่วนท้องถิ่นจะเป็นองค์กรในดวงใจของชุมชนอย่างแท้จริง

๓.๓) งบประมาณที่ดำเนินงานในชุมชนนั้น จำเป็นที่จะต้องนำมาจัดการพัฒนาชุมชนของตนอย่างแท้จริง ใน ส่วนงบประมาณการดำเนินงานด้านเอดส์นั้น ควรจะจัดให้ได้ดำเนินการกับการแก้ไขปัญหาเอดส์อย่างโปร่งใส และให้ดำเนินการอย่างเกิดผลประโยชน์สูงสุด

๓.๔) องค์กรท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีโอกาสได้เรียนรู้หลักการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ให้ มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถเสริมสร้างทักษะและสร้างความรู้ ความเข้าใจในวิธีการดำเนินงาน คนในชุมชน สามารถนำทักษะเหล่านั้นไปใช้ในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการพัฒนา ศักยภาพของชุมชนที่จะสามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

๔.) ข้อเสนอแนะสำหรับระดับนโยบาย

๔.๑) รัฐควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรของรัฐที่อยู่ในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคลากรของรัฐ เหล่านั้นคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ชุมชนในระดับล่าง ซึ่งปัญหาเอดส์และปัญหาอื่น ๆ จะได้รับการ แก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔.๒) รัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้แก่ชุมชนในด้านการดำเนินงานพัฒนาต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้นและควร กระทำอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งตรวจสอบการใช้งบประมาณของผู้รับผิดชอบและมีบทลงโทษหากเจ้าหน้าที่องค์ กรท้องถิ่นใช้งบอย่างผิดประเภทและส่อไปในทางทุจริต ทั้งนี้เพื่อที่การดำเนินงานต่าง ๆ จะเกิดความเคลื่อนไหวขึ้นได้จริงและสามารถพัฒนาการดำเนินงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

๕.) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

๕.๑) ควรมีการวิจัยที่นำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานรณรงค์แก้ไข ปัญหาในเรื่องอื่นๆ ร่วมด้วย เนื่องจากปัญหาเอดส์นั้นได้พ่วงกับประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในชุมชน

๕.๒) ควรมีการศึกษาวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยของชุมชน กล่าวคือ เป็นการร่วมสร้างชุมชนให้เรียนรู้กระบวนการ วิจัยในชุมชน โดยนักวิจัยมีส่วนสนับสนุนในความรู้และเทคนิคของการศึกษาวิจัย ส่วนการดำเนินงานตาม กระบวนการนั้น ชุมชนเป็นผู้เก็บข้อมูลและขั้นตอนของการประเมินผลเป็นการดำเนินงานร่วมกับนักวิจัย

รายการอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ . การสื่อสารเพื่อชุมชน . สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้ .สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๕๓.
- จารุวรรณ วุฒิ . ศักยภาพชุมชนกับการแก้ไขปัญหาเอดส์ . สรุปรายงานการสัมมนาระดับชาติเรื่องโรคเอดส์ ครั้งที่ ๘ ของโรคเอดส์ กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๕๔.
- รุจิรา สุภาษา . “การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน”. นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- เอกสุธี พุฒมนตรี . “ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการดำเนินงานโรคเอดส์ในชุมชน” .นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Exploitation)

การนำงานวิจัยพัฒนานวัตกรรมในโครงการป้องกันและบริหารจัดการเรื่องเอดส์ในสถานประกอบการในจังหวัดเชียงราย

ด้วยกลุ่ม “รังสรรค์ภูมิไทย” กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินโครงการการป้องกันและบริหารจัดการเรื่องเอดส์ในสถานประกอบการในจังหวัดเชียงรายได้นำผลงานวิจัย เรื่อง “การสื่อสารในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในจังหวัดเชียงราย” ไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรมที่ดำเนินงานโครงการป้องกันและบริหารจัดการเรื่องเอดส์ในสถานประกอบการในจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายฐานความรู้ต่อการเป็นผู้ปฏิบัติการจัดกิจกรรมในการให้ความรู้แก่พนักงานของสถานประกอบการต่าง ๆ ของโครงการ

โครงการวิจัย “การสื่อสารในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในจังหวัดเชียงราย” โดยมี คุณจำเริญ ไยชิดเป็นหัวหน้าโครงการ เป็นโครงการวิจัยที่ศึกษารูปแบบการสื่อสารของชุมชนต่อการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน รวมถึงศึกษาศักยภาพของชุมชนที่เป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดปัญหาเอดส์และการรณรงค์แบบบูรณาการต่อการจัดการปัญหาเอดส์ในชุมชน

